

Vas Gereben elbeszélései

Mercator
Stúdió

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 325 7

Mercator Stúdió, 2006

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@t-online.hu

VAS GEREBEN

ELBESZÉLÉSEI

Tartalom

A KIRÁLY ÉS A BOLOND.	5
A RÓKA.	12
A KI MÁSNAK VERMET ÁS, MAGA ESIK BELE.	21
ÁRTATLAN KALANDOK.	38
DARÁZSFÉSZEK.	48
EGY FALAT KENYÉR.	68
EGY GOMBOLYAG FONÁL.	85
AZ ÉJJELI VENDÉG.	105
EMLÉKEZÉSEK OZORA– ÉS TAMÁSIRA.	124
FÁCZÁNPECSENYE VAGY ÖRDÖG JÁR A FALUBAN.	145
KÉT FÖSVÉNY.	149
KÉT SZOMSZÉD.	164
AZ ÖREG SCHNELLELNÉ.	179
SIMONYI ÓBESTER.	191
URAMBÁTYÁM ÉS ÉN.	202
AZ UT MELLETTI KERESZT.	214
ZÁLOGOS KÖPÖNYEG.	224
A BADACSONYI SZÜRET 1795-BEN.	236
EGY FALU, KÉT BAKTER.	261

A KIRÁLY ÉS A BOLOND.

Mátyás királynak nagy orra volt; dicséretére legyen mondva, annál jóval is tovább látott: törökkel, némettel könnyen számot vetett, mit ők nehezen láttak meg, minthogy Mátyás a számadást éles karddal a hátukra írta. – Mátyás harcaiban halált, békében az árvának igazságot, szép hölgyeknek csókot osztott. Népével együtt kelt; szállt, győzött, – a szeretetben is kölcsönösen osztozkodának.

Jó kedve kerekedvén, Visegrád környékére vadászni ment, vele ment *Vidor* az udvari bolond, és *Szikszói* a kedvencz apród.

Mátyás a megunt vadböngészés után leggyakrabban *Bartos* Imre lakában vesztegelt; nem tudjuk, a pörkölt hús izlett-e annyira étvágyának, vagy a szép szakácsné – *Bartos* Etelka? De volt légyen a mint volt, az idő szaladt, mint kilencz agártól üldözött nyúl; a király pillanatig feledé terhes gondjait, s a mi szépet Etelkán látott, azt *pápaszem* nélkül is szépnek találta. Ő határozott, boldogítani akarván a szende gyermeket. Szikszóihoz nőül adni magában eltökélette.

Rövid időn tudomására jutott Szikszóinak, hogy a király részére nőt nézett volna ki; – szépet, avagy rútat? nem szólott róla a krónika.

Köszönjük alázatosan a választást, de az apród már jóval előbb választani méltóztatott; s ha kedvesétől szakadnia kellene, köszöni szépen a pákozdi biróságot; – adják másnak, vagy ő – szökni fog.

Eleget okoskodott az apród, sorsának elintézésén, de a jó gondolat nem tudott megszületni. Titokban kedvesével megesküdni; ez megelőzendé a királynak későbbi tervét; de akár mint agyalta magát, szüntelen répába akadt a kaszája.

Nyugtalan volt, búja szerteszt kergeté; éhen, szomjan, lépten, fekten bűnnek áldozata volt. Magányos óráinak egyikében a visegrádi sűrűkbe tévedett, gondolatainak forrása párja volt a koldustarisznyának, melybe minden falatot a szánakozás vetett és a bánat emésztett meg.

A nap vacsorára ment, a hold egypár szennyes felhő háta mellől leste a távozó napot, hogy a szőke Duna fodraiba dughassa sápadt képét.

Apródunknak lassu haladtában szemei a holdra tapadának, s mintegy kérdezni látszék a holdat: mondaná meg, hol teremhetne számára holmi okos gondolat? Ekkor lábai megbotlának: a kaszálatlan fűben *Vidor*, a bolond nyujtózkodott, az apródra kiáltván:

– Urfi, vigyázzon a bolond-gombára, még nyakát törhetné menyegzője előtt.

- Messze vagyok még – úgy hiszem – menyasszonyomtól!
 - A mennyiben kettőtök évszáma közt harmincz esztendeig koplalhatna egy udvari bolond.
 - Mit? ... a nekem szánt nő oly vén volna?
 - Öcsém, lekopott már azon a százesztendőös kalendáriumnak fele; most uj táblába akarja köttetni a király, ha füled elég hosszú lesz e vén bibliára kapocsnak. – Pajzánkodék a bolond, kedve telvén felültetni az apródot.
 - S ki volna a vén szörnyeteg?
 - Beatrixnek egykori dajkája, a vén *Margit*, a visegrádi kalendárium!
 - Inkább a Duna fenekére ugom.
 - Ez nagyon hideg megfontolás, urficskám; más oldalról kell forgatni a fejszét, hogy a törzsnek fenekére vágjunk.
 - Futnom kellene a királyi udvarból.
 - Csitt, gyerek! egy vénasszonyért futni és hová, ha mindenütt királyodnak árnyékában futsz saját szerencsétlenséged után? ha nem kell, mondd meg a királynak; kérj engedelmet kedveseddel való egyesülhetéssedre.
 - Hátha nem sikerül?
 - Lakodalomra vezetlek én, természetesen egy csókért az uj menyecskétől.
 - Csak a dologra, bolond, aztán a bérről!
 - Tedd te az első lépést; ha nem sikerül, ugrani én fogok helyetted. Holnap reggel kezd meg, a végén én kötök csomót. Jó éjszakát!
- Egy nappal odább volnánk; mult a jelennel szorosabban szövetkezett, az élet megközelíté ismét a halált; a hosszú kinnak uj vigasztalása van, hogy a kiszenvedt perczek közelebb vitték a bizonytalan végzetig.
- Szikszói* sem ránthatá ki dereka alól csiklandó baját, mely nyugtalan éjszakáinak számát szaporitá, reménységének rovására. *Margit* asszony ránczaiban évtizedek töppedének; s az apród nem értvén a bolondnak vele üzött tréfáját, még ijesztőbb lett a királyi gondoskodás.
- Első üdvözlé reggelen a királyt, folyamodvánnyal kezében, hideg cseppekkel márványhomlokán.
- A király olvasni kezdé *Szikszói* folyamodványát; az ifjuban remegni kezdett a lélek. Nem is csoda. Nagy hirtelen felröppenni szerelem szárnyain a hetedik égbe, hol a rokonkebel mámoros boldogságában szentül hiszi, miként a világ szélén egy kunyhó szeretőknek elég tágas, a kedvesnek kötényéből a sült burgonya is királyi eledel, és a csermelynek kristály vize egyedüli isteni ital: – azután átgondolni a lehető legszomorubb jövődőt, melyben a sors eljő bemeszelni a cifrán rajzolt képeket, letaszigá-

landó a képzelet bálványait a földig, hol hóból, sárból gyurt képeket az erősebb játszva szédítogetheti – nem a legkellemesebb pillanat.

A király arczán értelmezhetlen mosoly vonult el, válasza tagadó volt, s míg a folyamodást összegyurtan asztalára vetette, parancsot adott Szikszóinak másnap Palotára indulni az udvari bolonddal, nemsokára maga is utánuk indulandó lévén.

Magasról esett az apród, de földön volt; eltökélé, inkább meghalni, ha kedvesétől válnia kellene. A királyi termet odahagyván, az ajtóban Vidorral találkozott, röviden fülébe sugván a tagadó választ.

A kérelem tehát egy szótöbbséggel megbukott.

Együtt valának király és a bolond.

– Komám, hetedik szentség a házasság?

– Így tanultam a szent hitben; – felelé a király.

– Apródod csak hatot hisz, a hetediket eltörlötte Mátyás király.

– Gyermekeknek imádság a kezébe, hogy faragott képet ne csináljon magának.

– Későn jártál: a ficzkónak csak egy anyala van, ennek is jobb kedve van a földön, mint az égben.

– Holnap Palotára mégysz az apróddal.

– Hátha egyikünk megszökik, s az az egyik nem én leszek?

– Nyakadra huzatom a másikat.

– Érthető magyarázat. Sajnálám, ha foglyomnak talpán lenne a füle.

– Szerelmét verd ki a fejéből; tanítsd inkább a miatyánkra.

– Saját dolgod, édes komám, mindennapi kenyeremért imádkozni, azért bátorkodtam a miatyánkot elfeledni.

– Mai kenyeredet úgy eszed, a mint a miatyánkot mondani fogod.

– Segítséggeddel neki indulok.

– Kezdd, én utánad megyek.

A bolond közepe felé elakadt, a király segíteni kezdé.

– Légyen meg a te akaratod...

– Komám, itt a bökkenő, itt bizonyosan elakadunk, ha százszor kezdjük is.

– Korbáccsal iratom a hátadra.

– Kár lenne, ird inkább e gyűrt papírra, – mondá a bolond, az asztalról gyűrt papírt kapván fel – ha lelkeim üdvét a magadéként szereted, ird e papírra: nevedet alá, hogy imádhassam nagy mesterem nevét a tulvilágon is; csak ird, komám; tudod: feledékeny a bolond.

– Palotán újra kikérdezlek.

– Meg fogsz elégedni velem, koma! jó egészséget a palotai utnak!!!

A nap vérvörösen csapott fel a visegrádi berkes oldalon, vékony sugaraival a fák egyikének derekához támaszkodó bolondot bökvén oldalon. A bolondnak csörgő sapkája alatt a semmivel törődésnek töretlen arcza volt, dátumával a konyha-számvetésnek, mely a pinczebevéttel végződven, az arczszínezet leginkább hasonlított a budai tavalyi terméshez. Elégülten, mint kivel a lelkiismeret keveset birkózott, nézdelé testének széles árnyékát, mely a királyi konyhának legfényesebb oldala volt.

A remetelaknak tölgyajtaja nyikorogva fordult meg a vas sarokban, atyámuram ajtósarok helyett kenyerére piritván a szalonnabórt. Egész hosszában pater András kámzsája botlott ki, ábrázata csuklyájába mélyedven; bal hóna alatt vastag könyvnek kapcsai csuklottak egybe, jobbjáról erős kőrifagyökér nyult ki, szükség esetében gulya-terelőnek is megjárna.

A bolond is kimozdult helyéből, gyorsított léptekkel beközelítván a tisztelendőt, bibliás kezére nagyot czuppantott, kimért óvatossággal tekintvén a pásztorkodási szimbólummal ellátott marokra.

– Ha el nem tévedtem, pásztor, téged kereslek! – mondá a bolond.

– Honnét jössz, eltévedt századika az ur nyájának?

– A király aklából, két gödölyének nyakára készíteni a házasságnak szent igáját.

– Uram! világosítsd fel a tévelygőknek elméjét!

– Szerelmeseknek ritkán van otthon az eszük.

– Áldás terjedjen el életüknek kétes útjában!

– Palota felé egyenes leszen utunk, mint a deszka.

– Részesültek-e már a harmadik és negyedik szentségben?

– Bizonyosan, minthogy a hetediken járkál az eszük.

– Uram, áldassék a te világosságod!

– Inkább az árnyékban menjünk, urambátyám; a tüzelő nap hamar a zsiromba kap.

– A türelem legszebb erény.

– Mártirnak nagyon vastagra hiztam.

– Hivalkodás az ördögnek vánkosa.

– A tollnak olcsóbb ára lesz, ha pokolban is esik vásár.

A végszavaknál már a kápolna ajtajánál valának; a remete harangjával szent misére hívá szokott hibeit, – kissé nyiltabb téren állt az erdőségben a kicsi kápolna fatornyával, a sűrüből néhány gyalogut ágazott ki, nyomdokán az ájtatos környékbelieknek, a nagy ajtóval szemközt pedig szélesebb ut nyílt az erdő vágásába.

A bolond türelmetlen volt, Szikszóinak jelen kelle lennie, kedvesével titokban egyesülendő, – mielőtt a remete reggeli imáját befejezné, a gyalogutak egyikén eltávozott, sürgölendő a dolognak végkimenetelét.

* * *

Nagy csinnal rendezett szobában Szikszóit látjuk kedvesével; ez sirt, a másik kucsmáját szorongatá kezében, az ablak párkányzatánál az édesanya ült, komor arczát kezére nyugtatván, hihetőleg nagy gondolatokon tépelődvn. Az apród pillanatai a gondolatba merült anya és kedvese arczán váltakozának, mintegy váraozván a feleletre, mely egy rég tett kérdésnek megoldása leendett.

Kinos helyzetben volt Szikszói, mert az anya, férje nélkül, ki a királyi vadászatra ment, határozni nem akart; jól tudá ugyan férjének szándokát, de ha a király gátul emelkedendik, inkább átkot, mint áldást lehet reményleni a megtérő apától.

Szétszakasztani sem akará a kedves rokonulhatást, mely, ha tüstént nem történhetnék, kedves gyermekének szivszakadtával kétes jövőt látta-tott. A jövődőnek vastag falába elegen verték ugyan fejőket, de mindeddig a puhább fej kapta a horpadást.

Szikszóinak végfeltétele volt, a leendő egybekelést még az atya előtt is titokban tartani, később a körülmények legjobb tanácsadók lévén, megmutatni a teendők sorát.

A türelem szakadni kezdett; Szikszói levert érzettel távozni akart, – s mit az esdeklés nem eszközölhetett, a keserű válásnak hatásos pillanata, kieszközlének a szerető anya szívében.

– Ám legyen meg akaratom; tán az ég mindent jóvá teend!

A félig siró, félig nevető pár rögtön megtevé készületét a kápolnába menésre, sűrögvén az anya körül, nehogy a pillanat újra felforgasson minden boldogságot, pár percz alatt készen valának, – szótlan hagyák el a küszöböt, a kerten keresztül az erdő zöld pázsitján a gyalogutra kerülének, melyen sebes léptekkel az udvari bolonddal találkoznak. Négyen ménének együtt, egy uton haladva, egy célon elmélkedve, különböző érzelem-vegyülettel.

* * *

Vadászatában a király korán kifáradván, az erdő mélyén reggelizni akart; a széles vágáson haladván, kedves vendége, Bartos Imre mulattatá vadászkalandjaival.

Mátyás kiéhezett lovát szoritani kezdé, megrövidítendő a hosszura nyuló utat. Bartos figyelmezteté, hogy a nyílás a kápolnánál végződik, és a kijegyzett hely oda három dobásnyira van. Az egész kíséret vágatóban volt, eresztett kantárral futtatának a vágás végéig. A kápolnához közelitvén, Mátyás udvari bolondját, kit Palotára rendelt az apróddal, látá

harangkötélbe kapaszkodni, mire a kisdud ércztömeg erőszakolt kondulásában hangoztatá a vidéket.

– A bolond vagy barátta lett, vagy éhkinjában delet harangoz; mondá a király, kíváncsian közelítvén meg Vidort.

A kápolnához érvén, lováról lekanyarultában kérdé a bolondot.

– Mi kereseted van itt?

– Apródodat bucsuztatom el a nőtlen élettől.

– Mindkettőtöket Palotára parancsoltalak!

– Szakácsnét nem rendelél, koplalni nem akaránk, szakácsnéról is gondoskodánk, s hogy meg ne szökjék, apródodat megesküdtetem vele.

– Megtiltani neki a házasságot.

– Komám! midőn a miatyánkra tanítál, egy gyürt papirra e szavakat irtad: „légyen meg a te akaratom”; a papirt zsebemben feledém, – apródod választott kedvesével akart megesküdni, mielőtt a másikkal te megajándékoznád; – előbb egy óranegyeddél az egyesülendők elébe sietvén, zsebemben leltem a papirt, mely *Szikszoínak folyamodása volt*, s rajt a mondott szavak alá irt neved; – de ne zavard, komám, az esküvőket – hallod a végszavakat...?!!

– ...holtomiglan, holtodiglan; isten engem ugy segéljen, és istennek minden szentei!

– Komám, későn jártál ajándék menyasszonyoddal.

– Már így vége mindennek, – mondá a király Bartos Imrének – Etelkád-nak más vőlegényt kell keresnem!

– S ki a menyasszony? – kérdé Bartos Imre.

– Bartos uramnak a leánya.

– Ugy saját gyermekem.

– A mennyiben tudniillik a menyasszony csakugyan a kegyed leánya.

Ekkor jött ki az egyesült pár, csodálkozva állván meg a nagy király előtt.

– Megelőztétek ugyan szándékomat, – mondá a király – de azért az én és atyátoknak áldása örködjék szerencséteken.

– Szép menyasszony, egy csókot kérek, ez volt az alku az esketés előtt.

A bolond megkapá jutalmát, mint megtartá a késő ivadék emlékét e történetkének, melyet a nép ajkáról vettem és adtam az ujjab emlékezésnek.

A RÓKA.

Róka, róka
mit csinálsz?
Lyukat ások
magamnak.

I.

Nemzetes úr is voltam már, alig valék tizenkét éves nyergese a sorsnak, midőn a gazdasági pályára tévedtem; hogyan, hogyan sem, a jó isten tudja, – magam mentem az igaz, de mint az egyszeri kecskét, úgy kergettek. Két esztendő múlva vettem észre, hogy eltévedtem, mint sok mások, kik akkor látják, hogy a korcsmapadon ülnek, mikor már a bor árát kérik. Szinte nehezen esik visszapillantanom a multra, de az emlékezet visszavágyik az örömtelen multra, talán azért, hogy a sok keserű között ott ne feledjen egy édesebb napot. Nincs gonoszabb kocsis a sorsnál, mely a göröngyökön legkiméletlenebbül üti az emberek inát, s nem takarja el szemét, hogy tekintsen vissza bátran, meglátni a terhet, melyet húz, s az irgalmatlan ostort, melynek csomói csupa tréfát üznek gyenge oldalainkkal.

Sokfélét próbált ember vagyok, szinte látszik rajtam, hogy az ösztöke körül forgolódtam, mert a mit itt-ott elmondok, nagyon is *vastagon* esik ki, – ne tulajdonítsátok ezt vétkemül, kezeim nagyon hozzá szoktak a *csapófához*.

Mintha most is ott látnám magamat, a nagy hasu tintatartó mellett, – szolgáltam az úr isten nevében, minden hasznom az volt, mit a tintatartóból kinyalogattam, legalább avval nem róhatta senki a parasztot!

A parasztok nemzetes uraztak, a tisztartó – végzetetlen duskáskodó, ki az uraságéból többet rakott magának, mint a mennyit jó tüdővel egyszerre kimondhatna az ember, – per maga titulált. Szinte jól esik a jelenben holmi pimaszok hetvenkedésére visszagondolnom; pokróczot jó hozsuzút vettem, rúghatok, a mekkora tetszik, – nem parancsol senki a föld hátán, de csupa viszonyosságnál fogva, tőlem sem ijed meg senki.

Két esztendei pályámon annyit tanultam a gazdaságban, hogy hóban még okos ember soha sem vetett, s hogy a jobbágyot talpig lehet nyúzni,

még sem jajgat; valamint némely ember büdösnek hiszi a parasztot, de zsirját mégis megeszi.

Nem akarom nyájas olvasóimat megríkatni; magam is örülök, hogy ki-rúghattam alólam az íródiákságot. Az elválással keveset kinlódtam; kirohantomban a seprőt is felrúgtam, pedig két esztendeig ez is uram volt, mert ha eldült, száz torok kiálta rám:

– Nem veszed föl?

Végpillanatomat a kisbíró állta körül, nyakában volt az uradalmi dob, melynek nótájára a parasztnak kellett megindulni. A hajdú is könnyezett, azt mondá „bár csak száz esztendő múlva látnánk meg egymást,” szegény igen félt tőlem, s a mi furcsább, ha a feleségére néztem, őt rázta a hideg.

– Jó egészséget – kívánék nekik; kalappal legyintenek utánam szerencsés utat.

– Ugyan hol jár a maga esze? – kiáltanak rám a nyájas – azaz birka-nyájas olvasók, a czimből rókabőrt ígérve maguknak czikkem kezdetén.

– Jó, hogy szóltak, majd elfeledtem a rókahistóriát. Ha megengedik, tehát újra kezdem; a mit eddig mondték, arra való, tudják meg önök történetemnek eredeti helyét. Rókát ugyan mindenütt kaphatnék, de történetemhez nem minden rókát használhatok. Hogy a róka bácsi volt-e, vagy néni, azt nem szükség megmondani, elég az *hozzá*, hogy róka volt, legalább annak nézték.

Még egyszer nemzetes úrrá gondolom magamat, ez a legnagyobb megaláztatás, mely a „*kend*”-en túl még érheti az embert.

* * *

Lakhelyem egy ráfogott mezőváros volt, legokosabbnak mindenesetre a tisztartó tartaték, ez már szokás volt a faluban; ő volt az uralkodó, ő legelte az egész falut, az uraság nevében. Néhány jómódú parasztgazda is találkozék, leggazdagabb pedig Vakabi Pál vala. Lánya hiresztelt szépséggel birt, kit annyival szeretett kevesebbé a bornál, minthogy meg nem itta. Különben jó keresztény volt, pénteken világért sem ette volna meg a zsirost; de nem is látta ám senki pénteken józanul; torkig itta magát, mert a borban – állítása szerint, – nem volt semmi faggyú-species. Ráfogta Vakabi gazdára a rossz világ, hogy nem bírja magát, pedig minden estve négy-kéz-lábon ment haza, hol az édesanyjuknak, ha lányuk, vagy a cselédek nem látták, úgy gondját viselte, hogy négy nap múlva is meglátszott hátán a tarisznyaszíjnak helye.

Lánya szerelmes volt, azon természeti kiváltságnál fogva, hogy a parasztnak is jut a tüdőből és szívből egy darab, mint akármely dámának; – s ha nem reped is meg oly könnyen, mert az isten két oldalról jól bebordáz-

ta, mindazonáltal annyi egészséges vér folydogált benne, mennyi a természet egyszerű fiának látására magától is csiklandik. Szépségéről hihetőleg maga is tudott valamit, hisz elégszer mondá néki Peti, a szolga, „Zsuzsi! te szebb vagy, mint akárki lánya!” Zsuzsika persze mindenről meg akarván győződni, a konyhába szaladt, s a falba ragasztott tükörben, ha csak félvállról is, megnézte arcját. A tükör úgy is magától került oda; édesanyja nem lévén honn, Zsuzsika konyhát meszelt, Peti tüzet keresett a konyhában, meszes-sajtár mellett álló kedvesének tükröt mutatott, mit a kis makranczos kezéből kiütvén, a meszes sajtárba esett, s hogy aztán a mézszel együtt a falra keveredett, ki tehetett róla. Aztán Zsuzsikának is csak jól esett, ha fejéskor a kis borjúkkal nem birván, Peti derekába kapaszkodott, mit ez szó nélkül tűrt; mit is árthatna – gondolá – ha a jegenye sudarára a gyenge babszár rákanyarodik.

Vakabiné tudta, hányat kukorékol a kakas, látta, mily szívesen eszik a két gyerek egy tálból; megvolt annak is oka, mikor minden gombóczon külön osztzkodtak; ha egyik ivott, ivott a másik is, s ha már nem csokolódzhatnak, legalább jól esett a korsó száján egymásután nyalogatni. Peti nem szerette a bort, ezt tartotta Vakabiné legnagyobb erénynek.

Halálos gyötrelme volt Vakabi Pál uramnak szomjassága, fáradhatatlan szorgalma és a nélkülözés mégis folytonos jólétben tartá meg a házat. A falu zsidaja nem mert Vakabira rovásolni, mert az asszony elejét vette a veszedelemnek, mert a mint az első rovás megtellett, a zsidót birkabőrre magához csalta, kifizette az adósságot, de a rovást marokszárig tördelte el a zsidón, kit régen fenyegetett a hitelezésért. A zsidó egy pár „akasztó-fáravaló”-val együtt megelégedett a computussal; Vakabi számára többé nem faragott rovást. Vakabinak nagy szőlője volt, kénytelen volt oda járni, de szüretig kikóstolta ám minden hordaját.

Vakabi Pál lányával nagy terveket csinált, holmi szűrös parasztnak nem örömet adta volna gyermekét; tudta, van egy halmaz habos tallér a ládafenekén, ámbár az anyjuk mindig a ládán kotlott, és minden durvasága mellett sem mert pénzért zöngölni.

A szomszéd falu közbirtokosság volt, nagy része tönkrejutott közbizodalom, szájuk a tisztujításban úgy kitágult, hogy a nemesi porciót könnyen felfalhatták. Némelyiknek – kivételképpen – szőlője is volt, hogy a kurjongatás taktusából tisztujításig ki ne jöjjenek. Ezeknek egyike, Szájady Tamás uram volt, nagy barátja a főbíró úrnak, ki előtt nem egy ügyben szószóló is volt, ha egy tinóval jóakarátát előbb kinyerhették.

Szájady Tamás Vakabi Pálnak szőlőszomszédja volt. Jól tudta, hogy az öreg Vakabiné tallérokat kuporgat, s minthogy Szájady szeretett volna valamit aprítani a tejsze, Vakabit olyan tehénnek látta, melyből egy üres

fazekat csordultig lehetne fejni. Szájady Tamásnak családfáján volt egy fiatal ág, mely jó időben furkós botnak is megjárhatta volna, s ez az ő kedves, egyetlen fia volt. Az ifjú úr Kaposvárott

*Somot, almát, körtvélyt bár eleget fala,
De nálánál nagyobb filkó mégsem vala.*

Nem boldogulhatván a tudományokkal, hazament a vármegyébe voksnak. Itt járt Tamás úrnak az esze, hogy Vakabi Pál Zsuzsikájával, ha egyik szemét behunyná az ember, mégis elég jó kilátás lenne.

A farsang vigan folyt, Tamás nem tágitott Vakabin, még azt is ígérte, hogy ha beleegyezik a házasságba, főbiró is lehet – komája.

Vakabinak, a milyen lágy volt az esze, oly könnyen magába vette a szót, beleegyezett mindenbe, csak a szokásos formák megtartását kíváná. Harmadnapra határozatát az ünnepélyes megkérés.

– Meglesz minden – bögé Vakabi az utcaajtó sarkánál alkudozó Szájadynek. A határozat után betántorgott fonással vesződő feleségéhez.

– Itthon vagyok! – mondá, tarisznyáját nagy nehezen kikerítvén nyaka körül, s az asztalra csapá.

– Látlak, vén hordól! tudom csap alatt laktad a napot.

– Mi gondod rá... adj enni, ... hol az a lány?

– A hizókat eteti.

– Kár vesződni velők, holnapután mind a kettőt...

– Kendre bizták!

– De én akarom, ... leányunkat férjhez adom.

– Csak ne szaladjon kend vele, ... látom, kend megint a bolondját járja.

– Én parancsolok, ... mert én keresek...

– Pinczekulcsot, – vága közbe a nő, ki keveset látszék törődni Vakabi bogaraival.

– Meguntam a parasztságot, ha magam nem lehettem, vöm legyen úr.

– Ha ennivalója nincs is.

– De majd lesz... ha én akarom... mondá, ülőhelyéből felegyenesedvén.

– Mit akar kend? ... kérdi, ülőhelyéből felemelkedvén az asszony, csipőre tett kezekkel határozottságot mutatva, mely ily fontos kérdésben akár birkózni sem vonakodik. – Mit akar, mondom? ... no szóljon, mit akar kend? ... – jobban-jobban megközelítvén meglepett urát, ki kettőző szemével még inkább látta felesége szándékát.

– Mit akarok? ... hát... hát semmit sem akarok... lefeküdni akarok...! – mondá tántorogva Vakabi, átlátván, a megdöngtetendő fél most az egyszer csakugyan ő lenne. Azon határozottsággal ment nyugvóhelyére, hogy felébredtekor erősebb állapotában, könnyebben végzendi számadását.

Mig az öregek egymásközt zsörtölődének, addig Peti Zsuzsikával tanakodott a konyhában.

– Zsuzsi te, apád neki bicsakolta magát, aligha kaplak meg!

– Bizzál istenben, összehoz az minket is!

– Az isten? csak lesd, hát mire rendelt maga helyett papot?

– Elmennék én a paphoz; de félek, hogy Szájady uram fiával jövök haza.

– Agyon is ütöm, csak mutassa magát.

– Holnapután jönnek a kérők.

– Zsuzsi, tudod mit; édesapámmal holnap megkéretlek. Gazd'uram holnap szőlőbe megy nyulat lesni, visszajövőbe édesapám az erdőszélén bevárja; talán kiigazodnak egymással; de ha más nem segít, Szájadyék a kert alatt jönnek be a szomszéd kerítése mellett. Szomszédunknak ma virradóra negyedik ludját lopták el; láttam mikor reggel a hó alatt nagy gödröt ásott, tetejét náddal és hóval rakta be, megfogni a lúdlopót; majd úgy hányom a havat, hogy Szájadyék éppen a veremre menjenek, hova előre már egy ludat lopok a szomszédéból. Ha szerencsésen bennmaradnak, így aztán szégyenfejjel haza takarodnak.

A terv ki lett volna főzve, de az úr isten is beszólt a dologba.

Vakabi nagyokat hortyogott; álmában már komázta is a főbirót; Peti szintén makkolt álmában, a lúdlopókat dobszó mellett látta kísértetni faluhosszában; Zsuzsika kérőivel vesződött fárasztó álmában; csak a sors volt ébren, elhatározván, hogy egy róka legyen közbenjárója a szerelmes pár boldogságának.

Kifárasztám nyájas olvasóim várakozását, – önök nem is gyaníthatják, hogy a róka násznagya legyen hőseinknek. Pedig azt is megmondjuk előre, hogy Szájadyék nem fognak verembe esni, Peti se lopja ki a szomszéd ludját, Vakabi a feleségét nem veri meg, mégis Petinek adja lányát. S mindezeknek egy róka-história lesz alapoka.

– Ugyan, löje meg már egyszer azt a rókát! – figyelmeztetnek önök; pedig bármint kérjenek, az igazi róka mégis legutoljára marad; mert hogyan húzhatnám le előbb a bőrét, mielőtt megfognám; – mit tehetek róla, hogy utoljára történik a rókafogás.

II.

Vigan folyt a farsang, a nyomoruság a felebaráti szeretetnél melegegett, új házások a szerelem tüzénél, öregek a kályhapadkán. Két hét telt el

a történetek óta, Petinek még most sincs felesége, de lesz; és itt fogjuk el a rókát.

A szélnek jó kedve volt, ablakom alatt fütyörészett, nótáira megingott a sudaras fenyő; meleg takaró alatt reggeli álmomat nyújtózkodám én, a nemzetes úr.

Dicsértessék-kel állított be hozzám a hajdú.

– Nemzetes uram! hallja-e, nemzetes uram! keljen fel, itt az alkalmazosság, a nád várakozik nemzetes uramra. – Kellemetlenül esett álmomat megszakasztani, behunytt szemmel – ab invisis – kérdem:

– Milyen az idő, János?

– Ordít a szél, mintha most nyúznák!

Baloldalra fordulék ágyamban, mi körülbelül annyit tehetett, hogy én ma ki nem mozdulok.

– Elfeledtem mondani – veté közbe a hajdú – a tisztartó lesi ám a nemzetes urat, vajon mikor indul?

Az embernek csak kitalálják a gyenge oldalát; öt percz alatt kérges bundaközéből kérdem a báméskodó hajdút.

– Van-e jó ló?

– Vakabi Pál lovait rendeltem meg; Peti hajt, a szolgálégény! Volt a megnyugtató válasz. Peti volt az én kedves kocsisom, mert ha egyet a lovak közé legyintett, nem volt akkor se fagy se sár, mentünk, míg a kerékagy lobbót nem vetett.

Puskámmal bundám alatt, a vendégoldalok közé vettem magamat. Mentünk, mint mehettünk, a szélnek is arra volt utja, merre nekünk, vigan szaladt utánunk, azaz illetőleg velünk jött, mert szüntelen a nyakunk közé lógatá lábait; néha-néha a fülembé füttyentett, de minden garázdasága mellett sem birt kivenni a szücs-flegmából.

Peti látszék, hogy mind a két lovát a szán elibe fogta, – futott a pejcsi-kó-pár; s ha itt-ott észre vették, hogy a szán is utánuk jön, mihelyt tágítani kezdének, Peti teljes egykedvűséggel nyújtotta ki szüre alól ködmenes karát, mintegy figyelmeztetésül, hogy „megyünk ám, de lassan.”

A nádrakások között állítá meg őket Peti. – A hosszan tartott felezés alatt egy kúp alá gyujtattam, kitágítván a tűznél fagycsipett tagjainkat.

Dolog végeztével újra szánra rakodánk; szél úr elmaradt, hihetőleg kísétálta magát, vagy a szomszéd falut nyargalta be, – tehát csendesült időben tartottunk vissza falunkba.

– Nemzetes uram! ... lökött oldalba a hajdú; nemzetes uram! ni, ni! no nem látja; róka ül ott a szilfaderékon.

Kézre kapom a puskát, másodszer ketyegett a puskakakas, löni akarék.

– Meg ne lője a nemzetes úr, hátha édesapám az.

– Megvesztél – mondám – a rókát is édesapádnak nézed? – a végszónál már agyonpuffantám a tyúkászt. Szánra raktuk a félig ebédelt rókát.

– Csakhogy nem édesapám volt a róka! – örvende kocsisom, kit kétségen kívül örültnék hittem, míg ijedtségének alapját tudunkra nem adá.

– Megtisztelem nemzetes uramat, – kezdé beszédét Peti kocsisom – még ma egy cseppet se ittam, de nem is iszom soha; hát elhiheti, hogy félelmemnek találok ám nyelet. Onnét került az egész, nemzetes uram, hogy ezt a két csikót én neveltem, mert az anyjukat is három esztendeig hajtottam, egyike most is meg van, a másikat tavaly nyáron adtuk el a tabi zsidónak. Vakabi gazd'uram nem igen sokat törődne a gazdasággal, mert ha lát is, kétszer lát a bortól; azért az asszony vigyáz mindenre; férficseléd pedig mindenfelé látó én vagyok a háznál; mindennek én viselem gondját, de van is becsületem... Hát aztán, hogy el ne térjek a szótól, nemzetes uram, – mikor ez a csás csikó meglett... – itt rásuhintott ostorával – azt gondoltam én, ha a jó isten megtartaná, tán Zsuzsikát, gazd'uram lányát, menyegzőre is elvihetném. Zsuzsika akkor kezdett kikupállani, neki vette magát, s nehogy más elüsse orrom elől, itt-ott egy szót csak el-pottyantottam előtte; lassan összeszoktunk, láttam, ő se kaparja ki szememet, az asszony is Peti fiának szólongatott, mindent rám bízott; mikor aztán kétsorosán is dült a fű, inkább iparkodtam, mert hátha magam venném valaha hasznát – vélem – jobb, ha mindenütt ott a kezem helye. Utoljára a gabonát is én hordtam a városba eladni, mert – tudja, nemzetes uram – Vakabi gazd'uramnál nem igen marad meg a váltott pénz. Az idő lassan ránk jár, az embernek olyan a természete, hogy a mit sokáig nyalt, utoljára bele is harapna; Zsuzsit biztatni kezdem; mondja meg anyjának, elveszem, ha nekem adja Zsuzsit. – Az asszony beleegyezett, de hátra volt még a java, mert Vakabi gazd'uram volt az igazi hadd el hadd!...

– Katonás asszonynak mondják Vakabinét? – szólék közbe.

– Volt, volt... ha volt, de Vakabi Pál uram a két kezében nem igen sokat válogatott! igazítá ki Peti véleményemet.

– Mi történt azután?

– Majd elmondom, nemzetes uram, csak hallgasson rám! Ott hagytam el a szót, hogy Vakabi Pál uramnak egy lánya volt, de meglehet, azt az egyet se szánta nekem. Kőrmünkre érett a dolog, főztük a taplót, hánytuk vetettük a szót, kit ide, kit oda; pedig utoljára is amugy „nem hittem volna” formára esett ki a dolog...

– Tehát megkapod a lányt.

– Meg bizony, kedves nemzetes uram, ámbár drága bőrön kaptam!

– Ugy, igaz, ... rókabőrön nemde?

– Azon, azon, hanem hadd mondjam el, nemzetes uram, mert még nincs gomb a végén a történetnek.

– Halljuk tovább!

– Rábirtam édes apámat, kérje meg számomra a lányt; mikor Vakabi a szőlőből haza jön, várja be az erdő sarkon, jó kedvében találhatja ilyenkor.

– Ugy történt: az öreg Vakabi kiment nyulat lesni, hej! maga sem hitte, hogy nyulat les, rókára lő, mégis mást talál. Az öreg asszony előre megjövendölte, hogy kárt tesz az öreg; pedig maga mondta feleségének:

– Te anyjuk! álmomban papot láttam!

– Ördögöt fog kend ma, – mondá az asszony, jóslói hangon.

– Vén asszony mese; „ludhus ha van, jó” álmokönyv nélkül is tudom!

– Maradjon kend itthon, jobb lesz; a ki nem megy, nem botlik.

– Botlik, nem botlik; – felelt az öreg, s alighogy délután kiesett a kanál a szájából, már tarisznyára szedte a pinczekulcsot; nyaka közé puskát, indult a szőlő felé.

– Minek a puska apjuk? kérdé az asszony!

– Nyulat ijeszteni, mind lerágják a fát.

– Ha fejbe lövi kend magát, aztán ne legyen ám én az oka?

– Járjon a szád, nem hiszed talán, hogy a puskaagyat tartsam a nyulnak?

– Ezzel neki indult gazd'uram! ment, mendegélt, a szőlőnél volt késő estig, anélkül, hogy csak egy fia-nyulat látott volna. Ekkor bosszuságában a zavarosból nyakig húzván magát; haza ballagott. Jóval előbb friss hó szállingózott, a töretlen havon nyúl nyomok látszának. Vakabi, minthogy már maga is úgy tele volt, tarisznyáját se akarta üresen haza vinni, – a nyúl nyomon haladt, – nem a legegyszerűsebben léphetett, mert a boros fej később gondolja hová lép, mikor már a láb régen jobbra-balra lépett. Közbe-közbe magamagát tartotta beszéddel, a mint a nyelv birta, danolt is, így a nyulat is fellármázta, mely nagyokat szökve, rugta maga után a havat, s – uccu – egyenesen kifelé az erdőből. – Utána – kiáltá gazduram, mit talán a fák is megértettek, csak az ő lábai nem, teljes kényelemben huzakodván egymás után. Az erdőszélig csapázott a nyul után; a ritkuló fák mellett megállván jó reménység fejében. Vagy száz lépésnyire lehetett a határ-árok, a mint oda pillant, róka látszék az árokparton – hihetőleg – nyulra leskelődött. Na, megállj – gondolá gazduram – kell-e kakas? mondá pus-kája kakasát felhuzván, s fától fáig nagy csendesen ballagván, hogy észre ne vétessék. A róka lehúzta magát, Vakabi öreget izzadott; még egyszer feldugta fejét a róka, ... puff – s az árokban hevert. Nem volt rest gazd'uram, mint tudott az árokhoz futott; de bezzeg elállt szeme – szája!

– Tán még futni akart a róka?

– Dehoggy akart, volt is annak eszében a futás.

– Hát mit látott?

– Azt látta, hogy még olyan rókát az öregapja se látott.

– Furcsa róka lehetett az!
– Meghiszem hogy furcsa volt; tudom nemzetes uram se találná el, hogy Vakabi uram mit látott ijedtében?
– Ugy hiszem, rókát?
– De a róka mi volt?
– Mi lett volna más? – róka volt!
– Bár az lett volna, de most jön még csak a java, hát nemzetes uram, gondolja csak... édes apám volt a róka!
– Meglőtte apádat?
– De úgy fejbe találta, hogy még ma is fekszik bele. – Édes apám se fekszik ám többet maga jó szántából árokpartra rókának. Szegény öreg az én járatomba ment, mint mondám, – Vakabi Pál uramat elunván várni, az árokpartra dűlt, nem akarván ott az erdősarkon ácsorogni. Rókaprémes sipkáját fülíg húzta, csak olykor-olykor bukkantott ki az erdőre; persze hogy könnyen rókának nézhette akárki is; minthogy úgy is lett. Vakabi uramban elhült a vér, s egyszerre kijózanodott ijedtében. Alkonyatra haza ballagtak; – borogattuk, kentük édes apámat, még ma is jár hozzá a borbély; de már jobban van. – Megijedt Vakabi Pál uram, hogy kutyaszántásra kerül; ijedtében mindent ígért, lányát, feleségét, de még a jövőendő bortelemét is, csak édes apám ne adja tovább a dolgot. – Mi se soká bajmóldtunk, hanem eredj a paphoz. Már kétszer ki vagyunk hirdetve, jövő vasárnap tartjuk a lakodalmat; nemzetes uram is, ha nem veti meg szegénységünket, vegyen részt a kurta vendégségben.

Már most önök is tudják velem együtt, miért nézte Peti a rókát apjának.

* * *

Peti lakodalmát vigan ültük meg; a két após egymás mellett ült; egyik megfogadta, hogy bort nem iszik, a másik szintén nehezen fog az árokpartra feküdni. Peti vigan van, nem is hitte, hogy feleségét rókabőrön vegye meg.

A KI MÁSNAK VERMET ÁS, MAGA ESIK BELE.

Míg valakinek ennél derekabb jutna az eszébe, hadd mondok el ezt a történetet. Azon, hogy hol történt? nem igen töröm az eszemet; elég annyi, hogy megtörtént; s minthogy faluról falura nem járhatok elbeszélgetni, szóról szóra leirom, el lehet olvasni.

I.

– Mit hoztál édes fiam? – kérdi tiz esztendőös fiát az anyja.

– Ezt a cseréptálat, édes szülém! – mondja nagy röhögéssel a gyerek.

– Hol találtad? – mondja az anyja.

– A szomszédék előtt, – vigyorgott még odább a gyerek, látván anyjának a szeméből, hogy a talált portékának az is örül; mégpedig hogyan? mikor azt mondja a fiának.

– Jól van fiam, máskor is találj valamit, jó lesz ám az nekünk... Ekképp biztatja még odább is a gyereket, kinek a szeméből is látszik, hogy jól tudja, hogy a szomszédnak egy kis harmadfél éves lánya hagyta kinn ételes-től; mert be ment inni, ... őkelme pedig rég leselkedvén utána, míg a kis-lány benn volt, addig *meztalálta*.

Még most is jó izület kaczag, – miért ne? hisz az anyja is azt teszi, a helyett, hogy keresne elő valami alkalmas szerszámot, s minthogy ma éppen olyan új szabott, és töretlen vászon fehérenmüt adott arra a gyerekre, talán a vászonfélének sem ártana, ha sorban járna végig rajt az az erdei szappan, az úrfi pedig jó hasznát venné még valaha, ha most eszébe jut, hogy a mit meztalálunk, még az nem a mienk; de meg sokszor el sem hiszik, hogy valamit *úgy talált* az ember.

Anyjuk, anyjuk, ne sajnálja azt a vásznat, ... hadd visítson a gyerek; ezt a kis bajt elfeledi, míg megvénül; de ha majd vénségére ríkatják meg, nem a nénémasszony kezével ütik ám.

Ezalatt a szomszédból kiballagott a kis lány, hogy a kinn hagyott táiban az étel maradékát összekotorgatja, de míg a kis bogár lassan kitotyogott, addig a szomszédban ugyanazon tálat el is mosogatták.

Ríva futott vissza a gyerek, s olyan keservesen megsiratta az ételt, hogy mire az anyja újat akart neki merni a tányérába, még csak akkor vet-

ték észre, hogy nemcsak az ételt ette meg valaki, de „szépen köszönöm” helyett még a tényért is elvitte magával.

– Ki tehette ezt a gyalázatot? okoskodék az asszony, mire egy piros, pozsgás, egészséges, szinte tíz éves fiú felelt az anyjának.

– Édesanyám, én tudom ki vitte el!

– No, ugyan ki? – bámult rá az anyja.

– A szomszéd Ferkó lopta el édesanyám, – mondá a gyerek minden gondolkodás nélkül.

– Láttad? – kérdi tovább az anyja.

– Nem láttam édes anyám... akadozék a kérdett... hanem azt gondoltam, hogy...

– Láttad-e? azt kérdem! – szólt szigorú hangon az anyja.

– Nem láttam édesanyám! – nyöszörgött a gyerek.

– Térdepelni mégysz a sarokba – pattogott az anyja – ott maradsz, míg bejövök és vesszöt hozok! majd adok én neked, másra hazudozni, mikor nem láttad.

– Meghalok édesanyám – ne bántson – kérem, rimázkodék a gyerek, – soha sem mondom azt, a mit nem láttam.

– Miért mondtad hát most? – vallatá tovább is az anyja.

– Azért mondtam – siráncozék a gyerek... mert... a gyerekek is tudják, ... hogy mindig lop, aztán azt gondoltam én is, hogy...

– Ki ne mondd, mit gondoltál, – fenyegetődött az anyja – mert mindjárt agyonütlek.

– Galambom édesanyám – nem gondolok semmit, csak meg ne verjen, ... mert...

– Mi az a *mert*? tudni akarom.

– Mert... ha megtudják a gyerekek, hogy megvert édesanyám, ... agyoncsúfolnak, ... meg a vezérségből is letesznek.

– Micsoda vezér volnál te? mondja szelidebben az anyja.

– Azzá tettek édesanyám; mert legerősebb vagyok; aztán ha a nagyobbak a kisebbeket meg akarják verni, ... nekem kell a kisebbeknek pártjukat fognom.

– Most az egyszer hát bocsánat – engesztelődék az anyja, – de ha becsületes ember akarsz lenni, rá ne fogj senkire semmit; mert az árulkodás a leggyalázatosabb vétek; a ki pedig árulkodik, az a büntetése lesz a más világon, hogy *ugatni* kell neki.

– Soha sem szólok igaztalant édesanyám, az Isten áldja meg; és a gyerek örömmel kapaszkodék a szigorú anya nyakába, ki ha nagyon keményen fogta is a fiát; de legalább javát akarta így.

Ime, két szomszéd, és mennyi a különbség, de most lássuk, mi lett a gyerekekből utóbb?

II.

Régen megtörtént már ez a dolog, még mikor a francziák országunkban jártak; mert hiába, az ember a legveszekedőbb teremés, esztendő száma-
ra eljár messze földre veszekedni; nem tud otthon meghalni békességben
és az ágyban; kapja magát száz meg száz mérföldre elmegy, itt aztán
tréfából ellövik a lábát és a kezét; de ez még csak hagyján, mert legtöbb
ugyancsak tréfából a fogát is ott hagyja.

Ezt mind az ember teszi; mert még az eb is röstellene a szomszéd falu-
ig menni marakodás végett.

Lótott, futott a sok kocsi, szekér a faluban, mert az ellenség éppen a fa-
lut lövöldözte, a kocsikról menekült volna a sok gyámoltalan beteg, ha
birta volna magát, csak egy hosszú társzekérből ugrott ki egy fiatalasz-
szony, kisdud gyermekével, egy erszény formát tartván a kezében, s míg
körültékintene, hogy merre szabaduljon, egy szétszakadt golyódarab úgy
mellben találta, hogy ott tüstént meghalt.

Nemsokára tovább húzódott a csatavonal, de a megrémült lakosság
nem mert előbujni; kivéven egy pár gyereket, ezek nem tudtak veszteg
maradni, a mint az ágyuzást távozni hallották.

A két szomszéd gyerek volt tán a legelső, körül szaladgálták az utcát,
az egyik öltre szedte, a mit megtalált, a másik pedig a holtak között vizsgál-
lódott, vajon nem kell-e valahol segítségre lenni.

Míg a másik a harmadik fordulót is megtette hazulról, és új megtalálni
valót keresett, addig emez ugyanannyi sántát, bénát segített a házereszek
alá. Újabban keresésre indult mind a kettő, s egyszerre mind a kettő neki
futamodott, s ugyanazon helyre egyszerre érkeztek.

– Mit akarsz? kérdi hirtelen megállván mind a kettő, azaz, hogy egy-
másba kapaszkodván, mit akarsz? – kérdi másodsor is a vezérgyerek azt
a másik fosztogatót.

– Azt gondolod, mondja a szomszéd Ferkó – mivel erősebb vagy, hogy
én félek tőled?

– No hát eleresztelek, – mondja a másik, kinek Péter a neve – de mit
akarsz?

– Láttam valamit.

– Én is láttam, mondja a másik, mit akarsz vele?

– Haza akarom vinni.

– Én is; hanem előbb mondd meg, mit láttál? kérdi Péter a kis vezér.

– Nem mondom én – dacoskodék Ferkó – szemeivel szüntelen oda lesvén a meglátott tárgyra – úgy is tudom, hogy verekedni akarsz.

– Szerencséd, hogy nincs itt senki, hogy látná, hogy miért vernélek meg; de így nem bántlak; mert agyon-hazudnád magad otthon; azért hát azt is megmondom, hogy én azt a kis gyereket látom azon megholt asszony mellett; hát te mit látsz?

– Semmit, – mondá vigyorogva amaz, s mind a ketten a látottakhoz szaladtak, egyik a gyereket kapta föl, a másik pedig az erszényt.

– *Találtam! Találtam! Találtam!* ujjongatott örömeiben Ferkó, s eszevesztetten szaladt hazafelé, Péter pedig okosan kézre vevén előbb a gyereket, minthogy az anyát elhagyta már az élet, indult haza felé.

Ferkó lélekszakadva rohant be az ajtón, még akkor is azt kiabálta; *találtam! találtam! találtam!* és nyújtogató apjának, anyjának az erszényt.

– Jól tetted, édes fiam, – mondák a szülők, bár csak több is volna.

Hazafelé indultában Péter is azon gondolkodott, hogy az anyja neki is azt mondja: kedves fiam ezt jól cselekedted.

De jó, hogy az isten szeme ugyanazon pillanatban mindenfélét meglát.

III.

Mielőtt hazaérhetett volna a gyerekekkel, a vénebbek is előkerültek, s éppen az előjárósággal egyetemben majd a fél falu szemközt jött Péterrel.

– Hová viszed azt a ruhát? – rivallt rá a bíró.

– *Haza viszem – mondja Péter egész ártatlanul.*

– Tedd le, hadd látom! – parancsolta a bíró.

– Nem lehet, – válaszolt a gyerek.

– Majd rád huzok – kiált a bíró, levegőbe kapván mogyoró pálczáját, tesszed le most mindjárt? hol loptad?

Ezen szóra rémülten állott elő Péternek az anyja, nem is tudván hirtelenében, hogy az ütésért ijedt meg, vagy hogy azt mondák a fiáról, hogy lopott.

Felelet helyett, a pólyából keservesen ordított ki a kis gyermek, mire bíró úr is alább ereszté a pálczát, Péter pedig az anyja mellé huzódván a kicsinynyel, mindenképpen menedéket keresett, hol a bíró uram pálczájára nézve, hol meg a száját lesve, hogy nem mond-e még többet?

– Honnét hoztad ezt a gyereket? – kérdi most az anyja.

– Egy megholt asszony keze alól szabadítottam el, édesanyám! amott fekszik, akár oda menjünk.

Odament a népség, s a gyerek megmutatá, hogyan fekszik és hogy éppen ennél feküdt, arra nem is gondolván, hogy a szomszéd Ferkó valamit elcsipett.

Azonközben hallatszék a bíró lármája, hogy a ki mit elvitt volna, tüstént adja vissza, mert annak bizonyosan akad gazdája, ha más nem, hát az ország.

Egy drága szó nem sok, de annyit sem lehetett volna hallani, hogy valaki talált volna valamit, pedig Ferkónak apja, anyja a többi között állott.

– Még egyszer mondom, – kiált a bíró – a ki mit talált, a kezemhez adja.

– Ezt a gyereket is? szólt Péternek az anyja.

– Nem vagyok én szoptatós dajka – pattogott a bíró, hogy nekem kínálja kelmed.

– Majd csak akad valami jó keresztény, – szólt közbe egy koldusaszszony, kinek leginkább nem mondhatták, hogy tartsa ki azt a kis gyermeket.

– No hát, szóljon valaki, ... kinek kell ez a gyerek? kiáltja a bíró.

Mindenik a szomszédjának beszélt valamit, csakhogy ne kelljen meghallani a szót, pedig bíró uram éppenséggel azért lármáz úgy, hogy magára ne maradjon a felelet is; azért még egyszer végig lármázott a hosszú embersoron.

– Hát senkinek sem kell ez a gyerek?

– Sohase kínálgassa bíró uram, – mondja Péternek az anyja, – az én kezemben van ez.

– Hová gondol, – öcsémasszony? – szólt megint a koldusnő, ... maga is özvegy, csak a maga árváira győzzön eleget keresni, magának is három gyereke van!

– Ez lesz a negyedik, – mondja rá amaz – legalább párosával lesznek.

– De nagy bolond ez az asszony – suttogott egy pár czifra bundás ember, kiken annyira meglátszott a jó mód, hogy szinte kidagadtak a bunda alól; nem is hiszem, hogy a szűcs mondva csinálta volna, mert akkor nem ilyen szükre szabta volna.

– Gyere fiam – mondja az anyja a fiának – menjünk odább – annyi itt az okos ember, attól félek, hogy a bölcsességből rád is ragadna valami. Ezzel odább mentek.

Szemközt nézett a sok ember, nem is hinné valaki, hogy ezek eljárnak az isten házába; pedig ott ülnek ám minden vasárnap a szószékkal szemközt; mikor a tisztelendő úr a jótéteményekről beszél, valamennyi lehajtja a fejét, szinte azt vélné az ember, hogy a fölhozott jó példákat fontolgatják; de ha közel állunk hozzájuk, akkor látjuk, hogy abban a jó meleg bundában egyik jobban alszik, mint a másik.

Bizony, bizony azt mondom én édes atyámfia, hogy sok embernek melegebb a bundája, mint a szive, ... ki meri tagadni?
Ugye, nem szól senki?

IV.

Még mindig egy helyben tátogatott a népség, s az volt a legboldogabb, ki legnagyobbat nevetett Györkéné asszonyon, Péternek az anyján.

– Na, csak nagy bolond ő kelme – azt mondom én, – szólt az egyik asszony.

– Inkább dobálná ki párjával a maga gyereket az ablakon, – toldá meg a másik.

– A magaménak a visitását sem igen jó szívvel hallom, kapott szóba az első – hátha még az ilyen égből csöppent elordítja magát?

– Jó az isten, jót ad, – mondogatá magában a koldusasszony.

– Jól van jól, ... válaszolt neki féloldalt az egyik nyelves – éppen Ferkónak az anyja. Kend is megköszönné az Úristennek, ha egy szelet kenyér helyett valamelyik ablakon egy éhes kölyköt vetnének ki kendnek.

– Uram s én istenem, – rémült el a koldusasszony, – ha két pokol volna, még arra is elég volna ennyi rosszat elmondani, de még hallgatni is vétek. – Ezzel odább ballagott az öreg.

– Ez is olyan bolond, mint a másik – kezdé meg az első.

– Mire ez fölserdül, Györkéné majd a koldusbotot megkaphatja ennél.

– Úgy kell neki, – szólt egész dühösséggel a másik.

– Biz én nem sajnálom komámasszony, – mondja Ferkónak az anyja, – más ember főzzön otthon, én meg itthon tálalok; Isten áldja meg komámasszony.

– Magam is azt kívánom.

Én meg azt mondom, ha már többet nem mondok is, hogy verjen meg benneteket a hatalmas Isten.

Ilyen dolgok történnek a világon, azaz hogy magunk között édes jó barátim, megvan az emberben a jó éppen úgy, mint a gonosz; olyan az ember, mint a kés, kenyeret is szelhetünk vele, de ugyan azzal a nyakát is elvághatja az ember.

Biró uram nem nyugodott, százszor is végig kiabált az embersoron, hogy a ki mit talált, adja kézre, – de a feleletet nem hallotta rája. Nagyobb igazság okáért házról házra járt el, s mindenütt kérdezte:

– Nem hoztak be valamit? vagy nem látta valaki, hogy más vitt volna el egyetmást?

– Én nem hoztam – mondja valamennyi, és nem is láttam senkit – mondja Györkéné tisztába öltöztetvén a kis gyereket – hogy valamit elvitt volna.

Péternek az oldalát fúrta a szó, tudván, hogy a szomszéd Ferkó ölszámra takarított haza.

– Te sem láttál senkit? – szólt a gyerekre a bíró.

– É...é...n? nyöszörgött a gyerek, s látván, hogy az anyja mérgesen néz, valamint eszébe jutván, hogy tegnap majdnem megleczkéztették, elnyelte az igazat, rámondva, hogy: bíró uram... én senkit sem láttam.

Ilyen ez a mód nélküli szigorúság, hogy csupa félelemből az igazságot is eltagadja a gyermek, pedig azon kívül, hogy ezzel kárt tesz, még fölül rá, mikor eltagadja, hazugságot is mond.

– Készen vagyunk! – mondja Györkéné – végképp tisztába rakván a gyereket.

– Fiú-e vagy leány? – kérdi a bíró.

– Biz ez hálaistennek... *leány*, – felele az asszony.

– No, isten engem úgy segítjen, – mondja némi tréfával a bíró, – míg ezt a lányt fölneveli, leszen baja; mert a mai időben még az embernek a saját lánya is valóságos penitencziatartás.

– Három fiam van úgy is, – vigasztalgatá magát az asszony; s ha másképp nem adott az isten, pedig mennyit kértem, – most ime hogyan küldött egyet?

– Isten neki, fakereszt, – mondja a bíró nevetve, – legyen a magáé, vegye hasznát neki.

– Ki tudja, mire jó? – szólt be az ajtón az öreg koldusasszony, jó szívvvel jövőn a hajlékba, hogy a mit más jót cselekedett, legalább a többi gonosz helyett, jónak mondja, és mondjon rá egy áldást.

Az átok is fog néha, hát az áldást mért nem hallaná meg az Isten?

V.

Sánta Ferenczéknél meg volt a nagy öröm, éppen kerek ötszáz forint volt a kis erszéyben. Nem kellett nagy hely az egésznek, aranyban volt, könnyen megférhetett.

Mind – „Napóleon” arany volt, a mi abban a háborús világban katona kezére könnyen kerülhetett, egy-egy huszárvágásra néha napján jobb aratás is került.

Tetszett a gyerekeknek a szép sárga arany, és ugyanazon napon édes anyja a ládafiában vájkálván, a kedves magzat, rájárván a keze az ilyen munkára, – egy fényeset kicsipett magának.

Másnap a gyerekek oskolában ültek, Ferkónak nagy kedve tellett mutogatni a pénzt, addig mutogatta, hogy az egyik addig feszelgett és furakodott, hogy az aranyat megláthassa, s utóbb a tanító úr megunván a zajt, közibök kiáltott:

– Micsoda lárma az?

Helyrehúzódtak a gyerekek, de mégis félszemmél az arany után néztek; mert a másik a pad alatt is a tenyerén tartotta.

– Mi van annál a Sánta-gyereknél? kérdé a tanító úr.

– Arany van nála tanító úr, – vigyorgott az egyik.

– Állj ki! – parancsolá Sánta Ferkónak a tanító, – mire az kiállván, lett az újabb kérdés, hogy hol vette azt a pénzt? mert az arany akkor sem járt-kelt úgy *bitangjában* mint a két garasos.

– Ugy lopta, – nyikkant ki egy hang a padok közül!

– Igaz-e? szólj, – kiáltott Ferkóra a tanító úr.

– Nem igaz, – morgott lesütött szemekkel a gyerek.

– Tanító úr! – szólt egy czérnahangu gyerek, – ez a Sánta Ferkó mindig lop, isten bizony.

A kis gyerek olyan jóságos képpel mondá ezt, hogy valamennyi majd nem azt kiáltá, hogy igaz.

– Hol vetted hát? – rivalt rá a tanító újra.

– Van nekünk otthon több is – mondá fogait összetartva Sánta Ferkó, ötszáz forintunk van, mind ilyen! – dörmögé még odább.

Oskola után haza kísérték a gyereket, az apa anya pedig hogy még rosszul ne essék ki a dolog, pártját fogták kedves magzatjuknak; lett is belőle gyönyörű virágszál, csakhogy nem igen mondja ilyenre az ember, hogy a faja jobban szaporodjék.

Ha egy borju szalad is el a fölső faluvégről, mire az alsó faluvégre ér a hire, már szélcsorda lesz belőle; ennek az aranyos históriának is mindenféle hire kerekedett, s minthogy éppen előtte való nap más ember is szedett egy kis prédát, nagyon hitték, hogy ez nem igaz kereset.

Egyik is, másik is, a maga prédája miatt nem igen feszegette a dolgot, megmaradt ugyan a csöndes hire mindig, de egyéb baj nem lett.

Ezen időtől fogva a falubeliek addig jártak, ki névnapot, ki meg új esztendő-t köszönteni, s addig kívánták egymásnak, hogy ezt meg amaszt az úristen sokáig éltesse, hogy az idő szépen eljárt, s a ki megérte, tizennyolcz esztendővel csakugyan vénebb lett.

Nem igen kell rángatni, vagy húzogatni a gyereket, a mint az ideje megjön, magától is megő. A kis lány is azt mondja a nótában:

*Kicsiny vagyok én, majd megnövök én,
Mint a tündő a fazékból kidagadok én.*

Megnőtt a kis leány, mégpedig olyan gyönyörű formára, hogy az öregebb ember is szívesen előlálkodott egy kicsit a házuk előtt, hogy az ablakon rálásson.

És hogy éppen Györkéné keze alatt nőtt fel, nőhetett a jóban, valaminthogy úgy is volt, hogy a tisztelendő úr is azért nem merte igen fölemlíteni a többinek példájára; mert a mint ezt tette volna, szörnyen riva fakadt.

A három fiúból egy maradt csak; – Péter, a ki a leányt találta, – az volt most a gazda, rajta volt a ház gondja, rá is fért, mert olyan markos legény vált belőle, hogy a kit egymaga megfogott, azt hitte, hogy ketten markolták meg.

Sántaék Ferkója, mint a vadkender a barázda végében, gond nélkül is fölőtt, s az apja jó módjában bizakodván, már csak azért is a gyalogúton járkált, hogy más kikerülje.

Katonafogdosás ideje volt; a gazdagabb bátran aludt otthon, a szegényebbet pedig, mint a csőszkévét, csak úgy ujmutatva kiczégérezte a bíró s a pandúrok valahol megszorítván, katonának vitték. Panaszkodhatott akárki, ráfogták, hogy csavargó vagy verekedő, – ezen rekomendációval szent, hogy katona lett.

Korcsmában ült a fiatalság vasárnap délután, – bevetődött a faluba valami ágról szakadt banda, – legények, leányok tánczra kerekedtek.

Mindenik, a kinek tudniillik volt, a magáé mellé állt; Györke Péter fogadott hűgának szegődött, – Sánta Ferkó pedig az ajtószárhoz támaszkodva bámult a leányra.

Alig hogy pihent a leány, Sánta Ferkó is előállt, hogy vele tánczolhasson, Péter a mint ezt meglátta, már derékon kapta a lányt, és folytatta a tánczot.

Szólni nem mert, jól tudta, hogy a patvarkodás kurtán eshetnék ki, bement az ivószobába. Elhallgattak a cigányok, a legények is asztal mellé ültek, s éppen egymás mellé került a két legény.

- Egy meszely bort! – kiáltja Péter.
- Nekem kettőt! – kiáltott még nagyobbab a Sánta gyerek.
- Milyent? – kérdezkedik a korcsmáros feléjük néztében.
- Tiz krajczárost, – mondja Péter.
- Husz krajczárost, – kiáltott erre a másik.

Egy lélek sem volt az asztal mellett: látván, hogy itt addig kötekedik az egyik, hogy a másik nagyhamar kiméri neki a házhelyet.

Jöttek befelé a cigányok, megszólították Pétert, hogy húzzanak-e nótát?

– Húzzatok egy húszas árát, – felelt nekik Péter, kitévén a húszast.

– Itt van kettő! – lármázott a szomszéd, végig nyújtván magát a pad hosszán, hogy lábaival Péternek a ruháját is érte.

– Kevesebb hely nem elég? – szólt Péter a nyújtzkodónak.

– Nem ám – szemtelenkedék amaz – korcsmáros! kiált tovább a gazdához, – kiveszem ma árendába ezt a házat, magam akarok mulatni, ... a kinek több a pénze, igérjen az többet.

Péterben forrott az indulat, még mindig nyomta lelkét a régi történet, de csak ha az anyja eszébe jutott még gyermekkorából, nem merte kimondani azt a szót, a mi a nyelve hegyéről nyújtzkodott le már, – nem merte kimondani, hogy *azt a pénzt loptad*, – nehogy árulkodónak mondják.

– Maradj te csak veszteg, megférsz amúgy is, – mondja Péter neki.

– Nem férek meg! – ordított a másik, leütve az üveget az asztalra, kiböcsültetlek innét.

– Férfj meg, mondom! fogadj szót!

– Veled egy földél alatt soha! – pattogott Ferkó, bizván abban, hogy az édes apja háza előtt áll most a kaloda.

– No, mivel nem férsz meg egy földél alatt, – mondja Péter összemarolván a hetvenkedőt, – mindjárt kiteszlek én, – ezen szóval a korcsmaablakon őkelmét kitette.

Nagyot nevetének a körülállók, s ezzel most egyszerre vége a dolognak.

VI.

Péter és a leány egy darab idő óta evés közben is úgy összenéztek, mintha ma látták volna egymást legelőször.

– Egyetek már, – szólt közibük az öregasszony, tolván feléjük a lencsés tálat, de azoknak nem kellett az étel, mire az asszony elvitte a tálat: – Na bizony nézhetek egymásra, abból jól nem laktok.

Szegény nénémasszony, harminc esztendeje lehet, hogy magával is történt ilyen furcsa dolog, de persze hogy régen volt az, el is felejtette.

Vacsora után volt, az öregasszony mosogatott, a lány pedig ott benn rakosgatott.

Talán tartott fél órát, hogy az öregasszony be nem jött, a leány varrt, a legény pedig szemközt állott neki, dohányt aprított, – azaz egész idő alatt egy szót sem szóltak, de mindig összenéztek.

– Miről beszéltek gyermekeim? – kérdé őket az asszony, mikor bejött.

- Egy szót se szoltunk mink édesanyám, – szolt a fiú, mióta csak ki-
ment.
- Nem szégyenlitek magatokat – bizony még elbóbiskolnak az asztal
mellett, – mint valami hatvanesztendőös öreg.
- Ki tudja, érijük-e azt? – mondja a lány.
- Meg hol leszünk mi akkor? – sóhajt a legény.
- Ki itt, ki amott, – mondja az asszony.
- Hát ez a lány nem marad nálunk mindig? – kérdé Peti a leányra néz-
ve; – ha édes anyám megöregszik, ki főz a háznál?
- Leányfejjel csak nem vénül meg itt a te kedvedért.
- ... Erre nem is gondoltam! ... ejnye!
- Már én csak itt maradok, – mondja a lány, – varrására ejtvén el egy
könnyet.
- Dehogyan maradsz, – okoskodék az asszony.
- Mit ríkatja édesanyám ezt a lányt – s eddig se panasztuk meg a
megevőjét, ... s ha élek, meg nem halok, ezután is tudok én keresni.
- Nem a megevőjéről beszélek édes fiam, – szolt az anya, – de a le-
ányt, kivált ha szép, a szerencse néha száz felé is híja.
- Leány! ... szolt nagyot nyögve Péter, – hívott-e téged valaki?
- Nem hívott engem senki... siránkozék a lány, meg ne is híjon, míg
ketek szenvedhetnek.
- Hogyan ne szenvednénk, kedves lányom, – vigasztalá az asszony, –
de ha alkalmas kérőd jönne, hogyan tartóztassalak vissza?
- A leány csak sirdogált az egész beszéd alatt.
- Aztán mért akarja édes anyám erőnek erejével másnak adni ezt a le-
ányt?
- Majd csak annak, fiam, a ki kéri.
- De azt nem tudja kelmed mondani nekem, hogy édes fiam... így...
meg úgy... hogy... hát... nohát.
- Az úristen, a ki téged megért, édes fiam.
- No ha nem ért édes anyám, ... szolt megint a fiú, ... hát én nem be-
szélek, jer lányom, téged szeretlek én!

- Lásd leányom, – szólt az asszony a siránkozóhoz... ilyen ám a fiú...
 - Hát Pétert ki szereti, ha kend nem? – kérdezi a leány.
 - Én már öreg vagyok ezen a világon, – mondja az asszony, – hanem ha akarod, szeresd helyettem is.
 - Nohát, ... szólt a fiú, ... még is azt mondja anyám, hogy nem értett.
- Boldogok, a kik szeretnek; mert viszont szerettetnek.

VII.

Mindenütt fogdosták a katonának valót; nem kérdezték akkor, ki vagy? mi vagy? ha egyetlen fiú volt is, kurta volt a számvetés, ha megcsiphették, kötél közé kapták s harmadnapra bakancs volt a lábán. No ez még hagyján, hanem a kit egyszer elvittek, hosszú esztendőre szegődött, ... akkor állt ki a glédából, mikor a más világba rukkolt.

Aki bujni tudott, elbujt, s a ki bizott erejében, a sok pandurt meg is ugrasztotta.

Az öreg Sánta volt a bíró, ... nehezen tűrte, hogy a fián olyan csúfot tett Györke Péter, ... nem sokat gondolkodott, hogy éppen azt katonának mérje.

Benn volt a városban, ... nagyon megpirongatta a megyei alispán, hogy az ujonczokat mind ekkor nem adta be a falu.

– S azt az egyet már nem tudná kelmétek kifogni a többi közül, ugye? – mondja alispán úr.

– Mind a hegyek között bujkál tekintetes uram, ... egy ugyan van, a ki otthon van, de az olyan... verekedő forma, ... azzal nem igen birunk ám.

– Se baj, – mondja alispán úr, a napokban küldjön kelmétek tőle valami levelet, csak annyi legyen benne, hogy ez azon ember, a ki katonának való, ... kiadom az utasítást, mindjárt nyakon csipetem itt.

– Biz így legjobb lesz tekintetes uram, legalább mi nem vesződünk vele.

– Még valami jut eszembe, – mondja az alispán úr ... ezelőtt tizennyolcz esztendővel egy kis ütközet is volt ott a kelmétek falujánál.

– Volt valami olyanféle, tekintetes uram.

– Egy asszony meg egy kis lány maradt el ott valahol, úgy gondolom, a mint az irás mondja, biz már el is feledtem, ... hol is van az az irás? gondolkodék alispán úr... Na! mindegy, majd holnap megkeresem. Elég az hozzá, hogy az asszony bizonyosan elveszett, különben valami jelt csak

adott volna magáról, ... hanem talán a kis leány életben maradt? ezt kelle-
ne tudnom, szoros parancsolat alatt érkezett hozzám, ... de meg az is
benn van az írásban, hogy a ki nyomra vezet, ötszáz forintot kap.

– Annyi, hogy már megvan, tekintetes uram! ott van a faluban az a
lány... hát keresi valaki, tekintetes alispán úr?

– Keresi az apja, ki most szakadt haza; mert a háború alatt francia
fogságba kerülve, onnét meg a tengeren is túl szakadt, még csak most
jött haza; előjáróban is írásban tudakozódik, ... majd a többi a napokban
bővebben, úgy is kinn lesz dolgom.

– Isten hozza a tekintetes urat, s addig is azt a regrutának valót küldjük
be ide a vármegye házára.

– Csak úgy, ahogy mondtam... – levéllel.

– Értem tekintetes uram, – felel Sánta bátyánk, – szóról szóra úgy lesz.

Hazament, s útközben a mi kis ész lötyögött itt-ott fejében, mindenféle-
képp hányódott vetődött, hogy nem volna-e jó azt a lányt menyének fo-
gadni?

Szemre is szép a lány, – gondolá magában – s ha már ötszáz forintot
igérnek a megtalálójának, ahonnét egy kis fáradságért ennyi kerül, otthon
is maradhat egy pár ezer forint.

– Ez bizony jó lesz az én Ferkómnak, – böfenté ki a szót, s utóbb Pé-
terre gondolt, hogy éppen legjobbkor lesz eltenni láb alól. S ha majd egy-
szer beszegődtetik a regementbe, kéredzkedhetik ökelme, míg eleresztik.

– Péter! – kiálta be biróuram maga a szomszéd ablakon,
gyalogforszponban levelet visesz lövészében a tekintetes alispán úrhoz;
ízibe készülj föl.

– Megyek, megyek! – kiálta ki Péter, rosszat nem gyanítva, – csak a le-
vél legyen készen, addig én is a biróháznál vagyok.

Megkészült a levél, egy szót sem felejtett ki, a mi belevaló; hogy tudniil-
lik ez a gyerek ilyen meg ilyen czégéres korhely és czivakodó, azért hát
kéri egész alázatossággal az előjáróság a nemes vármegyét, hogy a mint
a vármegye házában beteszi a lábát, tüsténtiben fogják meg, s húzzák rá a
katonaruhát. Ne törődjenek vele akármit beszél, az mind hazugság, kár
volna a gazembert hazaereszteni a faluba nyűgnek.

Ez hát szépen meg volt írva, be is pecsételték s a kezébe adták.

Mig a levélre várt, a falu korszója csordultig állt borral, s a gyereket két
esküdt is kínálgatta, hogy igyék! mit a gyerek emberségből kivált az öre-
gebbnek meg nem vetett volna.

Hamarjában jött az a kínálás, hirtelenében maga sem tudta, mennyi
bort ivott meg, csakhogy biz az lement a maga útján.

– Most már elmehetsz, fiam! – beszélt a biró, csak el ne veszítsd a le-
velet, mert ha elveszted, jobb ám ha haza sem kerülsz.

– Nem vesz el, bíró uram, ide teszem a tarisznyába, ... abból ki nem veszi senki!

– No csak jól vigyázz, mert az volna ám veszedelem, ha elveszted valahol.

– Dehogy veszem, tudom, hogy mért adták a kezembe? helyre is adom én.

Ezzel elment... Nem sokára utána indult Ferkó is, a bíró fia, s jó messziről kísérte amazt. Péter vissza se nézett, csakhogy a bor miatt mégis elfogta az álom, a mit Ferkó előre is gyaníthatott, mert tudta, hogy nemigen issza a bort, s a mennyit előbb belekinálgattak, nem messze ereszti Pétert, hogy alvóra ne hajtsa.

A földek végében nyújtózkodott el Péter, Ferkó pedig a magas kalászok mellett közelébe húzódván, mikor már látta, hogy az álom erőt fogott rajta, belenyúlt a tarisznyába, kihúzta a levelet, s mintha ő lenne a Péter, egyenest a város felé tartott.

Mire megvirradt, az alispán úr ajtója előtt álldogált.

Az alispán úr katonája kikérdezte, hová való? mit hozott? s a mint pontonkint felele, mintha várt vendég volna, a hajdú mindig jobban látszott valamit érteni, s egy másik hajdúnak a fülébe súgott valamit, a mire az rögtön elsietett.

Örült Ferkó annak, hogy Pétert az ablakon való kidobásért megrezzenheti most, pedig kedves öcsém, nem sok idő múlva akár holtig sirhatsz.

Elvették tőle a levelet, s a mint oda benn megolvasták, felelet helyett hat katona állta körül Ferkót.

– Én levelet hoztam ide, – mondja Ferkó a katonáknak, – feleletet várok.

– Tégedet keresünk éppen, – mondja a káplár kijöve az alispán úrtól, – majd a feleletet más is elviheti.

– De én haza szeretnék menni mindjárt, – mondja megint a gyerek.

– Majd valami tiz esztendő múlva, – szép öcsém, biztatá a káplár, – hanem előbb szokd meg a prófontot.

– Nem mondta nekem senki, hogy katonává legyek.

– Persze hogy nem, – különben nem is hoztad volna el a levelet, melyben meg volt írva, hogy milyen szépséges virágszál vagy öcsém, – és hogy jó módjával kézre kerülj, azért küldték tőled ezt a levelet...

– Hisz azt a levelet édes apám írta, – okoskodék Ferkó.

– Az tudhatja legjobban, hogy milyen ember lehetsz, azért lódulj, menjünk.

– De káplár uram ... kapott a szóba a gyerek, csakhogy a katonák odább tolták, s a mit el akart mondani, azt már nem is halljuk.

Péter is megérkezett utóbb, beállított az alispán úrhoz, bekopogván, az alispán úr először is azt kérde, hogy hová való? mire megmondá, hogy ide, meg ide.

– A bírótok tegnap itt volt, attól kérdeztem valamit, hogy ezelőtt tizennyolcz esztendővel, ütközet alkalmával, nem maradt nálatok egy kis leány?

– Dehogy nem, – tekintetes uram, épen az én édes anyám nevelte föl, mi tartottuk teins uram, mert a gyereket én találtam.

– Na annak örülök, kedves fiam, hanem minthogy az irást ma bővebben megnéztem, azt látom belőle, hogy egy erszény is volt az asszonynál, azt nem talátlad meg?

– Nem... igenis... azaz... tekintetes uram! – akadozék a gyerek.

– No csak ne félj, valld meg igazán; ha megtalátlad; az ilyen becsületes ember nem tagadja, de nem is tagadhatja, szólt az alispán úr.

– Hát, tekintetes uram, – bátorodott föl a gyerek, – ha nem én vittem volna el, hanem más valaki... megmondhatom én azt?

– Kötelesség édes fiam, különben az isten is megver.

– De hátha majd „föladónak” keresztelnek el teins uram?

– Senki sem mond annak fiam, ... sőt ha elhallgatnád, azért rónának meg.

– Tekintetes uram! annyi ideje, hogy hallgattam; mert anyám az *árulkodást* nagy véteknek mondá, de hisz ha teins alispán úr mondja, hát elhiszem, meg kell mondanom.

– Tehát ki vitte el?

– A mostani biró fia, teins uram! – mondja Péter, elbeszélvén az egész történetet. Bejött a káplár, jelentvén, hogy a legényt fölöltöztették már.

– Lármázott-e? – kérde alispán úr.

– Pedig hogy! – mondja a kérdezett, – azt is mondá, hogy ő levelet hozott és annak mását várja.

– Kapott már feleletet, – mondja alispán úr, és a legényhez fordulván, mondja, – éppen a falutokból való, egy levéllel küldé be a biró, mert másképp nem tudtuk katonának kapni.

– Hogy hívják, tekintetes uram?

– Azt mondja, hogy ő a biró fia, – szólt bele a káplár.

– Az lehetetlen, – mondja az alispán, – az apja csak nem küldi a maga fiát katonának?

– Én is azt hiszem, – véle a káplár.

Péter a tarisznyájában keresvén a levelet, minthogy nem találta; ekképp szólamlott meg:

– Teins uram! vette a mi birónk levelét?

– Itt van! – mutatá föl, néhány órával előbb ért ide.

– Az hát előbb ide ért, mint én, teins uram, mert azt nekem kellett volna ide hoznom, hanem a mint észreveszem, míg én az út mellett elaludtam, valaki kivette.

– Mégis az lesz a bíró fia, a kit megfogtunk, – mondja a káplár.

– Az a bíró-gyerek jóformán engem akart galibába keverni; mert hallotta, mikor az apja olyan nagy hitre adta a levelet a kezembe, bizonyosan utánam jött, s míg aludtam, kivette a levelet, azt gondolván, hogy valami baj ér ezért engem.

– Nagy gazember lehet az a legény, – véle alispán úr, azért csak maradjon, éppen jó helyre jött, – elmehet káplár úr, – mi pedig fiam kocsira ülünk, s megyünk a falutokba.

Idejében haza értek, a bíróháznál leszállt alispán úr.

Míg a bíró hazajött, egy esküdt emberrel beszélt alispán úr.

– Jó móddal lehet ez a bíró?

– Könnyű ennek, tekintetes uram, szólt a kérdett, a francia háboruban aligha valami vásárja nem volt, akkoriban nagyon sok francia aranya volt neki.

Gondolkodott az alispán, s mikor a bíró megjött, egyedül maradt vele a szobában.

– Áthivassam tekintetes uram azt a talált leányt?

– Csak várjanak, ... hanem azt kérdem, hogy valami jelnek való nem maradt a leány körül?

– Nem tudom, – mondta a bíró.

– De én tudom, – mondja alispán úr, – azt is tudom, hogy kinél van, – meg azt is, hogy ötszáz forintot tevő arany volt benn francia pénzben, – folytatá alispán úr nagyot nézvé a bíróra, kit majd hogy ki nem lelt a hided.

– Ejnye!... vontatá a szót a bíró, – az hát az a pénz lehet, a mit az én fi-am talált, rukkolt ki a bíró, jó móddal akarván kibujni a bajból, – ugyan kitől tudta tekintetes uram?

– Csakhogy tudom, bíró uram, – meg hogy megvan a pénz, azt majd a leánynak vissza kell fizetni, mégpedig kamatostul, mondja kemény hangon az alispán.

Bíró uram szivesen a falhoz dülleszkedett volna, de csakhogy így megmenekült, hát erőlködve is megállt a lábán.

Behivatták a lányt az öreg asszonynyal s az alispán úr rövid summában előadta, hogy a lánynak az apja él még, sok viszontagság után most tért meg szép vagyonnal, mit részint mint huszárstrázsamester szerzett, részint pedig a külső országokban, ahol a sors széjjel hányta, s most a leányát keresi.

Volt öröm, a milyent meg sem mondhatok talán.

Már így édes biró uram, minthogy az apja él a lánynak, az feleljen, hogy odaadja-e a lányát biró uram fiának?

– Az már katona – szólt kurtán az alispán.

– Hogyan lehet az? ijedt föl a biró, hisz Péter vitte be a levelet.

– Nekem adta ugyan biró uram, – mondja a bejövő Péter, – hanem őkelme kilopta a tarisznyámból, s a mint az esküdtek beszélnek, hogy olyan szépen megírta biró uram a leveletem, a mit soha meg nem érdemlettem, azzal a levéllel a maga fiát tette meg helyettem.

– Ez az isten büntetése, – kiáltott a biró, s kiment a szobából.

– Édes fiam Péter, – szólt az alispán úr, – a mint látom és az esküdttől is hallom, te, meg ez a kis lány, nem haragusztok egymásra, tehát ha megjön az öreg huszár, én leszek a kérőd.

Nem is kell mondanom, hogy az öreg Péternek örömmel adta a leányát.

– S ime, beteljesedett a koldusasszony mondása, hogy a jótét *ki tudja, mire jó?* valamint az is igaz, a mit én mondtam, hogy *a ki másnak vermet ás, maga esik bele.*

ÁRTATLAN KALANDOK.

I.

Az ozorai plébánia könyvében szóról szóra benn van, hogy 1823-dik évben születtem, és hogy Tüzkő Mihály tisztelendő úr keresztelt meg, mint később saját szememmel láttam aláírását, azokat az egyenesre vakart betűket, melyek közül nem mert volna oldalt dűlni egyik is, mintha karó mellett növekedett volna valamennyi.

A ki tehát ért hozzá, könnyen kivetheti, nota bene: – nem Tüzkő Mihály tisztelendő urat, mert az már rég meghalt; hanem azt, hogy én 1840-ben tizenhét esztendő voltam. – Azután következik az, hogy én pappá akartam lenni, mi az alábbi történetéből igen bőven megtudható.

Tizenhét esztendő koromig annyiszor hallám, *nehéz kenyeret keresni!* hogy szinte megbotránkoztam, midőn az emberek közt szemlélődni kezdek, s látám, hogy ez a faj minő alázatos szemeket mereget az ég felé, míg a *miatyánkot* mondja, pedig midőn a kenyeret emlegeti, akkor is a pecsenyét érti.

Végre addig szemlélődtem, hogy már megállapodtam egy pályánál, melyben éppen Tüzkő Mihály tisztelendő urat vettem például, minthogy ő számtalanszor ismétlé, legyél öcsém pappá, ha kenyered elfogy, ehétel *kalácsot*.

A gondolat nem rossz, és hogy tanujelét adjam annak, hogy az *eszem megállapodott*, megígértem szülőimnek, hogy *pappá leszek*, – se czélből engem el is vittek Pécsre.

Ott jártam két esztendeig oskolába, s minthogy a jó úristen választottait próbaköre teszi, szállásra éppen egy másod évi jogászszal kerültem össze, kinek legelső szava is az volt:

– Van-e szeretője, öcsém?

Vörös lettem, mint a rák, s kabátom alá dugván kezemet, titkon keresztet vettem magamra felelet helyett – azonban laktársam feleletem nem hallván, mintegy kiokosodván jámbor pirulásomból, azt mondá:

– Na, ficzkó! ne búsuljon, ha még nincsen szeretője, majd lesz!

Nagyot sóhajték; – mert hisz egy elkárhozott lelket láttam magam előtt; elhatároztam, hogy a mint magam leszek, imádkozom érte; de mielőtt elszabadulhatnék, ismét megszólamlott:

– Lássa, amicze! – én is voltam ám olyan sűdő-ember, mint maga, hanem most már mégis van szeretóm, még pedig – *kettő!*

Hirtelen leültem a székre ijedtemben, s minthogy letérdepelni szégyeltem, hát hogy mégis a jó isten is megelégedjek velem, meg a szállopajtás se lássa, hogy térdepelek, hát térdeimet az asztalfiókhoz nyomtam; e fájdalomban keresvén középutat, hogy az elkárhozottnak büneiért én szenvedjek, anélkül, hogy ő engem kinevethessen.

Persze, hogy a mártirok nem így szenvedtek a hitért; de hisz éppen nem is vágytam mártírságra; hanem gondolám, ha az igaz hívők között a legelső sorban nem állok is, de a legutolsóban sem.

– De most már mozduljunk, amicze! – mondja ő; mert itthon még belénk esik a *penész*, hanem menjünk *kávéházba!* s ezen szóval karon fogván, vitt az utcára, s aztán a legelső kávéházig meg sem álltunk.

Itt hallottam életemben először az *euer Gnadent*, – a mi mindenesetre több volt, mint a mit a veszprémi és fehérvári gyümölcsös kofák egy garasára körtéért, vagy almáért titulusképen adtak, s én lelkemen találva érzem magam, mintegy átgondolva, hogy mégis látszik ki belőlem valami, hogy egy pinczér engem úgy megemberel már.

Vezetóm nem eresztett le karjáról, hanem a kávéház előtti padon foglalánk helyet, s itt végig nézők a járókelőket, hanem míg az én laktársam merész nyelven tevő megjegyzéseit a lányok után, én folyton folyvást – *imádkoztam érte.*

E közben mondá el pajtásainak, hogy neki csakugyan két szeretője van; az egyik egy kovács leánya, mire a többiek orraikat fintorgatták, a mi nekem némi elégtétel volt, hanem utóbb aztán mennyire, földre esküdött, hogy a másik igazán – *nobel!*; hanem itt is kisült, hogy még soha sem beszélt vele, csak órákig elnézi.

Imádságom félbeszakadt, mert láttam, hogy laktársam nem annyira elvetemedett, mint inkább *hazug!*; pedig egy kis füllentésért mégis elég imádság, a mennyit elmondék.

Már mind elszéledtek a környezők, csak mi maradtunk a padon, s láttam, hogy az én vezetóm szüntelenül az átellenes ablakra néz, hol egy gyönyörű szőke nő nézett ki, még pedig felénk, s az én szomszédom mindannyiszor nagyokat sóhajtott.

Végre haza mentünk, hanem az első kirándulás éppen olyan volt, mint a kezdett sorban a legelső betű, nagy volt igen, hanem utána még számtalan apróbb betű következett, azaz mi naponkint egy kis félórát a padon üldögéltünk; csak azt nem tudtam megfogni, hogy mi a manó mulatság van abban, ha valaki az ablakot nézi!

Éjjel ritkán tudtam nyugodtan aludni, mert laktársam iszonyúkat sóhajtott, – végre elhatározám magamban megkérdezni, – azaz, meg is kérdelem:

– Bátyám! – baja van?

– Ugy sem tud rajtam segíteni, ha megmondom is!

– Bátyám! én sok házi szert tudok, – fejfájás ellen tormalevelet, – gyomorhajban ezerjófű, – meghűlés ellen bodzalé; hurut ellen szamartej!

– Jaj, – ne legyen olyan ostoba, – nem hallja, hogy csak sóhajtok.

– De miért?

– Hát ha tudni akarja – *szerelmes vagyok!*

Rettentően megbántam, hogy megkérdeztem; azért meg is fogadtam, hogy többször nem kérdezősködöm, és a mint menekülhetek, – vele nem megyek.

Ezen határozatomat szentül megtartám, s minthogy a kávéházba járást megszoktam, szépen elballagtam, hanem mindig kívül maradtam a padon.

Eszendő mulva tudtam meg, hogy egy levelet irt a szőke hölgyhöz, hanem a szolgáló a *teins* úrnak adta; tehát nem mert a padra kiülni, csak otthon nyögött; de én a megszokott helyet rendesen elfoglalám, csupa megszokásból, s minthogy az őszi nap néhány meleg sugara az épület alatt igen kedvesen gyült össze, szinte szerettem a helyet.

A szép hölgy kitárta ablakait, – fehér karjait az ablakvankosokra helyezé, s ha egy gyöngye szellő fürteit szétkuszálta, egy pillanatra a szoba mélyébe tévedt, és ismét elfoglala a helyet.

Kivülem egyetlen lélek nem volt az utcában, a kávéházi népség a tekeasztalokon zörgette a labdákat, s egyik diák a másik nyakába kapaszkodott, hogy az érdekes játékot láthassa, – s mint mondám, csak magam ültem kinn a padon, szinte megsajnáltam a hölgyet, hogy kivülem más embert nem lát, és mégis minduntalan újra fésüli magát, pedig én miattam kár volt magát fárasztania; mert én csak olykor néztem föl, – mert különben folyvást a – *leczkémét tanultam!*

Midőn aztán készen valék tanulmányommal s a hölgyet még mindig az ablak előtt láttam, gondolkozni kezdek, hogy nem unja el magát, hogy így óraszámra kinéz, és nem akad a szobában valami tennivalója? – aztán ezzel is készen lévén, ... hogy biztosabb legyek, repetáltam a – *leczkét.*

A hölgy még mindig az ablaknál van, s észrevettem, hogy folytonosan engem néz. Megszégyeneltem magam, hisz ő bizonyosan azt véli, hogy én rossz diák vagyok, hogy mindig ugyanazon egy könyvet tanulom, tehát másikat vettem elő, s minthogy a föl adott leczkét elvégeztem, azt kezdtem tanulni, a mit majd másnapra hagynak föl.

A szél megint összeborzoló a szőke fűtöket, – melyek hosszan gyűrűzének alá, – a fésüt az ablakba hozá, s ott igazítá rendbe, aztán

unalmából-e vagy mi, látám, hogy fürteinek végét vagdalja, s a szélnek ereszti, melyből egy jókora darab tisztán látszólag az ablak alá hullott.

Bizony kár úgy elvagdalni, gondolám, – s megint tovább akarék tanulni, midőn egy kis fiú szalad mellém, kit a hölgy nevéen szólíta, s utóbb tőlem elválni nem akaró fiúnak mondja:

– Kérd a bácsit, kis fiam! – az majd fölhoz!

Egykedvűen fölvezetém a kis fiút, ki a teremből megint eltévedt, s én az anyával egyedül maradtam.

Leültetett, de nekem rettentő kinosan jutott eszembe, hogy hátha a leczkémet délig elfeledem.

Körülnéztem a termet, – gyönyörű kis tündérország volt, a nagy tükrök és csecsebecsék szokatlanul hatottak rám, a hölgy néhányszor körüljárta a termet, fejét, mint a szarvas, magasan horda, s egy kissé meg-megrázá, s ilyenkor felém fordult; s nekem azon kinos gondolat gyötörte fejemet, hogy bejövet mondtam-e „jó napot”, vagy *alászolgáját*.

Sehogy sem jutott eszembe, s ezen elpirulván, a nő közelembe jön, és finom kezeivel megsimogatván arczomat, mondá:

– Tán melege van önnek?

– Nincs! – válaszolék ostoba képpel, még mindig azon töprenkedve, hogy köszöntöttem-e, mikor bejöttem az ajtón.

– Bizonyosan a szél fujta ki a képét, ... na de milyen kuszált az ön haja, – mondja ő hirtelen egy fésűért szaladva, s anélkül, hogy én csak egy szót tehettem volna, egészen közelembe állt, s engem oly gonddal megfésült, mint kedves anyám, mikor Veszprémben bérmálásra állított ki.

Közben-közben megszűnt a munka, ajakamnál fogva fejemet állásba helyezé, szemközt nézett, s én irtóztatón rösteltem, hogy *borzasan* jöttem, és még annyi eszem sem volt, hogy a kapu alatt megfésülködtem volna, – s ime, ezt a szégyent kell megérnem, hogy egy gyönyörű úrhölgy megsajnál és megfésül; bizonyosan jó szivü lélek, s nem akarja, hogy más helyütt ilyen borzasan lássanak.

– Ah, – mondja ő, – ne így viselje ön a haját, – így nem jól áll a választék jobbra, – majd balra igazítom, – s e közben az ablakból elhozta az ollót, – s hajamat az ollóval elegyengette.

Vigyáztam, hogy a mi lehull, majd fölszedem és kidobom, de a hölgy kezében tartá, s midőn a fésülésnek vége lett, egy könyv lapjai közé rejté.

– Volt ön tavaly tánczvizgalomban?

– Igen is – nem! ... válaszolék zavarodottan és oly ostobán, mint egy kisbíró, ki akképen akar felelni, hogy az emberség is kilássék belőle.

– De az idén csak eljön?

– Nem tudom! – válaszolám még odább.

– De ha én önnel magamat egy *Walczerre angazsérozom!*

– Tessék? – mondám nem értve e szót.

Na, de nem is mondom ezt odább; mert 15 év múlva is végig melegszem, ha akkori feledhetlen ostoba beszédem eszembe jut.

Csak ott folytatom, hogy a nő is közelembé jövén, s fejemet valamelyest hátra hajtván, szemeimbe nézett.

Majdnem remegni kezdek azon gondolatban, hogy bizonyosan vagy a homlokom, vagy szemhéjam, vagy tán éppen az orrom téntás, és én így jöttem el az utcára; azért hirtelen megfogadám, hogy máskor vigyázóbb leszek; – s míg én ezen töprenkedtem, ő homlokomat *csókolta* meg.

– Na, hála istennek! – gondolám, – bizonyosan mégsem tintás, – mert különben kiszidott, vagy tán éppen megmosdatott volna a csók helyett, – és vérem hirtelen csöndesülni kezdett, és nyugalmam annyira visszatért, hogy vigyázhattam magamra, hogy a széken *egyenesen üljek*.

E közben egy kis leányka jött be, ki még most tanult járni; – a dajkát eltávolítá a nő, s a hölgy ölbe vevé a kislányt, felém hozá, de az erősen bújt az anyjához.

– Na, ne legyen olyan kis vad, – mondja az anya. De a kislány mégsem akart hozzám jönni, bár hivogattam.

– Kis lányom, csókolja meg a bácsit!

A kis lány arra éppen semmi kedvet sem érzett, bár az anya folyvást biztatta.

– Na, ne féljen a bácsitól, – nézze kis baba, a mama is megcsókolja! ... s ezen szóval nyugodtan megcsókol, – s én kezdek bosszankodni a – *kis lányra*, hogy még most is fél tőlem!

A hölgy a dajkát csöngeté be, s neki adá a gyermeket, hogy vigye a másik szobába; mi pedig ketten maradánk, s engem ismét az nyugtalaníta, hogy miként fogok a kimenetelnél köszönni: magamat ajánlom-e? vagy azt mondjam: alászolgája?

A hölgy néhányszor a tükörnél rendezé magát, – panaszkodék, hogy a szobalány ma ügyetlen volt, s elém állva kérdé, hogy utálatosan néz ki?

Most már csakugyan kellett volna valamit szólnom, és szerencsémre a déli harangszó kondult meg, s én azt mondám:

– Jaj! már delet harangoznak, most már haza kell mennem!

– No hát nem tartóztatom, – mondja a nő, s midőn az ajtónál meghajtam magam, hókezeivel újra megsimogatá arczom, búcsuzóul enyhyit mondván: „csak siessen ebédelni, édes kis – *szamaram!*”

II.

Odább, odább hat esztendővel, mely idő alatt igen sok víz elfolyt a Dunán.

Pesten látjuk egymást.

– Bizonyosan a középponti *papnövelében!* – jegyzi meg valaki szép olvasónőim közül, azt gondolva, hogy a kis számár éppen nem illik a világi életbe, s ha már éppen Pesten találkozunk, bizonyosan pappá lett, és hol lehetne *kitünőbb* helye, mint a papnövelében.

– Bocsánatot kérek, én a „*Pilvax kávéházban*” üldögélek, hol papot egyet sem, de abban az időben jurátust eleget láthatott az ember.

Nem tehetek róla, a sors ide vezetett, s nehogy a közbeesett dolgokkal untassam önöket, a hatodik évnél kezdem, aztán az elmondandókból ítéljenek, hogy hat év alatt mennyit változtam.

Pest abban az időben a fiatalok Mekkája volt, azért ki gőzhajón, ki kocsin, ki gyalog, eljött a fővárosba, ott élt és uralkodott, evett-ivott, koplalt, gyalogolt, politizált, adósságot csinált és letette a cenzurát, hazament s elmondta, hogy ő is volt Pesten.

Oh, szegény apák! hányféleképen sopánkodtak ez urfiakon, egyik azon sopánkodott, ha meglátszott, hogy kedves fia Pesten volt; míg a másik éppen azért káromkodott, hogy éppen nem látszik meg!

Én beléptem a nagyvilágba, vezetőm volt az *öszön*, mely pályámra kergetett, – jó tanácsom az *üres erszény*, – hív barátom a *jó kedély!* – Ennyiedmagával könnyen megfér az ember egy hónapos szobában, és nem mondja a cigányoknak: *húzd el az én nótámat!* hisz mirevaló lett volna maga, a nagy és hatalmas szent Dávid?

Nekem is akadtak pajtásaim, kik mint a rézkrajczár, mindenütt megfordultak, és mint egykor az én jogászbarátom, arról beszéltek, kinek van szeretője? azaz, szeretője mindeniknek volt, hanem már most melyiké szebb?

Hat év alatt annyit mégis változtam, hogy ezen beszédekre keresztet nem vettem és nem imádkoztam, annál kevésbé szorítám térdeimet az asztalfiókhoz, hanem egy drága szót sem szóltam.

– Beszélj már, no! – kiált az egyik pajtás, – hol lakik szeretőd?

– Nincs! – válaszolék oly csendes hangon, hogy alig értették.

– Nem is láttál szép nőt Pesten?

– Láttam eleget.

– Hát nem tetszett neked egy is? – kérdi némi indulattal amaz.

– Mit használ, ha tetszik? – felelém, – most látom egy pillanatra, aztán az életben soha!

– Persze, hogy nem kapaszkodik beléd senki! – riadt rám a tapasztalt pajtás, egyik kalandját a másik után beszélvén el, melyeket én áhitattal hallgattam.

Barátom órákig beszélte kalandjait, s én lassankint elszomorodám, hogy külsőmben tán nincsen meg az a megnyerő, hogy az utcán látott angyalok szótalánul és mereven mennek el mellettem; s én fölsóhajték: *kár volt pappá nem lenni!*

Nem bírtam kiállni tovább barátim kalandregéit, az utczára sietek, fölke-resem a legzajongóbb embertömeget, a selyem és bársony világot, körül-jártam, mint egy kikért kártya, mely arra vár, hogy színt adjanak reá.

Ahány szép arcot láték, jó lélekkel gondolám, hogy nekem mindenik tetszik, csak szólamlanék meg valamelyik, hogy én is tetszem neki; de egy drága szót nem hallék.

Kétségbeesés környezett, hogy számomra nem nyílik virág, míg társa-im egy homoktelepet ültetnének be; mert hisz a mit elbeszélnek, *hazug-ságnak* rémítő sok volna, fele legalább is igaz!

– Jer! – szólít meg egyike a pajtásoknak, belém kapaszkodván az utcán, – bevezetlek egy háznál itt a váczi-utczában.

– Nők is lesznek?

– Természetesen, – majd mennék is én valahova, hol nők nincsenek?

– De hát mondd meg, mit mondasz nekik?

– Mit? ... felel viszontkérdezve, – az legkevesebb, – a mi eszembe jut.

– S megmondod valamelyiknek, hogy szereted?

– Nem telik bele fél óra, már megvallom, hogy nélküle nem élhetek.

– De most már hazudsz.

– Neked?

– Nem nekem, hanem annak a hölgynek, hisz ez már a huszadik ösmeretséged lenne.

– Ez még nem sok.

– S nem félsz, hogy megver a haragos isten ennyi hazugságért?

– Majd erre máskor felelek; ha felelek, hanem menjünk föl a lépcsőkön, mert az első emeleten a legelső ajtón fogunk kopogtatni.

Ezzel fölhurczolt az emeletbe, s én azon félelemből, hogy vonakodá-somért pajtásaim gúnyja lennék, vitetem magamat a – *nagy világba*.

Az ajtó megnyílt, – barátom bemutatott a társaságnak, aztán elhelyezkedénk, szomszédom egy kítűnő szépségű nő volt, de míg az a másik szomszédnéjával beszélt, barátomat megszólítám.

– Te! – mondtad már ennek, hogy szereted?

– Még nem, hanem majd arra is rákerül a sor.

Nem mertem neki megmondani, hogy legalább ezt az egyet hagyja ne-kem, hisz neki úgy is elég van.

Visszafordulék tehát hölgyemhez, ki szomszédnőjével beszédét végezé, s minthogy éppen szemközt nézett, érzem a keserves kint, hogy most valamit mondanom kell; de míg én a kezdő szón jártattam eszemet, hölgyem ekképen szólt:

– Rég vágytam kegyedet megismerni közelebről! – mondja ő nevémet is említve, mely akkor már néhányszor nyomtatásban is megjelent; – azonban eddig csak az utcán láthatám kegyedet.

– Nagysád!...

Megjegyzem, hogy ezt nem én mondtam, hanem barátom, ki tanuja volt beszélgetésünknek, s mint később mondá, – nem akarván a nőt az én ügyetlenségemre hagyni, – miután még a beszélgetés megkezdését is a hölgyre hagytam, – helyettem ő kapott szóba:

– Nagysád, – mondja ő, – barátom az egész éjjel nem aludt...

Kicsinybe mult, hogy azt nem mondtam, hogy hazudik, – ha ő erre számolva meg nem ránt, miközben aztán folytathatá:

– ... Ó, úgy látszik, a váczi-utczában elvesztett valamit; éppen nagysád ablakai alatt.

– Ugy? ... mosolyga a hölgy, hát kárvallott ember kegyed? – mondja felém fordulva, mire aztán én is szóhoz kaptam.

– Nagysád! én nem tudom, hogy mit szóljak...

– Most helyesen beszélsz, – jegyzé meg barátom, – tudja meg nagysád, hogy barátom az első szerelmi vallomással fogja meglepni azt a hölgyet, ki őt meghallgatja; azért irgalomért esedezem az ő számára. Ezzel odább fordult, s mi a nővel a társalgásban egymásra maradánk.

– Tehát mért nem gondosabb ön? – kérdi a nő, kinek szívesen megmondtam volna, hogy az egészszööl éppen azt nem tudtam, hogy ő a váczi-utczában lakik; de ha még igazabban meg kell mondanom, soha sem láttam; – azonban pajtásom oldalba lökvén, mondja:

– Most nyisd föl a szádat.

– Nagysád, – mondtam aztán, – meg ne ítéljen barátom beszéde után.

– Jó, tehát majd magam fogom önt szemmel tartani, – ablakaim a legszöebb szemlét engedik, s én önt végig kísérhetem szemmel az utcán.

– Ha tudniillik észre fog nagysád venni.

– Mondtam már, hogy rég vágytam kegyedet közelebrööl ösmerni.

– És látott már?

– Majdnem minden nap délután öt és hat óra közt, mondja ő erősebb hangnyomattal, egyszersmind fölemelkedve ülésébööl, miután a társaság oszlani kezdett.

El nem tudtam gondolni, hogy mi érdekbööl jegyzé meg azt a két órát, holott én gyakran egész napon át a váczi-utczában laktam.

Bucsut vevénk, a hölgy oly mosolyogva köszönte, hogy barátomat megkérdem, nem viseltem-e magamat nevetségesen? a min tán valami nevetni való van.

Midőn barátommal az utczán valánk, akkor kérdem:

– Hát mondtam én azt, hogy vesztettem el valamit?

– Igazad van, soha sem mondtad.

– De azt sem mondtam, hogy ezt a hölgyet láttam valaha?

– Azt sem mondtad, hanem a nők mindig el fogják hinni, hogy láttuk őket és imádjuk őket; azért barátom most már csak járd a váczi-utczát és lesd az alkalmat, hogy a nővel találkozhasál. Ezzel kezét szoritott, és egy kapun bement.

Legyen okos, a ki tud, – lessem az alkalmat, – de hát minő az az alkalom? Hasonló töprenkedések közt jártam én két hónapig a váczi-utczát, hol aztán később csakugyan felfödözém a házat, és öt-hat óra közt a hölgy mindig az ablakban könyökölt.

Messziről már megláttam, de midőn már a ház mellett kelle elmennem, nem volt bátorságom föltekinteni.

Igy tartott ez jó darabig, midőn egyszer egy alkalommal ablaka alatt járkálván, egy finom fehér kendő hull lábam elé.

Annyit mégis észrevettem, hogy fölülről jött, föltekintek, s a hölgyet látom mosolyogva nyúlni a kendő után, de hol van az az óriás, ki az emelet ablaksorait fölérje; azért az egyetlen módhoz folyamodom.

– Valahára! ... mondá barátom, mikor neki a dolgot elbeszéltem, – tehát fölvetted a kendőt?

– Természetesen!

– És fölvitted?

– Ah... mit gondolsz? mondám én.

– De csak nem vitted el magaddal a kendőt?

– Nem, hanem szépen összegöngyölítém, és az emeletbe dobtam.

Barátom fölugrott, nevetett, káromkodott, végre kalapját ragadva, ezen szóval vált el tőlem:

– Jaj! ... de ostoba vagy!

Végképp elszomorodám, végre honn ülővé lettem, és tanultam a corpus jurist, hogy minél előbb ügyvéddé lehessenek.

Ez is megtörtént; s még néhány nap, aztán végbucsut veendek tőled Pest; hol barátaimnak elég kalandját hallottam, a mit másoknak majd elbeszélhetek, de magaméból egyetlen egyet sem.

– Isten veletek fiuk! – bucsuzám pajtásaimtól, – podgyászom a gőzösön volt már, s magam útnak indulék egy esernyővel, minthogy az égen néhány bárányfelhő látszék, s minthogy a gőzös még csak néhány óra mulva indul, a váczi-utczát még néhányszor végig járom.

Ez is megtörtént, s midőn éppen öt órát ütne, hölgyem egy boltból jő ki, s minthogy az esőnek néhány csöppje permetezett, a találkozás oly közeli volt, hogy lehetetlen volt az esernyővel meg nem kínálnom.

Hazáig kísértem, s a kapu alatt mondá:

– Legyen szerencsém! Mire én zaklatott kedélylyel elfogadám a meghívást. A szállás valóságos váczi-utcza szállás volt, s én minden kényelmet lelek azon kényelmetlenségen kívül, mi nyelvemet leköté.

– Önt soha sem láthatni!

– Ritkán jöttem az utczára! – válaszolám.

– De legalább *öt és hat óra* közt időt szakaszthatott volna.

Eszembe jutott, hogy első találkozásunkkor ez óraszámokat említé, s én kezdek először a szónak értelmet adni; és én mindenekelőtt kezdem magamat menteni.

– Na, ezután ki fogja ön ezt pótolni!

– Fájdalom, lehetetlen! – mondám, mire a nő holt halavány lett.

– És miért? – mondja ő.

– Elutazom!

– Na, de ezt az utazást elhalaszthatja néhány napra *kedvemért!*

– Lehetetlen, – mindenem a gőzösön, és rendeltetésem helyén várnak.

– S mikor utazik ön?

– Negyed óra mulva, – mondám, – már három negyed hatra, – fölemelkedem ülőhelyemből, de megütközve látám, hogy hölgyem kendőjét szemeihez tartá.

– Nagysád! mi lelte, az istenért?

– Látja könnyeimet!

– De az okát mondja meg!

– Jó! ... legyen, ... *szeretem önt!*

Engedelmet kérek kegyes olvasóim, ha mondom, hogy én majd hanyatt vágtam magamat, mert most már csakugyan mindent tudtam.

Jaj, dehogy beszélek tovább, elég az hozzá, hogy én még kellő időben a gőzösön valék, hol az első állomásig barátom volt kísérom, kinek midőn kalandomat végig elbeszéltem, fölkiálta:

– Jaj! ... de nagy *szamárvagy!*

Ebből láthatják, hogy mi voltam 1840-ben, s mi lett belőlem hat esztendő mulva.

DARÁZSFÉSZEK.

I.

Az én szomszédom épen ide illik, – tessék csak bele tenni, nem is kell valami nagyon apró betűket válogatni, – mennél öregebb, annál jobb; hogyha véletlenül a körme közé kerül ez a lap, nagyon jó lesz, ha az ökle alól kilátszik a betű.

– Mit csinál, szomszéduram? – kérdem egy izben a kerten által.

– Mit csinállok? – mondja, – *búsulok*.

– Nohát ne búsuljon, hanem járassunk néhány ujságot, aztán majd könnyebben elűtjük az idő hosszát.

– Micsoda? ... ujságot hordassak? ... de hátha mind fára tekeredik kínjában az az ujságíró, a hol egy van, – járatok-e én ujságot? ... *inkább*...

Csakhogy a világért sem mondaná meg, hogy mit csinálna inkább; mert hátha megkérnék az árát.

– De hát mégis mit csinál inkább?

– *Búsulok!* – mondja haza ballagtában.

Együtt jártunk oskolába; jó diák volt, mindent elmondott *könyv nélkül*, – nem is hasonlított ám az semmit ahhoz, a mi a *könyvben* volt.

Hanem annál jobban vigyázott, ha sok nem is, de valami megmaradt fejében, – mintha látnám, milyent csudálkozott, mikor a professzor azt mondta, hogy Debreczen környéke egy *homoktenger*.

Ma sem veri ki fejéből senki.

Nem hiszik önök? No várjanak csak!

Átszalad a napokban hozzám, – s nagy lármával mondja:

– Szomszéduram! (megurazzuk egymást, semmibe sem kerül.)

– Mi baj? – viszonzám én.

– Hallotta?...

– Nem én, – egy drága szót sem hallottam.

– A flotta! – mondja tovább.

– Jaj, – de melyik flotta? – szomszéduram.

– No, a melyik Debreczennél, ... tudja?

– Hol a manóban kötne ki Debreczennél, flotta?

– Hisz ott az a nagy tenger! – utasíta szomszédom.

– Én egy árva patakot sem tudok Debreczennél, nem hogy tengert, – ha csak a *homoktengert* nem; – de hisz szomszéduram, együtt jártunk mi iskolába, mikor ezt tanultuk.

– A patvar tartogatta ám azt a sok könyvet a fejében, – hanem nekem nagyon bizonyosan mondták ezt, szomszéduram!

– Elbolondították, édes szomszéduram! egyéb semmi.

– Nojst! jöjjön még valaki ujságot beszélni, majd odább lódtítom – dörögögi a szomszéd szomorún kullogva hazafelé.

Csakhogy nem állja ki a koplalást az én szomszédom, – meg nem él hír nélkül, – s ha mást nem foghat: megint átbballag hozzám.

– De már azt csak hallotta? – mondja egy hét mulva.

– Egyetlen egy szócskát sem halottam, édes szomszéduram.

– Hiszi az ördög.

– Nohát ne higgye, – szomszéduram.

– Jól van, jól, – hát nem hallotta azokat a finnyás és lapos nemzeteket?

– Talán finn és lapp?

– No talán az lesz! – hagyá helybe.

– Ejnye, szomszéd, – mondám én, hát elfeledte már, hisz azokról is tanultunk valaha.

– Régen volt az szomszéduram, talán nem is igaz, – hanem mondjon már valamit róluk.

– Igen érdeklik szomszéduramat?

– Ha nem érdeklenének, hát nem jöttem volna ide.

– Jól van, – hát elhozom könyveimet.

– Sohase könyvezzon nekem, hanem ujságot mondjon róluk; mert azt hallom jó helyről, hogy mitőlünk is volt már ott valaki.

– Az igaz, szomszéduram, – Reguly volt ott.

– Csitt! ... mondja a szomszéd, – ne olyan hangosan, még bajba keveredhetnék az a jó ember, – véle a szomszéd, – hát mit hozott!

– Három bundát hozott szomszéduram, s azt a tudós társaságnak ajándékozta.¹

– Ugy! ... hát mint szücs utazott, hogy meg ne tudják! – véle nagy bölcsen szomszéduram, – hát mit mond róluk az a Reguly?

– Azt, hogy atyafiak.

– Tyhü! ... hát várhatjuk őket.

– Halálos holtig, kedves szomszéduram, – hanem azok is várnak minket.

– De nem mászkálok én utánuk, ha ítélet napig várnak is.

– Pedig maga azt hitte, hogy majd azok fölkerelkednek vagy tiz milliomon, azon hirre, hogy kedves szomszéduram *búsul*; – s aztán hoznak magukkal egy olyan cigánybandát, melyben százezer cigány van, aztán addig meg sem állnak, míg szomszéduram ablaka alá nem érnek, – ott pedig elhegedülik szomszéduram kedves nótáját:

Ne szomorkodj, légy víg!

Ilyeneket szokott kedves szomszéduram elhinni, – pedig lássa, azok a *finnek* és *lappok* olyan gyalabeli nép, hogy szomszéduram jóformán a jászoly mellé kötné őket, ha vagy néhány eljőne látogatóba.

Szeme, szája elállt az én kedves szomszédomnak, – utóbb azonban megint fölelevenedett.

– Ejnye, szomszéduram, – most meg akart tréfálni úgy-e?

– A világot sem.

– Jól van jól, – hát elfeledte, mit mondott előbb?

– Szorul szóra emlékszem mindenre, – felelék neki.

– Hát nem mondta előbb, ... ej maga kópé, ... hát nem mondta előbb, hogy ott volt az a Reguly szücs.

– Azt nem mondtam, hogy szücs.

– De bundákat küldött?

– Igen, igen! ... hisz benn volt a lapokban is, olvashatta szomszéduram.

– Nem olvasok én sem ujságot, sem könyvet, már mondtam édes szomszéduram, – engem ugyan bolonddá nem tesznek, – hanem hát mit kerestett ott az a Reguly?

– Utazott tudományos szempontból, és most ezt egy könyvben ki fogja adni, – abból aztán megtudhatjuk, hogy azok a finnek és lappok micsoda emberek? ... azt a könyvet aztán vegye meg szomszéd úr.

– Én? ... vegye ám az, a kit a kórság gyötör, – szomszéduram.

¹ Tudvalévő dolog, hogy Reguly három bundát küldött utazásából a tudós-társaságnak.

- De hát mit csinál; – szomszéduram! – hisz az unalom megöli?
- Mit csinállok? ... azt kérdezheti?
- Kérdezem, mert nem tudom, mit csinálhat?
- Mit-e? ... *búsulok*.

II.

Ne menjünk messze, maradjunk szomszéduramnál, alkalmasabb embert kész pénzért sem kapnánk.

– Maga csak nem akar hozzám jönni? támad meg ő kelme.

– De mit csináljunk?

– Mit csináljunk? viszont kérdi – a mit akarunk; tegnap is olyan jó kompániánk volt, csak ott lett volna szomszéd, – bezzeg kergettük a *sántákat*. Buxsi komától elgyürtünk vagy száz pengőt.

– Ejnye! mondám, de nagy kár, hogy...

– Hogy ott nem volt, úgy-e? – kapott a szóba – ha nem bujná mindig azt a ménkü sok könyvet, láthatta volna, mit csináltunk tegnap!

– Sokan voltak?

– Valami tizenöten... egész világos virradtig megültünk az asztal mellett; az igaz, hogy eleinte irgalmatlanul megkopoztak, hanem az én flegmámnak nincsen párja.

– Nincs-e?

– Szomszéduram! ... én elveszthetem mindenemet, – lehuzhatják kabátomat; még a pipa sem alszik ki a számban: az aztán a *hidegvér!*

– Nem sajnálja a pénzt?

– Egy jó kompániám ha van, mi az a száz pengő? többet is elvertem én már, szomszéduram, azért nem süllyedtem el.

Éppen egy koldus ment el mellettünk, levett kalappal fordult szomszéduramhoz.

– Ne feledkezzenek meg a szegény Lázárról.

– Odább, odább! – mondja a szomszéd, – mióta a sájn krajczár helyett a pengő krajczár jött divatba, úgy elszaporodik a koldus, hogy nem győzi az ember.

– Ilyen nyomorultat sajnáljon meg a nagyságos úr! rimánkodék odább; vessen egy árva krajczárt.

– Nem vagyok én nagyságos úr.

– Hát *tekintetes* uram; javítsa ki a koldus, – egy krajczárkáért esedezem.

– Kend csaló, – mondja amaz – a nagyságos titulus is egy krajczár, meg a *tekintetes* is? kend ámitó, takarodjék.

A koldus elment, látván, hogy szomszéduram ebei, két agár és egy vizsla, nagyon fülelnek a gazda hangjára, hogy megugassák.

– Hát ezeket az agarakat mikor próbáljuk meg? – kérdi.

– Kaptak? – szomszéduram.

– Kapni? ... ismétli ő, – hát hol van kilencz vármegyében olyan bolond, a ki ingyen ad ilyen agarat, mely maga fog.

– Tehát pénzen vette?

– Ezüst huszasokon, kedves szomszéd – pengő huszasokon!

– Nem sajnálta azokat a huszasokat?

– Ha sajnáltam volna, nem adtam volna egyért-egyért kétszáz pengő frtot.

– Egy agárért?

– Egyért kétszázat, kettőért négyezszázat, szomszéduram! már az maga megéri azt a pénzt, ha azt mondják, hogy nekem van a legkülönb agaram kilencz vármegyében.

– Nevezetes ember lesz szomszéduram.

– Magam is azt hiszem! – mondja önérzettel... ahol agár, ló, vagy ilyesmi van; ott az én nevemet legelőször mondják.

– Jó, hogy eszembe jut, kedves szomszéduram, még egy helyre jókor írná a nevét.

– Ugyan hová?

– Garay árvái számára szedünk össze jó emberek körül néhány krajczárt.

– Már megint valami koldus? teremtyugye magam is kolduslevelet váltok; most legjobb dolguk van az ilyen égett, kárvallott embereknek, ahol kidugja fejét az ember, mindjárt nyakon csipik.

– Hát már adott valamire?

– Nem adtam én, hanem Buksi komám mondta, hogy arra a Losonczi niksze...

– Talán Phönixre?

– Patvar tudja mi volt, ... csakhogy azt is becsipték valahol, hogy előfizetett, aztán még csak ki sem nyomtatták a nevét, – pedig ha már ad az ember, hát az ő neve is oda fér, ahova a többi!

– Ne búsuljon, szomszéd, majd kinyomatom én; csak írja alá.

– Hagyjon békét, szomszéduram – csak a napszamosokat győzzem, meg a sok árjegyzéket.

– Kell is arra sok?

– Nem-e? hej, ha szomszéduramnak kellene azt megfizetni, a mit én évenként csak a lábaimra költök.

– Azt fizesse ki szomszéduram maga, mert maga rugdalta ki a csizmát, midőn a mult vásárkor egész éjen hegedültette magát.

- Akkor az igaz, hogy kitánczoltam magamat, hanem nincsen is ám több olyan cigánybanda, mint az a győri Miska!
- Lehetetlen!
- De nem lehetetlen; mert a gerendát verte a fejem, úgy a talpam alá hegedült; adtam is neki vagy negyven pengőt.
- Sok!
- De nem sok, ha az én nótámat elhúzza.
- Valami tót nóta lehet az?
- Micsoda? ... *tót nóta*? hát van különb *magyar* ember nálamnál?
- Van bizony, – ha nem hiszi, megmutatom.
- Szeretném látni.
- Itt van *Gruber* György, ki a nemzeti színháznak 4000 frtot adott, a színházi nyugdíjintézetnek pedig 2700-at, – azonban ha szomszéduram ki akar tenni rajta, itt az aláírási ív a nyugdíjintézetre.
- Csak az kellene, hogy az én pénzemen nyugodja ki magát valami bukfcenzhányó!
- De a nemzeti színház! – ismétlem – nemzeti.
- Mit bánom én?
- Dehogy nem bánja, hisz a mult héten minden második szava az volt, hogy: *búsulok*.
- *Búsulok* én most is!
- De mikor a cigányoknak negyven pengőt adott?
- Az akkor volt.
- Hát tegnap, mikor kártyázott?
- Ha elunja magát az ember, valamit csak kell tennie!
- Igen, de azért nem szükség Buksi komát kártyán megkopozni; mert...
- No, ugyan mért? – kérdi a szomszéd.
- Pusztán azon okból; mert Buksi koma is magyar ember, nekünk pedig nincsen elkártyázni való pénzünk.
- Szomszéduram csak nem feled el semmit.
- Nem is akarnám; sőt napról-napra többet akarok tanulni; s íme szomszéduram nekem egy valóságos tanulmánypéldány volt.
- Ej, ej! szomszéduram, hát mit tanult rólam?
- Mit tanultam? – kérdi – tehát azt tudom, hogy szomszéduram - 1-ször korhely; mert egész éjszakán hegedülteti magát.
- 2-or szinte korhely; mert addig kártyázik, hogy Buksi komájától száz forintot nyer el.
- 3-or szivtelen ember; mert sem a koldusnak nem ad, sem a nemzet árváinak.
- 4-er rossz magyar...
- Azt ne mondja szomszéduram! ... kiált közbe.

– De mondom; mert, hogy el akarja magával hitetni, hogy *búsul*, s a mellett addig hegedültet, hogy a mestergerendáig ugrál, – szomszéduram még mindig azon utolsók közt van, kik csak *ásitnak* a hazáért, de egy batkát sem áldoznak annak becsületére! pedig úgy-e, csizmára mennyit költ, lelkére pedig semmit.

– Mit tud bele?

– Hogy ne tudnám! – azért a mit tudok, kiírom az újságba, hogy szomszéduram kártya...

– Ne mondja, ne mondja! kiabál a szomszéd és számat akarja befogni; de én mindamellett is kiabáltam, hogy négyszáz pengőt ad az agár...

– Megint, befogja számat.

– Jó, tehát nem szólok.

– Hát mit csinál szomszéduram? – kérdi.

– *Búsulok!* hogy ilyen emberünk is van, mint szomszéduram, ki éjszakan át korhelykedik, s gyönyörű életét azzal akarja takarni, hogy *búsul!*

– Megálljon csak szomszéduram!

III.

Három a táncz!

Szomszéduramat kapjuk megint elő, hogy legyen fogalmunk, miként mulatják magukat falun olyan urak, mint az én szomszédom.

Szól a zene, szomszéduram orvosságot vett be, melynek az a csodálatos hatása van, hogy szomszéduramat éppen a falhoz vágja.

Talán elvették az üveget?

Meglehet, mert az orvosságos üvegen egy czédulácska van, rajt pedig ilyen fölírat: *minden két órában egy kávé kanállal!*

– Ugyan, mi baja van az én szomszéduramnak? kérdem az orvost.

– Hipokhondria! – válaszol az orvos.

– S miből tudja ön ezt?

– Miből? – ismétli az orvos – hát nem hallja ön, hogy minden harmadik szava az, hogy *búsulok*.

– S ön ezért orvosságot rendelt neki?

– Minden két órában egy kávé kanállal.

– Orvos úr elvettette, tán *levesmerő kanalat* gondolt?

– Hogyan?

– Csak úgy, hogy szomszédurunk savanyúvizes üvegből iszik, s ha jól jegyzem meg, minden negyedórán, mintegy körülbelül két levesmerő kanálnyit iszik egy fölhajtásra.

- Itt tévedés van! – mondja az orvos fölugorva a „*pagát ultimótól*”.
- Ne keljen föl, orvos úr, tisztába leszünk mindjárt, – csak azt mondja meg, hogy mi hatása lehet ezen orvosszernek?
- Némi derültség.
- Na, az megvan, csak hogy a járó orgánumokat úgy látom, igen megzavarja az orvosság.
- Nem hinném! – mondja az orvos.
- Szemei csillognak.
- Hisz az izgatottság volna! – bámul az orvos.
- Azon kívül iszonyúan kurjongat, minden szónak felét mondja ki, orvos úr, ... nem fél, hogy szomszédurunkat megüti a guta?
- De engem üt meg, barátom.
- Ne féljen, orvos úr, – én jól állok, hogy semmi baj sem lesz.
- Menjünk a zenészekhez, – biztat az orvos karon fogván, és a vendégeken keresztül a cigányokhoz értünk.
- Sajátszerű látvány, szomszédurunk erősen érzi az orvosság hatását, szokatlan nagyokat kiált, és egy szóval sem mondja, hogy *búsul*, hanem még a cigányokat is biztatja, hogy:
- Jó kedved legyen, – a ki...
- Csak hogy azt már ne mondjuk meg, hogy ki és mi volt az az a ki? mert ez gyengédtelenség volna, hogy elfecseggük mindazt, mit a mi kedves szomszédurunk paroxizmusában tesz.
- Egy lábra állj! – mondja a szomszéd a cigányoknak.
- Hát aztán? – kérdi a cigány.
- Aztán úgy hegedülsz, gazember! – parancsolja a szomszéd, – öklét emelve a cigány felé.
- Az istenért! – kiálték az orvosnak, – ez nem valami örülési roham?
- A világért sem!
- De ezek a boldogtalan cigányok?
- Hozzá szoktak ezen tréfához, – viszonzá az orvos.
- Hogy egy lábon hegedüljenek?
- Éppen egy lábon.
- Hisz ilyen csak örült ember kívánhat, mondám én.
- Pedig ez nem örült.
- Orvos úr! ... szólítottam föl, ... gondolja meg, ha tán orvossága erős lett volna, – ez ember *boldogtalan*.
- Boldogtalan az igaz, legalább én magamat boldogtalannak találnám ilyen nyavalyával.
- Tehát az ön orvossága?
- Nem használ az itt semmit, – mondja az orvos nevetve.
- Szegény szomszéd, – sopánkodám, – ilyen hipokhondria!

– Ugy! – mondja az orvos, – hát ön még most is azt hiszi, hogy a minő bolondot tesz a szomszéd, – azt azért teszi, mert hipokhondrikus?

– Tehát nem az?

– De nem ám?

– Hát mi volna?

– *Részeg!*

Sajnálom, hogy ki kelle mondanom a szót, – hasonló dolognak szemtanuja valék nem egyszer, – hanem számtalanszor; mert nálunk ilyen *hazafiak* is vannak.

Nem hiszik önök?

– Ist...!

Nem! nem! ... nem esküszöm meg, úgy is elhiszik önök.

IV.

Folytassuk a munkát, és nézzük tovább azokat a falusi multságokat, melyekben szomszéduram hipokhondriából gyógyítja magát.

Goromba tréfák az igaz, de ha az ember *búsul*, úgy tesz, mint a debreczeni czivis, az orvosságból nem egy adagot vesz be egyszerre, hanem kettőt.

Ritka vidék, melynek ne volna egy bevallott bolondja, – az ilyen ember mindent megtesz, mindent eltúr; télen jeget eszik, nyáron forró levet iszik, gyertyát nyel, üvegpoharat rág össze, – kihozza a szárcsát a vizből, megtesz minden szolgálatot, mint a vizsla; ha rákerül, a sűrűben ugat, mint a kopó; sem éjjele, sem nappala; sír, nevet, káromkodik, bukfenczet hány, mint ahogy azt szomszéduram parancsolja, vagy más, ki röhögni akar és irgalomból megengedi, hogy az ilyen nyomorult ember az asztal végén egy tányér mellé üljön, hol rendszeren leöntik valami becsinálttal, mert már az inas is rákap, és mentségül azt hazudja, hogy a kedvencz agár lába közé futott.

Ilyen ember volt Csomó János, – igazabban Jankó bácsi, kivel néhány héttel előbb találkoztam.

– Jancsi bácsi! – kiálték rá a vásárálláson.

– Nem hallom! – mondja amaz fülére tartván kezét.

– Jó napot kívánok.

– Tessék! – mondja ismét, közelebb tartván ezerszer megrángatott fülét.

– Talán megsiketült? – kérdem.

– Most jöttem! – mondja, el akarván találni a dolgot.

- Az esze ment el! – kiáltám a fülébe, – hát nem hall?
- De nem ám, mondja bosszúsan; – és úgy helyezkedék, hogy közelebb essék hozzám.
- Mi lelte Jankó bácsit?
- Belém oltottak, – felelé ő.
- Bizony nagy bolond maga, – hát vénségére jutott eszibe, hogy magába oltasson?
- Szha magam tettem volna a bolondot.
- Hát miképp történt?
- Lefogtak! – mondja, még fejével is bólogatván.
- Aztán a karjába oltottak?
- Dehogy oda, – sopánkodék a jámbor, – ha csak a karomba oltottak volna, de az isten verje meg őket, – fülembé oltottak...
- Himlőt?
- Azt ám! ... *valóságos bárányhimlőt.*
- És most?
- Hát nem hallja, hogy *nem hallok.*
- Ki tette ezt? – ki volt az az örült.
- Ki lett volna egyéb, mondja, – az a drágalátos szomszédúr, büntesse meg az isten.

Ugy-e milyen szelid ember az én szomszéduram, ha rájő a hipokhondria? milyen sajtászerű rohamai vannak, ha *búsu!*? himlőt olt, – neki mindegy, akárhová! – és ha véletlenül Jankó bácsi kerül utjába, lefogatja és *fülébe olt.*

Haza rohanok, hogy ahol találok, leszidjam, s íme az udvaron lelem.

– Talán megint *búsu!*? – kérdi valaki.

Majd meglátjuk mindjárt, hogy mit csinál?

– Nincs valami eladni való? – kérdi egy házaló zsidó.

– Semmi sincs, Mózes! – mondja a szomszéd, vendégeivel az udvarra állva, tünődvén azon, hogy miként röhögtesse meg vendégeit, kik egytől egyig szakasztott másai drága szomszédurunknak, és csak azt lesik, hogy a házigazda miképp bolondítja el valamelyiket; mindegy, akármelyik?

Ime, a szerencse hoz egy boldogtalant, – majd kikapnak ezen.

A zsidó körülnéz, nem látna-e valamit, a min mégis megalkudhatnék az úrral.

– Amott, a kheritésen lugg egy nyers bűr.

– Az sem eladó, – mondja a szomszéd.

– Megadom az árát júl!

– Nincs annyi pénzed, hogy annak az árát kifizesd.

– De majd megeszi a penész! – mondja Mózes.

– Hadd egye, az enyimet eszi.

- Mondja meg a thens úr, hogy mi az otholsó ára?
- Nincs annak ára Mózsí, hanem mivel erőnek erejével el akarod vinni,
- hát tudod, mit?
- Nem thodom.
- Persze, hogy nem tudod, hanem vigyázz rám! – mondja a szomszéd,
- én azt a nyers bőrt kiterítetttem, ha aztán ráfekszel és betakaródzol, hogy egy porcikád se látszik ki: akkor elviheted.
- Igazán? – kérdi Mózes.
- No, ha mondom, hát elhiheted.
- Ugy, ugy! zsidó, – biztatá a többi, gyanítván a dolgot, – csak takaródzál bele, mi jót állunk, hogy tied a bőr.

A boldogtalan nem sokat gondolkodott, a kiterített bőrben végig feküdt, s néhány perc alatt úgy eltemeté magát a nyers bőrben, hogy semmije sem látszik.

De ekkor jött a hadd el hadd; mert három béres befogta a boldogtalan, és gyapjúzsákvarrótúvel gyorsan bevarrták a zsidót.

Mondják meg önök, melyik szelidebb dolog? ez-e, vagy a másik, midőn Jankó bácsinak fülébe oltottak?

Ime, azon ország, melyről azt mondák, hogy csak egy Magyarország van (extra Hungariam non est vita).

Itt voltak valaha a *gyászingések*.

Itt teremnek meg a *búsuló* hazafiak, kik hazafiui hipokhondriából

1-ör savanyú vizes üvegből isznak orvosságot, még pedig levesmerő kanállal.

2-ör nem olvasnak könyvet, hanem Jankó bácsinak fülébe bárányhimlőt oltanak.

3-ör egy nyomorult házalót nyers bőrbé varrnak.

De édes barátim, – nem hiszek én olyan embernek, ki másnak börtöt prédikál, de maga sunkát eszik; és még kevésbé tartom hazafinak azon hájfejüeket, kik minden harmadik szóban „*búsul*”-nak, és meggyalázzák tetteikkel azt a nemzetet, melynek nevével vásárokon és búcsuhelyeken dicsekedni szoktak.

Hanem fogunk még darazsat, ne féljenek önök.

V.

Hivatalos vagyok egy jó módu magyar emberhez; nem tehetem, hogy elmaradjak, kocsira ülök, menjünk.

Egy vidéki barátommal utazom, Pestről jő, – uti terheinek felét könyvek teszik; mert egyik azon kevés közül, kik minden aláírási iven ott vannak; jó, rossz! az mindegy, *magyar könyv!* azt gondolja, megveszem – ha egyik gyengébb, jobb lesz a másik; és ha kelendősége lesz a könyvnek, mindig tehetségesebb emberek következnek.

– Szép könyvtárad lehet, barátom?

– Mi az, barátom, ... egy pár száz az egész!

– Mennyit szoktál évenként összevenni?

– Épen száz pengő frt. árát; ennyivel megveszek minden szépirodalmi és tudományos könyvet, – minek tudniillik hasznát vehetem; de még ebből két hirlap is kikerül.

– Mióta teszed?

– Tizenöt év óta, barátom.

– Mégis jókora lehet az a könyvtár.

– Lehetne, barátom, – ismétlé amaz, – *lehetne!*

– *Lehetne?* – mondom én, hát nincs meg?

– Éppen az a legnagyobb fájdalmam.

– *Elégett*, úgy-e barátom? – kérdem sajnálkozva.

– Inkább égett volna el, úgy nem volna annyi bosszúságom, míg így egyik kötetből az első, másiból a másik hiányzik, – barátom! – panaszkodik ő – higgy nekem, hogy ilyenkor részint a méreg fut el, vagy elkeseredem.

– De hát hova lesznek könyveid?

– *Ellopják*, édes barátom!

– Magyarországon könyvet lopnak? ezt még nem hallám!

– Pedig elhiheted barátom, – s ez annál bosszantóbb, – hogy venni még csak a tizezredik sem akar, – hanem ahol hozzáfér, ellopja.

Barátomhoz értünk, s egy kurta óranegyedre meglátogatám őt is.

Megnézem a könyvtárát, s ime egy halmaz csonkapéldányt látok szóról-szóra, mint barátom mondá.

– Ezek ismét, – mutat barátom számos könyvet – olyan példányok, melyek ugyan valami módon hazakerültek.

– Mi módon?

– Haza *loptam őket*; mert megismerem jegyemről, hogy az enyéme.

– Igen, de akkor inkább fülön fogtam volna az illetőt, és számon kértem volna tőle e gyönyörűséges módját a könyvszerzésnek.

– Kedves barátom! – viszonzá amaz, – de ki áll nékem jót azért, hogy ez az, ki tőlem lopta el?

– Hisz elég bizonyosság, hogy nála van?

– Némileg ugyan bizonyosság, de nem bizonyos, hogy tőlem lopta el?

– Hisz azt mondád, hogy jegyedről ösmered meg?

– Az igaz, barátom! – hanem ez a lopás már annyira el van terjedve, hogy két hét alatt a tizedik lopja el; – s ha most kézről-kézre akarok menni, úgy az egész vidéket biró elé idéztethetem: pedig inkább megveszem a könyvet újra, mint gyűlölködjem velük.

– Szép multság! – vigasztalám barátomat, – ha így vagyunk, – hanem hát ezek a mustrakönyvek a sarokban?

– Ezek ismét olyanok, melyek olvasás végett kinn voltak, – még pedig ujdönállapotban, és mire haza kerültek, – így néznek ki, – mutatja barátom, – íme, ez szalonnafolt; – emez itt kaporszag, bizonyosan a káposztába ejtették, míg amaz reggelijét a hátáról ette meg. Ezek ismét – mutata más példányokat – a megfüleztettek, és most küldöm a könyvkötőhöz, hogy segítsen rajtuk.

– Szép dolgok ezek, édes barátom, olyan emberre, ki könyveket szokott venni.

– Ezek mindennapi dolgok, hanem van még egy, mi végtelenül boszszant!

– Ugyan mi lehet az?

– Itt vannak díszpéldányaim!

– Csinosak, – igen csinosak.

– De íme belől, mutatja amaz – majd minden lap meg van körmölve.

– Csakugyan úgy van! – hanem mi ez?

– Egyszerű dolog, – a mi embereink ritkán olvasnak valamit, s ha olvasás közben hozzájuk szól valaki, – nem bírnak visszaemlékezni, – hogy körülbelül hol? mely részen olvastak? – tehát bekörmölik az utolsó szót, mint íme meglátszik.

– De minő sűrűn van ez a körmölés?

– A mint a szolgáló ki s bejárt; egyszer a kamara kulcsát kérte, – néhány sornak olvasása után a pinczébe akart menni, detto új körmölés; – valami házaló jelenti magát: – újabb körmölés; és így megyen a könyvön végig.

– Barátom! engem megütne a guta.

– Velem az nem történt meg, hanem negyedévig lelt az epehideg, egyéb bajom nem volt.

– De ha ez mindig így tart?

– Most már nem fog így tartani; mert könyvtáramat hatalmas zár alatt tartom; – továbbá nem adok olvasni senkinek; kivéven olyan szegény embert, ki legjobb szándék mellett sem vehet könyvet, mert nincs pénze.

– Ez legjobb biztosítás.

– Mindenesetre, – és íróinknak ajánlanék egy jó tanácsot.

– Mi lenne az?

– Munkáikra nyomassák ki olvasható betűkkel: Kéretik minden becsületes könyvvevő, hogy ne adja olvasni olyan embernek, kinek magának is elég tehetsége volna, hogy könyvet vegyen.

– Ez volna a legjobb.

– Én helyeslem.

– Ekként lassan hozzá szoknának a könyvvételhez, és más szegény ember könyveit nem lopnák el.

Furcsa, hogy az ilyen lopót nem lehet úgy megbélyegezni, mint azt, ki a padláson rabol.

VI.

– Orvost! orvost! az isten szerelméért, orvost!

– Homeopatát?

– Orvost, orvost!

– Allopatát?

– Orvost, mondom, orvost! most mindjárt kimegyen belőle a lélek.

– Annyira beteg?

– Alig vergődik már, ... csak a szemeit méregeti még.

– Mitől lett ily rosszul? – mondja meg ön?

– Jaj! uram, keserves kín azt elmondani, – hát még végig nézni!

– Meghiszem, hanem mondja ön, hogy meghült? vagy megterhelte a gyomrát?

– De meg ám! hogy is ne? mikor egy egész grammatikát evett meg!

– Mi a manó, hát nem elég, hogy Debreczenben koriandrum helyett kalendariumot esznek a betegek, Pesten meg grammatikával élnek?

– Nincs különben! – mondja a tudóstársaság egyik szolgája.

– Hát miféle grammatikát evett meg.

– Tekintetes uram, a finn grammatikát, – a mint Hunfalvi tudós hazánkfia megírta, meg sem várta, hogy a porzót rádöntse, – vagy inkább döntötte volna Hunfalvi úr a tintát az egész grammatikára, legalább nem ette volna meg, és nem volna most halálos ágyán. Uram s én istenem, hogyan hozzuk életre? Szaladjunk orvosért.

– Jó lesz doktor *Schedel*.

– Jaj, tekintetes úr, csak azt ne, hisz az etette meg vele.

– Nohát máshoz megyek, csak azt mondja meg József, hogy miképp származott ez a nyavalya? hogy az orvosnak el tudjam mondani.

– Ó, tekintetes úr, egy pár esztendő óta fölfordult az a Trattner-Károlyi ház, mely hajdan fészke volt a tudományoknak, aztán rám is csak ragadt valami.

– Tudomány?

– Nem tudomány, édes tekintetes úr, – hisz a mi kevés ott megfordul, ott benn is kell a tudóstársaságban, hanem egy-két forint.

– Ugyan honnét?

– Jaj tekintetes uram, volt az az idő, mikor törték-marták magukat az emberek, hogy tudóstársasági tagokká lehessenek, aztán ilyenkor már az ajtónál elkezdték a süvegelést, ha aztán beljebb eresztettem őket, tudniillik oda, hol már csak hason lehet mászni, – ha jó eredménnyel jöttek ki, nekem is csúszttak valamit a markomba, – s így azon gondolatra jöttem, hogy befolyásom megösmertetik; mert, tekintetes úr, a makk hetes is üt, mikor *adutt*.

– Hát *adutt* is volt már?

– Voltam bizony, hanem mióta ezek az urak úgy összezavarodtak, hogy már beszélni sem tudnak, hanem tisztelendő Czuczor úr tanítja őket, kivált azt a Hunfalvit, – *jerum!* de tanítja, – juj! ha engem úgy tanítana valaki. – Mondom, azóta vége mindennek, én nem tudom mi az oka, hogy most senki sem ólálkodik az ajtón? kiment-e a módiból, vagy mi?

– Biz az kiment, mint a táblabíróság.

– Az is kiment?

– Annyira, hogy az is eltagadja, a ki volt.

– Itt van ni! most senkinek sem kell, – már látom, hogy még engem is berendelnek az ülésbe; tekintetes uram, mi lesz belőlem?

– Tudóstársasági tag.

– Nem eszem finn grammatikát, tekintetes uram, – íme egy már úgy is halódik, – s most jut eszembe, hogy el sem mondtam, miként lett a baj.

– Hát miként?

– Miként? hát megmondom, mióta táblabíróság nincs, meg a tudóstársaság után sem vágyódik senki, az a szegény Toldi úr nem tehet mindent maga; – hisz szegény dolgozott ő eleget, kiírta az utolsó gondolatot is a fejből, csakhogy legyen kézirat; de, uram, ki győzne annyit, – és egy szerencsétlen pillanatban beadja a finn grammatikát az új *magyar muzeumnak*, – most nézze meg a tekintetes úr, – haldoklik.

– Szegény új *magyar muzeum!*

– De szegény ám, – most ki gyógyítja meg?

– Én nem tudom.

– Hogy is tudná a tekintetes úr, mikor beszélni sem lehet a szegény muzeummal?

– Miért nem?

– Hát ki érti, uram, azt a nyelvet? finn grammatika az egész; beszél, höbög, nyekeg; de én értem; mert finn nyelven beszél; aztán ha a kezéről beszél, mi akkor a lábát huzzuk; tökéletesen úgy járunk vele, mint mikor a francia katona sárgadinnye helyett „Sarkadiné”-t kiabált.

– Igy hát nem is gyógyul föl.

– Bajosan hiszem.

– Tehát megyek haza.

– Én meg Emich úrhoz megyek; megviszem neki a hirt.

– Nagy pártolója a magyar irodalomnak az az Emich.

– Bizony az, – azt mondhatom.

– Veszi a munkákat, hallom.

– Azt nem teszi, tekintetes úr, – hanem *eladja*, látom.

Szegény új magyar muzeum, – téged is eladna Emich, csak venne meg valaki, – de az ördög sem veszi!

VII.

– Nem röstellnének hölgyeim és uraim egy kis kényeztetést tenni velem?

– Ilyen melegben, mint gondol ön? – kapom válaszul, – hisz elolvad az ember!

– De, ha megigérem, hogy éppen olyan helyre viszem, hol az emberek juliuban is kályha mellett ülnek.

– Oda már szivesebben megyünk, – tehát vezessen bennünket.

– Hopp, hopp! ott legyenek, ahol akarok.

– Jaj, – miféle medveország ez?

– Finniában vagyunk, – s mi nevezetesebb, a finn tudóstársaság tere-
mében.

– Ime! látja ön, mily ösmerős arcok, majdnem mindenikének tudnék egy hasonmását nevezni Magyarországon! – jegyzi meg az egyik tár-
sunk.

– Igen természetes! hisz a mi tudósaink bebizonyították már, hogy atyafi-
ak vagyunk, s ha már a medvékhez nem akarunk leereszkedni, inkább
fogadjuk el az atyafiságot az emberekkel.

– De ilyen hasonlatosság!!!

– Mondám, hogy igen természetes, valamint az sem lenne
csudálatraméltó, ha véletlenül e tudós gyülekezetben olyan dolgokat hal-
lanánk, melyek Magyarhonban is megtörténhettek; hogysisne, mikor Hun-
falvi szerint atyafiak vagyunk!

– Ugyan kérem, – ki az a magas, izmos, erős ember?

- Az már számos év óta a finn tudóstársaság pénztárnoka.
- S a neve?
- Meczy!
- Ez nem igen magyaros!
- Igen, nekünk, kik avatlanok vagyunk a finn grammatikában; hanem Hunfalvi úr csak egy szótagot tűzne a név elé, – például: *Hel*, – és összefogva lenne belőle: *Helmeczy*.
- Így már érthetné az ember.
- Igen, a magyar ember, hanem maradjunk csak Finniában, és várjuk meg, mikor Meczy úrra kerül a sor. Ime a szakosztályi elnök jó, s a mint látjuk, orrát összehúzza, valami nem tetszik neki.
- Én is úgy látom; és szólni akar, halljuk!
- Uraim! (ezt már a szakosztályi elnök mondja.) Én idegen szagot érzek.
- Jaj! – talán minket ért?
- A világért sem, – Finniában sem látnak a tudósok tovább az orruknál,
- azért legyünk nyugodtan.
- Egy szót sem tehát, míg az ülésnek vége nem lesz.
- Idegen szagot érzek! – mondja ismét a szakosztály elnök.
- Jól érzed! – mondja a titoknok, – jól érzed tudós férfiú, – ebből ismerünk rád, hogy figyelmedet mi sem kerülheti ki; mert valamint a jó vizsla még az étlapon is megállja a nyulat, úgy érzi meg a te szaglásod az idegen tárgyat. Fogadd megösmérésünket; mert igaz, hogy én is mindenbe beleütöm az orromat; de még csak ezután remélem, hogy kapok a nemzettől olyan orrot, melyről elmondhatjuk, hogy *ez aztán orr*; addig is türelem, tisztelt férfiú, és általam tudd meg, hogy az idegen szag nem egyéb, mint három juhászbunda Magyarországról, melyet egy tudós finn hazánkfia nekünk beküldeni sziveskedett.
- Itt következett aztán az a tudós fejtegetés, hogy Magyarországon a birka a gyapjut kívül viseli-e vagy belől? s midőn ezzel készen voltak, egy másik tudós azt fejtegeté, hogy vajon Magyarországon a birkán terem-e a gyapju, vagy a gyapjun terem a birka?
- Ennek is vége lévén, a tudós urak közül egy fölkel.
- Uraim!
- Halljuk!
- Még mindenkinek lelkében zajg az öröm, hogy tudós utazó barátunk ily nevezetes ritkasággal lepett meg bennünket; – de nem fogom tán zavarni az örömet, ha egyszersmind figyelmeztetem önöket, hogy nem elég e kincseket birnunk; szükség azt megőrzenuk, főleg pedig óvni a molyoktól, melyen a tudományoknak esküdt ellenségei.
- Éljen! éljen! éljen!

– Kérem tehát a tisztelt szakosztályi elnök urat, hogy egy küldöttséget nevezni méltóztassék, hogy annak felügyelete alatt poroltassanak ki a bundák.

A küldöttség kineveztetik, s az ülés e fontos tárgyalás után szétoszlik.

– Hát Meczy úr nem fog szerepelni?

– Dehogynem, neki van legtöbb szerepe, látja ön, hogy a tudósok mennyire megrohanják?

– Hát te tatárszemű kópé, – mondja neki az egyik, van-e pénz a kasz-szában?

– Nincs! – mondja.

– Nincs-e? – lármázik az előbbi.

– Itt a pénztárkulcs, – nézz a ládába ha tetszik?

– Hát te goromba paraszt, minek a pénztárnok, ha pénz nincsen?

– A magadét tudom fölszedted, te fősvény ördög, – hanem nekünk nem maradt úgy-e? talán azt gondolod, hogy itt ingyért hallgatjuk a titoknak nyöszörgéseit? vagy jóllakunk azzal a három bundával, mit akármelyik szücsnél olcsóbban megkaptunk volna.

Ilyen kifakadásokat kellett a pénztárnoknak hallani, s a mint végre az ajtóhoz menekült minden tudós egyszer hátbaütötte, mintegy emlékül, hogy jövő gyűlésre legyen pénz.

A következő gyűlésnek tárgya volt a választmány jelentése, hogy a bundák csakugyan kiporoltattak, – s midőn a porolás körülményeit előadták volna, már tizenkettőt harangoztak, – minthogy pedig a tudós mindenütt éhes; itt is eloszlottak, s minthogy Meczy úr előre megsugta, hogy van pénz, – nagy örömmel szétment a gyűlés, Meczy urat pedig minden tudós szépen megczirógatta a multkori ütlegekért.

Ó, Finnia, van már három juhász bundád, ne félj, *nem fagysz meg!*

VIII.

Nekünk nincsen *kalodánk*, hanem van *darázsészünk*, – legyen isten irgalmas annak, kit beleültetünk.

Hallották már önök azt a cigány-eszthetikát, midőn a cigány tekintetes *Ördög* urat nem merte saját nevével nevezni, hanem *Fekete* úrnak mondá.

Azt is hallották önök, hogy a debreczeni czivis annyira becsüli előljáróit, hogy rendesen megemelinti süvegét, ha valaki kimondja ezt a szót: *Sénátor*.

Gessler uram hajdanában kalapot tüzetett egy póznára, hogy az emberek azt süvegeljék.

Ezt már mind hallották önök, hanem mondunk egy *hallatlan* dolgot.

– Készüljön ön, mondja egy tudóstársasági tag ujdonsült iródiákjának, – levelet fog ön írni.

– A tudós társaság által elfogadott nyelvtani szabályok szerint?

– Igen, az *akademia* szabályai szerint!

– Kérem, – jegyzé meg az iródiák – az *akademiával* a tudóstársaságot értsem?

– Nem! – volt a pattogó válasz – a tudóstársaság az *akademia*.

– Nem bánom! – felel az iródiák, kinek gonosz fejében az a furfangos gondolat támadt, hogyha a tisztelt társulat annyi új szót faragott, legalább magának is faragott volna egyet.

Ezután elhelyezkedők az iródiák, és azt írta, mit a főnök úr tolla alá mondott.

„Tisztelt barátom! Megkaptam a legközelebb tekintetes akademia...”

– Mit csinál ön? – kérdi a főnök nagy mérgesen nézve a megkezdett sort.

– Parancsolni méltóztatik? – viszont kérdi az iródiák.

– Hát a tekintetes akademiát ön kis betűvel írja?

– Előbb méltóztatott helyben hagyni, hogy a tudóstársaság...

– Az *akademia*... riad közbe amaz.

– ... Az *akademiai* nyelvtan szerint irok, azaz: ott a tulajdonneveken, és a mondat kezdő betűjén kívül mindent kis betűvel.

– *Amice!* – okoskodik aztán a tudós úr, – az akademia grammatikája extramus homunculusoknak van determinálva, azért domine fráter, úgy írja, ahogy én parancsolom, – azaz: a tekintetes akademiát szó közepén nagy T és nagy A-val; kezdje újra.

Ekkor az irnok áthatva a nagy tisztelettől, melylyel főnöke az akademia iránt viseltetik, elővette a legnagyobb betűt, s így írt:

Tisztelt barátom! Megkaptam legközelebb a **T**ekintetes...

– Megbolondult ön? ... kérdi újra a tudós úr, minek az az istentelen nagy betű?

– Hisz, uram, ez éppen tiszteletből történik – és hogy egyensúlyba hozzam a dolgot, – önnek nevét oly apró betűvel írom, mint a mák, sőt a kezdő betűt is kicsinyen írom!

– Hallja ön, – azt hiszem, bolondnak néz engem, azért elcsapom.

– Alászolgája! – válaszol az iródiák, – hanem annyit mégis mondok, hogy ha azt akarják, hogy a tudóstársaság nyelvtanának hitele legyen,

önök legyenek az elsők, kik hisznek neki, – és a tekintetes akademia tekintetét ne a nagy T-ében keressék.

EGY FALAT KENYÉR.

I.

Lenézett a holdvilág az udvarba, s éppen a közepébe látott egy tálnak, melyet Kántor István egész háznépével az udvarban egy törzsök mellett körülült; csak egy nyolcz esztendőös fiú szorult le a földre, ölébe markolván egy kenyeret, melyet rossz bugylijával éppen középen akart megszegni, de utóbb az életlen kés úgy benyakalta magát: hogy se ki, se be nem ment.

– Hová férne beléd akkora kenyér, te szennyes? – szólt az öreg a fiára, látván, hogy majdnem a kenyér vágja földhöz a gyereket.

– János is mindig ekkorát vág, morgott a gyerek az egyik szolgára tekintve.

– Hadd vágjon, kiáltott közbe a szolga, mi gondod rá? a mit megszolgalok, az az enyim.

– Mit durrogsz? – csitítá a gazda, – tőlem ugyan nem hallod, hogy a szádhoz mérjem a kenyeret, ha megéhültél, edd meg az egész kenyeret.

– Meg is eszem, – morgott odább a szolga.

– Meg ám, – visított a gyerek, – de felét a kenyérnek mindig az árok mellé dobálja kend, úgy-e? mert azt mondja kend, maradjon a szomszéd kutyájának is.

– Öcsém! – gyulladt fel az öreg – vagy ez a tacskó hazudott, hanem akkor lesz a tarisznyaszijnak dolga, – vagy hogy igazat mondott, akkor pedig kitelt az esztendő, akár azt mondjam, hogy isten úgy segítjen, – értetted?

– Értettem, – szólt mérgesen a cseléd, evőszerszámát összekotorászva, – ha olyan panaszos a kelmetek kenyere?

– Neked ilyen formán panaszos lesz, – mondja az öreg, – mert a maradék kenyérre, mielőtt a kutyának dobnád, koldus is kerül... föl is az út, alá is! – tevé még hozzá, s míg Jancsi nagy fütyörészve az udvarba tévedt el, addig a többi csöndesen vakargatta a tál oldalát, míg a vacsorának legvégére értek.

– Szedd föl az abroszt, lányom! ... kezdé meg a szót az öreg újra, – ott ne hadd a morzsát, utasítá tovább is a leányt, ... nézd, leesett egy falat kenyér, láb alá talál kerülni, vedd föl, – mit a leány azonképpen megtett; –

nem azért adta az isten a kenyeret, – beszélt még odább az apjuk, – hogy úton útfélen széthányjuk, vagy az asztal alá szórjuk.

S a mint mondám, a lány szorul szóra megfogadván az apja mondását, vigyázva szétnézett, hogy meglásson minden morzsát, nehogy az öreg ma vagy holnap a földön találja.

Szétment a cselédség, ki ide, ki oda, ahol tudniillik még valami megnézni vagy szétrakni valója volt, csak egy jól megtermett legény maradt a tornáczon, ahol vagy harmincz zsák volt tele gabonával egymás mellé rakva; de ha jól megvigyázzuk, az a legény már harmadszor rakja össze-vissza őket.

Egy-egy zsákon még látást is meglátszik, hogy van mit emelgetni, s a ki naphosszat munka mellett fárad, tréfaképpen ezt a mulatságot ugyan meg nem teszi.

Az a lány is, mintha mindig az udvarra küldözgetnék, vagy a tornácot söpri, vagy az udvart; mintha kérők elejbe söpörnének össze.

Meg-megnézik egymást, egy drága szót nem szólának, – az egyik úgy megemeli a zsákot, majd bele szakad; s a másik oly erősen söpör, hogy az új söprő tövig vásik még ma; s én egyetlen szóval sem hallám, hogy ezt nekik parancsolták volna.

Most jobban látom a legényt, kalapját egy kissé félre lökte a melegség miatt; de mondhatom is nénémasszony, ha tudniillik éppen valami nénémasszony is hallgatja ezt a történetet, olyan legény ez, ha meglátná, – abból a hatvan esztendőből első szóra is elengedne magának vagy negyvenet, s akkor is még maga mondaná neki: *szerelem, de szép vagy!*

Hát a nénémasszonynak az ura, a ki pipázva hallgatódzik a sarokban, de kiejtené a pipát a szájából; ha a lányt meglátná. Sokszor mondja ugyan most az öreg, hogy nagy bolond volt, mikor nénémasszonyért a túskekerítésre is fölmászott: hisz meg is változott ám azóta nénémasszony, – de csak biztassa az öreget, hogy hallgassa, mit mondok.

No de mégsem szólok, bizony megsajnálám az öreget; ha beszéd közben kialudnék a pipája; neki is megkerült a párja, s e két gyermeket együtt látván, visszagondol, hogy az a kis szeretet neki is jól esett.

Az öregnek a zöreje hallatszott, hátrament a legény, s a félszer sarkán szemközt jött vele Jancsi, nagyokat dörmögven.

– Összeraktam, – mondja, – mindent, a mi nem az enyim; ha elvesz valamitek, ne fogjátok reám.

– Nekem ne mondogasd, – felelt rá a másik, – semmi közöm hozzá.

– Te vagy itt, hát neked mondom, – válaszolt amaz.

– Gazdád voltam én? ... beszélj azzal, a ki fizetett.

– Kenyerese vagy, – pattogott a másik, – akár a gazdának kiabáljak, akár a te füledbe: mindegy.

– Pedig jobb lesz, ha nem kiabálsz, mert ha én elkezdek kiabálni, azt a hátaddal is hallod.

– De nagy úr lettél, – ingerkedék amaz, – mióta ott a konyha körül ólálkodol?

– Ne kötekedjél, azt mondom; mert ha nem nyugszol: vacsorával eresztelek haza! Lármázott a mi legényünk, nem is gondolván, hogy a neszre előbb az öreg jött közelebb, s utóbb a lány is egy félig nyitott ajtó mellől hallgatta a czivakodókat; Jancsi pedig újra szóhoz fogott.

– Ne félj, megyek már, legalább nem leszek utadban.

– Nem tudom, hogy utamban lettél volna.

– Jól van jól, ... hát mertél-e most is szólni csak egy szót annak a leánynak, pedig vacsora óta rakosgatod a zsákokat, hogy valamiképp beléd botoljon; de tudtad, hogy itt vagyok; nem mert mozdulni a nyelved én miattam, úgy-e?

Nem tudta a legény mit gondoljon? ő maga ugyan soha sem szólt a leánynak, de hogy éppen a lány ezt szeresse, azt sem hihette el.

– Öcsém, ... szólt dühösen a másik is ... olyan legényt, mint te, nem hogy félnék tőled, de fogadom, hogy egy magam a zsákba duglak, kell-e?

– Ne velem beszélj, pajtás, – annak a lánynak merd megmondani, – kötekedék Jancsi, annak mondd meg, ha mered; ne a zsákokat ölelgesd.

– *Nincs, mit mondjak neki*, s ha akarom, hát *megmondom*.

– Én előttem mondd meg, ha akarod, ... hiszen esztendeje, hogy már álmodban is nyöszörögsz, de a szád csukva marad úgy-e? mert itt voltam.

– Álmodban mondtam...

– Mondtad ám, ... de mondd én előttem.

– No hát... mondom... ha eddig nem mondtam, hogy *azért is szeretem Örszét*, ha száz lelked volna is!

Visszaszaladt a lány, most már csakugyan tudta, hogy a zsákokat miért emelgette Ferkó.

– Micsoda lárma ez? – rivallt be a gazda, – vége legyen a szónak, azt mondom, – többet egy szót se halljak meg.

– Eleget hallott kend, – azt hiszem, felelt Jancsi.

– Mindent hallottam! kiáltott a gazda, – neked pedig nyitva van az ajtó.

– Öcsém Ferkó, – szólt agyarkodva Jancsi, – ne félj, te is kiférsz nemsokára azon az úton, a melyiken én megyek, ... jó éjszakát. S ezzel összeszedett sátorfájával egyetemben, ment a kapu felé; az öreg pedig nagyokat gondolva, a szoba felé tartott.

– Anyjuk! – szólt aztán a gazda az asszonynak, mikor bement, – ezt az Örsze leányt azt tom, hogy szeretik.

– Nem tudom, édesapjukom, talán kelmed tudja.

- Hogy ne tudnám, hanem már most azt kérdezem; ez a leány szeret-e valakit?
- De meg azt sem tudom, apjuk.
- Hát mért vagy anyja, ha nem tudod?
- Kedves gazdám, már hogyan tudnám én azt? hát mikor kelmed el-szeretett engem, nem azt mondta-e mindig: *Vicza! meg ne mondd anyádnak.*
- Persze, hogy azt mondtam, mert hisz a milyen gyilkos volt anyád, akár forró lúggal öntött volna nyakba, ha tudta volna, hogy az ablak alját lesem! Ilyen volt ám anyád, a vén sárkány!
- Ugyan ne mondjon kend ilyent, szegény anyámra.
- Nem most mondom én azt először, csakhogy te most hallod.
- Hát kend különb ember volt másnál? ... mit csinálna kelmed, ha azt mondaná valaki, hogy minden éjjel az ablakunkat lesik.
- Ki lesi? lánczhordtát! – ugrott föl a gazda, majdnem föltaszítván az asztalt, – tudom úgy vágom ketté, hogy az egyik fele itt marad, a másik aztán csak felibe megy haza.
- No lássa kelmed, hogy szinte nem jobb az én édesanyámnál.
- Nem hát, ... lárnozott a férfi, – de most azt akarom tudni, ki jár az ablakra?
- Kérdezze meg ked a lányát, én örülök, ha rám jön az álom, nem hogy még az ablakra is lessek.
- Eppen bejött a lány.
- Örzse! – szólt rá az apja, – miért nem alszol éjjel?
- A bakter kiabál édesapám, – mentegetődzék a lány, – az nem hagy alunni.
- Láttál-e valakit az ablakon leselkedni? ... kiáltja az öreg... ha meg nem mondd, tüstöntüben meghalsz.
- Jancsinak a fejét láttam, édes apámuram.
- Azt már nem szereted, tudom; mert ha szeretnéd, nem mondanád meg, ... ki volt ott még más?
- Nem volt senki édesapám, ha megöl sem mondhatom, – pedig éppen akkor látta meg Ferkót az ablakon behallgatózni.
- De hát kit szeretsz?
- Édes apámat, meg...
- Hát még kit? – szakadt a szóba az öreg.
- Meg édes anyámat... zokogott a leány.
- Nem azt kérdeztem, ... kit szeretsz mást?
- Hát muszáj még valaki mást is szeretni, édes apám? mondja meg inkább, csak ne kiáltson úgy reám, félek, zokogott a leány, nem tudván azt, miért riasztják így?

– Úgy is tudom, hogy kit szeretsz! lármázott még jobban az ablak felé nézván, honnét Ferkó éppen elhúzódott.

– Ha mindent tud édes apám, akkor azt is tudhatja, hogy én senkinek sem mondtam, hogy szeretem.

– Eredj a dolgodra, szólt neki az anyja, mire a lány kiment, az apjuknak pedig közelébe állván, dorgáló hangon mondá: rosszabb kelmed akármi asszonynál, az legalább megvárja, míg a hirt a pletyka útján kapja, – azután is ráér még hinni az igazat.

Ezzel nyugovóra mentek, azt gondolván a gazda, hogy tán hamar fogta föl a dolgot.

II.

Arattak és takarodtak mindenfelől, húsz vagy harmincz legény delelőn volt az ökrökkel, az üres időt heverészésben és tréfázkodásban töltvén el.

Egyetlen egy volt, a ki békét hagyott a szónak, s a többiek szélről maradván, néha-néha tekintett át a többin, míg a szeme Jancsin akadt meg, ki széles kedvében röhögtette a többit. Ferkó lelkét fúrta a tegnapi beszéd, s ámbár félig azt hitte, hogy a leány őt szereti csak; de mégis félt, hátha talán amazt?

Gondolom formában összemérte magát Ferkó a másikkal, tudta, hogy messze marad el utána a másik, de a leány – azt gondolja – furcsa egy portéka, ki lát a lelkébe?

– Hej, ha én gróf volnék! – kiálta közbe Jancsi, kinyújtózkodván a többi közül, s félig Ferkó felé nézett.

– Mit csinálnál, ha gróf volnál? – kérde egy kíváncsi.

– Majd tudnám én, mit csinálnék! – mondja, s megint Ferkó felé nézett.

– Csak az erszénye volna az enyém, mondák mások, maradna aztán a titulája neki.

– Nekem is elég volna a pénze, – beszélé Jancsi, – bár csak elvesztené egyszer a bugyellárisát, aztán hadd találنام én meg.

– Nem adnád vissza? – kérdi egy harmadik.

– No csak azt lesse, mikor én visszaadnám.

– Zsivány! – morgott magában Ferkó, úgy hogy csak egy-két szomszédja hallotta.

– Nini, éppen amott megy az ifjú gróf a pappal az országúton gyalog, szólt az első, – nem mennél utána, Jancsi? hátha hullatja a bankót.

Kíváncsian nézett a gróf után Jancsi, s míg ő titkon gondolkozik arról, mit csinálna, ha gróf volna; menjünk mi az urak után, vajon mit beszélnek?

A gróf fiatalember volt, s a ki vele ment, a falu papja; már úgy embernyi ember lehetett, ... együtt beszélgettek.

– Bizony, kedves papom, – szólta a gróf, azt hiszem, különb ember vagyok, mióta fiam is van.

– Az isten áldása legyen a gróf úron, meg azon az apró szenten, – válaszolt a pap.

– Kell is az ember, – mondja a gróf, – a háború óta megfogyott a számmunk, én azt sem bánám, hogy az is megelevenedjék, a ki pingálva van.

– Mond valamit gróf úr! bizonykolá a tisztelendő úr.

– Hej, ha ez a magyar ember úgy vetett magról kelne, ezt az ezer holdas táblát mindjárt bevettetném vele; de lenne mit keresztelni, édes papom, inkább duplán fizetném a stólat.

– Csak mindig tréfál a gróf úr, – nevette a tisztelendő egyet.

– Papom! – mondja a gróf, megállván szó közben, – hány fiúval lett az idén több a faluban mint ezelőtt öt esztendővel?

– Valami húszszal, gróf úr!

– Mindenikért egy tiz forintos bankó jár a papuramnak, a gyerekeknek pedig ezután én leszek az egyik keresztapjuk mindig, ... ha már földesura nem vagyok a falunak, ezután legalább a keresztapja leszek.

– Csak már házasodnának többen, mosolygott jó képpel a tisztelendő úr, folytatván az ifjú gróf tréfáját, – mire a gróf folytatá a szavát.

– A hány legény van a faluban szegény, azt én házasítom ki az idén, tisztelendő uram, – mondja a gróf neki melegedve, ... itt egy tele erszény tisztelendő uram, fogja, – mondja tovább, – ebből kerül elég.

– Az isten áldja meg, – felelt rá tisztelendő urunk, még a kalapját is megemelintvén, s éppen akkor ment el mellettük Kántor István lánya, módosan köszöntvén a beszélgető urakat, s gyors lépéssel a kút felé sietett, mely az ország útja mellett nem messzire volt már.

– Tisztelendő uram! szólta a gróf újra, s elbámulva a lány után nézvé, – eleven volt ez a leány?

– Nincs különben, gróf úr, ... a mi falunkból való.

– Ennek én tartom ki a lakodalmát, csak párját keresse neki tisztelendő uram!

– Az is akad majd, méltóságos uram! – felelt a tisztelendő úr, kabátja zsebébe dugván az erszényt, legalább azt hitte, hogy oda teszi; mert míg a gróf beszédje után tisztelendő úr is a leányra gondolt, a zseb mellett lecsúszott az erszény.

– Gyere Jancsi, van itt erszény, vedd föl.

III.

Az ördög csak segíti a maga legényeit, ne búsuljunk, elhozza azt is mindjárt, a kinek az ördög a pénzt szánta; csakhogy utoljára az ilyen embert, magát is elviszi – ugyanazon ördög.

Ferkó meglátván a buzakalászon túl az országuton menni Örsét, mintha ráolvastak volna, fölkelt s a maga ökreit a kút felé terelte a dülőúton át.

– Megy ám már! – szólt gúnyolódva Jancsi, – kiríván belőle az irigység, minthogy pedig másképp nem állhatott bosszút, a többi előtt nevetgélni akart Ferkónak szerelmetes voltán.

– A kútfelé megy, – mondja most egy másik, – látom Örzse most sokkal lassabban megy, mióta az urakat elhagyta; bizonyosan várja.

– Lessünk utánuk, – szólt Jancsi, fölemelkedvén, hogy az aratatlan táblák mellett nyomon megy mindenütt.

– Vigyázz, – biztatja a másik, – Örsét nem látván, – vagy leült, vagy lehajolt, hogy őt meg ne lássuk.

Kiváncsian várták a megröhögni valót, ... Jancsi elindult mászkálva.

Örzse lehajolt, az országút mellékén kenyérdarabok hevertek éppen az ő földjük végiben, hihetőleg Jancsi a tegnapi kenyeret meg nem tudván enni, inkább, minthogy a tarisznyában haza vigye: itt eldarabolva, az út mellé szórta.

Kötényre szedte a lány, aztán szétnézve a láthatáron, ballagott a kútra.

– Siess, siess, – mondják a többiek Jancsinak, talán a gróf pénzt szórt el, eredj hogy még neked is jusson a fogyatékból; az a leány jó formán, hogy valamit megtalált.

Jancsit úgy sem kellé biztatni, hamar az országúton volt, s minthogy az éhes disznó makkról álmodozik, alig hitt a maga szemének, mikor azt a tele erszényt megtalálta, melyet a tisztelendő úr a zsebje mellé dugott.

Mint mikor a részeges embert egy tiz akós mellé állítják, örömében azt sem tudja, héberhez nyúljon-e, vagy hogy az alsó csapon igyék? ... Jancsi sem tudta örömében, kézzel vagy lábbal nyissa-e föl az erszényt, de az mindjárt eszébe jutott: hogy *amit megtalált, nem adja ő vissza.*

Egy lépést sem ment odább, az erszényt eldugván, visszament a többihez azon neszszel, hogy Ferkónál bot is van, hátha még őt üres kézzel helyben hagyná; mert a mint mondja, kitelik ám tőle.

Nevettek a legények, s mindenik gondolván, a mit akart, szétmentek, kiki a dolgára. Örzse azon közben a kúthoz ért, előbb kinyugodván magát, aztán húzott föl egy vödör vizet. Míg a szűknyakú korsó tele itta magát,

Ferkó is az ökrökkel odaért, s a válura eresztette őket, tudniillik merítvén nekik egy itatásra valót.

Minden vödöremeléskor bele akart kezdeni a szóba, de csak megint azt gondolta, hogy még egyszer megmeríti, aztán kezd a szóhoz.

– Igyatok, szólt utóbb a leány helyett az ökrökhöz, – ki tudja, meddig itatlak még.

– Kednek is mehetnékje van már? – akadt bele a leány.

– Édes apádnak jutott eszibe útnak eregetni bennünket.

– De mondta kednek, hogy menjen el?

– Még nem mondta, de ma még annyi szó se fért ki belőle, hogy a mit köszöntem neki, azt elfogadta volna.

– Nekem sem szólt, de azért mégsem kergetett el, – válaszolt a leány.

– Hanem te elkergettél mást úgy-e?

– Nem tom, kit? – mondá rá a leány.

– Hát meg kellett mondanod, hogy Jancsi az ablakra járt?

– Meg ám, hát... mért járt oda, ki híttá?

– Nem híttad? – kérdi Ferkó.

– Nem ám, meg nem is hívom...

– Ha én lettem volna az ablaknál, megmondtad volna-e?

– Mintha én nem láttam volna kendet, mikor az este ott állt.

– Miért nem mondtad hát meg apádnak?

– *Azért!* – felelt kurtán a leány.

– Hát azt mért nem mondtad meg apádnak, mikor kérdezte, hogy kit szeretsz?

– *Azért,* – volt ismét a kurta válasz.

– Hisz apád azt mondta, hogy tudja, ki szeret téged?

– Tudja ám, mert akkorát kiáltott kend, mikor Jancsival küszködött a fé-szerben az este, hogy a süket is meghallotta; édes apám pedig az udva-ron hallgatta, mikor azt mondta kend, ... a mit mondott.

– Te is hallottad? – kérdé Ferkó.

– Hallottam ám! – mondá félig sűgva a lány, hogy a legény szinte ha-ragnak gondolta.

– Ha haragszol, hát nem mondom többször, – mondá daczosan a le-gény.

– Mért haragudnám? – engesztelé a lány, – de hát muszáj akkorát kiál-tani, hogy a fél világ hallja?

– De most mit szól apád? ha már azt mondja, hogy tudja.

– Hadd tudja! – mondja a lány fölemelvén a korsót.

– Örzse én elveszlek, nem bánod? – kérdé neki melegedve Ferkó.

– Csak édes apám odaadjon! – válaszolt a leány, s az aratók után ment.

Ferkó az ökreinél maradt, s addig nézett a leány után meg vissza, hogy az egyik ökör bogaras nyakával bele dörgölözött a legénybe, mintegy mondván: *menjünk odább, Ferkó!*

IV.

Tisztelendő uram, meg az ifjú gróf hazamenet tréfáltak és búsulgattak, mint az magyar módra megvan, hogy egyik vagy a másik nélkül nem eshetik meg a beszélgetés; mert hiába, nekünk magyaroknak olyan kenyeres pajtásunk a búbánat, mint a hogy az asztalunkon ott van a paprika is; abból is eszünk, pedig úgy-e hogy megmarja az embernek nyelvét?

– Hiába! mondja az ifjú gróf, úgy van az a világon, hogy a sok jó közt, egy-egy rossz is akad, legalább én úgy tapasztaltam azt.

– Bocsássunk meg annak a rossznak is méltóságos uram, ... a magunk fajának már azért is megbocsássunk, hogy magyar; addig beszéljünk a lelkére, hogy a mondott szóval megint megtérítjük. Én meg ezt mondom méltóságos uram, mert pap vagyok, elégszer van alkalmam, hogy a gonosz útról leterelem még a rossz embert is.

Elmosolyodott a gróf, és erősen látszott elhinni, a mit a pap mondott, és azt mondá neki:

– Édes papom, hallgassa meg önt a magyarok Istene.

– Meghallgat, uram! – mert az Isten akkor van legközelebb hozzánk, mikor távol hisszük. – Ezzel befordultak a kastély udvarába, s a tisztelendő úr a kapunál bucsuzóra vette le kalapját, el akarván következni a gróftól.

– Aztán ne feledkezzék a vőlegényeket és menyasszonyokat összeirni tisztelendő uram!

– Dehogy feledem gróf úr, ... alig várom, hogy haza érjek, már ez a sok pénz is csakugyan ég a zsebemben.

Pedig ha tudná a tisztelendő úr, hogy attól ugyan meg nem gyúl a kabátja, hanem a mint látom keresi zsebről zsebre, még ott is, ahova nem tette.

– Méltóságos uram! – – – szólott utóbb ijedten... akárhová tegyen az úristen...

– Csak nem akar más farába menni, papom? – tréfálgata a gróf.

– Dehogy akarok, ... hanem az a pénz aligha ki nem mászott a zsebből, – mondja odább, és olyan halavány lett, hogy a gróf nem a pénzen ijedt meg, hanem a tisztelendő úron.

Hogy is ne ijedt volna meg, mikor tudta, hogy elvesztette; pedig annyi volt az a pénz, hogy magunkféle ember nagyot köhintene, mielőtt az egésznek csak felét kimondaná.

– Elveszett a pénz, gróf úr!

– Se baj, – csitítja a gróf úr a reszkető tisztelendő urat, s éppen a falu birája is beérkezvén, szegény fejét még az is segítte támogatni, a gróf pedig lovászokért kiáltott, kik az országutat megkeressék; mert máshol nem veszhettek el, s míg azok fölnyergeltek, nem győzte vigasztalni kit az úristennel, kit meg mint afféle fiatalember, még kópékodott is vele.

Azonban őket is készen várta a kocsi s biróstól mind a hárman kifelé hajtattak, öregasszonyt kérdezvén meg először is, hogy kocsi vagy más lovas ment-e erre vajjon?

– Két órája üldögélek itt kinn, – mondja az öreg, – mivel hogy a lábam nem bir, nem mozdulhatok, de az urakon meg a lovászokon kívül erre sem föl sem alá nem ment egy lélek is, se kocsin, se gyalog; de hová is mennének ilyen dolog időben?

– Ne búsuljon hát, kedves papom, – vigasztalá tovább is a gróf a papot, meglesz az a pénz, de meg ha már elveszett...

– Nem szabad elveszni annak, méltóságos uram, – szólt bele a bíró, – ha nem ment erre senki, ahány eleven ember van a faluban, még a köröm alól is kifeszitem, mégis meglesz.

– Talán könnyebben is meglesz, bíró uram, – mondja a gróf – várjuk el a jó hirt.

– De nekem lesz az szégyen, ha meg nem kerül, megtisztelem a méltóságos urat, ... idegen ember erre nem járt, a ki idevaló, azzal majd elbá-nok magam.

– Ki is vitte volna el? – gondolá a gróf úr.

– Nem találkozott senki az urakkal, – kérdezkedik a bíró.

– Egyebet nem láttunk, – mond gondolkodva a pap, – mint az öreg Kántor István lányát, – ezen szónál szinte mindannyian megdöbbenek, mintegy félvén, hogy az a gyönyörű gyerek még utolján galibába kerül.

Szemközt jöttek a lovászok, velük a falunak mindannyia, ki csak közel esett az országúthoz, köztük Jancsi is pajtásaival, kik már hangosan kezdek beszélni, hogy biz az országúton más nem ment, mint Kántor Örzse, és kezdék esküvel bizonykolni, hogy más nem is vihette el, de meg szemükkel látták, mikor jó darabig a földre hajolt, még mondták is egymásnak, hogy valamit talált.

A csoport megállt az urakkal, s az volt a legboldogabb, a ki elmondhatta, a mit a sok ész nélkül való hamar kikomponált.

– Istenem! Istenem! – szólt csöndesen a tisztelendő úr, hogy csak a kocsiban hallhatták, – nekem is elég ez a baj, hát még ez nem elegendő?

– Ne járjon a szátok, – kiálta a biró a lármázókhoz, – majd kikeresem én, kinél van az az erszény, ... aló, mars valamennyien a birólakhoz, ha olyan jó kedvetek van beszélni, majd kikérdezlek a kaloda előtt.

Nagyot nézett a népség, legtöbbször szinte megbánta a dolgot, hogy eljött ólalkodni, de most egyik a másiktól nem mert visszamenni, a biró pedig leszállt a kocsirol, s mintegy maga előtt indította valamennyit a nagy-utca felé.

– Tisztelendő uram! – szolt a gróf elszomorodva, – nekem ez a nap olyan öröömre volt, nem szeretném, ha valakit e faluban miattam szerencsétlenség érne, ... ugyan mit gondol, az a leány tette-e el a pénzt?

– Lehetetlen hinnem, gróf úr, de mégis irtóztatóan félek, mert a mint látom, köznyelven forog a lány, – mondja a tisztelendő úr, pedig mennél fehérebb a kendő, annál inkább meglátszik rajt, ha sok kézbe kerül.

– Biró gazda! – szolt a gróf, – közelebb intvén magához, – mi leszen ebből a dologból?

– Nem tudom, méltóságos uram, de ha lehetne, szivesen az út mellé nyújtóztatnám ezt a birópálczát, ... isten úgy segéljen azt mondom, hogy kurta az én eszem, hogy ezt a dolgot megfoghassam, azért talán legjobb lenne...

– Mi lenne legjobb? – kérdék hirtelen az urak.

– Az lenne talán legjobban, ... vakaródzék a biró mind a két füle mellett... hogy följobb adom ezt a dolgot, ... föl a vármegyére.

– Nem, nem, az nem lehet, – mondja a gróf, – inkább vesszen el a pénz, minthogy ennek a szegény leánynak veszett nevét költsék.

– Az még rosszabb lesz méltóságos uram, – véle a biró – mert csak akkor lesz ám meghurczolva a becsülete, ha a faluban azt találják mondani, hogy nem hiába fogják pártul az urak, ... magyarázá a biró még odább is – csakhogy ezt czifrában mondják, mint ahogy én mondom a méltóságos úrnak.

– Biró uram! – mondja a pap – leszállok és megyek a falu házához, a sok beszédből valahogy csak tisztára vergődünk, ... a mi kis eszünk van biró uraméval egyetemben, talán mégsem tévedünk el.

– Ugy, úgy, tisztelendő uram – biztatá a gróf is – tegyenek valamit, alig várom, hogy meghalljam a végét, s ezzel a kastélyba hajatott.

A sok faggatásnak pedig mindössze az volt a vége, hogy más nem volt az országúton, mint a leány, látták mikor lehajolt, és már akkor is azt mondták, hogy bizonyosan talált valamit, s a mi több, Jancsi előljáróban is esküdözte, hogy ő látta, mikor a lány valamit fölvelt.

Azt pedig előbb kellett volna mondanom, hogy a lányt mikor a lovászok kérdezték, azt mondá, hogy ő nem talált semmit; hanem minthogy igaz is, a kenyérért hajolt le.

Ezt hallotta valamennyi, ... de csak egy sem hitte.

Kántor István éppen arról tanakodott otthon a feleségével, hogy ezt a Ferkó gyereket sem lesz jó sokáig tartogatni a háznál, *bizony még egymásba bolondulnak* – mondja a feleségének – *szolgának pedig nem adom; vágott az asztalba.*

A tisztelendő úr ekkor lépett be az ajtón.

Még éppen a nagy mérgében találta, s azt gondolván, hogy a dolgot tudja, ekképp szolítja meg:

– Nem ér itt a harag semmit, Kántor István uram! lassabban végezzünk!

– De végeztem én már – mondja rá a gazda – a mely ember az én lányomra veti a szemét.

– Késő itt a harag, gazduram, hanem legyen eszünk.

– De még inkább most megyen el, a mi megvolt is, ha már késő, a mint tisztelendő úr mondja.

– Késő, mert az egész világ beszéli.

– Tisztelendő uram, vagy többet mondjon, vagy semmit.

– De többet is mondok, hanem azt kérdem, maga volt az a lány délután?

– Hát kivel is lett volna... majd leütném a derekát, ha...!

– Bár csak lett volna vele valaki, így majd könnyebben kiderülne, ha mégis ártatlan.

– Tisztelendő uram! az Istenre kérem... látja már, hogy félig megbolondultam; legalább addig beszéljen valamit, míg az eszemnek a másik fele megvan.

– Nohát én elmondom, ha senkitől sem hallá.

– Jaj Istenem, – mondja az öreg, – megérem-e a beszédnek a végét?

– Tehát csak azt mondom, hogy a mint a gróffal a búza között az országúton mentünk, beszélgettünk egyről-másról, az egész országúton nem láttunk egy lelket, mint a kelmed lányát.

– Jaj! oda vagyok.

– Nem igaz, édes apám, – tört be a lány, utána meg Ferkó, – nem igaz, de egy szó sem igaz.

– Én is azt mondom, hogy nem igaz, – bizonykolá Ferkó.

– Ne szólj; mert megöllek, – riadt föl a kétségbeesett apa – neki rohanván Ferkónak.

– Hát én vádoljam magamra, hogy én találtam a pénzt? – kiált Ferkó te-le torokkal az öregre, ki aztán szemmeresztve állt meg, és némileg magába térvén, kérdé:

– Miféle pénzt beszélsz?

– Azt a pénzt, a mit el akartam beszélni, – mondja a pap, de kelmed addig kapkod a szavamba, hogy el sem tudom mondani.

– Mondja hát a tisztelendő úr... mondja hát, szépen kérem, csillapodék le valamelyest a gazda.

– No azt a pénzt, a mit a gróf a kezemhez adott, de én a zsebem helyett jóformán a zseb mellé dugtam, s az országútra esett... minthogy pedig az országúton egy lélek sem járt Örsén kívül, ahogy előbb is mondtam.

– Hol jártál? – riadt a lányra az apa.

– A kútra mentem! – szólt siránkozva a lány.

– Tehát, – folytatá odább a tisztelendő úr, – a mint a sok fecsegő nép mondja, látták a lányt lehajolni, sőt az a Jancsi gyerek, a kelmed volt szolgája, azt mondja, sőt még esküdjözik is, hogy a lány vette föl az erszényt.

– Hát mit vettél föl szerencsétlen? – kezdé elhalaványodva újra Kántor István.

– Azt a kenyeret szedtem föl, a mit tegnap Jancsi a földünk végénél az út mellé szelt, azért hajoltam le; aztán még ő mondja, hogy én találtam meg a pénzt.

– Tisztelendő uram! – szólt közbe a szolga, aztán az a Jancsi mer megesküdni reá?

– Már hogy igazán mondja-e vagy merészségből, nem tudom fiam, de mondja; mégpedig ezen szóval: *hogy a lány után akart lesni.*

– Az ugyan igaz tisztelendő uram, hogy leselkedni akart, de hát előbb én is köztük voltam, s éppenséggel arról beszélt Jancsi, hogy bár csak ő gróf volna, vagy hogy a gróf vesztené el a pénzét; s ha ő megtalálná, – ezen szóval monda, – *nem adná ő vissza.*

Nagyot nézett a tisztelendő úr, és fejcsóválva monda:

– Elvetemedett rossz, ezt mondani! ... de mi történt azután?

– Én a kútra akartam terelni az ökröket, ők azt gondolták, hogy nem hallom; pedig hallottam, mikor lesre küldték utánam Jancsit, meg azt is mondták neki nevetve, hogy hátha elvesztett a gróf valamit, megtalálhatja most.

– Utánatok ment-e? – kérdi nagy vigyázattal a pap.

– Én a mint a dülőútnak a dombosán mentem, azt láttam, hogy talán hat lépést sem ment az országúton, megállt lehúzódom, aztán meg visszament, szinte csudálkoztam, ha elindult, mért nem jön utánam?

– Elég annyi fiam! – mondja a pap, holnap vasárnap van, harangszó előtt jöjj be hozzám, talán megsegít az isten, megleljük az igazság fonalát. – S ezzel jó éjszakát mondott.

– Fiam Ferkó! – monda az öreg jó szóval, – elmenj ám idején a tisztelendő úrhoz.

Ebből tehát nem igen tetszik ki, hogy az öreg Ferkót el akarná verni.

De nem is veri ám el!

V.

Vasárnap lett, az egész falu telelakott a hirrel, s alig volt ember, ki a történeten meg ne szomorodott volna, hozzá gondolván még azt is, hogy mindenki irtózott, hogy Örzse valamiképp törvény elé kerül; meglehet ugyan, hogy ártatlan lesz, de a hirtől elég annyi, hogy vénségére is megmaradjon, t. i. hogy ott volt.

Ferkó annak idejében ott volt a papnál, s a mit mondott, jól fejébe vette.

– Tehát mennyire mentünk, – tisztelendő uram? – szólt be az ifjú gróf a paplak ajtajánál.

– Majd megsegít az Isten! – volt rá a felelet a tisztelendő úrtól.

– Megsegít, megsegít! – mondja a gróf, – édes papom – még jobban elszomorodván, mint ahogy idejött – csakhogy ritkán vesződik az Isten a csudatételekkel! – fejezé be beszédjét, melyben ugyan nem tagadta ő sem, hogy az úristen segíthet, csakhogy az egyszeri cigány is azt mondta: *adj uram esőt, de mindjárt.*

– Mit mond a bíró?

– Délelőtt mindenestre nem tesz lépést – felelt a pap – s azon jó hiszemben vagyok, méltóságos uram, hogy eltaláltam a módját, kitalálni az igazi tettest.

– S kire volna a gyanú?

– Épen arra, a ki legjobban esküszik, hogy a lány találta meg a pénzt.

– Kérdezte már tisztelendő uram?

– Egy szót sem tud még a gyanúból.

– Kedves papom – mondja a gróf – nagyon szeretem, hogy olyan nagyon hiszi, hogy az a legény megvallja; csakhogy azt még jobban szeretném, ha én hinném... de nem hiszem!

– És miért? – bámula a tisztelendő úr.

– Csak azért nem hiszem, mert úgy elkényeztette a vármegye bottal a rabot, hogy most már szép szóra ritka ember vallja meg a bűnét.

– Ez pedig bot nélkül történik meg, gróf úr.

– Magam is úgy akarnám, – s adja Isten tisztelendő uram, hogy úgy legyen, ahogy hiszi.

– Ösmerem én az embert gróf úr! – mondja a pap.

– Csak már magyar ne lenne ez az ember – búsula a gróf, – ha csak addig is cigánynya, vagy valami pogánynya változnék, míg ezen a dolgon átesik, – az ilyen egy eset mindig csak a magyarnak a becsületét bántja.

– Nem tehetünk róla... az Isten így akarja, hogy egy-két rossz is legyen, – még a tyúktojás sem mind egyforma, gróf úr.

– De nagyon rajtunk van a világ szeme, – kedves papom, – annyi szomszédunk van, a ki azt a rosszat is szívesen fecsegi, a mi nem igaz, – hát még mikor igazat is mondhat, ki fogja be a száját?

– Mindig baj ez, Ádám apánktól szakadt ez reánk.

– Mit is mondjak annak az Ádámnak, – szólt félig nevetve a gróf, – az könnyen beszélt... maga sem tudta talán, hogy micsoda nárczió volt, de én a magyar ember becsületét, mert magam is az vagyok, az volt apám, még a századik apám, meg az a fiam is, – mert ha nem akarna lenni, hát kitekerném a nyakát, – mondom tehát, a magunk becsületét jobban félteni szemem világánál.

Felelet helyett a tisztelendő úr megölelte a gróft, az meg a tisztelendő urat szinte oly szívesen ölelte vissza... mint apa a fiát, vagy hogy még jobban, *mert egyik magyar a másikat ölelte.*

– Harangoznak! – mondja a pap, – a harang hívja a hiveket, meg engem, a papot, – szólt Istenre gondoló arczczal a tisztelendő úr.

– Megyek én is! – mondja a gróf, – azt tartom, van, hogy miért imádkozzunk.

– Nagyon jól leszen ez így, gróf úr, – mondá a pap, – csak arra a leányre vigyázzon, a ki szegény Örzse ellen tegnap olyan szörnyen esküdözött.

Mindenki elfoglalá ülését vagy állóhelyét az Isten házában; Örzse kisírt szemmel állt leánytársai közt, Ferkó pedig egy-két jó pajtásával Jancsi mellett, kinek úgy látszik nagyon szorosan esett a helye, s mintha a bűne miatt nem fért volna meg, mindig ide s tova járt a szeme, s hol az egyik lábára nehezkedett, hol meg a másikra.

Kezdődék az Isten igéjének hirdetése, mely néha olyan különösen hangzik a pap szájából, hogy nemcsak a rossz, de még az is fél tőle, a kinek nincsen is mit félni.

Mintha dróton huzzák volna az embereket, mindannyian Jancsit nézték, mikor a tisztelendő úr a hamis tanuságról beszélt... ő maga meg szó nélkül is nagyokat nyelt, s ugyancsak nem bánná, ha valaki hazahitta volna.

Elbeszélte a pap egy lelkiismeretlenek életét, s mintha csak éppen Jancsira szabta volna a beszédet, egy szóig ráillett.

Nem győzte törölgetni magát, de meg mintha vallatóban lett volna, úgy érezte magát, s a mint Ferkót is maga mellett látta, szinte azt gondolta, hogy az pandúr.

Addig-addig ment tisztelendő úr beszédjében, hogy a tegnapi dolgot előhozta, mire majd lerogyott Jancsi a lábáról; de még szörnyűt is ijedt, mikor hangosan azt mondá a tisztelendő úr:

– Én mondom meg nektek, ki itten a bünös!

Még a szusz is elakadt az emberekben, Jancsi pedig kicsiny hija, hogy Ferkóba nem kapaszkodott.

– *Itt áll köztetek!* – szólt erős hangon a pap. Legjobban örült, a ki ült, gondolván, hogy csak az állók között lehet.

– *Rámutathatnék,* – mondá még odább.

– *Egy kenyér morzsa van a fején!* – mondja hirtelen, mire Jancsi a feje tetejére kapott.

– Te vagy az! – mondja Ferkó rászólva Jancsira.

– Oda vagyok! – rogyott térdre Jancsi... kin ime megtörtént az, hogy a kit akar, eléri az Isten!

VI.

A gróf úr kastélyában van a népség; elől áll a pap és bíró között a gróf, szemközt vele Kántor István háznépe, Örzse mellett Ferkó.

– István, – mondja a gróf, – ritkán tesz az Isten csudát, ma azt tette, nem tudom kelmedért-e, vagy a leányáért.

– Nem tudom, méltóságos gróf úr! felelt Kántor István.

– Ha nem tudjuk is, az mindegy! – mondja a gróf, – de minthogy az Isten olyant tett, a mi kelmednek tetszik, most viszont kelmed is tegyen olyant, a mi az úristennek tetszik.

– Megteszem méltóságos uram; parancsoljon velem!

– Örzse a maga leánya úgy-e?

– Igenis! – szólt az öreg Kántor.

– Nekem meg van itt tizenkét fiam – szólt a gróf, mire tizenkét legény, köztök Ferkó is, kivált a többi közül, – egyiknek adja kelmed a lányát.

– Ha az Isten úgy akarja, – mondja az öreg, – én nem bánom, – csak a lánynak tessék valamelyik.

– Megtalálja az a magáét, – szólt nevetve a gróf.

– Szólj leányom, – mondja az apja, – köztök van-e a tied?

– Itt van! – szólt szemérmesen a leány Ferkó felé, s tisztelendő úr összevezette őket.

– Isten áldjon meg benneteket! – mondja a pap.

– Itt küldi a foglalót, – mondja a gróf, a megtalált erszényből egy marok bankót adván a legénynek.

– Ki-ki keresse meg a párját! – szólt a többi legénynek is – kik a magukét nem soká keresték a lánysereg között.

VII.

A jó jót, a rossz rosszat kapott édes olvasóim, tanuljunk ebből, a megnyit lehet; itt volt jutalom és büntetés, melynek egyedüli okozója volt egy *falat kenyér*.

EGY GOMBOLYAG FONÁL.

I.

– Egyetlen egy jó ember sincs a föld kerekiségén, édes Ágnes asszony, ezt én mondom.

– Régebben mondhatta volna már, jegyzé meg Ágnes asszony az ablakot törölve.

– Aztán hiszi ön, hogy ez a világ még sokáig fog állni?

– Én mindent elhiszek.

– Ugy-e az ördögöket is?

– Tökéletesen, és annyira hiszem, hogy le tudnám rajzolni, ha tudnék.

– Mi lesz belőlünk? mondja rókaképpel amaz, kit Ágnes asszony, úgy látszik, nagyon félvállról vesz.

– Persze, Varjas uram, azon tépelődik, hogy magából mi lesz?

– Debz' édes Ágnes asszony, ha már húsz esztendeje egy asztalnál eszünk...

– Azaz: *koplalunk*, kiált a szóba Ágnes asszony.

– Elég, hogy eddig is megéltünk, Ágnes asszony, válaszolt Varjas úr, – minthogy tehát már húsz esztendeje, hogy egy asz... (asztalt akart mondani, de félt, hogy Ágnes asszony megint bele szól) *födél* alatt vagyunk, hát én az ön lelkéért is mintegy felelőssé teszem magamat.

– Ne aggódjék Varjas uram az én lelkemről, nem kell azt se áztatni, se szapulni, elég tiszta az nekem; csak Varjas uram lássa, hogy miképpen mosakodik tisztára; dejsz' tudom isten, hogy ázik ötezer esztendeig lúgban, mig azt a fösvényiséget kieszi a hamu.

– Ágnes asszony! Ágnes asszony! ne vétkezzék, – ne kívánja, hogy én vétkezzem; ne zavarja el az embert, midőn megérti a jónak sugallatát, és szánva-bánva veri mellét.

– Ugyan kedves Varjas úr, – nem segíthetném ebben a jó szándékában? – ön úgy is tudom, hogy gyenge még az igaz hitben, hanem ha én behozom sodrófámat.

– Ágnes asszony, engem méregbe hoz.

– No hát folytassa ott, ahol elhagyta; éppen már azzal ijesztett, hogy mellbe üti magát.

– Jobb volna, ha Ágnes asszony is meggondolná magát, – ma hamvazó szerda van, – eléggé alkalmas idő arra, hogy az embernek eszébe juszanak azon cselekedetei, melyeket a más világra kár volna átczipelni, hogy ott emlékeztessék rá.

– Varjas úrnak pedig ilyen *gonosz cselekedete*...

– Én nem mondtam, hogy gonosz cselekedetek.

– Bizony nem is a jó cselekedetektől borsózott föl a háta hamvazó szerdán.

– Akármitől, mi gondja arra Ágnes asszonynak? elég az hozzá, hogy maga is elég okot adott arra, hogy mérgelődjem, pedig a mit olyankor mondtam, éppen nem olyan, hogy én azzal a másvilágon dicsekedni merjek; azért magamba szállván, mind saját, mind az ön lelkéről kívánván gondoskodni, – Ágnes asszony, ne nevesse ki ezen ellágyulást, – én egy *fogadást tettem*.

– Hallgassa meg az úr isten, – mondja Ágnes asszony fejcsóválva, – hanem előbb mondja meg nekem Varjas úr, mi lelte? Húsz esztendeje biztatom, hogy térjen a jó útra; de csak nem talált rá. Hány keserves könyvet ontott ki Varjas uram, – hej! ha rágondolok arra a maga raktárára, hány mindenféle szedett-vett portéka rothad ott.

– Már megint előhossa.

– Talán még tagadni akarja? – hát még most is hazudni akar, mikor bűnbánatra táltja föl száját, – ugyan mondja meg, hány kötelezv...

– Fogja be már a száját, Ágnes asszony! – kiáltja Varjas, mi előtt az asszony elvégezné, – nem akarom én hallani a maga örökös egyforma lármáját, hanem azt kérdem: akar-e engem fogadásomban istápolni vagy nem?

– Akarom, akarom, na! csak térjen meg egyszer a jóra, – hát mit akar? mondja el.

– Valahára! – mondja Varjas, – hát a mint mondtam előbb is, én egy *fogadást tettem*.

– Kiosztja vagyonát a szegények között? – kérdi Ágnes asszony.

– Koldus vagyok én magam is, – nekem nincs kenyérkeresőm senki, ha magam nem nézek valami után.

– Hát holta után?

– Mit akar Ágnes asszony? – dühöngve Varjas, – hát fejbe akarom én magamat löni fogadásból? vagy aszkóiban vagyok én? hogy végrendeleteket firkáljak.

– Jó! ... ezt egyiket sem gondolom tehát, – csillapítá Ágnes asszony, – hát mondja meg, hogy mit fogadott meg? bizony kíváncsvá tesz.

– Meg fogom lepni Ágnes asszonyt, – bizonyosan meg fogom lepni, azt elhiheti.

– Jaj! az az úristen, miképp gyönyörködhetik Varjas uram megtérésének; mert mostanában nem halásztak ki a pokol torkából olyan rút, fősvény lelket, mint Varjas úré! ... no tehát, mit fogadott meg? lelkem Varjas úr!

– Igy már szeretem, Ágnes asszonyt, – nem is fog rám panaszkodni; mert önt is befoglaltam a szent fogadásba, – csak hallja mit mondok.

– Alig várom.

– Hát, édes lelkem Ágnes asszony, minthogy a negyvennapos böjt bejött, annak emlékeztére, hogy urunk, megváltónk szintén negyven napig böjtölt, ... édes Ágnes asszony...

(Ágnes asszony összetett kezei széthúzódtak.)

... édes Ágnes asszony, nekünk meg kell fenyítenünk magunkat...

(Ágnes asszony kezeit csipőre tette.)

... Azért meggondolván a dolgot, ... elhatároztam és megfogadtam, – *hogy negyven napig ne együnk egyebet, mint kenyeret, és minden harmadnap egy kis sajtot.* – Ezen szavaknál Varjas uram néhány lépéssel hátrább állt, látván, hogy Ágnes asszony kezei éppen azon mozdulatot tevék, melyből igen könnyen megfenyítik a testet.

– Gyalázatos vérszopó! ... riadt föl Ágnes asszony, én koplaljak negyven napig ilyen haramiáért, ki még az istennek is az én bőrömmel akar beszámolni? ... hát engem olyan bolondnak néz, hogy ilyen módon hizlalom erszényét? ... Összeszedem mindenemet, itt hagyom, – fogjon bolondot, ha tetszik.

– Ágnes asszony! ... mondja áhítatos hangon az elcsipett róka.

– Mi kell? – mondja a másik.

– El tudna engem hagyni?

– Ebben az órában, – mondja Ágnes – de nem is várom, hogy nyakamba üsse az órát, megyek, szaladok.

– Ágnes? ... aztán elfeledte az én *igéreteimet*?

– Nem akarok tudni semmit.

– Nem mondtam ezer, meg ezerszer, hogy végrendeletemben *megemlékszem* önről.

– Emlegetse az ördögöket, de nem engem; – azért megyek.

– Még egy napot várjon legalább, ha aztán csakugyan el akar menni, Ágnes, nem tartóztatom: ... Mondja, hogy itt marad!

– Miért maradnék? mondja szelidebben az asszony.

– Majd meglátja holnap.

– Mit látok meg? – én semmit sem akarok látni, – holnap születésem napja, legalább húsz esztendő óta egyszer lesz egy ünnepem.

– Csak még ezt az egy napot, – aztán megigérem, mondja Varjas az ajtó felé menve, – hogy...

– Mit hogy?

– Hogy... majd... *igérek valami!* Ezzel kiment az ajtón.

Mi is menjünk egy házzal odább.

II.

Két hete, hogy megcsendesült a szomszédház, melynek lakói bánatosan huzódnak vissza azon falak közé, melyekről, ha szépet akarnék mondani, nem azt mondanám, hogy fényesek, hanem hogy tiszták.

Két hölgy ül egymásnak szemközt, arczukon megült a bánat, mely nem lett kevesebb azért, hogy ketten osztozkodának rajt.

Hivatlan vendég a bánat, s míg az öröm zajjal jő be a házba, s végig neszezi a házosztályokat; a bánat a félig nyitott ajtón ólálkodik be, – s megüli a léget is, mely nyomasztólag keresi meg a tüdőt, hogy fáradt sóhajokban lankassza meg a kedélyt.

Férjét sóhajtja vissza a nő, apját a lány, – mindkettő azt gondolja: az enyém volt, s én tölem vitte el a halál, őt, az egyetlenegyét.

– Varjas úr jő, – szolt be egy lánycseléd, – mire az ifjabbik hölgy odahagyja helyét, s a szomszéd szobákba ment el, az öregebbik pedig nyugodtan várta a bekoczogatót.

Varjas úr iránt annyiból figyelmetlenek valánk, hogy külsejéről nem emlékezünk; azonban az előzmények után hihetőleg a lelki rajzhoz alkalmas egyént már elképzeltük, tehát világért sem akarnók eltörölni azon színezést, melyet az első pillanat adott helyettünk; sőt inkább kérjük önököt, hogy az eddigieken kívül még egy pár goromba vonást tessék tenni, mert annyit mindenesetre eltúr az ilyen vastag vászon, mint Varjas úr.

Beköszöntött Varjas úr egy olyan tanult alázatossággal, midőn még a csizma orrával is csinál egy ferde vakarintást, minthogy Varjas úr kiválólag régimódinak mondhatta magát.

– Alázatos szolgája, – mondja az *első* meghajlásnál, minthogy még *kető* volt ezenkívül hátra s úgy kelle fölosztania a mondókát, hogy a „*rég nem volt szerencsém*” a második meghajtásra essék; a „*kivántam tiszteletemet tenni*” pedig a harmadikkal egy taktusban végződjék el.

Midőn ezen cifrát megcsinálta, alázatosan bevárta a székkal való megkinálást, mit aztán elfogadván, a kínálásból csak annyit használt, hogy a székek felerészét vette igénybe, nehogy a székhátnak dülleszkedjék.

Ezenkívül nádpálczájában jól megkapaszkodott, hozzá szorítván a ka-
lapot, melyről éppen annyi volt lekefélve, mennyit le lehetett kefélni; – a többit aztán csak késsel lehetett volna apróbbra szelni.

Átesvén a kölcsönös szerencsén, Varjas úr egy köhentéshez folyamodott; – legtöbb gazembernek ez lévén kapaszkodója egyik gondolattól a másikig; – addig is hánykolódván az ész, hogy egyet hazudják, vagy kettőt.

Varjas úr szeretett volna egy jó gondolatot megfogni, – de az ész nem akart igen engedelmeskedni.

– Mivel szolgálhatok? – mondja a háziasszony.

– Csekélység az egész, – mondja nyájas hangon Varjas, – nem is szoltam volna, ha az istenben boldogult ügyvéd úr életben marad; mi majd egymás közt elintéztük volna; de így kénytelen vagyok felemlíteni.

A nő elhalványult.

– Látom, a teins asszonynak kellemetlen ujságot hoztam, – mondja Varjas, – inkább most nem alkalmatlankodom.

– Nem, nem! most akarom tudni uram, mi az? – kérdi a nő.

– De talán mégis rosszkor választám a pillanatot?

– Uram, joga van magáét kérni, de legalább ne kínozzon, azért szívesen veszem, ha azonnal közli velem a dolgot.

– Ám legyen! – mondja kettős köhögéssel Varjas, – méltóztatik tudni, hogy az ügyvéd úr néhány pörömet vitte.

– Tökéletesen igaz, – mondja a nő, – azon *néhány* pör azonban, tudtommal, be van végezve és ezeket ön meg is nyerte.

– Hála legyen az istennek, – mondja Varjas, – nem is voltam háladatlan; mert éppen azon fáradságokért tettem meg a megboldogult ügyvéd úrnak, hogy egy summácskát kölcsönöztem neki.

– Szabad tudnom, mennyit? – kérdi remegve a nő, érezvén, hogy Varjas kezeibe kerül, – mi végpusztulást jelent.

– Tízezer forintot, teins asszonyom, – mondja nagyot köhintve Varjas, – de egyszersmind a székről is fölkelt, valamint az özvegy is felugrott.

– Uram, ma hamvazószerda van, – tán azt hiszi ön, hogy nekem szíves multságot teszen ilyen farsangi tréfával?

– Ekképp tehát hiába tettem az utat? – mondja Varjas.

– Hiába nem! uram, mert e megriasztás elég egy napra untig.

– Tehát ujdonságot mondtam.

– A legkellemetlenebbet, – riadt föl az asszony.

– Remélem ösmeri ezt az irást a teins asszony? – jegyzé meg Varjas, kitérvén egy nyugtatót, mely csakugyan a megholt ügyvédnek öregén olvasható írása volt.

– Varjas úr! – mondja az asszony rimánkodva, – ha talán csak tréfa akar lenni, mondja meg, – nagyon hihető, hogy férjem ezt a nyugtatványt nem cserélte vissza, – elég lehet ez a megijesztés.

– Ilyen papirokkal pénzt szoktak kérni, édes teins asszony, – nem pedig Miklóst járni.

– Uram! ... nem sokallja meg ezt a kint?

– Boldogságos isten! – kiált föl amaz, – furcsa időt élünk: ha pénzt kér az ember, azt kérik, – hogy nem tréfál?

– Lehetetlen ez a dolog, uram, – riadt meg az asszony újra, – hisz férjem a legrendesebb ember volt és soha senkivel pénzviszonyba nem keveredett.

– Csak velem!

– Azt ne mondja uram! – mondja a nő, – önnek *néhány* pörét vitte ugyan, de az a *néhány* torkig megunatta az önneli viszonyt és többé nem fogadott el öntől semmi megbízást.

– Jó éjszakát kívánok, teins asszony! – mondja Varjas.

– Meg akar ön ölni? kérdi amaz.

– Nem szoktam kést hordani magammal.

– De meggondolta az úr, hogy ezen összeg gyámoltalanná teszen?

– Hát én irgalmas barát vagyok? mentegetődzék amaz.

– Uram! még nem késő, – ne kívánja, hogy az éjen át a *koldulásról* elmélkedjem.

– Az hathatós lecke lesz, mindenesetre!

– *Gazember!* – riadt rá az asszony.

– *Aprópénznek* sok, – *öregnek* kevés! mondja a gonosztevő, s ezzel az ajtón kívül volt már.

Hasonló perczekben az ember megszólamlík, s magamagát kérdi: *ébre*n van-e, vagy *álmodik*? Az ilyen ébredés irtóztató szokott lenni.

III.

Menjünk néhány hóval vissza, tán derültebb képre is akadunk.

Még akkor élt az ügyvéd, élénk munkásság mutatkozék a házban, melynek egyik osztályában vidám fiúk zajgának, ha kiszabadulhatnak az „öreg” keze alól; minthogy a hivatali órák alatt csak feleleteket lehetett itt-ott hallani, melyekért az „öreg” szükségesnek lelte az ifjú urakat zajgatni.

Az ebédek és vacsorák ideje alatt aztán elszabadult a jó kedv, és éppen az öreg úr mulatta magát legjobban, ha a fiúk meghurczolták egymást.

Hasonló körülmények közt ösmerte ki embereit az öreg, – s ha valamelyiknek lelke százzrétű lett volna, a századikat is könnyen megösmerte.

Ilyen tapasztalatok után volt kedvencze Sándor barátunk, kit az öreg megszokott úgy tekinteni, mint tulajdon fiát.

Sándor bevallott tekintély a háznál, és csak körül kelle néznie, hogy meglássa, mennyi megelőzéssel viseltetik mindenki ő iránta. Az úr „Sándor öcsémezte,” az asszony „megkedvesfiamozta;” csak egy volt, ki a bizalmasság határaihoz nem ért el: Róza, az ügyvéd lánya.

Érezteté a leány, hogy egy hölgynek érzelmei nem esnek megadóztatás alá, bár mennyire terjedjen ki az öregek figyelme; – és hasonló bizalmas nyilatkozatoknál legkevésbé szabad arra gondolni, hogy az apa és anya leányuk érzelmeiről csak úgy rendelkezessék, – hogy ime: ez még ráadás.

Ime tehát egy külön ország, – melynek falai nem kevésbé magasak, mint a khinai falak. Már most az a kérdés, a fal mellett elmenni lesz-e jobb? vagy tán megérdemli, hogy az ostromhoz küzdeni akarjon az ember?

Az időknek mindig meg voltak saját fogalmaik: Jákob bojtárnak szegődött hét esztendőre, melynek elteltével azt mondák: ime itt van Lea, a lányunk, – a te szolgálatod bére. Jákob furcsa fogalmakkal volt megtömve, – nem tudta Leát méltányolni; mert rövidlátó volt. – Boldogságos isten, – egy csinos lorgnette, – és Lea lenne a legérdekesebb hölgy a páholsorokban! Nem, – ő a nyers paraszt, inkább még hét álló esztendeig jár a juhok után, anélkül azonban, hogy rá célzott volna Petőfi, midőn azt mondja: megy a juhász számaron – s mondom, még hét esztendeig csinálta a promenadeo-t a juhok társaságában, hogy végre Rachelt megkaphatta.

Ezek azután valódi pásztorórák, midőn az ember tizenégy esztendeig szerelemből juhokat őriz! Ilyen az izlés.

Változott a kor: ma nem szegődik el azért senki, hogy feleséget kapjon; ez a divat már elmúlt, s mi kénytelenek vagyunk történetünkben az időhöz alkalmazkodni, még pedig annál szigorúbban, minthogy a nő, kiről szólni akarunk, sokkal erősebb lelkű, minthogy mohón táplálkozzék a mai úrfiak megnyaggatott vallomásain.

Himzése mellett ül a nő, s míg a kéz megszokottan halad a munkán: csendes magányában, mint a virág kelyhe a legelső napsugárnak, megnyílik a lélek, – bevallja magának a legelső boldogságot, mit fiatal s még nem zaklatott kedélye rózsaszinben lát, hogy: *mily kedves az élet!*

Hiszi, hogy reá mosolyognak a virágok, – véli, hogy a tavasz madarait érti, s a csillagok sugarai ő hozzá futnak le a magasból, – kedélyében a fogalmak oly összebarátkozva élnek, hogy a négy fal közt nem érez elhagyatottságot, – hisz bensejében egy külön világot érez, ... s mindaddig boldog leend, míg egy idegen kéz szikrát nem vet e kis világba, vagy hogy

a hőség lángját lobbantsa föl, vagy a szenvedélyeket szabadítsa el, hogy öljék meg a lelket.

S minő kevés az az ember, ki valóban gyónni menne e szent helyre; ol-tárrablók özönlék el e világot, s a legsilányabb fegyver, a hazugság az, mely a diadalt eléri.

Lányok, lányok! a kertnek vannak rózsái és liliomai, a napnak vannak tűzsugárai, – a hegyek ormain fehérlik a hó; – és ne higgyetek azon léhákknak, kik arczotokat virágágyaknak nézik... kik szemeitekben keresik azt a lángot, mely a tűzhelyen ég, – a kik kebleiteken látják azt a márványt, melyet napszámosok kaparnak a földből... Bizony, bizony mondom, egy tükördarab megteszi azt a szolgálatot, amire szükségtek van, ... s ez az igazmondás nem ölte még meg a lelket.

Elejtem a fonalat, hölgyemet a himzőkeretnél hagyám, s tán udvariatlan vagyok, ha magát hagyom, kiről meg kell vallanom, hogy szép, anélkül, hogy társzekérről raknám rá mindazon tárgyakat, melyek a természet országából mint hasonlatok a nőszépséghez, minduntalan emlegettetnek.

Minő kín ez a multság, mikor még előbb egy varjut kell lőni, hogy azt meglátva, azt mondhassa valaki az imádott angyalnak, – az *ön hollófürtjei!* magyarabban mondva: *varjutoll.*

Nem, nem! hölgyemnek megvan lovagja, kinek ugyan nagy hibája, hogy őt hallgatva nézi; de annál bizonyosabb vagyok, hogy mélyen érez; különben telehazudná a lánynak szemét, száját, – pedig sokkal több részvéttel vagyok kedvencz alakom iránt, minthogy egy olyan szajkót akartam volna közel eresztetni hozzá.

A hölgy egészen a himzőkeretre hajol, érzi minden idegében, hogy az anya a harmadik teremben ül, s a háznak kedvencze nem éppen véletlenül feledkezett ott benn, – s e hallgatagságból árulkodék ki az indulatroham, mely órájára várt, és csak a perczet lesi, hogy támadni merjen.

Köztük csak a himzőkeret áll, s ha a férfi szólni fog, – a nő nem mondhatja magának, hogy ez álom, – oly elkerülhetetlen a felelet, hogy hirtelenében nem tudja, igazat fog-e mondani, vagy védszerül ő is a tagadás fegyveréhez menekszik.

E ponton megszűnt a gyanítás, meg az előérzet ösztöne, – itt a tudás világa van, mely ugyan nem az igazság irott bizonyítványában van, hanem azon fölfogásban, midőn az ember érzi a virág illatát, – nem látja, de tudja: *közel és itt van.*

Még néhány gondolat, – lehetetlen tovább nézni a hímzés szineire; vagy az indulat, vagy a gazdag fürtök melege kergeti föl a vért az arczba; – s ha fölneéz, – kicsattan arczából a vér.

Nem jő senki, ki ezen hullámmzásnak más irányt adna.

Izgalom, remegés, – remény, boldogság, félelem és szeretet: – ennyi vegyület együtt, nem lehet tagadni, ... e roham az élet legfontosabb perceiben áll elő, nézzük a küzdelmet.

– Ugy látszik, hogy a szálak közé fonódnak az ön gondolatai is? – mondja Sándor félbeszakasztva a remegő csendet.

– Több, mint kíváncsiság, – mondja elfátyolozott hangon a hölgy.

– Megvallom, kívánom tudni az előbbeni gondolatokat.

– Igazi férfi, – feleli vissza Róza, – semmi egyéb, mint egy zsarnok; csak az kellene, hogy remegjek és valljak, nemde?

– Vallomásait, bizonyosan nem *nekem* fogja tenni, – mondá ingerlőleg amaz.

– Szelidül a zsarnok, – mondja fölnézve Róza, – azért, ha megengedi, – megmondom, hogy nincs mit *megvallanom*.

– Tehát ítélet mondatik reánk, férfiakra?

– Legyen szives és mondja meg a többieknek is.

– Hátha *valaki* nem hinné el? – kérdi Sándor.

– Annak az egynek azt is megmondhatja, hogy szánandó ember.

– Ilyen kegyetlen bánásra éppen *engem* kelle kiválasztani?

– Ön erre éppen annyi érdemmel bír, mint a többi, – daczoskodék a leány.

– Tehát semmi különbség köztem és mások között? – kérdi meghatóttabban amaz.

– Ön, úgy látszik, igen kényes gyermek volt, – ha ezt tudom, most édességekkel kínálnám.

– Ne tréfáljon, az istenre kérem.

– Hát nem vagyok elég komoly? – kérdi Róza egészen föl és Sándorra nézve, csakhogy ismét az előbbeni helyzetbe való menekülés rendkívüli erőlködésébe került.

– Nekem ma nem kellett volna alkalmatlankodnom, – mondja Sándor.

– Ime, megint a zsarnok, elfeledtek neki hizelegni, – mondja ránézve Róza.

– Én ki nem okosodom a nőikkel, – mondja ismét a másik.

– Tehát leczkepéldánynak szánt ön engemet?

– Azt ön maga sem hinné, ha mondanám is.

– Már most rajtam volna a sor, hogy kíváncsi legyek, – de megkísértem, hogy legyőzzem magamat.

– Ennyi ellentmondás! ösztön! – mondja meg Róza kisasszony, minden nő ilyen?

– Felelet helyett, – mondja Róza, – minden férfi ilyen zaklató?

– Hisz én voltaképpen miről sem szólék *még!*

– *Még?* ... ismétli Róza... hisz oly sokáig hallgatott?

- Azt hittem, hogy ön megértett engem.
- Midőn egy szót sem szólt?
- Igen!
- Tehát némajátékot láthattam volna? – sajnálom, hogy fel nem néztem, mondja a lány némi kegyetlenséggel.
- Fogadásból lett ön oly kegyetlen, hogy irgalma nincsen?
- Meglehet, figyelmetlen valék, – mondá Róza, – de ha ön szórakozott, vallja be.
- Még így is akar büntetni? – hát szabad nekem arra gondolnom, hogy e szobába szórakozni jöjek?
- Ön a házhoz tartozandó, magyarázgat a lány.
- Én ezen szobáig még gondolni is óvakodva merek.
- Azt hittem, – szólt a másik.
- És ezután? fölkereshetem önt?
- Ritkán.
- De gondolhatok ide?
- Ne tegye! – szólt határozott hangon a leány.
- Gyűlöl?
- Erre nem felelek! – mondja engeszteltebben a kérdett.
- Istenem! – kiált föl Sándor, – vagy elvesztem ítélőtehetségem erejét, vagy nekem a jelek ellenkezőt jelentenek; – Róza, miért van az ön lelkében az az örökös tagadás?
- Miért? ... kérdi ön? ... mondja magasztaltan a leány – a férfiak millió alakban csúsztatják elének a szót, mely biztató feleleteknek kérdésjele. – Önök szégyenlenek egy visszavonulást tenni, – de a nő feleletével diadalt ütnek. – Mi vagyunk a gyengék s minden fegyverünk száz kérdés ellenében kilenczvenkilencz *nem!*
- De a századik kérdés?
- *Arra még nincs felelet,* – mondja diadallal a lány fölkelve üléséből, hallván, hogy az apa kopogása közelít az ajtó felé, – se küzdés után jól esik az apa nyakába borulni.
- *Apjának leánya!* – mondja Sándor, s az irodába ment el.
- Kedves apám, magát szeretem! – mondja a lány atyjához.
- Hát másnak azt mondtad, hogy nem szereted?
- Elvörösödött a lány, érzi, hogy az apa megérté a gondolatot, – s hirtelenében nem tudott egyebet tenni, mint apja mellére bujni, míg egyik kezével annak arczát simogatá.
- Most én vallatlak ki téged.
- Csak most ne, kedves, édesapám.
- Titkaid vannak?
- Semmi! ... semmi!

– Lány, én lelkeidig látok, hiszed-e?

– Nem!

– Nézz rám!

A lány még jobban apja mellére hajolt.

– Lányom! a férfiakat lehet ugyan nem szeretni, de óvakodjál, hogy bár egyet megvess!

IV.

Ha a hevesebb indulat nem nyughatatlankodnék az emlékezeten, hogy az a párbeszédet egymásután rakná; úgy Sándor nyugodtabban alkudoznék az észszel, mely kibonyolítaná a szavakból azon lelki állapotot, melynek uralma alatt él a leány, kit azonban majdnem hajlandó volt, a még kuszálódva megmaradt szavak után, pusztán különcznek venni, – ha véletlenül a visszaveretés sajkása nem unszolná, hogy ezt a kis vesztett pört egy új, határozottabb s kedvezőbb eredményre apellálja.

Végét érni egy napnak, melyen egy gyenge lány az erős férfiúnak ajkán állítja meg a szót, s mielőtt az visszahúzódhatnék, a gondolatnál állapotást int, mint a ki szent helyen földött fővel mert megállani; – ez oly kín, mit szívesen szeretne az éjszakába ölni, ha annak maradna annyi nyugalma, hogy egy kurta álom után felét a valónak elmondhatná az emlékezetből.

Nem lehet! ... nem lehet!

Küzdeni kell, vagy megvetésért, vagy egy olyan párbeszédért, melyben, mint az adós a kötelezvényről, lesikálhassa azon jeleket, melyekkel magát egy másíknak hatalmába adta.

De hát a remény?

Csábító gondolat, mely nem mer még előre tolakodni, – még a küzdelem első zajgása sem verődött át lelkén...! megvárja, míg az indulatok elfekszenek! s ő a csendes fölszint fényporával behinthesi, – megmutatja azt a délibábot, melyben nem a való, hanem a képzelet tündérei laknak.

Vágy, szerelem, – sértett hiuság, bosszú, – égető fájdalom, panasz, – ábrándok, szenvedélyek, – tiétek e kebel, osztozzatok meg rajt.

Ezen öntudatlan órában nyitott be Varjas, egy év óta nem lépvén át e küszöböt, – minthogy a főnök e rablónak ügyelt nagyon is megunta. Még egy befejezetlen ügy maradt el a többi után, s ő hihetőleg azért kullogott ide.

Kivülről jó formán megtudta, hogy a főnök nincsen az irodában; mert csak annyi udvarisággal nyitott be, mint akármely négylábu állat.

– Itt vagyok, – mondja.

- De látom, – feleli Sándor.
- Rég voltam itt.
- Most sem hívta senki, – mondja amaz, meg sem mozdulván ezen merengő állásból, melyben néhány negyed órája van az ablaknál.
- Talán nem ösmer az úrfi? – mondja, – én Varjas vagyok.
- Szerencséje, hogy nem *varju*, – viszonzá Sándor.
- Valljon miért? ha merem kérdezni?
- Mert eddig lelőtte volna valaki a fáról, – mondja Sándor mintegy bevezetésül, hogy csakugyan ösmeri.
- Az ifiurnak nagyon jó kedve lehet, – mosolygott Varjas.
- Csak tudná, milyen? bizonyosan nagyobbat köszöntene, mint mikor bejött, – mire Varjas mentegetni akará magát.
- Soha se törődjék, – tudom, hogy csak azért kíván valakinek jó napot, – mert ezt előre kigondolta maga, hogy más is vissza kívánja!
- Mindig tréfa, mindig tréfa, ifiur, – hanem mondjon nekem valami jót, – pöröm hogy áll?
- De majd megüti a guta, ha szólok! – mondja Sándor szemközt fordulva.
- Mit akar mondani? – kérdi remegve Varjas, látván a komoly arcot.
- El van-e készülve mindenre, a mit mondok, Varjas úr? mert én tudom, hogy maga meg nem áll azon a két rossz lábon, melyen ötven esztendeje, hogy lótfut gyalog, hacsak isten nevében föl nem veszi valaki.
- Az isten áldja meg az ifjú urat, – tudom hogy az előbb goromba voltam.
- Mint a pokrócz, édes Varjas úr, – hanem az mindegy.
- Tüstént jóvá teszem a hibát, – mondja Varjas folyvást remegve.
- Hát mit akar?
- De aztán nem haragszik rám?
- Nem, nem! – mondja Sándor, el nem tudván gondolni, hogy a ravasz róka mivel akarná kibékíteni – hát mit akar?
- Szépen kimegyek az ajtón, s aztán kopogtatok és – *jó estét kívánok*.
- De már lesz valami Varjas úrból, – mosolyga Sándor, – de azért ne menjen ki, – hanem még egyszer kérdem, – hogy hiszi-e hogy ezt a pört megnyeri?
- Jaj! ... mondja nagyot huzódva Varjas, – eláll a lélegzetem.
- Mondtam úgy-e? – azért hát csak üljön le ide a nagy székbe, – mert úgy is hanyatt vágja magát, ha egyéb baja nem lesz is.
- Ifjú úr, – nyöszörgőit Varjas, – az a főnök úr oly híres ügyvéd.
- Meghiszem, ... de hisz azért a maga nevét is ösmerik, – csak hogy még a gyerek is keresztet vet, ha hallja.
- Nem sajnál engem? ifiúr, – rimánkodék Varjas, – nem sajnál?

- Nem én, csak azt nem szeretném, ha itt a szobában szörnyet halna.
- Tehát olyan hírt akar mondani nekem? – mondja Varjas végképp elhagyatva a vértől.
- Olyant, a mit maga sem hisz!
- Tehát... hát... vége a pörnek?
- Egészen vége, ... többet azt nincs olyan bíró, ki megváltoztassa.
- Meghalok! oda vagyok! papot nekem! – ordított Varjas.
- Tudtam, hogy halódni fog; pedig még nem is mondtam, hogy...
- Mit? kapott a szóba Varjas, azt gondolván, hogy még föl is kötik, – mit nem mondott?
- Hogy... *megnyerte* a pört.
- Varjas olyan egyenesre ugrott, hogy mértéknek állíthatná az ember.
- Még akkor sem tudott mozdulni, mikor a főnök bejött, – ki előtt Varjas rendesen úgy remegett, hogy inkább térdepelve beszélt volna, mint állva.
- Az örvendetes tudósítás ismételteték, így nemsokára újra fölmelegedék benne a vér; mert már a számadást is kérte.
- Az öreg átadá neki az irományokat, melyek egy tetemes birtokba vezették őt; kezdődött a számlálás:
- Itt van a bizonyítvány tizezer forintról, melyet a beruházásokért fizetem, – s így kérem az én nyugtatványomat vissza.
- Mindjárt, – mindjárt! höbögött Varjas, átvévén a bizonyítványt és a többi irományokat, és egy előkaparászott tárczából kezde mindenféle papir között kutatni, – az alatt az ügyvéd néhány papirból számadást csinált.
- Itt van a nyugtató! – mondja Varjas, kiterítvén az irományt, mit az ügyvéd odavetőleg megnézhén, folytatá a munkát, mi néhány negyedig tartott, Varjas piszkos megjegyzései után, mi közben az ügyvéd Varjast jól leszidá.
- A kikötött összeget tudja Varjas uram? – kérdi az ügyvéd kemény hangon, végét akarván vetni a dolognak.
- Itt van az is, – felel amaz, néhány nagyobb bankjegyet terítvén ki, – mit az ügyvéd tárczájába tett.
- Az apró költségek tesznek száz forintot összesen...
- Az is itt van! – mondja Varjas, egy újabb bankjegyet nyújtva oda, mit a főnök ismét átvett.
- Ekkor jött be Sándor és hallván a dolgot, azt jegyzi meg:
- Főnök úr! a tegnapelőtti kocsibér nincs beszámolva.
- Az igaz, – helyesli az ügyvéd, – arra jár még tiz forint.
- Talán öt forint is elég lesz? – mondja alázatosan Varjas.
- Varjas uram azt gondolja, hogy talyigán jár más is, mint maga? – riadt föl az ügyvéd.

– Drága idők vannak, – mormogá Varjas, kivéve a tiz forintot.

– Most tüstént takarodjék! – parancsolá az ügyvéd fölindulva, mire Varjas ijedten kapkodta össze irományait az ügyvéd tizezer forintos nyugtatóvánnyal.

– Elvégeztük a dolgot, – szemtelenkedék Varjas.

– Többet hozzám be ne merjen jönni, – kiáltja utána az ügyvéd, mire az kisompolygott, gondolván, csak kívül legyen egyszer.

Sokkal nagyobb volt az ügyvéd felindulása, hogy a nyugtatóvány eszébe juthatna.

Bezzeg jó kézbe került most.

V.

Néhány hó mult el e találkozás óta, az öreget egy meghülés ágyba fogta, Sándor tehát az alatt végképp nélkülözhetlenné vált.

A házban oly megszokott dolog volt Sándort korlátlan helyzetben látni, hogy a ki e helyzetről okoskodott az már annak nem a kezdetén tünődött: hanem inkább csudálkozott, hogy e viszonyoknak egy ünnepélyesebb végződése még mindeddig be nem következett.

Minő könnyen megleli a világ saját okoskodásának alapját. Van egy ház, gondolja magában egyik vagy másik, – a házban apa, anya, azoknak egy csinos lányuk, – nem okoskodnak sokat, – a lány férjhez menő, – a házban foglalkozik egy csinos fiatalember, – használható igen – miért gondolkozzék odább az ember, – lárifári: *házasodjanak*.

Talán magunk sem igen találnánk sok ellenvetést, ha nem tapasztaltuk volna, hogy az egyik szobának ajtaját bedönteni ugyan lehet, hanem abban elfogadtatni nehéz.

Ahol ez az eszményi vonal megvan, – ott hasztalan csavarog valaki az ablak alatt, hogy mámort idézzen elő az a bődítő illat, melyet a fodrász az úrfi fejére döntött.

Az álom elnyomá az öreget, a szerető nő a legtávolabbi szobában lesi a krízis lefolyását, míg Róza az első szobában foglalkozék, hogy minden neszt tovatartson a beteg apa ágyától.

Sándor jött be, – szokott köszöntés után a lány előtt akarván elhaladni az öreghez, munkájától fölnézve mondja a lány:

– Nem szabad, atyám alszik.

Oly közel áll, – lehetetlen e közelségből visszalépni, ha csak ezt oly ügyetlenséggel nem teszi, hogy még a gyermeket is megpirongatná érte.

– Régóta alszik?

– Egy órája már, mondja a lány, – s nem lehet tudni, meddig tart. Azaz, vagy soká, vagy rövid időig, s e kifejezés egyiránt alkalmas arra, hogy *maradhatsz*, vagy *mehetsz*.

– Tehát még várok, mondja Sándor, mire Róza széket mutatván, Sándor a himzőkeret mellett helyet foglalt.

E pillanatra nem számolt, de érzé, mint a Dunába esett ember, hogy itt úszni kell, vagy a vízbe fog fulni.

– Róza kisasszony nagyon szorgalmas!

– Dicsérni akar? kérdi Róza, – úgy inkább megmondom, hogy e munkát semmi erőltetéssel sem tudám befejezni.

– És miért?

– Félttem tőle, hogy kész lesz.

– Furcsa aggodalom – mondja Sándor, kivált ha várja valaki.

– *Senki!* mondja határozott hangon Róza, szemközt nézván Sándornak s mutatván az őszinte arcot, mely ily nyugalommal a legnagyobb bizonyítvány.

– S mind e mellett elég emlék ez, véli Sándor.

– Kinek? – kérdé a lány.

– Nekem, – felel amaz.

– Nem értem, – mondja magyarázatot várva Róza.

– Hosszabban néztem a multkor e himzésre, minthogy el tudám feledni azon órának emlékezetét, s véle e hímzést.

– Nem restelt azon órára gondolni?

– Lehetetlen volt elfelednem, mondja Sándor.

– Ugy tanácsolom, tegyen látogatásokat, – a másodiknál nevetni fog azon órára.

– És ön nem hiszi, hogy volna egy valami, a mi vissza kérné tőlem azon órának emlékét?

– Mi volna az?

– Hogy nem volt bátorságom kilenczvenkilencz kérdést tenni kilenczvenkilencz „nem”-ért, mint ön mondá – hogy ma a *századiknál* volnék.

– Hogy megkiméljen a fáradságtól; kérdezze ön a századikat.

– Jó – kényelmessé teszem a feleletet, mondja a fiú, – a kérdés igen egyszerű lesz.

– Hiúság gyötri önt Sándor, – mondja a lány bizalmasan, – úgy kisértsük meg, és ne vessünk el a multkori beszéden, melynek határát elfeledtük kialakdni, – és én szívesen hallom, ha engem kikaczag, ki elég gondatlan valék ingerelni önt.

– Nem bánt a hiúság, – hisz a multkori dacz akárkinek el lett volna mondva, ha helyemben áll, – de én tökéletes *megveretést* akarok, – mely

e szobát elzárja tőlem; *de nem szégyent*, mely pajtásaimnak való, kik szórul-szóra tudják reggel azt, a mit délután hazudnak. Az utólsót nem érdemlem.

- Tehát ez vallomás? – mondja elpirulva a lány.
- Szóról szóra, – és nincs egyéb hátra; mint a századik kérdés.
- Előbb egy viszont-kérdést! – mondja Róza.
- Parancsoljon!
- Egy ócska győzelem kielégíti önt?
- Nem! ... s minthogy oly kinos helyzetem, menni akarok e házból, – és most azt kérdem, menjek-e? ez a századik kérdés.
- Maradjon, – mondá a lány kezét nyujtva, – de egy föltételt kötök ki.
- Mi volna az?
- Férjem és *nem uram!*
- A kit szeretünk, azzal szívesen osztozunk, – mondja Sándor éppen azon pillanatban, midőn az anya sírva jött ki; mert az álom fölébreszthetlenné lett.

VI.

Varjas urat látogassuk meg; – rossz kedve van, Ágnes asszony nagyon szórakozott volt, ruhái helyett Varjas urat mosdatta meg irgalmatlanul.

Sándor bekopogott Varjasnál, Ágnes asszony vezetvén az ajtóig, hol asszonyos gyengeséggel megállt hallgatózni.

- Isten hozta, – mondja a ravasz róka, – mi jóval szolgálhatok?
- Egy kis emberséggel, Varjas uram! kölcsön fejében.
- Majd meghallom, mire kölcsönöznek.
- Varjas uram! ne járjon az esze mindig a pénzen, – mondja Sándor, – hanem emlékezzék vissza, midőn én magának egyszer olyan jó hirt mondtam, hogy a hideg majd kilelte.
- Átkozott kópé az ifjú úr, hogy megtréfált.
- Most meg tréfáljon vissza engem, Varjas úr, – és adja vissza azt a nyugtatót, mivel az özvegy asszonyságot fölzaklatta.
- Közbenjárónak jött az ifiúr?
- Ahogy tetszik venni, nekem az mindegy, az öreg asszonyság bizalmát birom, ennyi az egész.
- Jó, tehát ne zörögjünk.
- Magam is azt akarom, nehogy oktalanul koldusbotra jusson az asszony.
- Mondja meg hát neki, hogy támaszkodjék rám.

– El akarja venni Varjas uram az asszonyt? – mondja félig mosolyogva Sándor.

– Azt már nem teszem, kedves ifiúr, hanem...

– Mit hanem?

– Hanem, ... a lányát!

– Nem jól hallok Varjas úr, – mondja Sándor ügyetlen arczczal, – mondja csak még egyszer?

– *Az özvegy ügyvédnének lányát akarom elvenni!* – kiáltja hangosan.

– *Az én mátkámat?* – riadt rá Sándor.

– Ha az, hát azt! még pedig ma akarom tudni a választ.

– Majd elmegyek postának, – mondja Ágnes asszony bejőve, – hát ezért kellettem én mai napig a háznál, úgy-e?

Varjas ijedten nézett körül: nincs-e valahol a szobában egy ördög, hogy Ágnes elvitesse vele.

– Kérem a teins ifiurat, – mondja Ágnes, – hagyjon csak engemet magamat Varjas urammal, – elég leszek én magam is, – mire Sándor csakugyan elment, előbb módba hagyva az asszonyt, hogy csak annyit bántsa, hogy ő üthesse agyon.

– Mit akar Ágnes asszony? – hebegi Varjas.

– Hűsz esztendőmet add vissza, vén tolvaj! ... add vissza hitemet, mit zálogba adtam vén orgazda, neked, ... hol a hűsz esztendő?

– Kedves Ágnesem, – mindent adok, a mit ígértem, csak ne dühösködjék!

– Én írást akarok... nem ígéretet; magától, ki nekem még egy gombolyag czérnát sem adott.

– Jó, ... meglesz! csak hagyjon lélegzetet vennem!

– Meglesz, ... mondja Ágnes... egy órát hagyok, de többet egy percet sem, vagy megyek. Ezzel magát hagyta Varjast, ki Ágnes asszonyt hűsz éve bolondítja bér fejében, de még egy fillért sem adott, sőt régebbi néhány száz forintját is markában tartá.

Eszébe jutott Sándor; és nagyon hitte, hogy a mátká jobban megőrzi a lányt, mint hogy ő hozzá férhessen, s íme még a ház is fejére gyúlt! Hogyan oltsa most el?

Félórai gondolkodás után meglelte a legolcsóbb módot.

Elővette az ügyvéd nyugtatóját, és azt összehajtogatván, egy csomó házi fonált gombolyított reá. Azt gondolta magában, Ágnes asszonynak több lesz ez a soknál, és ha Sándor át akarna jönni, Ágnes asszony szájánál nagyobb ágyú nem készült a földön, – ha az elsül: jaj annak, ki szemközt áll vele.

Eltelvén az óra, bekullogott Ágneshez, ki az ablaknál ült s a szomszéd házra nézett, nyitva lévén az ablak ott is; – éppen Rózát bámulgatta, miként járt föl alá.

– Ágnes asszony! – mondja Varjas nyájasan, – ma születése napja van.

– Igen, mit akar vele?

– Ágneskám! ezen a napon mindig jó kedvű volt.

– Annál rosszabb van ma!

– Ne búsuljon, Ágneskám, ... ne búsuljon, ma nem lesz panaszra rám, – mondja Varjas, Ágnes asszony kosarába csúsztatva a gombolyagot, – egy kis ajándékkal kívántam meglepni, kezdetnek ez is jó, Ágnes asszony.

– Na! ... majd meglátom, mi az? – mondja engeszteltebb hangon Ágnes.

– Csak addig ne nézze meg, míg itt vagyok, galambom Ágnes asszony, csak addig ne, míg itthon vagyok, – ezzel kiment.

– Ugyan mi tellett ki ezen fősvény párából? – kíváncsiskodék az asszony a kosarat az ablakhoz húzva.

– Egy gombolyag fonal! – csodálkozék Ágnes asszony, – még ez is milyen goromba! – indulatoskodék tovább – ki veled az ablakon, – mondja; s a mint tőle tellett, kiveté, s éppen a szomszéd ablakán beesett.

VII.

– Egy gombolyag fonal! – mondja Róza a bejövő Sándorhoz, – éppen most vetették be az ablakon.

– Ez bizonyosan valami titkos imádó, – véli Sándor.

– Nem szabad! – inté Róza fenyegetve...

– Kétkedik, édes Rózám? – kérdi Sándor, – ám lássuk, mindjárt meggyőződhetünk.

– Itt semmi egyéb, mint ez a gombolyag, még pedig az is a legdurvább fonalból.

– Hogy nehezebb legyen, – hanem belül a titok.

– Sándor! ... tréfa ez, vagy bosszantás? kérdi Róza.

– Becsületemre, a legkomolyabb dolog, ... ám gombolyítsa le, – s meglátjuk, hogy ennek titka van.

– Jó! ... mondja Róza... de bűnhődni fog Sándor.

– Arra is készen vagyok! mondja Sándor gombolyítani segítvén a fonált, mely egy negyed óra alatt csakugyan lefogyott.

– Csakugyan valami papir, mondja az öregasszony.

Róza elpirult, a papírt anyjának adá, maga pedig könyvelt szemekkel a másik szobába ment.

Az alatt Ágnes asszony megcsipte Varjast.

– Hát maga! bolondot űz én belőlem, hogy kóczfonállal tisztel meg engem?

– Nézze meg csak jobban, – mondja Varjas.

– De láttam én, mikor fontam, ... vén csaló, hisz saját kenderemből való, – pattog még odább, – hisz itt lóg a többi is kötet számra.

– Nézze meg belül, édes Ágnesem!

– Kidobtam! – felelé Ágnes.

Ekkor jött be Sándor; de Varjas csak folytatá.

– Tízezer forintot dobott ki boldogtalan!

– Ennyit szánt nekem? – kérdi Ágnes.

– Ennyivel *tartoztam* magának édes Ágnesem ... mondja Varjas szelidíteni akarván az asszonyt.

– Jól van Varjas úr, – minthogy maga mondja, hogy tízezer forinttal tartozik Ágnes asszonynak, – hát én egyuttal bizonyság leszek, szóló Sándor.

Varjas nagyot nézett.

– Ki hitta ide az urat?

– Én magamtól jöttem, még pedig azért, hogy a szomszéd ablakba ki dobta ezt a gombolyagot?

– Ágnes asszony dobta! – mondja nagyot kiáltva Varjas, hogy a gombolyag mégis megvan.

– Meglátom, mi van benne? – mondja Ágnes.

– Tízezer forint, galambom Ágnes, – látja, milyen jó fizető vagyok, soha sem tagadom én, hogy adós vagyok, – hej, szomszéd úr! – kiált ki az ablakon egy lakóra, ki szintén bejött – hallja csak, – hogy édes Ágnes asszonynak tízezer forinttal tartozom, és le is fizetem mindjárt.

– Majd meglátom! – mondja Ágnes a fonalat összegyűrve, – ne kaszálja úgy össze ezt a fonalat, nem maga fonta, hanem én.

– Tehát maga fonta ezt Ágnes asszony? – kérdé Sándor.

– Persze, hogy én? – felel Ágnes, – csak megösmérem kezem munkáját?

– Itt a papír! – mondja Varjas, mohón bontva ki a papírt, melyen egy árva vakarintás se volt. Varjas el akart szédülni.

– Hát hol itt a tízezer forint, a mivel nekem tartozik.

– Ki tartozik? – mondja Varjas.

– Varjas uram tartozik, – mondják a tanúk; hiszen maga mondta előbb és ezt másutt is fogjuk ismételni, végzé be Sándor, ott hagyván Varjast.

Hazaért. Róza megtudván anyjától a dolgot, hogy az a kínos nyugtató volt a gombolyagban, szívdobogva várta Sándort.

Sándor bejött.

Ah! reszketeg perczei az életnek, kín, vagy kék van-e több ezen izgatottságban?

– Büntetésemért jöttem! – mondja Sándor.

– Az öné vagyok, Sándor, – kell-e nagyobb büntetés.

Ne háborgassuk őket, hadd öleljék meg egymást.

AZ ÉJJELI VENDÉG.

I.

Öreg hamva volt a mécsbélnek, szűk világánál alig látja meg az ember azt az öregasszonyt, ki két kezébe hajtá le fejét az asztalra, míg lánya egy rokkának talpát rugdalva közben olyan öreg könyület sir, hogy kötényével föl sem bírja száritani, hanem szabadjára folydogál le végig mind a két orczáján.

Az öregasszony nem bírta el talán a fájdalom terhét, megdült a sok bajnak az ősz fej, csendes álomba szenderedett, megálmodja szegény az istennek jóvoltát, s nem bírja fölverni álmából lányának csöndes zokogása, ki, míg anyja ébren volt, beszivta magába a fájdalmat, s most hogy az öreg oly mélyen elaludt, megereszté a fájdalom útját.

Körülöttük van a rég mindenféle házi butor; mely úgy megszokott velük lenni, hahogy valamely darabot belőlük a szomszédba vinnének, még tán az a csuda is megtörténne vele, hogy haza kéredzkednék. A keményfa padok a falhoz támaszkodnak, szintén érzik, hogy most otthon vannak, míg néha napján, ha lakodalomba kölcsön vitték, alig bírták a szomszédok megállítani a szokatlan helyen; fölöttük lógnak barnára füstött fogasról a kék tulipános korsók, melyek legjobb helyen vannak ott fenn, mert az apjuk hajdanában abban tartott minden dugnivalót, hogy valamelyik gyermek utána ne birjon mászkálni, ha talán a szag fölűtné az orrát.

Még annál is följobb, tiz-husz tányér szoronkodik egymás mellé, mintha félszemmel néznék azt a néhány czintányért, mely az elejére került a fogsznak, s olyan tisztára vannak dörgölve, hogy egyik a másikban meglát-szik.

Ott van két nyoszolya, belerakodott a ludtoll harmincz esztendő óta; melyre, ha visszaemlékszik az öregasszony, minden párnánál, vánkosnál eszébe jutott sok jó nap, – ki lakodalom, ki keresztelő, ki meg névnap volt, mikor tudniillik egy-egy jó vendégséggel a meghizott ludról lekapták a fehér tollat, s azóta csak megvolt a két nyoszolyában.

Van ott még végtére egy pár kiválasztott szent is, ... le-lenéznék a falról a két bánkódóra, – szinte még azok is keserűbben néznek, mintha meg-éreztek volna, hogy ez összeszokott holmi másnap reggel szertesét válik el; most a házat a bennevalóval holnap dobra verik.

– Ugyan miért? – kérdezi valaki.

– Majd azt is megmondom.

II.

Kezdjük elejéről a dolgot.

Míg élt, meg nem halt Tamási Pál, megsüvegelte az egész falu; mert a kívül szemközt nézett, némelyik még két lábon is alig tudott előtte megállni.

Régen volt ugyan, mikor a katonaságból hazaszabadult, de a mit ott megtanult, úgy magába vette; ahelyett, hogy maga kiszokott volna belőle, inkább az egész falut úgyszólván glédába dirigálta.

Jó móddal lévén, két izben birónak is megválasztották, hanem annyira a rendre veszett az esze, hogy sokszor a kisbiró dolgát is elvégezte, s ilyenformán gyakran a rendetlent nem csak fenyegette, de azon álló helyben jól helyben is hagyta.

Azt ugyan senki sem bánta, ha máson történt meg ez a dolog, hanem Tamási Pál nem igen válogatván az embert, utóbb az egész falut úgyszólván megtapogatta; nehogy azonban Tamási Pálnak kedve kerekedjék a falun ismét végig járni, közakarattal árvák atyjának tették.

Becsületnek ez is jó volt, és az elhagyottaknak jobb gondviselőjük nem is akadhatott.

A falun meglátszott az istenáldás, s némely árvának a vagyonát kívánva is meg lehetett nézni; Tamási Pál embert nevelt a gyerekből, ha keze alá került; s alig volt olyan esztendő, hogy egy vagy két párt ki nem házasított volna, – s ekképpen már rendes munkájává vált, hogy hol egyet, hol másikat hónapokig szemmel tartott, mindenféleképpen forgatván a dolgot, hogy ennek, vagy amannak melyik legyen párja?

Míg ő kívül járt eszével a maga kerítésén, otthon is felnőtt a lány, mégpedig olyan szép, hogy nem egy legény megágaskodta a túskekerítést, hogy az udvaron meglássa.

– Apjuk! – szolt az öregasszony egy este, midőn az öreg hazajött.

– Mi baj? – kérde katonás hangon a gazda, nem igen szoktatván rá a háznépet, hogy minduntalan kérdezzessék; mert az elégszer megmondta, hogy neki egyéb dolga is van, mint hogy karatyolni szóba álljon velük.

– Bajnak, nem baj, nyöszörgött újra az asszony.

– Ha nem baj, hát nyeld le a szót, van nekem más dolgom.

– Jól van, jól, – nyughatatlankodék amaz, – de hát soha sem marad idő, hogy kenddel beszéljek? pedig felesége vagyok kendnek.

- Ejnye, anyjuk! – mondja szelidebben a gazda, – hogy eluntad magadat? hát furulyát vegyek elő, úgy-e?
- Akarja a patvar, hanem ha időt hagyna kend a beszélgetésre, egyszer majd nekem is jutna valami eszembe, hogy elmondjam kendnek.
- Itt van, ni! gondoltam mindjárt, hogy azt akarod, hogy a „hét ördögéről” meséljek valamit, – hagyjuk azt anyjuk a gyerekeknek, – eredj ki dolgod után, nem érek rá, pénzt kell összeszámlálnom; mert a nyakamon nem hevertethetem, különben hallgatnám az árvák ordítását.
- Hadd ordítsanak, boszankodék már az asszony.
- Asszony, asszony, gondold meg mit beszélsz, nem félsz, hogy meghallja az Isten, a mit beszélsz?
- Bár csak kend hallgatna meg egyszer.
- No hát mit akarsz, hadd hallom?
- Azt akarom mondani, hogy kend ugyan beszegődött árvák apjának, de saját gyermekünket egy szóval sem kérdi.
- Nem vettem észre, feleségem, hogy baja volna, hisz olyan, mint a makk; délben este velünk eszik, – nem láttam, hogy a falatot nyögve enné, hát mi baja?
- Nem is a hidegleléséről beszéltem; hanem...
- Mit, hanem?...
- Hanem, hogy... hát még többet is mondjak?
- Ebből még semmit sem tudok.
- Ha nem tud kend, hát én többet nem szólok, – mondja az asszony, és siránkozva a konyhába ment ki.
- Én nem tudom, mi lelte anyádat? – mondja a gazda bejövő lányának,
- vagy van neked bajod? Őrzse!
- Nincsen, hálaistennek, édes apám.
- De volt?
- Nem is volt, édes apám, – felelt rá a lány.
- Lány, ne hazudjál... anyád itt nyöszörög, a szó közepén elnyeli a végét, – mit mondtál neki?
- Semmit, édes apám.
- Most találja ki okos ember, hogy ez a két asszony mit akar? ... sem ez nem szól, sem anyja.
- Nem is szólok, – mondja újra a bejövő asszony, lányát kiküldvén.
- Minek küldöd ki azt a lányt? ha már beléd ragadt a szó, azt hadd vallassam ki.
- Csak lesse kend, mig az megvallja.
- Te asszony! – riadt föl a gazda.
- No mi baj? – volt a kérdő válasz.
- Jár valaki ezután a lány után?

- Most jut eszébe kendnek, hogy megkérdezze?
- Hát mért nem szóltál nekem előbb? – dörgött a lángba gyult gazda.
- Mert soha sem kérdezte kend? azért nem mondtam.
- No ne is mondd; mert ha én megtudom, hogy ki ólálkodik házam körül, az nem eszik többet az isten kenyereből; most megmondtam, értetted.
- Értettem! – mondja az asszony kimenvén a konyhába, hol akaratlanul is kitört belőle a szó, mondván:
 - Istenem! ez az én emberem csak okos ember, s ha még ez is ilyen bolond, hát a többi férfi milyen lehet?
- Utóbb pedig mintegy toldalékul dörmögé el: – Hát ha őt is agyon csapták volna, mikor én utánam jött, mit szólna ahhoz?
- S az öreg néninek félig igaz van.

III.

Mondtam, hogy Tamási Pál nagyon megválogatta az embert; félesztendeig, de néha tovább is firtatta a legényt, míg utóbb rászánta magát, hogy egy árvalányt keze alá adjon.

Ebben az időben volt egy árva fiú a faluban, ki ugyancsak kiágaskodott a többi közül, s nem egy leány volt, ki a szenes vizet itta, hogy a nézése meg ne ártson neki.

Mint afféle árva, bele tartozott Tamási Pál számadásába, ki az árvákat mindaddig csak darabszámra vette, míg embersorba nem nőttek; aztán pedig válogatta össze-vissza; javát-rosszát mérték alá vette, s addig keresett kutatott, míg a vásottabb legénynek olyan feleséget szerzett, hogy a nyelvét fölvágta a bába; valamint a lusta lánynak olyan párt keresett, ki az ifiasszonyt biztatóképp kézzel is elérte.

Ilyenképpen adta-vette az árvák dolgát, és ha már igazat kell mondani, nem átkozta senki.

Fejes Imrét vette most kéz alá az öreg, – röfszámra is elég hosszú, gondolá magában, férhet rá a jóból, s ha majd arravaló leszen, ennek is megkerül a melléje való.

– Itt légy minden héten kétszer, – mondja a fiúnak, – mielőtt a kezem alól kiszabadulsz, hadd lássam, mi válik belőled? előbb meglátom a szarvadat, mint más; mert én majd leütöm, mielőtt valakit megöklelnél vele.

Nem kellett Imre után vendégshivót küldeni, még akkor is megkérdezte: Itthon-e, gazduram? mikor az utcán maga beszélt vele.

Tamási Pálné szerette lányát, egy kis szemrevaló cifraságot jó pénzért is megvett, s ha aztán a lány magára szedte, maga is jól tudta, hogy a mennyit a cifráját, ugyanannyit őt magát is nézik.

Elég az hozzá, nem igen akadt még olyan leány, ki a tükröt földhöz vágta volna; mert ha már a cigányasszony is szépen tartja saját porontyait, az olyan még könnyebben hiszi, kinek más is mondja.

Jól esett az anyának, ha meglátták a lányát, s ámbár jól tudta, hogy egyszerre csak egy veheti el, tudom mégsem csapna agyon egyet is, ha egyszerre tizenketten nézik.

Alkonyodott a nap, Imre az udvarba lépett, s minthogy Tamási Pál még mindig a falu házában van, azt mondja: *megvárom*.

Az öregasszony elvégzé munkáját, bekezdésül ekképp szólítja meg Imrét.

– Imre fiam, ágaskodol, vagy magad vagy olyan hosszú?

– Belémfogódzott az idő, nénémasszony, az nyujtott meg majdnem egy ölnyire.

– De így megnőni, ... uram bocsá, ... talán a földből ástak ki, – mondja rá Tamásiné.

– Magam sem tudom nénémasszony, csak hogy az ilyen árva gyereket, mint én voltam, földhöz dobtak, padlásra hánytak, mostak, szapultak száraz kézzel, a megevő falatomért pedig akkorát kellett kapaszkodnom, hogy míg egyszer elértem, hát kétszer is nyujtózkodtam érte.

– Szegény pára te, hát mióta voltál árván?

– Három esztendő lehettem, mikor apa-anya nélkül mások tornáczára kerültem.

– Csak hogy agyon nem ütöttek!

– Hát aztán az elég volt nénémasszony? nem is hinné talán, hogy... de sok koczamalacz kövérré hizott én mellettem, én meg hulladékon éltem.

– Hát enned sem volt elég?

– Azt akkor megszoktam hamar, nénémasszony, ... a kevés is jól esik az éhesnek, ... csak azt vártam nehezen, hogy nagyobb, meg erősebb leszek.

– Miért? – kérdi az asszony.

– Hogy szolgálni tudjak; mert a szolgának megvan a kialkudott bére; s a milyen a munkája, olyan bért kap érte; a mit Istennek legyen hála, jókor megkaptam.

– Azóta hát nincsen bajod, úgy-e?

– Bajomat nem éreztem; annyi kéztül a bajt megszokhattam, nénémasszony, csak hogy az ilyen ember, mint én, utóbb aztán a tele tál mellett is keres valamit, mintha a legjobb falatjából elmaradt volna a java.

– Ugyan mi, – édes fiam Imre?

- Nem is hiszi, nénémasszony, még ha mondom is.
- Dehogy nem hiszem, gyermekem, ... csak mondd meg, mid hiányzik?
- Az, a mit senki sem mond.
- Hogy jó fiú vagy?
- Azt akárhányan mondják, nénémasszony.
- Tán, hogy jó dolgos vagy?
- Dolgoznom csak kell, nénémasszony, akarom, vagy nem akarom.
- Ej selma! ... bizony még azt várod, megdicsérjenek, milyen szép le-gény vagy?
- Eszembe sem jutott soha, nekem elég, hogy ép kezem-lábam van.
- Hát mi az, a mit úgy megkivántál? édes fiam! – mondja jó képpel az öreg.
- Ne kérdezze nénémasszony, ha csak magam tudom, legalább más nem veszi észre.
- Örzsze végig hallgatta a beszédet, utóbb mintha többet értett volna, mint édes anyja, annak a nyakába kapaszkodott.
- Kedves édes anyám! – mondja a lány.
- Ugy, úgy lányom, szeresd anyádat; mert én is nagyon szeretlek, – mondja az asszony, mire a fiú is közbeszólt, egy hosszú várakozás után, mikor az anya meg a leány összecsókolták egymást.
- Nénémasszony! ne hagyják oly hamar félbe, hadd látom még egy-szer, mikor úgy szereti kend a lányát.
- Hát mi van azon nézni való, édes szolgám? – kérdi Tamásiné.
- Csak azt gondolom, hogy nekem milyen jól esett volna, ha valaha va-laki nekem úgy tett volna.
- Hogyan?
- Hogy ha szeretett, vagy csak egy szóval egyszer mondta volna!
- Hát senki sem mondta? – kérdi megindulva a lány, mire tele hangan mondja a fiú.
- Nekem? ... *soha!*
- Ha az öreg Tamási be nem lép a konyhaajtón, nem mondom, hogy a megindult öregasszony lányostól a fiú nyakába nem esik.

IV.

Az öreg Tamási azonban rakta a számokat odább; szinte jól esett neki, hogy azok megállnak rendben, mint ő akarja, valamint árva cselédei is szemmeresztve várták a kész parancsolatot.

Maradt azonban olyan ideje is, midőn hazagondolt, s mondhatom, hogy mikor árváit házasította, kivált, ha legényt keresett, a kit meglátott, egyszer ugyan az árváért nézte meg: de másodszor saját lányára gondolt haza az öreg.

Csakhogy ő is ott kezdte, ahol nem kellett, saját szájizéhez vette a mértéket; s minthogy már nagyon megszokta a pénzsámlálást... mindjárt eszébe jutott, hogy ennek vagy amannak mennyi lehet a váltott pénze, s mennyi a váltatlan?

A falu derekán akadt el a szeme, – lakott ott egy fősvény ember, ki csak azt várta, hol szólamlík meg a dob? hogy ott kótyavetyén féláron kapja meg a földet; s ezután jól fölgazdagodott. Megvolt a hitele, s ha pénz kellett, Tamásihoz befordult egy szóra, s az árvák pénzéből kurta időre fölszedett, a mennyi csak kellett.

Ingyen ő sem kapta az igaz, csakhogy míg más ember olyan alázatosan járkál, hogy másztában a kapu alatt is befér; addig ő kelme, egy kurta „Jó napot” után mindig kapott elegendőt.

– Majd megszolgálom, – mondta ilyenkor Tamásinak amaz, – ha én nem, hát a fiam, – veté hozzá nevetve Keresztes István, mit amaz utóbb készpénz gyanánt vett, s elkezdte csinálni az egyszeregyet, hogy Keresztes Istvánnak fia van, neki meg leánya, hogyan lehetne a kettőből egy pár?

Mintha bebotlott volna, többször megfordult Kereszteséknél, míg máskor a marasztalás elől is elfutott, most az óra egyremásra verte el a tizet, tizenegyet, – de sokszor még a déli harangszó sem tudta kimozdítani helyéből, szinte megszokott dolog volt, hogy úgy hívták haza.

Hosszan tartott ez a dolog; mert Tamási nem akarta úgy odakinálni, mint az eladó marhát; hanem azt gondolta, hogy jól kiismeri amazok szándékát, egyszer majd odavet nekik egy szót, melyben az sem botlik meg, ha voltaképpen felelni akar.

Addig készült a szent Iván-ének, hogy vége felé járt már, Keresztes is látta, hogy sokszor élt Tamásinak emberségével, – de meg újra egy nagy fába vágta a fejszét, melyet Tamásinak embersége nélkül bajos lett volna kihuzni; nem szabadulhatott, végre megszólamlott.

Ezt várta Tamási Pál; ezért ülte meg Kereszteséknél a padot, s mintha megcsipték volna, oly gyorsan ugrott föl, mikor Keresztesben felengedett a szó, s a leányt megkérte.

Hanem, mint afféle ravasz ember, nem elégedett meg a száraz kenyérral, – a mellé még mást is akart, a mint előbb mondám. Minthogy a maga falujából úgyszólván, mint a tüdő a fazékból, kidagadt, – azt gondolta, nem ártana a szomszéd határba nyújtózkodni, s minthogy jó füllel meghallotta,

hogy a szomszéd faluban is ütik már a dobot... tetszett neki az ilyen muzsika, átment hallgatózni.

Ösmerték a vén rókát, s bármint huzódott eleinte egy szegletbe, az ösmerős szomszédok előre tolták. Lassan ment az ígéretés, kevés volt a hozzávaló ember, s alig tátotta fel a száját Keresztes uram, rajt feledték az alkut.

Nem az volt itt a baj, hogy meg nem érné az alkut, hanem ötszáz forint volt a foglaló, a mit tüstént letett ugyan, hanem ha egy hét alatt le nem tesz még ezer forintot, elvesz az ötszáz is.

Minden sarkot kifürtetett otthon, két kézzel vakarta a fejét, hiába, sehol sincs pénz. Busult, káromkodott; de más szegény ember is próbálta ezt, anélkül, hogy egy árva fillért kapott volna; tehát nem volt más mód, hirtelenében megkérte Tamási Pál lányát.

Két kézzel kapta amaz, és nagy szerencse, hogy hirtelenében azt nem kérdezte: *hát a feleségem kell-e?*

– Hanem még egy mondani valóm van, Pál gazda! – mondja Keresztes.

– Csak ki vele, vagy ha az örege kinn van, az apraját is hadd hallom, – mondja Tamási.

– Nem tom' biz én, apró-e? – okoskodik amaz.

– Majd meglássuk, kifer-e... okoskodék amaz biztatólag, hadd hallom.

– De majd nagyot kiáltok, aztán megijed kend, Tamási Pál!

– Ijeded a manót, ... csak nem tömték meg kendet puskaporral, hogy úgy rezzeget?

– No, jól van, hát mondom.

– Hála istennek, hogy rászánta magát Keresztes komám.

– Vettem valamit, – mondja amaz.

– Hát aztán?

– Alig szóltam, rajtam maradt az utolsó szó, s ha egy hét alatt ki nem fizetem az árát, ott marad az ötszáz forint is.

– Pedig ne maradjon, hanem ki kell fizetni.

– Elhiszem, hogy ki kell, de nem kendnek, hanem nekem; pedig kifordítottam már minden erszényemet, most is kifordítva mindannyi.

– Azt gondoltam, hogy más bajt akar mondani Keresztes komám, hisz ezen egy kézzel segíthetek mindjárt.

– Volna kelmed körül készpénz?

– Majd csak találok, ha az erszénybe nézek.

– Jól bele nézhet kelmed, mert... ezer forint kell ám! – mondja nagy szuszszal Keresztes.

– Annyi is lesz, komám uram, hanem előbb bejelentem az előjáróknak, bíró uram ugyan a vármegyén van, hanem megjön a jövő héten.

– Jaj, mikor lesz az, – óbégat Keresztes, – addig későn lesz.

Gondolkodóba esett Tamási Pál, végre nagy szóval kimondja:

Bíró uram nélkül is van, – majd ha megjön, bemondjuk neki, addig írja föl Keresztes komám valami kis papirosra, hogy ezer forintot tőlem fölvettem, addig hozom a pénzt.

Amint mondá, úgy lett, hazaszaladt az ezer forintért, öreg csizmájával meghagyogatván a nyomot, hogy utána csapázhatott volna az ember, s míg Keresztes egy lapos orrú tollal megírta a kötelezvényt, lévén a bötűk olyanképpen vetve, mintha valamennyi rugós volna, azonkívül pedig a toll perczegése is szép apró pontokkal teleczirógatván a papirost, – mondom, addig visszajött Tamási Pál mindenféle bankójával, behintvén velük az asztalt, hogy szintén megkerülne az embernek az étvágya, ha melléje ültetnék.

– Itt a pénz! – mondja Tamási.

– Ez meg az írás, – nyujtá oda Keresztes a kötelezvényt, mit amaz egy csomó jól megfülezett papiros közé dugott dolmányának oldalzsebébe, honnét ő „fogadásképpen” azt a darabot rántotta ki, a melyekre legnagyobb szükség volt.

Hagyjuk azonban a kötelezvényt azon kopott kurrens mellett, melyen meg van írva marhahúsnak, s több efféle kövér falatoknak ára; nézzünk haza Tamásiékhoz, mit csinálnak ott?

V.

– Édes lányom! – mondja Tamásiné Örszéjéhez, – már látom, hogy apád Keresztesékhez szegődött.

– A jó isten tudhatja egyedül, – édes anyám, – hogy mivel tartják jól édes apámat Kereszteséknél?

– Bárcsak az ülőpad kiáltaná el magát, hogy tekintene haza, – maholnap ott is alszik, úgy ott feledi magát, – mondja tovább az asszony.

– Nojsz, jaj annak a csizmának, a melyik apád lábára kerül, szerencséje, hogy nem eleven, mert bőghetne kínjában, haragvék az öregasszony, s a benyilóba méné.

Imre hallván, hogy az öregasszony kiment a konyhából jobban az ajtó felé fordult.

– Azt tartom, Örzse, – szólítá meg a lányt, – hasztalan várakozom megint.

– Megint megy kend is, kendnek is mehetnékje van már?

– Mit csináljak itt annyi ideig, azt tartom, úgy is minálunk van; mert Keresztes gazdurammal tanakosznak reggel óta az első házban.

– Miről? – kérdi a lány.

– Miről ám! olyan fönnszóval mondták egyszer, hogy a konyhában is meghallotta a szolgáló, hogy Keresztesek fiának ad édes apád feleségül téged.

Egyszerre ríva fakadt a lány.

– Nojsz, – míg az én főztömből eszik Keresztes uram, – nem veti ki ember azt a napot.

– Hát mit csinálsz?

– Azt kérdi ked, hogy mit csinállok? – kérdi a lány is, – ha én azt megmondanám kendnek... – siránkozik a leány odább oly keservesen, hogy az ember kétszer megsajnálná.

– Nekem megmondhatod, Örzse, jobban, mint apádnak.

– Kereshetnek engem a világ végén, – könnyez a lány még jobban, – úgy elmegyek egy szó nélkül.

– Nekem sem szólsz, Örzse? – buslakodék a legény.

– Kendnek? ... kérdi a lány, – mit szólnék?

– A mit akarsz, Örzse, ha egy jó szót mondanál, csak egyszer mondanád, mért ne tehetnéd meg?

– Nohát nem megyek el! – mondja vidámabban amaz.

– Akkor én megyek el, Örzse! Áldjon meg az Isten.

– Kit? – bámula el Örzse.

– Téged, édes Örzsem, ha már nem látnálak.

– Ezért maradjak én itthon?

– Hát nincsen itthon anyád, a ki szeret?

– Hát kendet nem szereti?

– Mondta? mikor?

– Mikor kend nem hallotta.

– Ki hallotta? – kérdi Imre kételkedő képpel, amire őszinte hangon szólva:

– Én! – felele Örzse, – olyan igazán, minthogy az Isten a fejünk fölött hallotta.

– Örzse! – rimánkodék a legény, – ha az a jó Isten azt is meghallotta volna, a mit te mondtál?

Ránézett a lány, de ezen pillanatban nyilott az utcaajtó, s az öreg botlott be a pitvarba, lehuzott kalap alól alig látva meg az ajtót, melynek kilincséért két kézzel is nyult már.

Vége lett a konyhai beszédnek, kijöven az asszony azon szóval:

– Megjött apád, nem tudom mi föl a fejében? ugyancsak lépi hosszát, szélét a szobának.

– Akkor én is megyek.

– Hová? kérdi ijedten a lány egy sajtár vizért az udvarra menvén, várjon kend, mig apám hija.

– Örzse, nem tudok itt benn maradni.

– Hát üljön ked az ablak alá a padra, Imre!

– Ha oda jösz az ablakhoz egyszer.

– Gyertek be már egyszer, – kiáltott ki a gazda.

A leány egy igent intett fejével, s nemsokára anyjával az elsőházban volt, bevívén a vacsorát a békételen öregnek.

Imre az ablak alatt volt, s a mécsvilágnál étkezőket sorban nézve, valahányszor a lány feléje nézett, minden pillantást készen várt a gyerek.

Tamási Pál fejében a gondolatok egymást könyökölték, maga sem tudta, hogyan adja tudtukra a lakodalmat, megrekedvén benne a gondolat, minthogy hasonló dolognak még csak elejét sem mondta.

Tamási Pál lassan kanalizott, gondolatai elheveredtek a megnyert ütközet után, s mintha előbb maga akarna végképpen jóllakni győzelmével, egyetlen szó nem jött ki belőle.

Örzsének eszébe sem jutott apja tervein tündönni, hanem addig is az ablakra pillantott, míg kanálával a tál közepéig ért; és az történt meg, hogy az ablakra feledkezvén másodszor lökte meg apjának kanalát a tálban.

Nagyot nézett az öreg, hogy hol jár Örzsének az esze? de a lány csak folyvást az ablakot kereste, nem pedig a tálat; mit az öreg észrevett ugyan, hanem mivel ő maga háttal ült az ablaknak, nem vélte, hogy ott néz be a másik.

Mondom, a világért sem beszélt volna, hanem a mint újra a tálba nyúlna, épen mikor Örzse, az a boldogtalan úgy elfeledkezett, hogy már harmadszor ütődik össze az apja kanálával, s a helyett, hogy a tálban keresgélne, apja kanálával vakarja ki az ételt.

– Hol jár az eszed? – mondja az öreg, hirtelen az ablakba tekintvén, hol Imrének arcját tüstént fölösmerte.

Nem kellett több neki, ... fölugrott a bőszült apa, s mielőtt mást mondana, azt parancsolja a lánynak.

– Menj ki! hozz be egy tányéron kovászt. S míg a lány kiment, az asszonyt fogta elő.

– Láttad, ki nézett be az ablakon?

– Persze, hogy láttam.

– Hát az a gyönyörű madár leskelődik a lány után?

– Én állítottam lesbe? – rivalt vissza az asszony – nem kend parancsolta ide minden másodnap, hogy itt leczkéztesse kend? ... mondja tovább az asszony.

– Azt akartam, hogy a télen házasodjék meg, okoskodék a férj.

– Látszik, hogy több esze van, mint kendnek; mert nem kendet, hanem a lányt nézte.

– Mondtam én neki, hogy az én lányomat vegye el?

– Ha nem mondta kend, hát vitte volna ki a gyöpre, s ott ábécézett volna kend vele az esze után; de ne állította volna a tornácba, míg kend maga a falu farkán nyargalt.

Bejött a lány, letette a kovászt, s újra kiment sirva.

– De nekem nem nyafogsz! kiabált az apja, – majd adok én neked ablakozni! – lármázott még odább, kikapván oldalzsebéből látatlanban egy jókora papirdarabot, melynek szélét megkovászolván, az ablakot rögtön beragasztá.

– Csúfnak ragasztja kend oda azt a papirozt? kérdi az asszony.

– Az az én dolgom! – kiált az ember, – s ha te, vagy lányod leveszi, verjen meg benneteket az Isten.

– Jól van, maradjon ott, – mondja amaz, – hanem most azt kérdem, mit akar kend a lánynyal?

– Férjhez adom! kiáltja a másik.

– Jól van, – nem bánom, ha az isten rendelt neki...

– Rendeltem én! lármázott tele torokkal a gazda.

– De majd kell-e az a lánynak? kérdi a feleség.

– Csak azt lesd, hogy én kérdezzem.

– Hátha nem szereti?

– Talán mást szeret ugy-e, asszony? házsártoskodik amaz.

- Kérdezze meg kend a lányt; végzé be a szót az asszony, bejövén a lány is.
- Örzse! ... szólítá meg az apja – tudsz-e hazudni?
- Nem tudok, édes, kedves apám.
- Valld meg hát, szereted Imrét? – mire a lány anyjához huzódott.
- Szereted ugy-e? látom a szemedből.
- Ha látja kend, hát érje kend be vele! te meg menj ki! – szólt közbe az anya, mire a gazda dult-fult, majdnem szétpattant.
- Holnap itt lesznek a kérők Kereszteséktől, aztán legyen ám valami a konyhán.
- Lesz söprünyé! – kiáltott az asszony, – de gyermekemet meg nem hagyom ölni, mondja az asszony, a gazdát a faképnél hagyván.

Ez volt az első és utolsó, mikor valaki ellent mert mondani Tamásinak, kiből hirtelenében nem férvén ki a düh, ... kettőt, hármat lépett olyan agyonverni való szándékkal, s míg így magában küszködnek a jó a rossz-szal; – mielőtt a két indulat lebirkózná egymást, addig Tamásit ütötte meg – *a guta!*

VI.

Hasztalan birkózik az ember az Istennel, – Tamási is útjába akart állni az Istennek, s ime alig mondja ki a szót, – örökre elnémul, s leteszik a földbe.

Keresztes volt a legelső, ki odaszaladt, s míg az özvegy, s a lány siránkoztak, ő kigyelme báránképpel mondja az asszonynak, hogy az írásokat kell rendre nézni.

– A mi van itt van! – mondja az asszony urának dolmányait leemelve a szegről, s a mint az esküdtek bejöttek, elibök rakta.

– Nézzék meg az előljárók, mi van itt? – mondja az asszony, – én nem értek az ilyenhez; – siránkozóék odább, a jegyző pedig rendről rendre, darabról darabra följegyzett mindent; aztán pedig ugyanaz asszony jelenlétében a pénzes ládát vették elő, – fölszámláltak minden krajczárt, a kötelezvényeket összegezték, s végtére azt mondja a jegyző.

– Van-e még valahol valami írás?

– Dehogyan van, – felelé az asszony, – a mi volt, odaadtam, többet nem adhatok. Az irások úgy voltak zsebében, a mint tegnap megjött; hisz az Istenadta le sem vetkőzött már maga.

Keresztes fülelni kezdett, az előljáróság, – gondolá magában, – mit sem tud arról, hogy az árvapénzből ő kölcsön vett volna; mert még ezután kellett volna bejelenteni; Keresztes tehát készen volt, mint a gazemberek szoktak, – hogy a kárból hasznot huzzon; s bár mennyit taszigálta belől a lelkiismeret, annál jobban fújta ki pipájából a füstöt; csipheti, rughatja ő kelmét most minden, – ezer forintért, ha rákerül, még az ötvent is kiállja.

A jegyző böcsületes ember létére, jobban megijedt talán, mint az asszony, mikor megmondta neki, hogy a pénznek:

– *Ezer forint hija!*

– Dehogyan hiányzik, jegyző uram, – mondja az asszony, – ott lesz az valahol.

– Hiába keressük, nénémasszony, – feleli a jólelkű jegyző, – mert a falu könyve szerint, a mi pénzt kiadatni rendelt a tanács, – arról itt az irás mind, – hanem a készpénzből hiányzik éppen *ezer forint*.

– Uram, Jézus! ne hagyj el! – kiált föl a gyámoltalan asszony, hogy az előljárók megborzadának a szegény asszony sorsán, csak Keresztes maradt nyugton, pipája hamuját vervén ki, mintha a lelkiösmerete is elaludt volna a pipájával, – mondom, meg sem hunyorodott.

Megszokott dolog volt az ilyen Keresztesnél; annyiszor hallotta már dobszó mellett az özvegyek és árvák jajgatását, hogy szinte megkivánta fülével a dobot, mely Tamásiné jajgatása mellé éppen odaillett volna.

Hány ember van ilyen, kinek a kéménye sokkal tisztább, mint lelke, mert amazt minden harmadik hónapban megjárja a kéménytisztító; de lelkére élethosszant dobál mindenféle gyomot, míg utoljára a sok szennyes jószág alatt szuszogni alig bír.

– Oda vagyok, ... koldus vagyok! – kiáltja az asszony ujra.

– Nincs különben, – dörmögé félhangon éppen az a kőszívű gazember.

– Segítsenek rajtam kigyelmetek! – esdeklék az asszony éppen Keresztes felé fordulván.

– Én senkiért sem szedem le a gunyámat, – mondja Keresztes, – magam is azért vettem, hogy engem melegítsen, – veté hozzá ezt a néhány szót.

– De hát mondják meg kigyelmetek, – esdeklék a bejött leány, mi történik velünk?

– Megfizetitek, – feleselt Keresztes.

– Ha volna pénzünk! – mondja a leány egész együgyűséggel.

– Majd talál más, ha hozzányul, – okoskodék amaz.

– Mihez? – kérdi az asszony is.

– Majd a házat verik *dobra!* – mondja jó főnnyhangon Keresztes s az előljárókkal elballagván; míg az asszony talán a falnak dül, ha az ajtón bejövő Imre karjaiba nem veszi az asszonyt.

Megkeseredett szívével odadült a jó lélek a fiú keblére, s anyja mellé a lány is oda támaszkodott.

Panaszkodni akart volna a bánatos asszony, ha a zokogás le nem fogná nyelvét az öregnek, ki hirtelenében egyebet nem tudott mondani a kezdő szónál:

– Édes, kedves fiam!

Imrét a szokatlan szó úgy lelken kapta, hogy maga sem tudná tán mi-képpen, azt mondja vissza.

– Ne sirjon, kedves édes anyám.

Szegény öreg hadd sirja ki magát.

VII.

Egy pár hónap mulva megtörtént, a minek megtörténni kellett; a pénz tudniillik hiányzott, el kellett jőni a fizető napnak, – s minthogy Keresztesnek irását az istenen kívül senki sem tudta, az előljáróság hasztalan sajnálkozott Tamásiné, Keresztes azonban bíróságra kapván, egy reggelen bekiáltja Imrét.

– Befogsz, – mondja neki, – kihozod az uradalmi ügyvéd urat a holnapi árverésre.

– Elmennék gazduram, de a milyen sáros út van, az egyik kocsikerekünk alig állja ki az utat.

– Fogd be a szádat, – láss a lovak után, ha mondom, – parancsolá Keresztes.

Elment a gyerek, befogott, délre a városban volt, s még aznap, ámbár jó sötéttel, már a falu határán volt.

Az uradalmi ügyvéd fiatalember volt, s bár mennyire tudta is, hogy a kötelességen alkudozni nem lehet, – valahányszor hasonló eladásokhoz kellett fognia, olyan megvonódott formán nyult a szomorú munkához.

Hánykolódott benne a gondolat, látván, hogy egy özvegy és árva a megszokottjából az utcára vették ki, ... érezte ugyan, hogy a mint a dolog előtte áll: a pénz hiányzik, az árvák nem szenvedhetnek, – s ekképp a hivatalos eljárás igazságos; de hát beszéljen az ember, mikor a szív úgy a sarokba huzódik, s a világjáráson bánkódva fájdul meg.

Minél közelebb ére a faluhoz, mintha magát vinnék kiszentencziázni, remegett a lelke.

Azonban be is esteledett, a latyakos útban csak a ló esze után lehetett még menni, s Imre megvallá ügyvéd úrnak, hogy mennek, ahogy lehet; mert az út szakadékos, ekképpen jó késő lesz, mikor haza érnek.

E közben hallatszék az ebek ugatása, messze nem lehettek a falutól, de talán a kerék is igazat akart adni Imrének; mert egy vágányos helyen, ahány küllő, annyi darabra mállott szét.

– Mondtam gazduramnak, hogy így járunk, bosszankodék Imre, mire az ügyvéd még inkább elnevette magát, s minthogy a falu már nem messze volt, egyet-mását a kocsin hagyván, míg Imre bevontatná a kocsit, – maga bebállagott.

Sáros volt az országút egész szélben, és a sár ugyancsak belefogódzott az ügyvéd csizmájába, hogy utóbb, kivált a falu végén jobban föl járt sárban, alig birt az utolsó házig elbirkózni bennük.

Az utolsó ház ablaka alatt pihent meg a padon, míg a szomszéd kutyák odáig meg nem ugatták az idegen szagot.

VIII.

Vegyünk egy pár lélegzetet, s menjünk vissza emlékezettel oda, midőn Tamási Pálnét Örzsével a pislogó mécsnél hagytuk; talán eszünkbe jut, hogy a szegény asszonyt fájdalomtól legyötörve kinos álomban az asztalnál feleedtük.

Míg ők aludtak, ... kívülről megkopogtatta valaki az ablakot:

– Eresszenek be!

– Ki az? – riadt föl az öregasszony.

– Egy utas! – mondja kívülről az ügyvéd; mert az volt, nem akarván kívül maradni az ugató kutyák miatt, – de meg a hús szél is megsétálta a falut, hogy a mint kifáradt, szívesen behuzódott valamely alkalmasabb helyre.

– De kicsoda? – kérdi újra a félemlős asszony.

– Hasztalan mondom, ki vagyok? ... felel az ügyvéd, – mi a patvarnak is ragasztották be ezt az ablakot, hisz nincsen ez betörve.

Egy fájdalmas emlék ébredt föl a gyászolóokban, míg amaz újra kérte, hogy eresszék be, mire utóbb a lány csakugyan kiment, elcsipvén a mécs hamvát, hogy a bejövőnek megvilágítsa az utat.

Bevergődött az ügyvéd, s megmondván, hogy ki? mi légyen? s miképpen járt? helyet fogott a fal melletti padon, – az öregasszony pedig egy a jobb időből megmaradt gyertyaszálat dugott a tartóba.

Ezen munka közben azonban oly keservesen zokogott, hogy az ügyvéd nem tudta szó nélkül megállni.

– Mi baja van, nénémasszony? – kérdi jó lélekkel az ügyvéd.

– Elég jókor megtudja, teins uram, – vagy hogy úgy is tudja.

– Ha tudnám, édes öregem, mondja amaz, – nem kérdezném.

– Elhiszem teins uram, ha mondja, – siránkozik a jámbor, – pedig ha tudná, hogy kinek a házában van?

– Megvallom, nem tudom; mert a faluban nem igen vagyok ösmerős, hanem valamiből azt gyanítom, hogy *Keresztes András* lakik itt?

– Miből gondolja, teins uram? – kérdi az asszony.

– Abból, – mondja az ügyvéd; mert az ablakra van egy irás ragasztva, melyen *Keresztes András* van aláírva; – hát nem az lakik itt?

– Dehogy az teins uram, – az a falu derekán lakik, – itt Tamási Pál lakott, míg élt, meg nem halt, zokogott az asszony.

– Tehát, nénémasszony az özvegy?

– Én volnék az teins úr, kit az isten ilyen nagy szomorúságra jelelt ki, hogy ezer forintos büntetéssel verjen meg, – s holnap ebből a házból is kikísérjenek, s ha majd valami pocsék áron talál elkelni, hát mim marad özvegységemre?

– No ne keseregjen, édes öregem! – szólongatá az ügyvéd, – törölje meg szemeit, és feleljen nekem nyugodtan, ... hogy *Keresztes* volt-e valami dolga Tamásinak?

– Bár csak ne lett volna, tens uram, hisz az volt a mi bajunk.

– Adósuk volt ugye, kérdi az ügyvéd?

– Azt nem tudom uram, – ... mert nekem az uram dolgába nem volt szólásom, – hanem azt mondhatom, hogy épen az utolsó napjaiban szegény mindig *Keresztesé*knél volt; s a mint mondá, már annyira ment köztük a dolog, hogy *Keresztes* fiának az uram odaigérte *Örsémet*; s ezen is kaptunk össze. Eredj ki *Örse*, mondja közbe a lánynak, s mikor kiment, újra folytatá, – de mivel ezt a lányt, mit tagadjam, más szerette, ... szegény az igaz, de becsületes gyerek, éppen *Keresztes* szolgája *Imre*.

– Az én kocsisom volt ma épen! – jegyzé meg az ügyvéd.

– Az igen is, – folytatja amaz, – tehát észrevette, hogy a gyerek benézett az ablakon, – ezen földuzzant szegény öregem, nagy mérgesen kikapott egy irást a zsebéből... se látott, se hallott, beragasztotta az ablakot, hogy a legény be ne nézhessen; mert ő eligérte a lányt! Erre a szóra teins uram én is ki találtam mondani a szót, – s mig ki s bementem, halva találtam az uramat.

– Hát aztán?

– Aztán pedig teins uram, eljöttek az előljárók... összeszedték az irásokat, az árvapénzt is megolvasták, de mint mondják, hiányzik ezer forint; ezért pedig teins uram holnap dobot hoznak a házra!

Mig az asszony újra keservesen sirt, az ügyvéd könnyebbült lélekkel szaladván meg emlékezetével a dolgot, s a gyertyával az ablakra ragasztott papirost is jobban megnézvén, azt mondja az asszonynak:

– Édes öregem, ... én mondom ne sirjon, ... majd megvigasztalja az Isten nemsokára.

– Majd ha meghalok, ugy-e? zokogott az asszony.

– Holnapig csak nem hal meg, édes öregem.

– Mért éppen holnapig? kérem alázatosan.

– Azt is majd holnap mondom meg, de addig ezen papirost a világért se vegyék le az ablakról.

– Eddig sem bántottuk teins uram; mert az uram midőn beragasztá, ugyancsak elátkozott, ha én vagy a lányom leveszi, ... nem is bántottuk máig, ott van most is, úgy, ahogy szegény boldogtalan maga odaragasztotta.

– Maradjon is úgy; biztatá az ügyvéd kiderült képpel, – a többi az én gondom, csak vigasztalódjék meg, holnap sem kell kimenni e házból, azt én mondom.

– Áldja meg az isten teins uramat, mikor az elhagyottakat így védelmezi.

Kivülről mintha kocsi állt volna meg, az utcaajtó nyílását lehetett meghallani, s egy hangosabb beszédet. Utóbb tisztán hallatszott minden szó. Imre érkezett meg, s hogy a nagy sárban könnyebben vontassa a kocsit, kereket kért Őrsétől.

Amint a kerék helyre volt téve, az ügyvéd felült a kocsira, rendes szálására menvén.

Másnap reggel összetódult a népség Tamásiak előtt a harangszó után nem csődültek volna úgy a szentegyházba imádkozni, mint ahogy a dobot körülállták.

Az ügyvédet kisérvén az előljáróság, elmentek az özvegyházhoz, hol az asszony derült képpel várta őket, bizván az ügyvéd úr jó lelkében, ki a vigasztalást oly szívesen tette.

– Lesz-e valaki árverelő? – kérdi az ügyvéd, körülnézvé a hallgatag tömeget, melyből utóbb csak a bíró szólamlott meg, éppen Keresztes András.

– Ha más nincs, megveszem én azon az áron, a mennyit fizetni kell, – mondja rekedt torokkal a gonosz.

Morgott a tömeg, tudva, hogy a ház a hozzávaló helylyel még egyszer annyit ér.

– Ej, ej, bírógazda, – mondja az ügyvéd, ... hisz ennek a háznak az ablaka is többet megér, mire a bíró mosolyogni kezdett.

– Csak ne nevessen bíró uram, – szólott komolyan az ügyvéd; – én már megvizsgáltam az ablakot, nézze meg maga is, – de jól nézze meg, nem ér-e meg annyit vagy még többet?

Odament a bíró, s a mint a fölkerekedett nap sugarait az ablakra ereszté, saját ezer forintos kézírását egy betűig könnyen elolvashatta.

– Na! ki ad többet érte? – kérdi az ügyvéd a megijedt Keresztesre nézvé.

– No hát megadom az ablakért az ezer forintot, – mondja a bíró a közönségnek csudájára; de az ügyvéd jó kedvet kapott árverelni, mondván:

– Én is árverelek bíró uram, – azért az ablakért ezerötszáz forint.

– Tekintetes uram! – rimázkodék a bíró.

– Kétezzer forint, bíró uram! – sietett az ügyvéd, – látja, hogy jó kedvem van, s ha meg nem adja, maga lássa mi lesz a vége.

– Megadom a kétezret tekintetes uram! höbögött a bűnös.

– Senki többet, először is, másodszor is, harmadszor is, kiáltja a dobos.

– Bíró uramé az ablak, mondja az ügyvéd bemenvén az utcáról, a csudálkozó népet magát hagyván ott künn.

– Tekintetes uram! az isten áldja meg, – mondja az asszony, – én nem tudom mi történt itt, kérem, mondja meg nekem is?

Elmondá az ügyvéd, mire ismét mondja az asszony.

– De hát a második ezer mért van, tekintetes uram?

– Ez a büntetése a gonosznak, – édes öregem, – s egyszersmind ezt úgy tekintse, mintha Imre hozta volna a házhoz.

Imre bejött, kezet nyujtván az öregnek és Örsének, ki anyja mellett állt.

– Eztán te lesz gondviselőnk, mondja Imrének az asszony, – lányára és Imrére anyai áldását adván.

– Én is azt mondom, – mondja az ügyvéd, – hogy áldjon meg az isten, – legyetek jámborok, igazságosak, – legyetek vendégszeretők; mert nem tudjátok, hogy mi jót tesz néha *egy éjjeli vendég!*

EMLÉKEZÉSEK OZORA– ÉS TAMÁSIRA.

I.

Mielőtt tárgyamhoz kezdenék, szabadjon elmondani egy adomának lát-szó dolgot, mely, szerencsére, megtörtént dolog; s azért a belőle vonandó üdvösséges tanulság annál alkalmasabb, de tán meggyőzőbb is; mire igen nagy szükségünk is lenne; mert hiába, mi még nem igen hisszük, mennyi kitűnővel birunk. Minek is? drágább az, a mit kinn mutatnak; tehát szaladjunk külföldre.

1852-dik esztendőben egy gazdag budai polgár elment Párizsba, hogy az ottani legjelesebb orvosok egyikével tanácskozzék nyavalyájának orvoslása felől.

A párisi orvos megvizsgálván, meg-gyógyíthatónak állítja a bajt; hanem előre is megmondá, hogy az drága pénzbe kerül.

– Mindegy, uram, – mondja a budai ember, van nekem pénzem, csak az orvosságot ide.

– Az nem oly könnyű dolog, – beszél az orvos, – önnek szörnyű meszsze útra kell vándorolnia; mert máshol a gyógyszer meg nem kapja.

– Elmegyek én, uram, akárhova, csak mondja meg, hova.

– Igy már rendén van a dolog, – szól az orvos... ön tehát elmegyén Magyarországra, Budára, a császárfürdőbe.

– Tréfálni méltóztatik! – nevet a budai.

– Én a legkomolyabban beszélek, – mondja az orvos... és én nem tehetek róla, ha ön nem akarna oly messzire utazni.

– Hogy ne utaznám, uram, ... hisz én magam is magyarországi, s éppen budai vagyok; nagyobb igazságért pedig alig lakom negyedórányira a „Császárfürdő”-től, tehát hogy ne mennék?

A párisi nevetett e különös véletlenül, és szerencséje a budainak, hogy az orvos nem tudott magyarul, különben azt mondta volna neki:

– Látom, az úr úgy járt, mint a somogyi ember, ki a lovát mindenfelé ke-reste, pedig éppen – *rajta ült?*

Eddig van az adoma, tisztelt olvasók, – világos példával magyaráztam meg tehát, hogy mi temérdek szép és hasznos dolgot birunk; de mivel úgy

is megvan, nem csak nem használjuk; de ha valaki megemlíti, épen mivel magyarországi, tudni sem akarunk róla, míg az idegen ide nem jó, helyetünk is élvezi aztán, mi meg cserében elmegyünk idegen országba.

Hej, azok a külföldi vadászatok drága pénzébe kerültek országunknak, és alig három éve, hogy akadt néhány derék lovag, ki végre beismerte, hogy nálunk is lehet rókákat kergetni, s maholnap az történik, hogy rókáért már külföldre nem megyünk, sőt valamivel később még a külföldi is eljő; s ha nem számlálom is előre, mennyi tallért fognak itt hagyni a külföldiek; legalább azt ma már összeszámlálhatnám, mennyit nem visznek ki a mi rókavadászaink?

Szja, nincs különben, mások is szenvedtek hasonló bajban, s én már régóta vigasztalódom némely jelenségekben, melyek azt mondják, hogy de mégis haza szokunk; magunkét ismerni kezdjük és megbecsülni, tehát alig járunk már többször úgy, mint egy gazdag hazánkfia, ki meg nem fogadott magyar embert maga mellé vadászni, vagy egyéb közeli szolgálatra; mert némi elfogultságnál fogva a magunk emberében s annak ügyességében hinni, bizni nem tudott.

Valamikor Bécsben lévén, vadásza hirtelen megbetegedett; tehát utasítást adott egy másiknak fölfogadására, szorosán kikötvén, hogy akármilyen nemzeti, csak magyar ne legyen.

Közbevetőleg legyen mondva, nem azért hoztam föl e dolgot, mintha divatos szemrehányásul akarnám fölhasználni, – arra már alig lesz maholnap okunk; hanem marad egyszerűen példa, azon általános régi gyengeségünkre, hogy még a győri kenyeres kofa is megvárja az országos vásárt, hogy ott bécsi cipőt vegyen, pedig a bécsiek igen gyakran kifogyván a készletből, a győri vargák készítményét tömegesen veszik meg, és eladják a győri asszonyoknak bécsi cipő gyanánt.

A mi gazdag honfitársunk a legelső alkalmasnak látszó embert megfogadta, kiben megvolt az a jó tulajdonság, hogy nem magyar és szolgálta földinket másfél esztendeig, keresztül kalandozván egész Európát.

Tökéletesen megnyerte urának bizalmát, s az úr haza jövén jószágára, erdőmesterré szerette volna tenni; de hiába e jóakarát, csak olyant használhatott, ki magyarul tudna.

– Sajnálom! – mondja németül a kedves szolgának, kénytelen vagyok az állomást másnak adni; mert az állomásra főtisztem olyan embert kíván, ki magyarul okvetlenül is tud.

– Megtanulok fél év alatt, méltóságos uram. – ajánlkozik a fiú.

– Az lehetetlen, – jegyzi meg az úr, ... de egyébiránt is a hely nem maradhat üresen három napig sem.

– Akkor már csak megvallom, méltóságos uram, – mondja a fiú urának nagy meglepetésére tiszta magyarsággal, ... én magyar ember vagyok.

– De miért tagadtad el eddig?

– Méltóságos uram nem akart magyart megfogadni; tehát minthogy kenyér nélkül voltam, – s úgy is külföldre készült méltóságod, – tapasztalás kedvéért is rászántam magamat; de már nem tudtam volna tovább kiállni, azért esedezem ezen újabb állomásért; ha azt nem hiszi méltóságod, hogy mivel magyar vagyok, nem leszek alkalmas.

Ő méltósága egy pillanatig sem késett, az ügyes fiút alkalmazta, meggyőződven saját tapasztalásból, hogy bennünk is van elegendő ügyesség, csak alkalmat kell adni és nem kivánni, hogy embereink porig alázzák magukat, mire aztán, magam is azt mondom, csakugyan nem vagyunk alkalmasak.

Igy van elhatározva a sors könyvében, hogy a magyar ember maga kárán vagy legalább saját tapasztalásából kénytelen tanulni, s én nem egy példáját látom a bünbánásnak, s úgy látszik, mintha az egész nemzet egy nagy bünbánó volna s akár merre megyünk, vízzel borított birtokok tulajdonosai, hajdan hanyagságról híres gazdák és nem olvasó hazafiak közé, mindenütt látjuk a „*mea culpát*”, s így ha nem ártott volna is, hogy hajdan valaki Isten igazában *hátra vert* volna bennünket, legalább annál szebb, hogy *melleinket* jó szántunkból most már magunk verjük.

Most veszem észre, kegyes olvasóim, hogy én voltaképpen nem is azt akartam elmondani; hanem a tamási erdőben hajdan tartott híres vadászatokat; de már hiába, úgy vagyok én a multtal, mint a szenvedélyes vadász az akadályokkal, keresztül megyen mindenben, és csak később látja ruha darabjain, hogy itt is járt, amott is járt, talán többet, mint a vad után; de a vég s cél mégis el van érve, mozgást csinált, élvezett és a nyugalomban elfásult teste a szokatlan küzdelemben fáradván, mégis erősödött.

Lehetetlen volt észre nem venni, hogy irodalmunk a zivatar után nem fejteget új eszméket, új elveket; sőt annyira megtagadja magát, hogy a szokásos szemrehányások– és korholásokkal is fölhagy, világos jeléül annak, hogy egykor pártemberek voltunk, kik új elvekért harczoltunk önvéreinikkel.

Ma ezt egy író sem teszi, ma nem a párt; hanem a nemzeti hátramaradás okait keressük; ma nem gúnyolódunk a párt hibáján, hanem a fölfedezett nemzeti bajt javítani igyekszünk; ma nem az egymás elleni harczra gyűjtünk erőt, hanem összeszedetjük, a mit a vihar elszórt, senkinek sem jutott eszébe szomszédját az *összeszededegetés* közben kérdezni: kuruczna vagy labanczna gyűjtesz? Oh! a zivatarban az égi hatalom keze oly hatalmas, hogy az emberek saját elképzelt hatalmukat elszégyenlik, s a pártok, ellenségek mennydörgés és villámlás közt tanulják meg azt a bölcsességet, mit a jó időben nem értek rá megtanulni, tud-

niillik: közösen építeni olyan kunyhót, mely a zivatar elől biztos menedéket adott volna, melyet egy kis szellő nem fújta volna el, és most nem kellene a forgácsokat szedegetni!

No, de csak szedjük, és ezer szerencse, hogy a buzgalom megvan, és szemrehányásokat nem teszünk egymásnak, s a két pártot elválasztó falat is éppen a zivatar omlasztotta össze; mert ma már azon jeles honfiakat is megismerjük, kiket azelőtt a választófal miatt megismerni sem tudtunk.

Hanem ekkora kerülő után ideje lesz önöket a tamási vadászatokra elvinni, hol annyi száz, meg ezer szarvas van, s én könnyelműen másfelé sütögetem a fegyvert.

Bocsánat és újra bocsánat, jóra való gazda mielőtt kiindul a háztól, az asszonytól kezdve az utolsó libapásztorig, mindeniknek tud még valamit mondani, mi éppen nem tartozik tán azon szarvasvadászathoz, melyre mindene készen van, azért mégis meg kell neki lenni, s én abban az egészséges nyavalyában szenvedek, hogy egy bizonyos eszmét soha sem bírok feledni, ha bárhol legyek és bármit csináljak; aztán ezen eszmék úgy összefonódnak, hogy még Bécsben egy német úri barátom is azon megjegyzést tette: *Valóban, önön minden gondolatnál meglátszik a magyar ember.* Azért engedjék meg önök nekem a szertekalandozást, tán az a *bizonyos* (engem kísérő) eszme kibékíti önöket is, és nem leszek annyira nevetséges, mint az egyszeri ember, ki minduntalan kaptát és szurkosfonalat emlegetvén, ráismertek, hogy ő kigyelme *varga!*

E zilált bevezetés után egybeállítom azon adatokat, melyekből hazánk egyik egyszerű képe, a tamási vadászat kerekedik ki, mely nagyszerűségében bizonyosan kiállja a versenyt, és még annyi áldozatot sem kíván a netalán szerzendő élvezet, mint a mennyibe kerül az, midőn késő ősszel, hideg reggeleken, vékony vörös frakkban kergetik uraimék a rókát, nem gondolva, hogy Angliában ez megjárja; mert ott enyhébb a lég, és nem oly változó, mint nálunk; de mivel úgy a módi, ... tehát türjük és szenvedjük, hisz Angliából hozták.

II.

– Jön az ánglius! – mondja minden tolnai ember egymásnak, midőn híre futamodott 1812. esztendőben, hogy a tamási erdőben nagy vadászat lesz, és herczeg Eszterházy Miklós, hajdani gárdakapitány, összegyűjtvén néhány angolt, kik már azon időben is arról voltak híresek, hogy a mit más

nagynak hitt, azt ők kicsinynek találták; mondom, elhozott néhány angolt, fiának, Pálnak, az akkor már londoni követnek jó ismerőseit, megmutatandó, hogy Magyarországon is van szarvas, mégpedig annyit aligha látott valaha angol ember, kinek atyafiságából egy nagy képpel mutatott Pál herczegnek egy három ezer darabból álló *juhnyáját*, mint csudát; mire az ifjú herczeg nyugodtan mondá, hogy ő *juhászaiból* is kiállitana akkora számot.

Az angolok nem igen szeretnek csudálkozni, s ha egyben ki nem tudnak fogni, előállnak száz mással; tehát a lefőzött angol lord juhain vallott szégyenét szarvasainak számán akarta helyreütni, s meghívta a magyar herceget szarvasvadászatra.

– Most sem bámul ön? – Kérdi az angol elmondva, hogy neki háromszáz darab szarvasa van.

– Ma nem felelek, mondja a herczeg; hanem nekem is legyen szerencsém hasonló mulatságra Magyarországon.

– Megyek! Felel az angol olyan hideg vérrel, mintha engem az ur-utczából a vácz-utczába hívnának meg, és a társaság egy része követi őket a tengeren, postakocsikon, száz meg száz mérföldön, országokon keresztül Magyarországra, Ozorára, a herczeg javadalmainak egyik legnevezetesebbikébe, melyben van a híres tamási vadaskert, melyben én, e sorok írója valamikor gyakran megfordultam, s tudom az időt, hogy Pécsre menvén, szükségképen az erdőn keresztül, édesapám a kocsison kívül még egy kis bérest is küldött velem kísézőnek, hogy a vadaskertben a szarvasok le ne egyék a saraglyából a szénát, engem meg le ne lökjenek a kocsiról, mint az másokon nem egyszer megtörtént. Gyere hát ide, anglus, aztán ha háromszáz szarvasod olyan világcsuda, számítsd ki hamarjában, hogy egy hajtásban 1800 darab szarvas milyen csuda lehet?

Ozorán jöttek össze a meghívott vendégek, kik már itt is meggyőződhettek, mily nagyszerű látvány várokozik rájuk, látva azon vászonkerítést, mely a nagy vadászatok alkalmával használtatott körülbelől 600 holdnyi térségnek bekerítésére, mely körbe tizennégy falunak határában fekvő erdőségből három nappal előbb kergetik a vadat, melyből csak igen kevés szám engedi magát a körbe fogatni; hanem üldöztetését megérezve, a hajtókon keresztül visszatör szokott fekvésére.

Veszprém vármegyének alsó részén kezdődik a dunántuli alföld, és roppant térségen huzódik le egész a baranyai hegyekig, változatosságképen engedvén egy hosszú erdőséget, mely szarvasoknak, vaddisznóknak kényelmes tanyája, s a mint egy részben a tömérdek vad, átka volt a szomszédoknak, úgy lőnek a szomszédok átkai a herczegi vadászoknak, kik folytonos csatározásban éltek a vadlopókkal, kik éppen a vidékbeli leghatalmasabb urak voltak, velük vegyesen mások is, kik buja élvet talál-

tak azon regényes kalandban, hogy a nagy erdőséget különböző irányban átszegő utakról letérve, hivatlanul gazdálkodjanak a rengetegben, s néha nem csekély veszéllyel czipeljük el az elejtett vadat, melynek árával beszámolni bizonyosan nem fognak, nagy bosszúságára a folyton leskelődő hercegi vadászoknak, kik a megzálogolások után csinos jövödelmet húztak.

Ez évekig tartó csata volt, háboruüzenés és békekötés nélkül. A vadászok tisztjükhöz képest örökös hálóvetésről okoskodtak, hogy a szüntelen vadlopást mérsékelni bírják, s éppen ezért, miképen kerithetik meg legügyesebben a vadlopókat, kik önvédelmükre szintúgy fegyvert emeltek, mint az iramló vadra, s ilyenkor a többség száma, vagy az alkalmazott csel nagyon sokat határozott.

Ilyen rengetegben tökéletes lehetetlenség minden útra őrvadászt állítani, annál kevésbé az egyes osztályokba, hol a tolvajvadászok hajnal óta húzzák meg magukat, s a reggel lelőtt vadat estig is rejtegetik, és várják az alkalmat, hogy a szerzeményt el is tudják vinni, mégpedig kocsin a nyílt úton keresztül.

Minden hercegi vadász igyekezett kitudni, vajon a szomszédban van-e fogadott munka?

Ennek értelmére tudnunk kell, hogy bizonyos árért mindenki kaphatott vadat, és az urasági vadászok kíséretében a kiszemelt állatot maga lelőhette, ha tudniillik a lövésre elesett; de ha a vad meg tudott volna szaladni, a kíséretben levő urasági vadászoknak biztos fegyvere leteríté a vadat a vevő helyett, ki pénzért kapott ugyan vadat; de nem azon öntudatos élvet, hogy a vadat folytonos üzésben saját ügyessége verje le lábáról. Ezért volt annyi vadlopó.

A mint egy nem várt lövést hallott a vadász, rögtön sietett azon irányba, honnét a puskazaj hallatszék, s ekkor társaival épen úgy vadászott a vadlopóra, mint az a vadra, s így nem egyszer körömrre került, löfegyvere zálogul esett, és fizetett, s mennyit fizetett; hanem annyi bizonyos, hogy drága volt a szarvas, pedig nem is evett belőle; hanem azért az inger marad, és míg szarvasok lesznek az erdőben, lesznek vadlopók is.

A vadász egyedül kergetvén a vadlopót, néha egy helyett hármat is lel, s ilyenkor nem mindig tanácsos a megtámadás; mert, fájdalom, ezredek óta hirdetik a jogot, s annak megtámadói mindig akadnak; tehát akad olyan is, ki negyedmagával nem adja meg magát egynek, legkevésbé adandja a fegyvert, melylyel vadat csipni jött el!

Hasonlóul járt egy uradalmi vadász, ki alkonyat felé hallván a be nem jelentett lövést, még pedig igen közléről, rögtön a hang iránya felé szaladt, s a mint a közbeeső kocsiútra érte, három orvadászt lát, midőn a lelőtt

szarvast a kocsinak kényelmes hátuljába helyezék, reá pedig takarónak pokróczot és szénát.

Jól ismerte a hivatlanokat, kik a vidék legjobb módu urai voltak, s a vadász személyesen ismeri őket; de miként fogjon meg egyetlenegy ember hármát?

A vadász bátran kilépett az útra, és minden félelem nélkül az orvadászok felé megyen elhatározott szándékkal, hogy elfogja őket.

– De ha nem adják meg magukat?

Ezen esetre készen volt a vadász, s nehogy elszalaszsa ő is a drága zsákmányt, cselhez folyamodott.

– Jó estét, uraim.

– Hasonlóképpen! – kívánják vissza amazok is; hanem azt is hozzá kívánták, hogy az ördög bizvást elvihetné az ismerős vadászt, ki előtt röstelték a dolgot.

– Az Istenért, – mondja a vadászlegény, – mily gondatlanok önök, az út mellől lelőni a vadat? hisz nem kerül bele négy-öt percz, minden irányból erre törnek a körvadászok, s önöket egész kényelemmel kerithetik kézbe.

A szemrehányás hangja meglepé az orvadászokat, és gyaníttatá velük, hogy ez ember javukra akarna lenni.

– De mit csináljunk most már? – kérdi a meglepettek közül egyik.

– Csak hamar ülünk kocsira, azután az erdőbe megyünk s én itt egy nem messze kezdődő fahordó uton egy kis kerülés után kivezetem az urakat a biztosabb útra.

– Nagyon jó lesz! – Örvendenek a vadlopók a kocsira rakodva, s velük a vadász is, mutogatván a kocsisnak, hogy az erdőben merre haladjon a kijelölt utra, mit nem sokára megeléne, s a csintalan vadászok jóizüt nevettek, hogy az ostromból ily szerencsésen kimenekülnek.

Egy órai hajtás után éppen Tamásiba érnek, s a mi több, a fő vadász háza előtt jönnek a nagy utra, hol a vadász leszáll; de mielőtt amazok megköszönhetnék a szives szolgálatot, a vadász megfogja a lovak zablóját, ezen szóval figyelmeztetve a bámuló urakat:

– Uraim! ... itt lakik a fővadász, tessék besétálni.

Hasonló körülmények között faluhelyen lármát ütni, civakodni nagyon röstellették volna a kocsiban ülő urak; azért békén hagyák lovaikat a fővadász udvarára vezetetni, hol tárczájuk tartalma tetemesen megkönnyebült, azonkívül pedig fegyvereik is ott maradtak.

Az utmutató a szarvast is leoldatá, s még bucsuzóul jó éjszakát is kívánt az uraknak, kik elég józanok voltak önmagukat kinevetni, hogy egy emberrel hagyták magukat elcsipetni.

Hajdani vadászati törvényeink értelme ugyan elég határozott volt; hanem midőn a löfegyver oly közös dolog volt, s a tamási vadas kertnek

szép vadjai sokszor épen a legalkalmasabb célpontra álltak ki, nem annyira vétkes a vadász, midőn ingerlékeny szenvedélyét föllármázza a kihívó állás, és dicső jutalomkép vakmerőn áll ki egy szarvashim, daczosan szánván el magát szemközt nézni az erdőn keresztüljárókkal.

Nagyon csendes vérű ember lehetne, ki eltagadni merné, hogy szomjat érez a vadnak vérét látni és mindenkorra kimondván a tulajdon szentségét, az orvadász vétkét mégis legalább a bocsátandók közé ne sorolná.

Ezen eszmével tehát, midőn őrizetre volnék kiállítva, a vadlopót megfognám; azonban ha magam járnék a tilosban, a büszke kihívó vadat, ha le nem lőném is... *bizonyosan*; de legalább rámérném a fegyvert, és futni engedném a vadat – nagylelkűségből.

Csordaszámra volt a vad a tamási vadászkerületben. Őz, dámvad, szarvas, vaddisznó széles erdőségekben alkalmas helyen tanyázott, s a ki nem látta üzőbe vétetni e sajtyszerű népességet, azt a következő fejezetek elolvasására utasítom.

III.

Ozórán gyűltek össze a vendégek, kiknek meglepő látványul szolgált az itteni roppant ménesistálló, közönségesen bevett elnevezés szerint „Kula”, melyben a század elején körülbelül nyolczszáz darab különböző évbeli ló volt, s a gyönyörű telep 1821-ben a tűznek lőn áldozata.

Roppant égi háboru huzódott el a vidéken, s éjjel a villám az istállóba csapott, mi annál veszedelmesebb volt, minthogy az istállók nagy udvarközökkel voltak ellátva, de mint a létra hágcsófogai szélről egy tartalékban futottak össze, s a nagyértékű épületek sora hirtelen egy lángfolyammá lőn.

Szemtanuk előadása szerint borzalmas volt látni az egyes szárnyakból kivert lovakat tömegestől, és szilaj kanyargásokkal nyargalászni a tűz körül, és végre is megint a tömegek újra az istállóba rohantak, és szörnyű hűséggel a megriadt állat saját helyére verekedett, és a nagy életveszedelemmel közibük rohanó lovászok karikásainak csapásával mit sem törődve, reszketegen álltak meg helyeiken, míg a tetőzet parazsa és lángja rájuk nem szakadt, vagy a betóduló füst meg nem fojtá.

Az egész vidék borzadva nézte az égen azt a nagy tűzfoltot, melyet az ozorai Kulának égése vert föl, és a legtávolabb ponton levők is tisztán tájékozták magukat, hogy a hosszan tartó vörös folt az égen az ozorai ménesistállók tűzfoltja.

Reggelre minden irányban tódult Ozorára a kíváncsi népség, és valóban szokatlan valami volt annyi lovat megégve, megfulva és mégis rendben találva, mintha e szörnyű enyészetre sorba rakták volna le őket.

Az egész ménesből kilenczvenkilencz darab maradt meg, köztük a legjava ménekből öt darab, melyeket a lovászok vezetéken is csak nagy erőszakkal tudtak kiterelni, – és hogy komikuma is legyen a dolognak, századiknak egy ázsiai zebra (Onager) vadszamár maradt meg, mely a mint leszabadult a kötélről, a világnak ezredek óta fennálló rut rágalmának megczáfolásául, szörnyű előrelátással és minden kergetés nélkül rohant a megmenekülésre.

A megmaradt telep az öt mén után ismét növekedett később; de már oly nagy számra soha, mint előbb, és Bécsben, hol az ozorai nagy állatok igen keresettek voltak, kivált az akkori iszonyu batárokhoz, sok évig nagyon érezék az ozorai tüzet.

A veszteséget nagyobbítá még az alábbi fejezetekben előkerülő al-kalmakkor használt vadászkészlet, a nagy háló, vagy inkább vászonfal, mely a nagy vadászatok alkalmával mindig a legbensőbb kört foglalá el, s eleinte meghagyott tág nyílásain beszoriták a vadat, aztán pedig egészen összehuzták, hogy a vad mulhatatlanul prédára kerüljön.

A vászonfal zöldre kifestett színfalnak lenne mondható, s a vadat általában visszatartóztatá a kirohanástól; mert a vad kerítést képzelvén, igen kivételesen merte megrohanni, áttörni pedig még kevésbé merte; mert a vászonfal körül levő örök nagy botokkal várták, ha a vászonfal kinyomatik, rögtön odarohantak, és a vászonra verve, a vadat visszazentették.

E készüllettel nyolczszáz holdnyi térséget is be lehetett fogni, tehát elképzelhető, hogy szép összeget érhetett, s a herczeg meghallván az ozorai szomorú esetet, ámbár a lovakat is sokáig sajnálta, de a vadászkészletet legtovább.

Azon tűz óta az istállók mégis némileg elkülönítették, ámbár a régi sort megtarták, és a tűz ellen erős boltozatok védik a belsőt, kívül pedig villámhárítókat alkalmaztak; hanem ez egyszer a multa nagyon későn.

A lovarda ma is remeke a magyarországi ritkább épületeknek, és azonkívül, hogy szörnyű hosszú, egyszersmind nevezetes, hogy egész nagy szélességében egy szál hosszú szlavóniai gerendák képezik a padlászatot. A szélesség tizenegy öl, megegyezvén, hogy ugyancsak erős legyen az a fa, mely mindkét végén oly izmos, hogy középen mestergerenda nélkül biztos legyen.

Az anyák és mének főtelepül Ozorán vannak, míg a csikók a szomszéd pusztákra vannak fölosztva.

Ez alkalommal szabadjon elmondanom egy kis történetet, mely apám és az ozorai ménesmester között történt körülbelül 1820-ban.

Szintén nagy vadászat volt, vendég temérdek, következésképpen angol is elég, s ezek mindig legtovább maradtak Ozorán.

Tisinger nevezetű ménesmester gyakran kijárt édesapámhoz Fürgédre, herceg Batthyányi birtokára, hol atyám akkor gazdatiszt volt már, és a ménesmesterrel igen jó ismeretségben volt.

Atyám hivatalánál fogva előtte való évben Tokajban járván, nyert két átalag bort, s otthon palaczkokra huzván, jó barátainak olykor megkinálta a jó kortyot.

Ezenkívül egy pengő forintjával hordták is mindenfelé, a többi között Tisinger úr is néhány palaczkot vett, s midőn az égés előtti nagy vadászat volt, egy angol csavarogván a ménesnél, Tisinger megkinálta a hideg vérű angolt, ki a finom bort kínálatlanul is már édesdeden nyelte.

– Van önnek e fajta bora?

– Néhány palaczk, igen; hanem egy helyen többet is tudok!

– Adok egy aranyat minden palaczkért, ha száz lesz is, – mondja az angol, – s én nagyon megköszönöm, ha megkapom.

– Majd utána nézek! – mondja Tisinger, s a mint az angol elment, hirtelen lóra ült és kinyargalt Fürgédre.

– Szomszéduram! – szólítja meg apámat; van-e még tokaji bora eladó?

– Igen, – válaszolt apám, – még van száz palaczk.

– Hogy ad egy palaczkot?

– Mint eddig, egy forintért egyet.

– Tudja mit, szomszéd, – mondja Tisinger, én megadok minden palaczkért három forintot egy föltétellel.

– Hadd hallom.

– Ha kérdeni találja valaki, hogy vettem a bort, azt fogja mondani, hogy négy forintért!

– Kész az alku! – mondja apám elütve az alkut, és délután bevitte Ozorára, hol a háromszáz forint készen várta.

Apámnak megmondta a ménesmester a dolgot, s apám csak azt mondá:

– Ha megint lesz borom, olcsóbbért is odaadom.

Ilyen kereskedést is ritkán hall az ember; de már ez is megtörtént, és tán máskor is megtörténhetik, ha csakugyan igaz, a mit mondanak, hogy: *beszokik hozzánk az anglius.*

IV.

De most már isten úgy segéljen, elkezdem a vadászatot; tehát halljuk a szép szót:

Az itt következő dolgok Szak úrnak jegyzeteiből valók, s ámbár én e dolgokat rég ismertem, csak annyit mondok olvasóink iránti figyelemből, hogy azok valóban hitelesek már azért is, mert Szak úr, mint szemtanu jelen volt e ritka vadászaton 1812-ben, mikor Palmerston lord is jelen volt, kit én ezen vadászatban okvetetlen legnevezetesebb vadnak tartok.

Szak úr fiatalokra emlékeinek hűséges leírásában körülményesen ír le mindent, s én az adatok egybeállításánál előadásához híven adom vissza az egészet, s olvasóim bizonyosak lehetnek, hogy e hazai képet meghamisítatlanul kapják.

Ozorától kezdve le a baranyai hegyekig, mindig az Eszterházy herczegféle birtokon utazik az ember, megérintvén azon hires pusztákat, melyek egyenesek, mint a Tiszamellék; de termékeny föld egy talpalatig, s ha majd a gépek tömege pótolandja a kézi erőt, kimondhatlan kincsbánya leend a vidék, a nélkül, hogy a szarvasok tanyáját kipusztítani szükséges lenne; mert fára a vidéken szintén nagy szükség van.

Az 1812-diki nagy vadászat megkezdése szeptember 5-kére volt kitűzve, és hogy mily nagyszerű lehetett az, mindjárt a legelső adat meggyőző bennünket; és hihetőleg az említett angolt is, ha megmondták neki, hogy a szeptember ötödiki puskázásra már augusztus 21-ik napján megkezdék a hajtást.

Számolva tisztelt olvasóink bizalmára, csak annyit mondok, hogy a föltűnő állításnak bebizonyítására elég annyit mondani, hogy én bizonyosan nem fogtam volna e történet elmondásához, ha az valami jámbor kacsázás, vagy legfőlebb egy kis karácsonyi pecsenyének szánt nyulkergetés lett volna; és azt hiszem, hogy illető körökben, valamint Tamási környékén, az öregek ma sem beszélnének róla oly nagy képpel, ha a dolog azt meg nem érdemlené.

Szeptember elején a szarvasnak valamint husa, úgy bőre is legjobb, elhagyván tudniillik a métely a szarvast, bőre már nem lyukas, és kereskedésben használhatósága ellen semmi kifogás sincsen.

A hajtásra éppen úgy készítettett terv, mint bármely ütközetre; kezdődött pedig Somogy és Tolnamegye szélén, és hogy az egész műértők által rendeztessék, kétszáznál több urasági vadász rendeltetett ide a távolabb eső uradalmakból.

A megindult hajtás robotosok által történvén, a közbeeső falvakból az ispánságok három-három napra rendelték hajtókat, ezekkel beosztva mentek a vadászok és csőszök, naponként pedig hatezer hajtó.

A pontosan utasított vadászok térképileg tudván, mely ponton lesz az éjjeli állomás, melyik vágásban, vagy sűrűben? intézkedtek egyszersmind, hogy minden harmadik hajtó tüzet rakjon, s azt éjen át elaludni ne engedje, hogy a mindinkább beljebb zaklatott vad visszamenekülni ne törekedjék.

Hasztalan volt mégis az elővigyázat; mert néha falkánként tért vissza a szarvas, és elég időbe került a nagyobb tömegeket visszaverni, még akkor is mennyi menekült vissza.

Minél közelebb értek a középponthez, annál sűrűbben rakták a tüzet, s a folyton üzött állat borzadályllyal látta a tüzrakásokat, melyek majdnem egymásba érve lángtérként állták útját a visszamenekülhetésre.

Ez alatt a hercegi konyhához szükséges szerelvények Kis-Martontól megérkeztek, a többi közt két baromfitömő, mesterségesen hizlatt baromfiakkal, melyeknek ápolására Sopronmegyéből két aranycsipkés főköztőjü horvát asszony jött segítségül, ezek már értvén az ilyen dolgot, minthogy Sopronvármegyének felső része legnagyobbbrészt baromfikereskedést üzött akkor is már Bécscesel, s így nagyon begyakoroltak voltak a baromfi-hizlalásban.

Igen sok eleven fáczánt és néhány száz darab foglyot hoztak magukkal, melyeknek naponta másfél akó tejföl és százhusz darab vajas szarvacska kellett rendes táplálékul. A főkomornyik butorokat hozott, a kismartoni pinczemeszter pedig hozta a finom borokat, tokajit, ménesit, rusztit, pezsgőt, malagái, cziprusi, madeirai, xeresi, bordói és más mindenfélét, míg az ozorai urasági pinczékben száz meg száz hordóban somlyai, badacsonyi, szekszárdi és villányi bor volt.

Egyuttal megérkezett a parancs, hogy Ozorától Pápáig minden állomáson hat négylovas fogat várja a Kis-Martontól megérkező vendégeket.

Balogh nevezetű főhadnagy megérkezett Kis-Martontól 48 gránátossal, velük hozván a vadászathoz szükséges fegyvertárt, s a harmincz-negyven kocsin Tolnamegyéig huzódó karaván érdekes látványt nyújtott az idegeneknek, kik a leggazdagabb magyar földesurnak kényelmét méltán bámulhatták.

Az egész menetet vagy ötven darab tarka skót kopó zárta be, s így már nem hiányzott a vendégek megérkeztén semmi. A vendégeket az ozorai határban gyönyörű méneken nyereg nélkül lovagló, bő inges-gatyás, vörös mellényes, pörge kalapu csikósok várták, és szokatlan látványul szolgáltak a külföldi uraknak, kik között volt öt angol, a többi közt Anderson,

Palmerston... ezeken kívül Zichy miniszter, két Lichtenstein herceg és herceg Razunovszky.

V.

Ozoráról indult ki a vadásztársaság Tamási mellett fekvő „Miklósvár” nevű vadászlakba, hol Borsiczky fővadász átnyújtá a hercegnek a hálóba már bevett vadaknak jegyzékét, ide nem számítva azon roppant tömeget, mely a nagyobb körbe szorítva volt mindig.

Szarvas és dámvad volt darabszám a vaddisznókkal 1800, ezeken kívül két farkas és öt róka is a hajtásba keveredett.

Ozorától Miklósvárig változatosságképen föl volt állítva 800 darab ménesebeli ló, később temérdek gulyabeli marha és az egész vonalon elosztva huszonnyolczezer juh.

Rendelkezés történt, hogy esténként a közelebb eső faluk fiatalsága ünnepi ruhában jelenjék meg, két emelvényen bengáli tűz égett, a csoportokat zene vidámítá alatt, fönn a termekben pedig a vén Bihary húzta a sirvavigadót.

A vadászatot megelőzőleg már nagyban mentek a fogadások, sőt hogy ebben is változatosság legyen, a simontornyai gróf nápolyi négy öszvérét tette ki fogadásra, ... s így a fogadás annyira ragadós lőn, hogy a vidék legtakarékosabb nemeseinek egyike, a csibráki Jeszenszky is tűzbe jött, s a herceggel fogadott, hogy ha farkas jó közelébe lövésre, nem fogja elhibázni; de nem is hibázta el.

Csak golyóra volt szabad a fegyvert megtölteni, hogy a vadat ne kinozzák egyéb tölténnyel okozott sebbel; aztán pedig lement az egész vadászereg a középpontra, mely egy teknőalaku völgyelésben volt, közepén patakkal áthatva. A teknőnek közepén tíz ölnyi szélességben volt kihasítva a vadászsor, minden ötven lépésnyi távolságra volt egy faoszlopokra állított, zöld viaszkos vászonnal behuzott sátor, melyben a vadászon kívül még két-három ember elfért, s a ki kevesebb cselédet hozott magával, még a kismartoni gránátosokból kapott egy embert, ki a löfegyvereket segítte töltögetni.

A teljes közepén volt a hercegnek állása, mellette két oldalról zöld gályából készített sátor, az egyikben hideg sülték és italok álltak készen, a másikon pedig hat vadásztárogatónak zenéje zengeté meg az erdőt.

Hátul a vidékbeli uraknak megengedettett a nézés, és ritka látvány mutatkozott, tisztán látva minden átiramuló szarvast, mely a lövonalra ért, s a legközelebb eső vadász fegyvere rávillant.

A nézők nem győztek eltelni a látvánnyal, szinte ők is megérik az izgalmat, mint bármely vadász, és hova kellett meglepőbb jelenet, mint amikor az űzött vad csapatokba verődve, a vezető után rohant, hogy a menekülésre utat találhasson.

Az urasági vadászok a hajtók közé voltak osztva, egynéhány lóháton vezetve a két szárnyat, míg a főbb vadásztisztek a középben voltak lóháton, és Borsiczkynek vezénylete után rendezték a hatalmas menetet.

Nem lesz érdektelen megmondani, hogy midőn a hajtott vad körüljárta a belső tért, voltak egyes nézők, kik a lőiránytól távol valamely tölgynek oldalában meghuzván magukat, nem egyszer egész csapat szarvas huzódott el mellettük oly közel, hogy egyik a szorongatott állatokat egy, kezében levő száraz ággal rendre ütögette.

Midőn így már megriadt a szarvas, ha a hosszú sorból egy összerogyott a kapott sebben, azért a többi nem változtatott az irányon; hanem keresztül az elesetten követé az előtte menőket.

Megjegyzendőnek vélem itt azon öltözetet, mely a fényes urasági vadászokon volt: világos kék hosszú frakk zöld hajtókával, és rangjuk szerint különböző tarkázatu ezüst vállrojtokkal. Világos sárga feszes nadrág lovagcsizmákkal, melyeken fölkötő ezüst sarkantyú volt, paszománton lógott a gazdag diszű vadászkesz, valamint arasznyi szélességű ezüsttel kivarrott vastag zöld szalagon balról jobbra lógott bokán fölül majdnem tányérnagyságu ezüst-domborművön a hercegi czimer. E fölött keresztbe illesztve volt egy kis fekete csontból készült egyenes trombita; fejükön ezüstrojtos három szegletű süveg cserfa-diszítvényel.

Borsiczky fővadász annyiban különbözött fényes tisztársaitól, hogy az ő öltözete mind aranyékitvényű volt, valamint a hercegi czimer is kisebb vala; de már az övé drágakövekkel volt kirakva. Mindezt lóháton látni ritka fényű látvány.

A vadászat kezdetekor az urak elfoglalván kitzűzött helyeiket, melyekről távozni nem volt szabad, a vadászok elugrattak illető szárnyaikra, és egy mozsárlövés adott jelt a hajtás megindítására.

Igy a két szárny mozogni kezdett, míg a középpont is lassan nyomult előre, fölneszevén a vadat, melyre a kéjsóvár vadászok töltött fegyverei vártak s néhány percz alatt már megkezdődött a puszkazaj, s a mennyiben a vad eleinte ritkábban jött, mindig nagyobb élvezet volt a kitörő vadra czélozni, és a szép lövést a szomszéd állásokon figyelő vadászok szeme láttára végezni.

Végre a hajtás egész erejével dolgozván, valóságos háboru fejlett ki, a vad sebes futásban rohant a vadászállásokra, s néha a legsebesebb futásban rogyott össze a jól talált vad.

Csak vadász ember képes átérezni a kéjt, mit az előtörő szép állatnak megjelenése okoz, és a jól talált lövés mennyire kielégítő a felizgatott szenvedélyre, melynek eloltására ritkán van olyan alkalom, mint a tamási vadászaton vala.

A vadászlegények és gránátosok alig győzők a töltést; hanem itt is legtöbb vad feküdt az előtt, ki szenvedélyében is mérsékelni tudta magát, s nem lőtt arra a vadra, mely inkább szomszédjára tartott.

A rókák eleinte meglehetősen kikerülték a lövést, mert mindenki inkább a nagy vadra vigyázott, mint a rókára; hanem utóbb rájuk is került a sor, s a vadászok szívesen dicsekedtek, ha egyet elcsiphettek a ravasz állatokból.

VI.

Hol annyi vad szorítottatott össze egy csomóba, a vadász nem kénytelenítették várakozni a vadra; mert ha kilötte fegyverét, már ujabban előugrott egy még hatalmasabb, s a vadász tíz fegyvernek kényelmével is elég lödöznivalót talált volna.

A hímszarvas, mintha nem akarná hinni a rettentő támadást, büszke fejét körülhordozza, mintha megismerkedni kívánna a szokatlan zajjal; de midőn mellette az üszőt is leteríti a golyó, hatalmas czimerét hátára vetve, három-négy ölnyi ugrásával egy kis tábort indít meg, s a merre biztosabb utat vél, rohan az üldözött társakat vezetve.

Vékony lábai röpülve viszik; az ugrásoknál, midőn újra kinyilik a test az iránynak hosszában, egy szárnyas állatot vélnénk, mely repül, és igen gyakran akkor éri az öldöklő golyó, midőn a hatalmas ugrás után már végképp menekülne; de mielőtt lábai a földet érnék, a nemes állat páratlanul száll le merész ugrásából.

A vadászok kürtje gyönyörű összhangzatban harsogtatja meg az erdőt, az öldöklő keveréknek mámorát még hódítóbbá teszi, s a kéjszomjas vadász e pillanatnak izgalmát elfeledni sohasem fogja.

Halmokra gyült össze a lelőtt szarvastömeg; de róka és farkas nem mutatkozik, a ravaszabb állat még mindig tájékozza magát, s hagyja rohanni a szarvast; de később eloldozták a kopókat, s alig néhány percz mulva az erős ugatás kétségtelenné tevé, hogy a farkas és rókára került a sor.

Az ugatás nemsokára valóságos ordítás lőn, az ebek kizavarták a lap-pangókat, s egy erős farkas Eszterházy herczeg, Zichy és Palmerston irányába rohant. Palmerston előtt a farkas bukfenczet vetett, – a másik két vadász is talált; hanem a farkas helyett két kopót löttek agyon.

Ebből elég tréfa kerekedett falatozás közben, midőn aztán a zene is megindította a jó kedvet, és Biharynak a lelkesülés közben igen jó aratása esett.

Másnap megint hozzákezdenek, a szarvasokat kopók nélkül lődözték; de farkas és róka megint nem jött, mi azon gyanura adott alkalmat, hogy a vászonkerítésen rést törtek a szarvasok, s utánuk a rókák és farkasok is megmenekültek.

A herczeg a dombóvári prefektust kérdé:

– Az éjjeli őrködés teljesített-e?

– A legnagyobb szigorral. – Felel a kérdett.

A herczeg mégis meg akarván győződni, a prefektust kéré, menne személyesen a vászonkerítés mellett, nehogy nyilást csináljanak a vadak.

A prefektus megindult, daczára testi terjedelmének, mely a hosszú sétára nem igen volt alkalmas, a mi alig egy negyedórai séta után hamar bebizonyult.

Vele lévén a közlő, s annak atyja, ezekre bizá a prefektus a további kémlést, maga pedig nyugvásra alkalmas helyet keresett. Alig ment a másikkal kettő kétszáz lépésnyire, keserves fölajdulást hallanak, melynek rémületessége megállítá őket.

– Ez a prefektus lesz? – Véli az egyik.

– Az meglehet, – hagyja helybe a másik, – de miért ordít ily szokatlannul?

– Azt bizonyosan farkas támadta meg! – Lőn a vélemény, melynek következtében sebesen visszamentek a zaj felé, s ime, csakugyan a prefektus, kit a támadás éppen hátulról ért; mert mindkét kezével hátul ápolja magát.

– Mi baj? – Kérdik a segítségére sietők.

– Jaj, miféle gazemberek vannak a kerítésen kívül?

– Kis-martoni gránátosok állnak bizonyos távolságban, s mindeniknél egy nagy bot van, hogy a mint a vászonfalat nyomja valami, rögtön odaüsenek, hogy a tolakodó vadat visszarezzentsék.

Igy lőn aztán az is kiderítve, hogy a fáradt prefektus nyughelyét keresvén, a vászonfalhoz dőlt, nem gondolva, hogy a kinn levő gránátos a vászonfalon észrevevén a nyomást, a prefektust szarvasnak vélvén, olyant vágott rá, hogy az erdőt megrengette keserves ordításával.

A prefektus kénytelen volt eltűnni a kemény csapást, mely annál sajnósebb fájást okozott, minél szigorúbb volt az utasítás és szolgálati buzgalom; de már ezt bizony nem lehetett odább apellálni.

Később a rókákat kopókkal nagyon üldözőbe vették, s az uraságok e hamis állatra nagy fogadásokat tőnek. Lovak, vadászfegyverek, pénzüsz-

szegekre tettek fogadást, s minthogy huszonegy lövés történt, tetemes veszteség volt, főleg aranyakban.

A meglőtt farkasokat és rókákat a vadászok művészileg kitömték, s még a vadászat folyama alatt a bengáliai tűzoszlopzat alatt látványosság végett kiállították.

A hazatérő vendégeket a kastélynak tágas párkányzatáról tündöklő fény fogadá, fönn a teremben Bihary, alant szintén cigánybandák fogadák, s a multság zajos lőn a poharak csöngése közben.

A csapszékeket ostromolták a hajtok borért, s minthogy az ivás annyira ment, hogy a hajtóknak végképeni lerészegedésétől lehetett félni, nehogy a másnapi multság dugába dőljön, a vendéglősöknek megparancsoltattott, hogy a bornak árát emeljék föl.

Mégis oly nagy volt a zaj, hogy a gránátosoknak hiába verték a takaródót, s majdnem egyenként kellé összeszedni őket.

VII.

A vadászatnak harmadik napja következett, és hogy változatosság legyen, egy kis szerencsétlenség is történt, daczára a szigoru rendnek, mely szerint állomását senki sem hagyta el, nehogy egymásra süssék el a fegyvert.

Dámvadakra mentünk ki harmadnapon, a különben is vidám állat üzöbe vétetvén, szüntelen lótot-futott. Anderson lordra kerülvén egy dámvad, fegyverét elsüti, de a vad helyett gróf Eszterházy Rhédéről esik hanyatt, fejéből bugyog a vér, mire a vadászok összeszaladtak, s a herczeg főorvosával ápolás alá vétet a megsebesültet.

Szerencsére a borok behűtése miatt elég jégről rendelkezheténk, így a vérnek folyása meg lőn akadályozva; de e napon a vadászat ily kellemetlenség következtében félbeszakadt.

A herczeg rokonát a miklósvári kastélyba kísérte.

– Veszedelmes a seb? – kérdi a herczeg.

– Éppen nem. – Nyugtatja meg az orvos.

– De hát siessen, hogy a golyót minél előbb kivegye, hol vannak műszerei?

– Egy tollkés is megteszi mondja az orvos, elővévén egy kis finom élű tollkést, s azzal a fejbőrön keresztvágást tevén, a bőr alatt krajczárnyira laposodott golyót kivette.

A gyanítás bebizonyult, az tudniillik, hogy Andersonnak golyója fához csapódván, a tőle harmadiknak álló Eszterházy fejének repült.

A veszedelem elhárítva lévén, valamint Andersonnak nyugtalansága is, vidámabb lőn a társaság, s a mai vadászat elmaradása után a kastély termeiben kerestek szórakozást; azonban a zene mégis néma maradt.

A beteg észrevette a szörnyű csendességet, mi az előbbi napokéhoz képest igen föltűnő volt, bekötött fővel és a legnagyobb derűtséggel lépett a csöndesen mulatókhoz.

Mindenki elejbe rohant, s a beteg nevetve mondja a herczegnek:

– No, Miklós, nem hiszem, hogy a tamási erdőben valaha olyan kemény fejű bakot löttetek volna, mint ma Anderson.

Erre hangos kacaj tört ki, a herczeg az ablakhoz szaladt, s lekiálta, hogy a bengáli tüzet gyujtsák meg, a zene hadd szóljon, s mindenki vigadjon.

Erre aztán lőn zaj, a hajtók közé tele boroshordók hajtatanak, fönn pedig Biharynak hegedűje szólamlott meg, s az örvendező vendégek újra a vadászat élveivel kecsegteték egymást.

Öt nap alatt nyolczszáz darab szarvas, dámvad és disznó esett el. A herczeg ezuttal egy mocsári szarvast is lött, mely mindenestől nyomott 593 fontot, – ennek rajza a fraknoi várban ma is látható.

Itt volt aztán temérdek vadhús, melyből a vendégek, tiszték, körüleső helységek és hajtók bőven kaptak, a többit pedig a kiséretben levő mészárosok fölszelve, Veszprém, Fehérvár, Pápa, Győr, Pest, Pécs, Sopron, Bécs és Gráczból idesereglett kereskedőknek bepáczolták, mi mellett türhető nyereségük lehetett, miután egy font nem került többé két váltó garasnál.

Ilyen volt az 1812-diki híres nagy vadászat, melyhez hasonló nem igen volt Európában; de még Tamásiban sem, hol kisebb-nagyobb mértékben gyakran ismételtetett a multság, s az is megtörtént, hogy a lelőtt vadaknak fölöslegére nem találkozáván vevő, a vadhúst el kelle ásni.

Ilyen volt az 1812-ik évi vadászat, melyen herczeg Razumovszky is jelen volt, s éppen az ő kérdezkedése adott alkalmat a következőre.

A herczeg nagy figyelemmel volt a vidékbeli birtokosok iránt, s őket a vadászatra jó előre meghívatta. Főleg gondja volt arra, hogy lengyeltóti Kiss Ignác, derék magyar gazda, mindig meg legyen hiva, mert neki is volt vadaskertje.

Kiss Ignác élénk eszű, derült társalgó, azonkívül szókimondó ember volt, s éppen ezért nagyon kedvelték az idegen urak.

Herczeg Razumovszky beszéd közben kérdi a herceget:

– Miklós, mennyi jövedelmed lehet alsó uradalmaidból? – Ezalatt érté: Ozora, Dombóvár, Sz.-Lőrincz és Kaposvárról nevezett uradalmakat.

A herceg hasonló alkalmakkor ezen javadalmakról jegyzéket hordozván magánál, megmutatá, hogy az összes jövedelem térszen nyolczszázezer váltó forintot.

Kiss Ignác mit sem törődve, hogy a hercegi fő kormányzó Szentgály úr jelen van, minden tartózkodás nélkül mondja:

– Ha hercegségednek ezen uradalmait kormányozhatnám, legalább is még egyszer annyi jövedelmet teremtenék elő.

– Legyen! – mondja a herceg örömmel.

– De fizetés nélkül! – Teszi hozzá Kiss Ignác.

A mint e kurta párbeszéd tanusítja, Kiss Ignác átvette a kormányzást, és legelőször is az uradalmakat végig járta. Kiss a haszontalan irkafirkának rögtön véget vetett, – mindenkinek tudott dolgot adni, a kaposvári uradalmat két hétig vizsgálván, az ottani roppant erdőségekben a léha vadászok bámultára célszerű rendet hozott be, és hogy az erdőnek is vegye valami hasznát, a nagy fabőség daczára, egyszerű tervet csinált.

– Tisztartó úr, mire használják e temérdek fát?

– Semmire, tekintetes uram, – mondja a tisztartó, ki Laudon alatt huszárhadnagy lévén, nem igen csürte-csavarta a dolgot, vevő nincs; tehát a mit el nem égetünk, itt rohad.

Kiss megparancsolta, hogy négy helyen halmokat vettessenek föl, mi- ket czövekekkel maga kijelölt.

– Tisztartó barátom, most menjünk haza, vágasson dohányt; mert mi két napon folyvást pipázunk, pipaszó mellett pedig arról tanácskozunk, mit tegyünk, hogy a nagy erdőségnek mégis valami hasznát vegyük?

VIII.

A két napi pipaszó mellett elhatározta Kiss Ignác, hogy a rengetegségben hamuzsirégető telepeket állítsanak föl, mégpedig hercegi módra.

– Megvan a költségvetés, tekintetes uram! – mondja a tisztartó.

– Hadd hallom, mennyibe kerül?

– Harminczkétezer pengő forintba, tekintetes uram.

– Ez még nem sok.

– De nincs ám a pénztárban pénz, Kismartonból pedig nem fog küldeni a főpénztár.

– Még az nem valami nagy baj, – vigasztalja Kiss Ignác, kerül az én pénztárámból ennyi előlegezés, a haszonból aztán lehuzzuk.

Negyednapra már a telepkészítéshez fogtak, s a haszon meglepő volt nemcsak itt; hanem másfelé is.

A dombóvári nagy uradalom ámbár huszonhét ispánságra volt fölosztva, mégsem birta meg a házi kezelést egész terjedelmében; hanem neveltséges olcsó bérbé volt kiadva. Kiss Ignác a bérlés helyett felébe adta ki a földeket, s 1816-dik esztendőben csupán zabot többet mértek be 120 000 mérőnél, hozzájárulván, hogy ezen évben a gabonának ára nagyon fölment, Kiss Ignác adott szavát nagy szerencsével váltá be; mert a négy alsó uradalom közül már a dombóváriból is bevettek 800 000 váltó forintot, s ugyanezen évben az összes hercegi jószágokból bejött kilencz millió váltó forint.

A herceg a büszke magyar birtokost nem akarván pénzbeli ajándékokkal megbántani, parancsot adott, hogy Kiss Ignác lengyel-tóti jószágán levő vadaskertjébe 50 különnemű szarvast, 8 emse és 2 kan vaddisznót hajtsanak.

Ez alkalommal a közlő szinte szemtanuja volt a vaddisznófogásnak, mit röviden következőkép ad elő.

Ez időben, a tamási vadaskertben csak dámvadak voltak, a szarvasok és vaddisznók 36 000 holdnyi erdőségben nyolcz órai átvágásban voltak eloszolva. Itt legeltetés, makkolás és gubacsszedés nem volt, egyedül a vadak tanyájául volt meghagyva a térség.

A vaddisznók barlangjai különféle tanyákban lévén, még a legtapasztaltabb vadász sem tudhatta a bizonyos fekvést; azért a vaddisznóknak legkényelmesebb hűselőjét, kis, görbelábu kopókkal szokták fölkutatni.

A delelő sűrűben erős tölgyfakarókból van elkerítve egy szobanagyságu tér, melynek közepében egy sűrű águ és levelű fa van. A fán egy vadász leskelődik, s a föltotható ajtónak kötele a vadásznak kezében van, s midőn a kopókkal üldözött vad a kerítéshez megyen, az elhíntett tengeri szépen az ajtóig vezet, s a kerítésben még több tengeri lévén, a torkos állat mohóságának megadja árát; mert az ajtót ráereszti a vadász, ki a fának sűrű lombjai közt leskelődik.

A rekeszték belső része számos osztályra van eldarabolva, s így egyik a másik után megtelik, s midőn a kivánt mennyiség megvan, a bejárókhöz áll a kocsi úgy, hogy szorosán a kerítés mellett legyen, s az újra fölhúzott ajtón a vadat hosszú póznákkal a kocsiba kergetik.

Az öregek után a malaczokat könnyű megfogni; hanem annál nehezebb az anyákat meglelni, melyek malaczaikért borzasztó lármát ütnek.

1817-ben Bécsben a „Prater”-beni vadaskertben az árvíz tetemes kárt okozván, a herceg parancsot adott, hogy 12 szarvasbikát szállítsanak föl, és ha lehet, mocsári szarvast is még párosodás előtt.

Ez magában csekélységnek látszik; hanem a fogásnak módja eléggé bizonyítja, hogy hasonló ajándékot csak hercegek adhatnak; mert az öszszefogás és elküldés elég munkába kerül.

Borsiczky fővadász Kis-Martontól lejtött Tamásiba, a hercegi jószágokból 132 vadászt rendelt le Miklósvárra két hétre, – a nagy ponyvahálót, melyről már emlékeztünk, 120 hat ökrös szekér a pankai középpontra szállította.

Ezen készülődés eléggé megfoghatóvá teszi, mily vesződéses a szarvasbikának összefogása, ha már a hálónak elvitelére is annyi szekér kívántatik. Egyuttal azt is megmondhatjuk, hogy midőn az ozorai ménes istállóiban a régi hálók elégtek, harminczegyezer pengőért csináltak újat.

Naponkint 2000 hajtó kellett, mégis sok bajba került a szarvasoknak a Kapós folyó mentében levő bozótokból kikergethetése, s így a hálót csak hetednapra lehetett fölhúzni.

Négyszáz darabnál több szorítottatott bele, pedig csak 12 darab kívántatott; de mind 16 ágas. Nyolczadnapra a kötélháló is fölhuzatott a sűrűben.

A ponyva és kötélháló közt az a különbség, hogy a kötélháló ujjnyi vastagságu kötélből oly ritkán van fonva, hogy a hézagon a legnagyobb kopó is átbujhatik. Magassága egy öl, és nyolczvan öl hosszú.

E háló a sűrűben úgy van kitéve, hogy a gyöngébb faágakra van illesztve, s a legcsekélyebb érintésre előre dől. Midőn a szarvast egész erővel tömegestől üzik, a vadászok a kötélháló körül fára másznak és várják a rohamot, s midőn a szarvas a kötélhálóba keveredik, az alkalmasakat kiszemelik, rudakkal lenyomják, lábait összekötik, s emelőkön a szállítókoksokra rakják; a nem használható vadat pedig nagy vesződéssel kiszabadítják a kötélhálóból.

A vadászok a szarvakat rögtön lefűrészelték tőben, minden darab szarvasnak külön négy fogatos kocsit rendeltek, melyen erős léczekből készült kalitka volt, melyben föl is állítottatott.

A szállításnak gyorsan kelle megtörténni; mert a vad a szállítási idő alatt nem evett, nem ivott; azért a fogatokat minden állomáson 12 négylovas várta.

Az egész szállításhoz 728 ló kívántatott, mégis egy szarvas nem állta ki a hosszú utat; mert Kis-Martontól megszünt élni, egy pedig a kieresztésnél nagyot ugorván, azonnal nyakát törte.

Ilyen volt az ajándék, s a mint láthatják önök, megérdemlé, hogy aján-déknak mondják.

FÁCZÁNPECSENYE VAGY ÖRDÖG JÁR A FALUBAN.

Ott, hol a citrom terem...

– Hohó! ... kiált e szóba valaki, tán Debreczenről akar beszélni, hol a hatrőfös kalba...

– Kérem, ne tessék szavamba vágni, – én egyenesen Olaszországba megyek, még pedig Milánóba, s ha tetszik velem utazni, szívesen elviszem. (Magam is gyalog megyek), s ha messzelli kegyed az utat, maradjon itthon.

Tehát ott, ahol a citrom terem, s a *fügét* nem csak mutatják, hanem ugy eszik az emberek, mint mi a pattogatott kukoriczát; mondom, ott van egy nevezetes falu, avagy helység, azaz város, voltaképpen pedig főváros, Milánónak hívják, hol nincsenek civisek, mint vannak Debreczenben, de vannak szenátorok, csak hogy nincsenek oly nagy becsületben, mint a debreczeniek, hol a civis rendesen megemeli a kalapot, ha a szenátor neve a nyelvére kerül.

Sötét volt az éjszaka, Milano város sáros utczáin végig nyújtózkodának padlók, s egy-egy lámpásos fiú...

– Hol jár az ön esze? ... kiált megint valaki, hát Milánót Debreczennek nézi, hogy sötét éjszakáról beszél, sáros utczáról, alföldi padlóról?

– Már uram, azt véltem, így is jó lesz, hisz ha kedves irótársaim a francia életből vesznek tárgyat, a nélkül hogy úgyszólván eleven francziát is láttak volna, – én is leírhatok egy olaszországi várost, és ha az véletlenül Debreczenhez hasonlít, legalább meglesz a jó tulajdonsága, hogy valamihez hasonlít, míg kedves kollegáim tárgyai olyanok, mint a talált gyerekek, sem apjukat, sem anyjukat nem ismeri az ember.

Na, de hát ne írjuk le a várost, hanem mondjuk el egyszerűen:

Este volt, egy roppant palotának fényesen világított termeiben udvari tánczvizgalom volt, s míg ott fönn a zenehang izgatá a forró vérű népet, alatt két alak beszélgetett.

– Marcz! – szól az egyik, – de jó volna egy tál töltött káposzta.

– Vagy egy tál pörkölt hús! – jegyzi meg a másik.

.....

– Ugyan az isten áldja meg önt, – hallom az újabb kérdést – hát ezt a párbeszédet olasz emberekkel mondatja ön?

– Nem uram! ... ezt már csakugyan két izmos magyar gránátos beszélgeti a palota alatti fő őrhelyen, s ezen beszédből könnyű kitalálni, hogy Olaszország annyiban mégis hasonlít Magyarországhoz, hogy ott is megehül az ember, és a sült veréb nem röpül az ember fiának szájába.

Harsogott azonban a zene, – a vendégraj álarcozottan hullámmá körül a termet, s minthogy már idáig czipeltem olvasóimat, nézzünk körül a tömegben, hol a legfeltűnőbb egy majdnem hat láb magasságú fekete domino.

Ezt kisérjük körül, lépteit nyomon követjük az étterembe, hol egy fáczánt eszik meg nagy sietséggel, utána ugyan egy üveg pezsgőt kergetvén le, kimegyen a teremből, le a lépcsőzeten, s egyenesen az őrszobába, hol az őrtisztet oldalt inti, s körülnézvéen néhány perczig sugdosott neki.

Az egész dolgot csak ablakon át látjuk, így a szavak után hasztalan fülünk, csak azt tudjuk, hogy az álarcozott megint fölnyargal a lépcsőzeten, hol időkiméleleből egyszerre a hat láb magasságú domino, s az előbbi teremben a lóatófutó cselédlel fáczánt kér és pezsgőt.

Az izes falat néhány percz alatt már előtte állt, s mire jóformán körültekinlenénk, már a domino befalla a fáczánt, egy palaczk pezsgövel be is áztatta, s ismét eltűnt alá a lépcsőzeten.

Jó étvágya volt a jó embernek, csak az a furcsa, hogy később jutott eszébe, hogy még éhes; de ime az ajtó megint megnyilik, a hat láb magas domino már ismét itt van, s mielőtt mi azt vélhetnők, hogy tán valamit itt felejtett, ő már elő is kéri:

– Egy adag fáczánt és pezsgőt! – mondja mély hangon az udvari cselédnek, ki meglehetősen nagyot bámult a ritka étvágyon, de harmadszor is meghozá a fáczánadagot, mely szintoly kevés tartózkodással, és ugyanazon sietséggel sietett le, mint a többi.

Körülnézünk a teremben, s legtisztább látás után meggyőződének, hogy hat láb magas álarcozott nincsen több ez egynél, s midőn visszafordulnánk, már az étkező elment, de néhány percz mulva újra fölpatlan az ajtókilincs, s a domino a legvastagabb hangon, mi az ember és medve közti különbségben még elfér, – szólítja meg az előbbeni cselédet:

– Fáczánt és pezsgőt.

A cseléd elrohant a megparancsolt ételért, de már azon föltett szándokkal, hogy a csodaállatnak minden mozdulatát megleszi, tán nem is a szájába dugja a falatot, hanem a domino alá.

A cseléd szemei merőre kidagadnak, és meggyőződik, hogy a fáczán egy falatig az álarcozott leple alatt a szájba ment, – a pezsgős poharak nedve

ugyan oda folyt; de minő pokoli gyomor lehet, mely ennyit és ily étvágygyal befalni bir.

Az inas dörgölni kezdi szemeit, mert már az is eszébe jutott, hogy ő bizonyosan álmodik, hisz ilyen szörnyeteg az élő világban nincsen; de mire kidörgölt szemei a tisztább látásra alkalmazkodnának, a fácán elfogyott, a domino elment, csak a borzadó inas maradt egy helyben, hogy hátha visszajő az ördög, hisz mi lehetne más; mert éppen megint benyit s megint döröggi:

– Fácánt és pezsgőt!

Az inas elment a fácánért, mit ugyan meghozott, hanem jött vele egy cseléd, kinek hihetőleg elbeszélte a dolgot, s az is jött bámulni az ördögöt, – a mint ők elnevezik; annál inkább, mert az ördög a másik inasnak is már vagy négyszer megjelent.

Tovább nem leheté titkolni a dolgot, a cseléd a felügyelőnek, az pedig az udvarmesternek tőn jelentést; mert már félték, hogy az ördög minden fácánt megeszik, s más – úgylátszik – épen nem izlik neki.

Az udvarmester helyet foglalt az étteremben, – nem akarta a bolond tréfát elhinni; de íme, megnyilik az ajtó, jó a hat láb magas domino, s azon hang, mely előbb, semmivel sem mondá vékonyabban:

– Fácánt és pezsgőt!

Az udvarmester nem rémült meg ugyan, hanem e szokatlan látványt föltárni eltökélte magát.

A domino másodszor is megjelent, de sőt harmadszor is; azért midőn harmadszor távoznék, az udvarmester utána ment azon elhatározással, hogy a pokolig is elkíséri.

Mielőtt leérnének, az őrház előtt megint megszólamlík a két gránátos:

– Marczi te! ... de jó volt az a fácán.

– Meg az a pezsgő! – jegyzi meg a másik.

– Ide kellene járni kosztra! – véli Marczi, hanem az utolsó szóval már elhallgattak, mert a fekete domino jött, s néhány lépésről kiáltá:

– Hej, ... pajtás, de jó volt a fácán! – mondja, nem is gondolván, hogy az udvarmester utána lesett, és bekísérte az őrszobáig, hol a dominoból egy magyar gránátos húzta ki magát.

Az udvarmester az őrtiszt szobájába ment, s elmondá a furcsa történetet, mégpedig nevetve, mire aztán a hadnagy azon fölvilágosítást adá, hogy egy hadnagy barátja lejövén a vendégségből, átadá dominóját, mit ő vacsorázásig használván, azon gondolatra jött, hogy a káplárnak is jól esnék valami, tehát neki adta a dominót, s minthogy az utasítást kért, mondám neki.

– Ne teketóriázzon sokat, hanem kérjen fácánt és pezsgőt.

Könnyű volt aztán kibonyolítani a dolgot; mert a dominó a tizenkét gránátos közt kézről-kézre járt.

Most már kedves olvasóim, – a fáczánpecsenye elfogyott, s ahogy elmentünk Milánóba, azonképen gyerünk vissza.

KÉT FÖSVÉNY.

Mintha delet harangoznának, úgy meghallja az ember ezt a szót: *gazdag ember*, s mint a jó falatnak megnyalja a száját; de hát kérek mindenkit, mondja meg nekem, körülbelül mennyie legyen valakinek, hogy gazdagnak mondjuk? mert az, hogy egyik megirigyli a másét, gazdaggá nem teszen senkit.

– Mit busúl János? – kérdi a házas zsellér a koldust.

– Könnyen kérdi kend, – felel a koldus, – ha nekem házam volna, gazdag ember volnék.

Ilyenformán beszél a koldus, míg a másik ma is azon gondolattal ébredt föl: *ha nekem fél helyem volna!* Meg sem gondolta a jámbor, hogy a félheyles ugyan olyant gondolt; mert a mint a szomszéd egész helyesnek udváráról, reggeli munkára kihajtott a szolga jó négy ökröt, ... veséig fohászzkodott: *Uram s én istenem!* – *ha nekem ilyen négy ökröm volna, meg egy egész helyem, nem cserélnék senkivel a földön!*

És ezt a jóságos úristen békével hallgatja; s kérdem azon kedves felebarátomat, ki ezt most olvassa, ha rábizná az úristen a maga dolgát: ezzel a kunyoráló néppel valljon mit csinálna?

Bizony, bizony mondom, elbotozná őket.

I.

Vámod helységben, a mint közszájon forgott, lakott két gazdag ember egymás mellett, – talán maguk sem tudták, mennyit birnak; mert a világ azt gondolja, ha ő meg nem számolhatja más ember pénzét, ráfogja, hogy de maga sem tudja a számát.

Különbség annyi volt a két gazdag közt, hogy az egyik posztóruhás úr volt, és cserépszindelyes házban lakott, fölül reá tekintetes úrnak hítták, sőt tán nagyságosnak, amaz pedig megmaradt a szűrben és a hozzávaló ruházatban; pedig a mint mondják, zsákszámra állt nála huszas, tallér, de még az arany is.

Elszomszédkodott a két ember; bajt nem csináltak egymásnak, s a mint a nagyságos urat Vámodynak, a másikat pedig Budainak hívták, akként kötekedtek egymással.

– Budai szomszéd könnyen fütyül, még az egerek is szivesebben laknak nála; mert buzát rághatnak, míg nálam, hitvány zabban vásik el a foguk, – mondja a nagyságos.

– Jól van jól! – felelt Budai – de nem mondja nagyságos uram, hogy a bankószámlálásban a keze is elfáradt, annyi eleséget adott el! hogy is ne? mikor ilyen egyenes földön is, mint a mi helységünk, bár mekkorát ágas-kodjék nagyságos Vámody szomszéduram, se szélét, se hosszát nem látja a maga földjének.

Mondom, ilyenforma tréfákat mondtak el egymásnak, a miben az a fődolog, hogy szóról-szóra igaz, mert mit a fősvény és az irigy meglát, annak mértékét veszi; s nincs az a számtartó, ki azt úgy apróra föladná, mint a ki a másét is a magáé mellé szeretné legelni irigy szemeivel, de a magáét bármennyi, mégis keveselli.

– Haha! – mosolyga nagyságos Vámody úr – én bírok a magaméval, hanem Budai szomszéd! Ha nekem olyan fölött fiam volna, mint magának, lerugnám a gondot, úgy is özvegy ember szomszéduram, – én azt a legény-gyereket embersorba fognám; házasodjék s ne válogasson oly soká a lányok között.

– Ha nem talál magához valót, – mondja Budai.

– Azt tartom, talált már, csakhogy szomszéduram nem tudja.

– Nagyságos uram talán tudja? – kérdi kíváncsian Budai, mire amaz nem egészen tréfával mondja.

– Tudom is, nem is! – mondja Vámody úr.

– Gazdag-e? – kérdi szóba kapva Budai olyan kapzsi képpel, mintha a bőrére alkudnék valaki.

– Miért kellene, hogy gazdag legyen? – kötekedék Vámody úr, – nincsen magának elég?

– Azt elhiszem, hogy van; de ha az enyémet megsegíti enni, hát annak leszen-e annyija, hogy én a részemet azéből majd visszavehetem?

– Nem tudom, – felelt kurtán Vámody.

– Nem-e? – bámult el Budai – no hát én meg tudom, hogy az én kenyéremet meg nem szegi semmi koldus maradék.

– De hát a fiú mit mond, öreg? – faggatá odább amaz.

– Nem kérdem én az ifiurat, hanem ha megunta az én konyhámat, elmehet. – Elviheti, a mije van, egy cseréppipáját; majd meglátom annak a parázsánál mennyit melegesznek?

– Ej, ej, Budai szomszéd, – a kit az Isten így megáldott!

– Úgy kell neki, – tréfálódzék emez.

– Jól van jól, – de másra is kellene ám nézni.

– Mire? – fordult oda a szomszéd.

– Hogy a miye annak a lánynak a szépségén kívül van, fölér tán annyival, mit szomszéduram a fiának ad.

– S mi volna az?

– A *becsület*, – válaszolt Vámody, átvévén egy levelet, mit a szolga hozott a mérnöktől.

Budaiban öklözködött a méreg, hogy így megleczkézték, s gondolá magában, megszolgálom én még a kölcsönt.

– Ez csak tréfa! – mondja aztán Vámody, másfelé kívánván ütni a dolgot, – már ez a mi sorsunk édes szomszéduram, magának fia van, az csinál bajt, – nekem meg lányom van, a miatt pedig én vakaródzom. Kérik is, nem is néha, máskor pedig adná is az ember, nem is.

– Pedig már azt hallottam, hogy elszalasztjuk a kisasszonyt, – mondja Budai engeszteltebb hangon, mikor máséről volt a szó.

– Az biz elfutna, csak ne fogná ez ember a kötényt, – mondja Vámody egész komolysággal – mit tud bele az ilyen gyerek hova lép? azt gondolja sokszor, hogy a ki legelőször hozzábotlik, mindjárt melléje kell állni.

– Hüüm! – dörmögött magában Budai, észrevevén, hogy a nagyságos szomszéd úr is éppen olyan bajban van, mint ő maga, de csak hagyta tovább beszélni.

– Nem tudom én, mit csinálna az ilyen gyerek, ha maga volna, – nem hogy egy kissé válogatná öregét apraját, hanem még ríva fakad, hogy az apja is épen úgy bele nem bolondul, mint ő, az inzsellér úrba.

– Abba-e? – kiáltott bele Budai.

– Itt van, ni! – mondja amaz, – szintén kikottyantottam a szót, hanem már most mindegy, azt tartom Budai uram, valaminek úgy is vette szelét?

– Egy-két szót hallottam, de nem sokat; – válaszolt Budai – ámbátor megvallom, hogy a napokban éppen a mérnök úrhoz kívántam elmenni, – dolgom van vele, – vontatá odább a szót – föltettem magamban, minthogy tréfás ember, – együtt előhozom ezt a dolgot, s kötekedtem vele; de már látom, jobb lesz elhallgatnom.

– A mérnökhöz megyen szomszéduram? – kérdé Vámody.

– Épen oda.

– Ejnye, ejnye! – vakaródzék amaz. – Ugyan édes szomszéd uram, minthogy ennyire van a dolog, tegyen meg nekem egy barátságot.

– Szívesen nagyságos uram; csak tudjam, mi legyen az?

– Tudja, mit?

– Még nem tudom.

– Maga egy szemmel is többet lát, mint más kettővel, – mondja Vámody úr a mérnök levelét szorongatva – ha a mérnökhöz megyen, – nézzen körül, mennyi a meglátni való?

- Meglesz, nagyságos szomszéduram, – igéri Budai – de csak azt mondom, a mit látok.
- Elég lesz annyi – felel amaz.
- No csak elég legyen, – mondja Budai haza fordultában – minden jót kívánok.
- Szerencsés utat!

II.

Budait mintha fára verték volna, olyan egyeneseket lépett otthon az első házban, várván fiát, hogy annak egy verset mondjon, mely búcsúztatónak is beillik.

Hadd nyomkodja meg a szoba földjét, keressük meg a fiát, ki éppen most beszél Vámody úrral.

– Hasztalan volt minden, édes fiam, – mondja Vámody, Ferkónak – apád azt akarja, hogy buzás zsákjainak is kapjon feleséget.

– Hát mit mondott, nagyságos uram?

– Szóról szóra biz én nem tudom elmondani; mert a milyen méregbe jött, a mit mondott alig fért ki a száján, hanem azt tudom, hogy a szegénységgel nem lakik egy konyhán.

– Kérdezte-e, nagyságos uram, hogy kit akarok elvenni?

– Azt nem kérdezte.

– Az még hála isten; mert tudom, hogy olyan kerítést huzatna a két ház közé, hogy még a felszél sem mászna meg, – mondja Ferkó, s végül megköszönvén a nagyságos úr szivességét, hazafelé indult.

A kapuban szemközt jött egy lánynyal, ki fején korsót hozott tele vízzel a falu derekáról, ki úgy látszék, hogy – a falu nyelvén szólva – a kastélyba való.

A mint meglátták egymást, majd lepottyant a korsó a lány fejről.

– Megijedtél, Náni.

– Harmadnapja nem látom kendet, most meg azt gondolom, hogy a föld alól bujt ki.

– Csak a föld alá ne menjek, apám talán oda is utánam szaglászna, kivált ha megtudná, hogy utánad megyek.

– Hát még most sem szólt vele az uraság? – kérdi a lány.

– Épen előbb hallottam az üzenetet, – bár ne hallottam volna; most már azt sem tudom hazamenjek-e vagy nem? mert ha hazamegyek, édesapám olyant botlik bennem, hogy nem feledem el.

– Az Isten áldja meg kendet, – kéri a lány – vigyázzon ked a szóra... akármit mond, csak az édes apja mondja azt kendnek.

– De azt mondja ám, hogy ne vegyelek el.

– Ha már azt mondja! ... fohászkodék a lány.

– Azt ám, ... aztán én azt elhallgassam ugye?

– Hát mit akar kend mondani?

– Azt, hogy elveszlek, ha lopom is azt a pénzt, a miért megeskentek.

– De hát a kend apja mit mond majd?

– Kitagad, ... azt mondja, ... akkor aztán nem lesz „édes fiam”, hanem marad ökre, lova, búzás verme, keresse azoknak párját, ne nekem.

– Csak én volnék gazdag, siránkozék a lány.

– Majd leszek én szegény, ne félj, – nem sok kell ehhez.

– Hátha megbánja kend egyszer.

– Megbánom? – ha a te szegénységedet nem bántam, akkor a magamét még úgy sem bánom.

– Az Isten áldja meg kendet. – mosolyga a lány.

– Hát mért áldjon meg? – kérdi Ferkó.

– Hogy a szegény árvát szeretni tudja.

– Hát kit, vagy mit szerethessek mást?

– Apja gazdagságát.

– Mi van azon szeretni való, apámnak melyik ökre mondja vissza, hogy szereti? tán az az öklelős, a melyiket két hete be nem tudunk fogni; – vagy az a búzás zsák, mely alatt majd hogy meg nem szakad, mikor megemeli; vagy az a pénzes erszény, melyet napjában ötvenszer megtapogat, – éjjel pedig a miatt aludni sem tud, ... nem tudod te még azt, hogy a gazdag ember az őrzésben jobban elfárad, mint más a dologban.

Mielőtt szólhatott volna a lány, hazakiáltották.

– Még egyet! – kezdi hirtelen Ferkó – azt mondtad, hogy esténként valaki az ablakra jár.

– Az ám, – felel a lány – csak azt nem tudom, hogy ki.

– Majd utána lesek! – igéri Ferkó s dörmögő apjához hazament.

– Megjöttél? – kérdi az apja jó magyar szokás szerint, hogy azt kérdi, a mit lát, mintha igazolni akarná a közmondást, hogy az ember néha még a maga szemének sem hiszen.

Ferkó nem tudta bizonyosan, hogy kérdés-e ez voltaképpen, vagy csak kezdő szó, mikor valakivel össze akarnak kapni, de nem tudják hogyan? azért elhallgatott.

– Mért nem látsz dolog után?

– Én már nem találok tennivalót, hacsak édesapám nem mond valamit.

– Forgattad volna meg a búzát.

– Tegnap este végeztem el, föl is mértem újra.

- Fogyott úgy-e?
 - A mennyit az egerek megettek.
 - Ha így megy, maholnap koldussá leszek – dörmögött Budai.
 - Hát én nem tudnék akkor is keresni annyit, a mennyi nekünk kell? – mondja a fiú.
 - Tán részes aratónak akarsz állni?
 - Mért nem, édesapám, ha másképp nem lehetne?
 - Hüm! – azt mondja az öreg, – de készen áll a szó, talán gondolkoztál is róla valamit?
 - Volt már eszemben ilyenféle dolog, – mondja a fiú, – s ki tudja, mikor állok legközelebb az ilyen dologhoz?
- Nem volt horpadt eszü ember Budai, könnyen észrevette, hogy a gyerekek esze másfelé kanyarodik, s minthogy ilyen kurtán felelgetett, megelégette az öreg a beszédet, gondolván, – majd észre téríti, s ahelyett, hogy küszködne vele, kurtán parancsolja:
- Fogj be!

Befogott Ferkó, az esze szüntelen ott járván, hogy ki mer a lány után ólálkodni, – s míg a lovakat szerszámozta, százfélét kigondolt, miképp érje az ablak alatt azt az egypár csizmás lelket, hanem jaj neki, ha ott éri; pedig ha tudná, hogy saját édesapja kullog oda, mindjárt hanyatt esnék.

III.

Az öreg Budai a mérnök felé járt, taszigálódván benne mindenféle gondolat, s valamennyi arra menvén ki, hogy az a tagosztály miképpen lenne legjobb? hogy ő kapjon-e mindent? vagy másnak ne jusson semmi? mert ha ő reá biznák azt a „makfa” csinálást, hamarabb kilegelné ő szemmel a határt, mint a mérnök a lánczczal méregeti.

Harmadmagával ment, – mindhárman olyan összebeszélte emberek voltak, s mindhárman azt a szentet tarták patrónusoknak, a melyiket úgy rajzoltak, hogy maga felé hajlik a keze.

Épen abba törték a fejüket, hogy a mérnök úr tán megérti a jó szót s míg a többi otthon a napon melegíti a hasát, addig ők tesznek egy fordulót.

Lassabban hajt az öreg, – elől ketten ülnek egymás mellett, a harmadik pedig a hátsó ülésből most huzódik előre; mert a két ember egymás közt helyet hagyott, oda aztán Budai szűrének egyik szárát kiteríté, s most mind hárman azon főzik ki a tervet.

Lassan mentek a lovak, néha szinte visszánézett egyik-egyik, megbámulván azt a fontos dolgot, mit a hátsók kitaláltak a szűrre.

– Kend megy be elől, – mondja Budainak a szomszéd.

– Jól van, – hát én megyek be elől, kendtek meg utánam.

– Ott leszünk – mondja a harmadik; – ha már idáig eljöttünk, oda is bemegyünk.

– Jól van! – mondja Budai – most már bementünk a mérnökhöz, hát aztán?

Itt mind a hárman összenéztek; mert tudták ugyan, hogy mit akarnak; hanem a gondolat nem olyan, mint a tojás, ha sokáig a tűzbe hagyják, magától is kidurranik, ... tehát mikor Budai azt mondta: *Hát aztán?* mint mikor a kereket megkötik, egyszerre elállt az eszük.

Hosszú volt a várakozás, és hogy sokáig ne tartson a csöndesség, Budai lovai közé csapott, azonban meghuzá a gyepőt, mintegy azért, hogy nem akar ugyan sebesebben menni, hanem eszén legyen a ló.

Budai talán elfelejtette, hogy a lovak helyett jobb lett volna a bennülők közé durrantani; mert azokat álló egész nap csettegetheti, most már egyik sem tud a dologhoz szólni.

Időnyerés végett a szűrön kiböködték, hogy miként állnak a mérnök előtt? s mikor azon is megalkudtak, megint ott kezdi Budai:

– Hát aztán?

– Mit kérdez engem Budai szomszéd? – mondja a legközelebb ülő – hát én mondom meg? hisz kend is úgy tudja, mint én, hogy mit akarunk?

– Értem én azt, – mondja Budai – kendnek én is megmondom mit akarok? – hanem fránya szer ám ez az úri nép, nem kap ám ez a kínálás után olyan mohón, mint kend a vászonkorsónak. – Aztán ha az ajtónál mindjárt kitaláljuk a szót, szerencse ha nyitva lesz az ajtó; mert úgy is járhatnánk, hogy a kilincset sem találjuk; azért keresem én azt a szót, a melyik ütni nem üt, találni pedig talál.

– Akkor bizony jobb lesz, ha megetetünk ezen helyen – mondja a másik – mert én odáig ki nem találom.

– De majd én agyalom magamat? – szolt a harmadik – hanem ha kocsira rakott bennünket Budai komám, találjon is ki bennünket, s ha valami okosat gondolt, nekünk ne is mondja, miránk ne vigyázzon, mink úgy is mellette állunk, csak a mérnöknek tudjon a nyelve alá szólni.

– No hát majd jut eszembe valami! – mondja Budai lovait megindítván, – úgy is csak azt várta, hogy a közbizodalom kiáltsa el magát, hogy kénytelenek legyenek az ő eszéhez dülleszkedni mind a ketten.

Hagyjuk őket, s menjünk a mérnökhöz.

Mérnök barátunk azon eleven vérü fiatalemberek egyike, kiket az isten úgy szólván a jég hátára teremtett, nem ugyan azért, hogy jeget kóstol-gassanak; de kik nem rettennek meg, ha legeslegelőll kell elkezdni azt a pályát, melyet a ruganyos párnák hőse ásitozva regényekből olvas ki.

És ez a faj, melyet az idő úgy megviselt, egyik nyomor a másiknak kézen adott, – a tél fagyon kapott, a nyár az égető sugarak alá kergetett; a jónak egy falatját sem látta, a rosszban torkig uszott, a fát azon vágták, az eldült seprű ő utána kiabált, – azt hinnéd, hogy megtört lelkét ötven darabban hozza el, – hogy egy pamlagon aszott méltóságos nyomorék, azt mondhassa rá: *minő rongyos!*

Menj! küzdjél meg vele, – vágd földhöz azt a lelket, ... üsd le...

Mondd, hogy te *czimeres* úr vagy, ha nem hiszik, nézzék meg inasod kabátját, elől, hátul, ahova csak fért a jámbor állatra, felvarrattad szabóddal; ez nem elég, lovaidnak is csináltattál egy pár kabátot, hogy ott is meg legyen írva a te méltóságod.

Mondd: fia vagy a nagyvilágnak, ... ah az a nagyvilág!!! ... ti és a denevérek! ti és a baglyok! ... tietek az éj. Gyönyörű társaság! Magasabbak a ti érdemeitek, minthogy az elég volna pusztán, hogy a *nap rátok süssön*. – Nem, nem! jól látja a nap termeitek függőnyeit, – nem fog betolakodni hozzátok, ... ti természettagadók, kik megvetitek a nyarat gyümölcszeivel, hogy a csikorgó fagy alatt üvegházakból faljatok oly éretlen szilvát, minőt annak idejében potyadékul egészséges ember a Dunába dobál. Oh, te egészséges faj, melyről nem tudja az ember, hogy a dér csipte-e meg, vagy mikor szárogatni kítették, tán a napon felejtették?

Mondd: hogy őseid vannak: hazudtold meg az Istent, vagy a teremtés könyvét, ... mondd, hogy Ádám ő nagysága Éva ő méltóságával faséba jött a teremtővel, hogy az ökröt, lovat, szamarat előbb teremtette, ... kevert lévén a társaság, kimentek a paradicsomból. Azonban én úgy emlékszem, hogy Ádám ő nagysága igen passzionatus kapás volt, ő méltósága Éva asszony pedig valamely vizio alkalmával azon gondolatra jött, hogy a vizet mozgás kedvéért maga hordja, sőt Ádám ő nagyságát annyira meglepte, hogy kedvencz ételét, a hajas burgonyát mindig maga sütötte, s ilyenkor nagy urias könnyűséggel leheveredtek a gyepre, s elbeszéltek, hogy minő kedves fiúk lesznek azok, kik 6000 év múlva bebizonyítják, hogy notre chér papa, Ádám, ... méltóságos úr volt.

Szórd el pénzedet, – szórd el, – dicsekedjél, hogy te az *erényt* megveszed! úr vagy, nem alkuszol; oh mi szép egy olyan bukott erény, melynek árával pajtásaidnak dicsekszel. Minő költészet, ... előmutatni egy elhervadt virágot, melyet ágastól letörtél, hogy dicsekedhessél éppen akkor, a midőn erdőkerülőd megzalogol egy koldust, hogy egy pár ágdarabot fölvelt, hogy egy éjen átmelegedhessék.

Mid van még, mondd el?

Hited? tán azért, hogy tizenkét óraker misére mégysz, hogy mint a kötél tánczosok körutja, – bámulókra találj, s az inas vigye utánad az imád-

ságos könyvet, mit ha az a jámbor otthon felejtene, tán egy látogatójegyet hozna az úristennek, kit nem leltél otthon?

Mid van még?

Reményed? Ne bánts, ... ne nyúlj a szegény ember orvosságához; – mert ha még azt is megrablod, nem érdemled, hogy megviseljen a föld.

Szereteted? ösmerem kedvencz agaraidat...

Tán *hazád* van? ... nem, az nincs, ... neked csak kastélyod van, ... neked csak emeletes házad van, melynek ajtajában ijesztők állnak medvebőrben, hogy jámbor lélek be ne mehessen; a *haza* szegény ember *fogalma*, s ezen fogalomnak odaadta testét lelkét; mert egyebe nem volt. Ez is elég. Azt mondám, küzdjél! Eleven váz, rád nézni borzalom, ... menjünk odább.

Mérnök barátunk papirosai közt ült, segédei hosszú asztalokra nyújtózkodának el térképezni, míg ő gondolataival a kedves lányra gondolt, kit apja fősvénysége nem birt lakat alá tenni.

Két évi folytonos találkozás elegendő volt arra, hogy a fiatalember megnyisson egy ajtót, mely a bizalom benső osztályába vezet.

Higgyétek, nem olyan mindennapi dolog egy olyan fiatalember, ki az élet küzdéseiből teste fiatalon, lélemben öregen tudjon kijőni? valamint igen természetes, hogy egy ilyen ember még a vénnel is könnyen süvegelt, annál simulóbb tehát egy fiatal nő, midőn megközelíti egy lelki erő, nem azért, hogy gyengeségeit árnyékába tolja, de hogy azt fölemelje azon egy szócskáért, hogy: *szeret*.

Repkény ilyenkor a szerelem, mely körülfutja az erőteljes törzset, míg amaz szétterjesztett ágaival hajlik alá minden védelemre.

De soká küzdött egyetlen gondolatért; mert hogy egy indulatot rezzentessen föl, mely fészkiben háborítatlan ül, hogy berontson egy család életébe, szétszaggatni talán a gyengéd érzelmeket: ezt lelkiismeretesnek tartotta.

Ment, ment az idő, ... a szemek el-elfeledkezének, ... egy-egy szóval mindig megszorodott a beszéd, ... a gondolatok súlya többször jelentkezik. Egy, kettő, három, ... nem lehet többé visszalépni, ... az eszme meg van érve, ... mondjátok ki: *szeretlek*.

De nem itt végződik el a dolog, a teremnek még egy ajtaja van, – melyet éjjel-nappal megnyithat az – *apa*; s ha az egyik teremben elfogadtatnánk, a másik ajtón okvetlenül kopogtatni kell.

Az apák rendszeren még egyszer annyi idősek, mint gyermekeik! ők oly komolyan veszik a dolgot, mint a gyóntató pap; nem akarom mondani, hogy a zsebekben vájkáljanak, de ők birnak annyi nyugalommal, hogy megkérdezzék: mi van benn?

Egy zaklató hitelező előtt bölcs nyugalommal kifordítja őket az ember, s ha ezt szinpadon adják, bizonyos lehet a színész a karzat egetverő tapsai-

ról: de az apák nem sokat adnak a karzat tapsaira, ... hanem: a zsebet! a zsebet!

Élég a bevezetésre gondolnunk, hogy kitaláljuk, miként Vámody úr, talán a zsebeket is szívesen megnézte volna, ha Budai véletlenül útba nem vetődik, hogy a mérnöknél, hogy úgy mondjam: *mértéket vegyen*.

A fősvény ember nagyon ügyesen hazudik, ha pénzt kérnek tőle; de midőn lányát kéri, s a kérő olyan elősmert szorgalmu ember, mint a mérnök, – a közönséges házi szótár nem a legalkalmasabb kiegészítő kézikönyv.

Aztán meg az a lány mindjárt ríva fakad, a mint az apa ott kezdi, hogy: *lányom, legyen eszed!* A lány szeretetéről beszél, elmondja, hogy végzetlenül szereti, éppen úgy, mint az apa tallérait; mert ő ezt bizonyosan a legtisztább szeretetnek véli; s elválásról beszélni, annyi mintha viszont az öreget arra biztatnák, hogy erszényének mondjon istenhozzádot.

Az öreg kíváncsi volt, – hasztalan! saját nyugalmának meg kelle adni a tudomást, hogy a mérnöknek valamije van. Az ellenkezőt egy fősvény el nem viselheti, akár Vámodynak hívják, akár Budainak.

Tudjuk, hogy minő három ember megyen a mérnökhöz, ki Irmájának levelén andalog, mely azzal végződik: *Édes Imrém, bárha, mi szegények volnánk!*

És legyen annak a jó úristennek elegendő béketürése meghallgatni az emberek kérését. Hányszor ordítanak, ha megadná azt, mit esenkedve kérnek?

Azonban oda értek az utasok, beszéltek, végeztek, s Budainak utasítására gondolva, halljuk a végszót:

– Tudja édes Budaim, mennyi százezer forint?

– Tudom.

– Tehát még százezer forintért sem adom.

– Talán mégis, megalkudhatnánk, tekintetes uram.

– Lehetetlen, – válaszolt a mérnök.

– Ez az utolsó szó?

– Én a magamét megmondtam, végzé be a mérnök.

– Jó egészséget.

– Szerencsés utat.

Hazamentek az utasok, Budai még az utcavégen lerakta embereit, és a lovakat egy szolgagyereknek adván, Vámody felé ment.

– Nos! ... megjöttünk? – kérdi Vámody.

– Éppen most.

– Láttuk a mérnököt?

– Szinről színre, nagyságos szomszéduram.

– Hát mennyit ér az a mérnök?

- Szerettem volna, ha nagyságos uram maga alkudott volna vele, – mondja Budai lassabban, Irma ott közelben foglalván helyet.
 - Kópé maga édes Budaim, ... denique csak ügyes ember, még alkuba áll vele. Hát ugyan mire tartja a mérnök minden portékáját?
 - Nem mindent, csak egyet nagyságos uram, már az is elég drága.
 - No ugyan mennyi?
 - Biz uram, azt mondja, hogy százezer forintért sem adja.
 - Neki is adom a lányt, – mondja sietve, – mert utóbb a nyakamra töri a nyavalya.
- Két hét múlva meglett a menyekző.

IV.

- A lakodalom napján, már az esketés után, Vámody úr kimenvén a pitvar elejére, meglátja Budait, – magához intette.
- Itt a jó példa, szomszéd.
 - Debiz itt vigan vannak, – mondja Budai.
 - Ha az isten így rendelte, szomszéduram – akár mennyit okoskodjék az ember, végre is másképp lesz. No már ki hitte volna?
 - Aztán mégis meglett úgy-e? – mosolyga ravaszul Budai.
 - Hát mit csináljon az ember? arra való a lány, hogy másé legyen, az ember becsületes.
 - De azt már én is mondhatom, – mondja komolyan Budai.
 - Na, úgy-e? Budai szomszéd!
 - Csak én mondhatom azt leginkább, nagyságos szomszéduram.
 - Na aztán szép keresete is van.
 - De még milyen, – szörnyülködék Budai.
 - Aztán a meglevője is megér valamit.
 - Biz az is szép summa lenne készpénzben, – mondja Budai lelki örömeire Vámodynak, ki a multkori találkozás óta nem beszélt ezen dologról, és most azt kérdi.
 - Mennyit is érhet az a jószág?
 - Húsz huszonötezret, ... magam is megadnék érte.
 - Egy részéért? – kérdi Vámody.
 - De valamennyiért!
 - Hisz a multkor azt mondta Budai szomszéd, – okoskodék Vámody – hogy alkudott vele, ... legalább én így emlékszem.
 - Jól emlékszik nagyságos szomszéduram.
 - És ő nem engedett?

- De nem ám!
- S azt mondta, hogy nem adja százezer forintért.
- Szórol szóra azt mondá, hogy: még százezer forintért sem adja.
- Mit?
- A – – – *becsületét*, nagyságos uram.

Vámody majd szörnyet halt, midőn a becsületet így föltaksálták neki, eszébe sem jutván, hogy multkori leczkéjében, Budainak ő kelme is éppen ilyen drágára szabta föl.

Nincs mit tenni, ... csak az maradt neki vigasztalásul, hogy ezt még Budainak visszaszolgáltatta.

V.

Vámody hasztalan bosszankodott, hogy olyan kapzsi volt; mert az esküt nem lehetett visszaesküdtetni; hanem kárpoztalásul Budait szidta magában; valamint egy párszor saját „ostoba” fejére is öklözgetett egyet, hogy egy pár szón, tudniillik a *százezren* annyira elbódult, hogy még a kérdeztést is elfeledte, ő, ki máskor, ha kupeczkedni kellett, még azt is megkérdezte, hogy hegyes-e a zab?

Budai pedig édes fiát vette szemre; a multkori útban az egyik utitárssal akként főzvéni ki a dolgot, hogy neki fia, annak lánya, – akarám mondani, hogy annál gazdagabb lány nem igen van, – a lány pedig álmában sem szegődhetnék jobb helyre; – az apák szeme után meglett az egyezés, fősvény szemmel egyik a másik vagyonára gondolván, mindenik azt mondá magában: *az is az enyém lesz.*

- Ferkó!
 - Hallom édesapám! – módja a fiú.
 - Én meguntam az asszonycelédet a háznál, hanem megházasodol.
 - Meglehet édesapám, majd csak akad valami jóra való személy.
 - Én már néztem egyet.
 - Hát édesapám akar házasodni? – kérdi Ferkó.
 - Neked néztem. – válaszolt újra.
 - Úgy!
 - Úgy ám! azért szedd össze magadat, hogy Biró Imre komámuram, ha eljön.
 - Kérőnek? kapott a szóba Ferkó.
 - Megvan a kérés már, – éppen az ő lányát akarom.
- Ferkó nem jól érezte magát, azért azt mondja:
- Édes apám! tetszik kelmednek az a lány?

- Tetszik bizony, azért azt akarom, hogy neked is tessenék.
 - Ha kelmednek olyan nagyon tetszik édesapám, nem áll útban senki, vegye el kelmed maga.
 - Én azt mondom, *muszáj!* – lármázott Budai.
 - Hát hazudni is *muszáj*, édes apám?
 - Ki mondja azt?
 - Kelmed édesapám! Mert, ha én azzal a lánynyal pap elébe állok, s a pap azt kérdi: *szereted-e azt a lányt*, hát azt mondjam, hogy szeretem?
 - Azt.
 - De akkor *hazudom* ám édes apám.
 - Hát nem veszed el?
 - Kelmed engem kérdez, pedig én kérdeztem édes apámat.
 - Jól van, hát nem házasodol?
 - Ha azt gondolja kelmed is, a mit én.
 - Azt gondolom; hanem gondolok én még olyant is, a mi eszed ágában sincs.
 - Nem tehetek róla, – válaszola Ferkó.
 - Nem tehetsz? de majd tennél, ha egyszer – *megházasodom*.
 - No lássa édesapám, – mondja Ferkó könnyebbült lélekkel – ha úgy megtetszett az a lány, vegye el maga.
 - De majd veszek én mást, *aki nekem tetszik*, – mondja nagy méreggel az öreg, s kiment az udvarra.
- Ime ilyen az ember, másra akarja tolni azt, a mi magának sem tetszik. Ember! ember! aztán te érted halt meg egyszer Krisztus?

VI.

Csak egy régi gondolatot mondott ki az öreg, ki éppen azon korban volt, midőn az ember, ha akar, még egyszer – *megbolondulhat*.

Engedelmet kérek ezen kifejezésért, mely Budaira és a korabeliekre ráillik, – mert ha egy megszürkült fejű ember lányok után veti az esztét, – bizvást mondhatja róluk az ember: *Deres a fű, édes lovam ne egyél*.

Vámodyban, mintha orvosságot vett volna be, úgy járt-kelt a méreg, várván a jó alkalmat, hol vethetne neki egy gáncsot, hogy hosszában láthatná a földön.

Azonban üzte-füzte a gazdagságot, s ha eddig egyet fordult napjában az udvaron, bezzeg tett most három, négy fordulót.

Ekkor vett észre egy rést Budai kerítésén, melyen egy ember könnyen átfért, s a mint a gaz itt magasabb volt, meglátszék a csapás, melyen valaki, nyomon menve, éppen Vámody úr cselédházának ablaka alá járt.

– Ez bizonyosan az a szegény Ferkó gyerek lesz, – gondolja Vámody, s minden neheztelés nélkül odább ment.

Ekkor jött be az udvarra Ferkó.

– No, Ferkó, – mi ujság?

Persze, hogy volt ujság, mit elmondjon, azzal el is mondta Vámodynak, egész addig, hogy megházasodik.

– Tehát vegye el azt, a kit neked akart adni, – mondja Vámody.

– Én is azt mondtam, nagyságos uram, – de azt mondja ám édes apám, hogy olyant vesz el, a ki neki is tetszik.

– Bizony, mondom, még elmegy az esze! – mondja Vámody, míg utóbb, azt kérdi: apád tudja-e már, hogy kit akarsz elvenni?

– Dehogya tudja nagyságos uram, ha tudná...!

– Hát nem vesz észre, mikor átjössz ide?

– Az ajtón jövök, nagyságos uram, láthatja.

– Az ajtón?

– Igenis ott, nagyságos uram.

– Hisz a kerítésteken egy rést vettem észre.

– Talán a kutyák mászkálnak ott.

– Az meglehet – mondja Vámody félben hagyván a beszédet, azonban folytonosan azon tündődött, hogy ki mászkálhat ott, ha csak maga az öreg nem.

– Fogjunk farkast, – gondolá magában, s két óra alatt az ablak alatt kénszen volt egy verem, a nélkül, hogy gyanította volna valaki, hogy az miért van?

Vámody maga náddal befödte a vermet, arra egy arasznyira földet hányt, s készen volt a csapda.

Budai aludni hajszolta embereit, s midőn mindannyit leparancsolta, a kerítésen átballagott a cselédablak alá; mert a vén varju hizott a látástól, minthogy a szomszéd nagyságos úr kivásárolta a cselédből a munkát, jó későig még ébren voltak a vászoncselédek.

A kerti házból legkényelmesebben leste Vámody a farkast, ki Budai képében előkullogott, s csendesen az ablak alá ment.

Benéz az ablakon, hát saját fiát látja ott benn, kiről azt gondolta, hogy otthon, szokott helyén a szénapajtában alszik vagy búsul.

– Hát ezt szereti? – gondolja Budai, értvén a lányt, kinek a látásán még az ő két szürke szeme is megélesedett.

– Majd adok én neked, – dörmögé magában, – csakhogy az utolsó szónál két ölnyt sülyedt alatta a föld a verem fenekéig.

Ekkor jött elő Vámody, s közelebb menvén, mintha magában beszélne, mondja:

– Zörgést hallottam, itt bizonyosan farkas van a veremben!

Ezen szavakat Budai egy betűig mind meghallotta, de nem szólt.

– Azt tartom belelövök egy párt a verembe, hogy ki ne ugorjék.

– Jaj oda vagyok! – kiáltja Budai.

– Ki az? mi az? – szólt hangosabban amaz.

– Ki volna? – hát én vagyok nagyságos szomszéduram.

– Budai szomszéd! – ösmeré föl Vámody – hát mit keres itt?

– Mit ám? – mondja bosszusan a fogoly – magam is szeretném tudni.

– Na, na, kópé maga édes Budai szomszéd – tudom én mit akart.

– Mit hát?

– Nem várhatta meg, hogy mi mondjuk meg, hát menyét akarta meglátni, hogy jó dolgos-e? ... tudom én ezt édes Budai szomszéd, – nem hiába van az a rés a kerítésen.

– Hát már ezt is tudja! nagyságos szomszéduram.

– Hogy ne tudnám! csak tudom, hogy mi történik az udvaromon.

– Nyujtsa le hát a kezét nagyságos uram, hadd kapaszkodjam ki.

– Azt már nem teszem – nevéte a másik – ha csak meg nem igéri, hogy fiát azzal az árva lánynyal összeházasítja.

– Dejsz nagyságos uram, megmondtam én a fiamnak, hogy ki lesz az övé.

– Tehát maradjon itt; meghálhat itt, akár itt lakjék; mert én ide egy lelket sem eresztek, míg az a fiú meg nem esküszik a lánynyal; mert ha Budainak hire támad, hogy elbujdosott, csak lesz annyi esze a fiának, hogy megházasodik mindjárt.

– Már látom, nem marad adósom szomszéduram.

– De nem ám, ... azért az ígéretet.

– No hát vegye el a fiú a lányt, nem bánom, Isten úgy segítjen.

Kihuzta Vámody Budait; – s midőn később a lakodalom megvolt, azt mondja Budainak: – Szomszéduram!

– Tessék parancsolni!

– Ezt meg én nem adom százezer forintért!

KÉT SZOMSZÉD.

I.

A falu végére tódult ki a népség, még a húsos fazekat is kijebb húzta a sok asszony a tűztől, s bereteszelte a konyhaajtót, aztán ment a többi után, mintha hegedűszóval csalnák ki az embert az utcára, pedig az egész láрма nem egyéb, mint hogy a falu kisbirója egy lyukadt fenekű dobot ütött néha oldalba, s ezzel a rekedt hanggal egy csoportba hívta valamennyit.

Kifehéredett egy ház a többi közül, – nem egy esztendeig állt ott a koldo, s némely ember, kiben nem fért meg az erkölcs, üdögélt előtte becsipetett lábbal, – de most milyen kárörömmel nézi, hogy nem kell süvegelve elmenni a ház előtt, hanem ha kibírná az erszénye, még ígérhet is reá.

– Ki ad többet érte? kiabált a kisbiró, s a vevők itt-ott egy-egy forintot vetettek az előbbeni szóhoz.

– Én is hadd szólak hozzá! – mondja egy hegyes orrú ember, nagy fönnen egy forinttal megtoldván az ígéretet, – s azontúl már nem akadt ember, ki ígért volna, hanem elpusztulván a legelső sorból, hátrább-hátrább húzódának.

– Senki többet? kérdi a kisbiró újra, mire a szolgabíró is azt mondja:

– Atyafiak! ne húzódjunk félre, hisz ez a telek még egyszer annyit ér, – ne hagyjuk a szerencsétlen apának fiát koldusbotra jutni!

Egyetlen egy szó nem hallatszik, mindenik szűrébe húzódik, csak a hegyes orrú jártatá fönn a fejét, melyen a kalap már olyan kevélyre állt, mint ha mondani akarná, hogy nem igen szoktak vele sokat köszöntgetni.

Mindenik érzé, hogy a szolgabírónak igaza van, de nem mert kikötni senki azon emberrel, ki elől visszahúzódának; mert a ki még eddig útjába állt, – megbánta azt halálos holtáig.

– Először is! ... másodsor is! ... senki többet? ... mondja a kisbiró már majdnem riva fakadva, ... harmadszor is! ... mondja olyant ütve a dobra, hogy még az a feneké is beszakadt, a melyik eddig ép volt.

Lassanként elkótyáltaték az ingóság, s mikorra a végrehajtási összeg fődözve volt, nem maradt egyéb, mint egy ujdonatuj kapa.

– Még ez a kapa megmaradt neked, – mondja a hegyes orrú ember a nyulánk legénynek, ki az apai vagyonból éppen most mult ki, – jó szer-

szám, – még ha jól megkapaszkodol benne öcsém, emberré lehetsz utána! végzé be egyet olyan ferdét nevetve, miből nem látszik ki egy garas ára jó kedv, hanem van benne vagy hetvenhét ördög.

II.

Vagy tán jobb lesz, ha egészen elejéről kezdjük a dolgot, mikor aztán könnyebben kisül, miféle ember volt, a kit eddig csak hegyes orráról ismerünk; valamint az is meg leszen mondva, hogy kik voltak az ő atyafiai nem annyira a *mennyben és földön*, mint a mélységes *pokolnak* fenekén; mert hiába, némely ember már csak azért is röstel a mennyország felé nézni, mert a fölnezéskor megfájdul a nyaka.

Holló Péter uram, az a hegyes orrú ember, csakugyan, soha sem is panaszkodott, hogy nyaka megfájdult volna, – elgondolta magában, minek nézegessen fölfelé, mikor az ő lelke be sohasem fog oda menni, – arra pedig nem is gondolt, hogy ha cselekedeteinek egyszer mértéket fognának venni, ugy bele illik a pokolba, mintha csak neki szabták volna.

Valaha iskolába is járt *Holló Péter* uram, hanem az egyszeregyét még nem kuszálta meg úgy senki, mint ő; mert ha neki bolondult, mindegyre azt mondá, hogy kétszer kettő *három*; de aztán még ugyanazon napon meg azt is mondá, hogy kétszer kettő – *öt*.

Már a ki jobban ismerte, azt mondá, hogy ő kelmének kétféle egyszeregy volt, az egyikkel kiadta a pénzt, – a másikkal pedig bevette; elég az hozzá, hogy nem vallotta kárát, mert a fél falu benn ült erszényében, csakhogy neki mégis azon járt az esze, hogy a másik felét is mikép rántathatná be.

Hanem annak a másik félnek az volt szerencséje, hogy a faluban egy *Galamb István* nevezetű ember lakott, ki aztán jó szóval és jó segítséggel megmentette őket *Holló* uram körmeitől; mert *Galamb István*, ha találkozott is *Holló* urammal, az egyik ugyan reszketett, hanem az az egyik mindig *Holló Péter* vala.

Egyszer úgy a gyalogúton jöttek össze, vagyis inkább *Galamb István* elérte *Holló Pétert*, s minthogy a gyalogutról a vetéseken át nem lehet megszökni, *Galamb István* *Holló Pétert* kézen kapván, ekképp szólítá meg.

– Alig értem el kendet, – pedig elapróztam, a mint lehetett.

– Sietős dolgom van, – felel amaz mindig gyorsan lépegetve; mert ugy látszik, nem igen kívánta meg azt, a mit a másik neki mondani akar.

– Márpedig hiába siet, Holló szomszéd, – mert én hazáig el nem szalasztom, meg jobb is, ha én érem el előbb kendet, mint más.

– Mi volna az a más? – kérdi aztán Holló.

– Az Isten keze! – mondja a másik olyan hangon, mire a lelkiismeret legjava álmában is fölébredne egyet.

– Bizony még prédikációt is tudna tán mondani, Galamb István uram? – mondja a másik, nem mervén megkendezni amazt.

– Mért ne, ha rákerül a sor, – kivált, ha tudnám, hogy kelmednek használnál; csakhogy azt hiszem, hogy elvesztegetett szó volna, a mit kendre pazarolnék.

– De jól ismer, kedves Galamb István uram? mondja gúnyolgotva amaz.

– Talán azt hiszi kend, hogy nem. No, jó, – hát ha eltörött kendnek a tükre otthon, majd megmondom én, milyen ember kend, – mondja Galamb István, még annyi időt sem hagyva, hogy amaz szóba kaphasson, hanem amint amaz megállt, hihetőleg azért, hogy jobban félreterelhesse a beszédet, föltárta balkezét, s annak hüvelykén mutatá jobbik kezével:

1-ör is, drága (az annyit tesz, mint mákvirág, melyből senki sem hiszi, hogy virág) Holló uram, a földes uraság a legelő elkülönzését akarván, egy telektől ajánlott tizenöt holdat, de kend föllármázta a falut, hogy az nem elég; pedig jól tudta kend, hogy pör útján jó szerencse lesz, ha tizet kapunk, a mint akkor én előre is megmondám, és úgy is lett; hanem kendet bírónak választották, s kend a pörpatvarban addig halászott, hogy a kend része ötvenszer kikerült; a minek szagát midőn megéreztük, kendet a bíróságból ki is csöppentettük.

2-or. Kend olyan félprókátor, s ahol valamely bolondra akad, megigéri neki, hogy kikeresi az igazságát; hanem előljáróba egy esztendő borjut már elvezet amannak udvaráról, – mint tavaly is tette kend Kapás András-sal, – végre aztán úgy kikereste kend az igazságát, hogy a háza is belerítt – pedig a vén bolond maga is jól tudta, hogy csak olyan igazsága volt, mintha Holló gazda az én dolmányomat megkivánná, én meg nem adnám kendnek.

3-or. Kend azt mindig tudja, hogy ki a megszorult ember, kend azt megkerüli, s egy-két rendírás mellett pénzt is ad neki, hanem előre is már az aratás előtti időre teszi a visszafizetés idejét, mikor még a módosabbnál is megmozdul az utolsó forint, – ilyenkor aztán vagy fele árban alkudja ki kend a termést, vagy dobót üttet; s mire amannak megérnék a buzája, kend már aratót is fogad reá; amaz pedig elmehet az esze után, mert még csak most tudja meg, hogy már akkor elment, mikor kendnél betette a lábát.

4-er. Ha még ez nem elég...

Azonban hagyjuk mi Holló uramat ott, ahol van, ráfér a szappan csak legyen haszna; mi pedig nézzünk valamivel odább, s mikorra Galamb István elvégzi a szót, megint itt lehetünk.

III.

Fönt röpködött már a pacsirta a levegőben egyedül, s oly boldogan csi-csergett a magasban, hogy szinte példát vehetne róla az ember, hogy a jó lelkiismeret mellett magában is boldog lehet, és nem szükséges a korcsmába menni.

A kikelet megnyílt, a virágok illata megjárta a levegőt, s ha már a fűszálat is kicsalta az áldott természet, mért ne örüljön a fiatal saját fiatalságának.

Megleli a szem a szemet, s az a nem mondott titok végre is úgy kiül a fiatalnak két orczájára, hogy a ki azt nem röstelli nézni, bizony kitalálja.

Hányszor mondja azt egyik-másik néném asszony, hogy a fiatalság ilyen bolond, amolyan bolond; hanem ha már az igazat meg kell mondani, néném asszony azt a vasárnapi fekete selyemkendő fejtakaróját aligha el nem cserélné azért a kis piros pántlikáért, mely annak a szép leánynak hajába van fonva; mert hisz hej, nem feledte ám ökelme sem, hogy mikor még ő is leány volt, jól esett ám, ha a háta mögött meglépték a nyomát.

Ebben az időben, ebben az órában haza felé takarodott már a népség, s minden irányban a falu felé tartottak, a többi közt pedig legelől ment egy gyönyörű szép leány, messze elhagyván a többit, kivéven egyetlen egy legényt, ki a lépést nem igen röstelte.

Gyanította a leány, hogy ki jön utána, de a viláért vissza nem fordulna, a legény pedig fél órája nem tud egy kezdő szót találni.

Végre a legény körültekintvén magát, s látva, hogy egy jó fertályig oda nem ér senki, hogy mégis meg legyen kezdve a beszéd, hangosan mondja:

– Ejnye, ... majd elfelejtettem... mire a leány meglepetve nézett vissza, s talán már ő sem bánta, hogy a legény megszólamlík, – tehát azt kérdi:

– Mit felejtett el kend?

– Te bizony nem szólnál az embernek, – mondja a legény közelebb érve, – hát mit is mondtam reggel, mikor a keresztútnál elváltunk?

– Azt, hogy majd mond kend valamit, ha megint összetalálkozunk.

– Jaj! ha én azt neked megmondanám – fohászodik a legény – de miért is mondanám meg? mit törődöl te az én mondásommal, jobb, ha a más világra viszem a szót.

– Jaj! ijed meg a leány, – ne mondjon kend olyant, hátha a más világon nem találna a kend lelke nyugtot, aztán ezer esztendeig sem akadna olyan, ki megváltsa a kend lelkét.

– Hát szóljak, Örzse? – kérdi a legény.

– Inkább, mint elkárhozzék, gyónja be a papnak.

– Meggyónnám ám, – de hiába gyónnám meg a papnak, nincsen annak arravaló penitenciája.

– Uram Jézus, könyörülj rajta! – mondja a leány ijedten nézve a legényt.

– No, – lásd, már most mi lesz belőlem?

– Csak el ne kárhozzék kend?

– Magam is azt gondoltam, hogy így már elvisz engem az ördög.

– Tud-e kend imádkozni? kérdi a leány a legérsztvevőbb jó akarral.

– Talán valami kurtát majd csak tudok, mondja félvállról a legény, mire a leány azt mondja:

– Inkább majd én is imádkozom, – van anyámnak egy nagy imádságos könyve, minden nap végig imádkozom, csak haszna legyen.

– Ne vesződjél, édes hugom.

– Hát miért ne, hisz kend nem *rossz ember*. Igazán mondom, hogy nem.

– Az igaz, nem bántottam senkit, kárt se okoztam.

– Ugy semmi baj, most már nem kárhozik el kend, pedig úgy féltem, hogy majd a más világon sem látjuk egymást, pedig az hosszabb, mint ez.

– Bizony pedig, édes Örzsem, azt tartom, hogy ezen a világon sem látsz te engem soká.

– Aztán ezt csak most mondja meg kend?

– Azt tartom, most is jókor van.

– Istenem, hát mi baja lehet kendnek? – mondja a leány, rimánkodó hangon.

– De majd elfutsz, ha megmondom.

– Itt a kezem, hát nem futok el. Mire csakugyan kezét is odanyujtá.

– Lásd Örzse, ... nyögé a legény... *igen szeretlek!* mondja aztán, mire a leány hirtelen elereszté a legény kezét.

– Tudtam, hogy így járok! – szólal föl a legény, – hanem hisz, ha eleresztetted a kezemet, hát még csak most tudom, hogy elvisz engem az ördög.

– Az istenért! ... – mondja Örzse a legény kezét újra megfogva, – ne mondjon kend olyant, ha már engem szeret.

– Hát ne vigen el az ördög?

– Ne, ... a világért se! – feleli esedezve a lány.

– Aztán eleresztetted-e a kezemet?

– Soha, de soha! – feleli Örzse oda gondolva az életnek hosszát, mire a legény teljes boldogságában talán meg is csókolta volna a piruló leányt, ha körülnézvén, észre nem veszi, hogy édes apja majdnem a sarkukban van már, vele pedig Holló Péter fehérre szapulva, mert a képében nem látszik egy akkora piros hely, hogy egy gombostű foka eltérne; hanem ne is gondolja senki, hogy tán a lelkiismeret meszelte volna be, hanem a méreg.

– Engem ugyan megleckézettett Galamb István uram, – majd meglátom, hagyott-e valamit a nagy prédikációból a fiának is, hogy itt a gyalogúton bolondítja más szegény ember gyerekeit.

– A prédikáció megvolt már, Holló gazda, – hanem ha kedve telik benne; megmutatom, hogy a prédikáció után mi következik. Ezen szónál már elérték a fiatalokat, kik meglepetten még most is egy helyben álltak.

– Édes fiam, – kezdi rá az apa, mert a fiú Galamb István fia volt – szeretted ezt a leányt?

– Hiába tagadnám, édes apám, most mondtam meg neki! – mire a leány elvörösödve fordult el a beszélgetők elől.

– Kedves leányom, – beszél újra az apa – talán még sem oly ijesztő a fiam, hogy úgy elfordulsz tőle – s ezen szónál megfogá a kezét, – mire a leány is az öregre tekintett, – az öreg pedig a fiúhoz szól: – Fiam, – nékem mindegy, akárkit választasz, de ha a szót kimondád, azt emberül megtartsd.

– Megtartom, édes apám! – mondja a fiú ünnepélyesen, – ránézve a leányra, kinek szemében a könnyük csillogának.

– No hát, édes fiam, édes leányom, – ha szeretitek egymást, – az én áldásom mellé áldjon meg benneteket az Isten! ... most már együtt mehetek haza.

Holló nagyot nézett; mire Galamb István a bámulót ekképp szólítja meg.

– A prédikáció után, – Holló uram! – esküdtetni szoktak.

IV.

Holló Péter bevette az orvosságot, hanem föl is kevergette benne az epét, dúlt, fúlt mérgében, jártatta az eszét mindenféle gonoszságon, mert az ilyen ember nem azon törekszik, hogy a szegényfoltra takarót terítsen; hanem eddigi gazságainál még nagyobbban törí fejét, mert azt gondolja, ha ennyit is megsokaltak, csinál ő még nagyobbat.

Megtiporta már az udvart, a szobában nem is találta már helyét, utóbb kiment a kert alá, hol egy patak folydogált, s minden háztól egy átjáró volt,

hogy a másik soron levőkhöz átmelessenek; mert a falu úgy épült, hogy két házsor közé esvén a patak, a kertek a folyóra dültek.

Még a kertajtót be sem tette egészen, midőn látta, hogy Galamb István fiastul átmegy a padlón, hihetőleg a leányos házhoz, mely a tulsó szoren feküdt.

– Csak kitörnétek a nyakatokat, – dörmögte magában, – s mintha a szót, mit maga magának mondott meghallotta volna, azt gondola, hogy az a legkönnyebb munka, ha nem röstelli érette a fáradságot; mire egy kis gondolkodóba esett, és hasonló gazemberek módjára nem is azon tündődött, hogy elbirja-e majd ezt a lelki terhet, hanem mikor kezdjen a munkához; mert a gondolat már megvolt.

Az okát is megmondom, miért akarta Holló gazda, hogy a szomszéd fiastul éppen a nyakát törje ki. Régen tudja már a világ, hogy valamint az egyszeri embernek, ha előbb nem, negyven esztendő korában megjön az esze, – úgy némely ember éppen akkor bolondul valami fiatal leányba, mikor már negyven esztendő elmúlt.

Holló Péter éppen ilyenképpen járt, ... addig nézett Örzse után, hogy szinte maga is megdöbbsent, midőn észrevette, hogy kettévált, – ő maga tudniillik az utcaajtóban állt szájátva, – az esze pedig a másik utcaszeren elment a leány után, – s csak úgy ébredt föl újra, ha nagy fehér kutyái közül valamelyik a koldusszagra olyan igyekezettel rohant ki az utca felé, hogy még a gazdát is a kapufához verte. Márpedig ilyenkor úgy megütheti magát a keresztény ember, hogy ész nélkül nem igen lehet el, tehát hetedhét országból is hazaterelgeti.

Hanem jól tudta a vén bolond, hogy a vőlegényt a leányos háznál igen megválogatják; aztán azt az ötven esztendőt nem is lehet ám láda-fiába dugni, mint az öt forintos bankót, hogy azt még el is tagadhatja, ha kéri; hanem éppen ezért, ha egyenesen nem mehetett, azt gondolta, nem rösteli a fáradságát, egy kerülőt teszen.

Ez a kerülő pedig annyiból állt, miképpen a leánynak apja ha valamiben megszorulna, hát ő körömközé kapja; s ha majd egyszer ott lesz, a többi az ő gondja. Egy darab idő óta még a korcsmát is gyakrabban járta, s már azért is hozatott egy meszely bort, hogy a leánynak apját megkinálja vele.

Az úristen tudja azt legjobban, mért kötötte a titoknak végét éppen az embernek nyelvéhez, elég az hozzá, hogy a nyelvet ha egy kicsit megöntözik azzal a négy garasos lével, egy-egy csomót csak megold a sok közül, a minek más mindig hasznát veszi.

Örsének az apja is addig kináltatta magát, végre is bevallá, hogy ő annál szivesebben megköszöni a kínálást, mert azt az egy pár garast, a mi bolondjába bevetődik hozzá, nem hordhatja korcsmáros kézre; mert a fia

váltságáért, kit katonának vittek volna, fele részben még mostan is adós, pedig nagyon kérik.

Majdnem egyenesre ugrott a ravasz róka, hanem az ész megint leültette, s addig beszélt maga is a szükségéről, meg minden olyanról, a miért az ember még vízbe is szokott ugrani; hogy mire aztán megigérete a panaszolkodónak, hogy de ő mégis segít rajta, – már az majdnem kezét csókolt neki.

Szja, Holló Péter kitanult ember volt, azt gondolta, hogy a borbély néha a fájós fogu embert két óráig is elhuzkodja a földön, mert ha mindjárt kirántaná, keveselné az egy forintot egy szempillantatnyi munkáért, azért tehát ő is előbb arról beszélt, hogy a más világban a pénzt még nem is mutatják meg *ingyen*, – tehát a ki most kap, legalább is a lelkét igérete félíg.

Hanem hogy ki ne szalassza a kötélnek végét, kikérdezte az öreget, mikor lesz a fizető nap? S kezét adott reá, hogy ő kiteremti a pénzt *csupa emberségért*.

Midőn tehát eddig jöttünk, megmondhatjuk, hogy a kiszabott időből három nap volt még hátra, s most bánta meg először életében, hogy a feneket ily nagyra keríté.

A rókának is *savanyú* volt a szőlő, mikor el nem érte, hanem Holló uram sem bánta volna, ha most két Hollóvá válnék, s aztán az egyiket jól eldöngethette azon ostobaságért, hogy a koncot hosszú madzagra kötötte, s egy fiatal ficzko kapja el az orra elől; mert abban nem is kételkedett, hogy ha már a leánynak tetszik a fiú, az apja oly örömmel adja, ha ráadásul az anyját kérné, még azt is bealkudná.

– Adjon Isten! – szólt be Galamb István magyaros emberséggel Örsének apjához, mire amazok elbámulva látták maguknál szokatlan időben a még szokatlanabb vendéget.

– Talán baj van? kérdi még mindig bámulva a házi gazda.

– Bizony baj ám, mikor leány kellene az embernek, aztán fia van, – mondja Galamb uram, tréfálva a fiára mutatva.

– Olyan bajom nekem is van – mondja vissza nevetve amaz, – csak-hogy nekem azt leány formában adta az úristen.

– Nohát, tudja mit, Ferencz barátom – szól a másik, – csináljunk vásárt, nekem egy asszony kell.

– Kedves Galamb István uram, csak már a feleségemet ne kérje!

– De a leányát odaadja a fiamnak?

– Három van, kell-e mind a három? neveti a gazda.

– Én nem tréfálok ám, gazda!

– Isten úgy segítjen, magam se! – mondja amaz is jobban neki egyenesedve.

– Mink Örzséért jöttünk, s ha a fiamon nincs kivetni valójuk, Ferencz gazda, – ha apja vagyok, kérő is lehetek; addig egy tapodtat sem megyek, mig beljebb nem hi kend egy jó szóval, vagy ki nem kosaraz a házból.

– Ha nem tréfa a dolog, Galamb István uram, egy pár szót hadd kérdek?

– Meghallgatom!

– Csak leány kell?

– Egyebünk magunknak is van, s ha felesége volna a fiamnak, csak nem jönnék ide leányért?

– Szeretem, ha megértjük egymást, mert a mint mondtam, leányt hármat is tudok adni, hanem pénzt, bizony jó lélekkel mondom, hogy egy garast sem; mert az apró elfogyott, öreg pedig, mi tagadás benne, rég nem volt a háznál.

– Már mondtam, hogy mit keresünk, – ha ládát akartunk volna lopni, Ferencz gazda, akkor az ablakon másztunk volna be; de az ajtónak kerültünk, s már az a kérdés, kapunk-e leányt?

– Én iszen odaadom, meg az anyja is, hanem hát a fiatalok maguk?

– Későn okoskodunk mi már, tudja Ferencz, mi sem voltunk jobbak, én sem a feleségem anyjának szoltam, hanem a leányának; hát ezek is úgy tettek.

– Itt a kezem! – szolt a leány apja.

– Ez meg az enyim! – neveté Galamb István, megfogván az odanyujtott jobbot, s végül azt mondván: – *Egy hónap alatt elrúgjuk a lakodalom porát!*

Szegény öreg, nem is gondolta meg, hogy egy hónap alatt a jó úristen szó nélkül is megmondja, hogy *debzon nem úgy lesz!*

V.

Megereszkedett a baj az országon, addig óbégattak az emberek, hogy *sok az ember, nem ártana egy csöndes háború;* hogy aztán az úristen meghallgatta őket.

A háború olyan furcsa portéka, hogy az emberek nem férnek meg az országúton, hanem a szántóföldeken is verekesznek, és még azt sem kérdik a gazdától, buza van a földjében vagy árpa? Az még hagyján, hanem ott lehet az utcavégben a tilalomfa, hogy tilos a lövöldözés; hanem még az a legderékabb gyerek, ki legelőször fölporköli a falut.

A jó isten úgy akarta, hogy a zivatarból ennek a tájnak is jusson, s egy napon estefelé megjött a pöcsétes levél biróuramhoz, s az otthon nem lévén, Galamb Istvánhoz, a falu gazdájához, hogy a falu határában jó ve-

rekedés esnék, azért takarodjék mindenki, a merre tud; mert ugyan az ágyugolyót katonákért találták ki, hanem azért azt is agyonüti, a ki nem katona.

Galamb István nem igen sokat okoskodott, hanem alkonyattájban föl-fogta a falu ládáját minden kincselével és a kert végén levő luczernásnak sarkán a határkő alá ásta.

Hanem előbb még egy kerülőt tegyünk.

Holló Péter már a multkor elszánta magát, hogy elteszi láb alól a legényt, s minthogy mindig leselkedett, tudta, hogy esteli harangszókor a vizen át elmegyen Örszéékhez s néhány óráig ott tölti az időt.

Igy ment ez a dolog, s minthogy a gyalogpósta a háborút kikurrentálta már, sőt még azt is, hogy a hidakat mindenfelől el kell bontogatni, – Holló uram a kurrensből azt is kiértette, a mi nem is volt benne, azaz, hogy az átjáró padlókat is el kell pusztítani, azért a mint besötétedett, kapott egy fűrészst, és a szomszédék átjáróját egy jó arasznyira befűrészelte.

Mikor készen volt, a kert végében elállt.

Ezalatt Galamb István elásta a luczernásnak végén a ládát, s megindult, hogy Örsze apjának megmondja, hova tette, – hogy mig a bíró megjő, legalább egy biztos ember tudja; mert veszendő az ember, pedig ez a titok olyan, hogy az is baj, ha sokan tudják; de még nagyobb, ha senki sem tudja.

A patakon meglátszék, hogy valahol már megeresztették a gátot; mert a víz erősen tódult, azért a beleesés éppen legrosszabbkor esnék, ahogy úgy is esett ki; mert Galamb István alig lépett kettőt a gerendán, a harmadik lépéssel már a vízbe bukkott.

Csakhamar összecsapódék fölötte a hab és egy becsületes emberrel kevesebb van már a földön, mert az öregember nem birt megbirkózni a folyóval, sirját találá ott.

Azonban volt rémulés a faluban, mindenki holmija után kapkodott, s iparkodott elfutni a veszedelem elől.

De minthogy semmi sem tart örökké a földön, ennek is vége lőn, – a háború nem ért el a faluig, hazamentek a megriadt emberek, csak egyetlen egy halottat kelle megsiratni, az öreg Galamb Istvánt, kinek holtestét a rétre önté ki a patak.

Az apátlan fiúnak fejét mellére horgasztá a nagy fájdalom, – nagyon megérezte, hogy apjában legjobb emberét veszté el. Mindenféleképen igyekeztek megmagyarázni a dolgot, de a nagy zavarban senki sem látván más dolgát, nem is emlékezett senki, hogy itt, vagy amott látta volna szegényt.

A nagy baj megvolt, hanem hogy maga ne legyen, jött utána a másik; mert hisz a baj kéretlenül eljő, nem szükség vendégshivót küldeni utána.

A falu előljárósága bekopogatózott az ajtón, hanem az egykori megsokkott erős hang helyett, a megszorodott fiúnak lassu hangját hallák.

Benyitának az előljárók, és elmondván annyi vigasztaló szót, mennyit jó szívvvel elmondhattak, – emlékezteték a fiút, hogy a falu ládáját adná nekik elő.

Tudta a fiú, hol szokott állni a láda, hanem midőn ide-oda tekint, sehol sem leli, végre a gyanuból ijedelem válik, s nagy bámulásul a többinek, hogy *nincs meg!*

Annyit kiokoskodtak, hogy a zavar alatt tévedett el valahová, de bár föl-forgatták az egész házat, sehol sem akadtak nyomára.

Hány ilyen pillanat van az életben, a baj úgy megüli az ember lelkét, hogy bizony nem lehet csudálni, ha elfárad bele. A megszorodott fiú tán legkevésbé volt megijedve, mintha megadná magát a sorsnak, mely úgy látszik fogadott munkába vállalta el, hogy erről a fiúról minden boldogságot leszedjen, s mintha már még újabb fájdalmat is várna, neki készült, hogy azt is elviseli.

Megszaladta a hir a falut, s Örsze apjával rémülten nyitottak be az ajtón, mikor az előljárók eltávoztak, – s a jó fiú nem tudott egyebet mondani, mint hogy a hir igaz, és ő nem tud segíteni a dolgon.

– Már most mit csináljunk? Kérdi az öreg önkéntelenül, mire a legény, azt gondolva, hogy az utolsó fonál is elszakad már, – nyugodtan mondja:

– Édes bátyám, azt csinálja, a mit most gondol magában, – én nem vádolom szómmal az uristent.

– Nem értelek öcsém?

– Azt gondolom, hogy Örszét akarja kend leszakítani rólam.

– Édes fiam, – szólamlík meg az öreg – ha az isten neked szánta Örszét, én nyomorult féreg nem állok az úristennek útjába, hanem az én szómmal mindig a tied lesz.

Azt mondják, hogy a hol legnagyobb a baj, legközelebb van ott az úristen; s minthogy ezt a fiút a jó barátok nem akarják végképen elhagyni, úgy az úr isten közeledését gyarló szemmel is látom már, s toldalékul még csak annyit mondok, hogy várjuk el az időt, még közelebb is eljő.

VI.

Ott vagyunk most tehát, hol a legelején kezdtük. A földi igazságnak olyan mértéke van, minőt a gyarló emberi ész szabhat, és maga sem tehet róla, hogy a jóságos úr isten egyedül az, kiről el lehet mondani: ő az igaz bírő; mert csak ő tud mindent.

Mi nem tudjuk a vesék titkát, mértéket veszünk a cselekedetnek, s azon szerint itélünk, mit emberi szemmel meglátunk, s e miatt bizony az ártatlant gyakran megrikatjuk, míg a gonosz markába nevet, a mig tudniillik el nem következik az idő, hogy az isten keze le nem nyúl utána.

Holló uram szive csak egy nehezeékkel sem volt nagyobb, mint azon madaré, melynek nevét viseli, melynél még annyival is rosszabb, hogy a szegény pára állat nem tudja, mit csinál.

Megsajnálta ugyan nagyon, hogy a fiú helyett az apja bukott le, hanem midőn a másik veszedelmet hallá, mindjárt tudta, hogy ő miben kapaszkodhatik meg; azaz, hogy a mint a község pénzéért a telket elárverelik, gondja lesz rá, hogy senki se merjen megmoczczeni, – s ha majd a legény a házatlan zsellérek sorába áll ki, könnyebb lesz a leányos háznál olyan árkot húzni, melyen át nem ugrik.

A hol a faluban egy eltévedt garasa volt, mind összelármázta; adósai még a kapufát is megszólíták ember helyett, annyit lóttak-futottak pénzért, hogy a dobot meg ne üssék házuk előtt; s ekképen a mi kirimánkodható pénz volt a faluban, mind az asztalára került, s így már jó formán biztosan volt, hogy előtte senki sem fogja megvenni a házat; s ámbár a telek értéke még egyszer megüté a bmondott kárt, a mint láttuk, Holló uram elől visszariadván minden ember, a jó fiú egyetlen egy *kapával* ment ki az apai ház udvarából.

Holló uram szive csak úgy érezte magát, mint azé a másik hollóé, mikor a mezőn egy nyúlfiút megszoríthat, s a meleg húsból lakmározhatik; eszébe nem jutna, hogy amannak keservesen fáj ez, – neki pedig, – azt gondolja, – *ez egy kedves és jó falat.*

Leütötték a harmadik szót, s a ház a telekkel Hollóé lett.

Ekkor következett az, hogy az elárverelt ingóságokból, mikor már kitelt a szükséges pénz, nem maradt egyéb hátra, mind egy újdunúj kapa, mit Holló ördögi káröröm közt ezen szóval adott át a legénynek: Jó szerszám, – *még ha jól megkapaszkodol benne, öcsém, – emberré lehetsz utána.*

És a jó úristen oly közel volt, hogy ezt az egy-két szót meghallotta, s mintha látnám kezében a mértéket, mely csordultig megtelt már, csak az a hja, hogy ki is folyjon.

Most tehát azt lássuk meg, hogy hogyan megy az végbe.

VII.

Még a rongyot is néha nehéz szivvel veti el az ember, mert rágondol a jobb időre, mikor azt egy-egy ünnepnapon minő gonddal és szeretettel ölté

magára az ember. Mint a hazajáró lélek, az embernek emlékezetében föltámad az elmúlt idők története, a sok jó nap, jó barátok, minden fölelevenedik; tehát hogyan dobja el az ember azt a rongyot, – nem tud tőle megválni, hanem valamely fiókban még egyszer eldugja.

Hát az apai ház küszöbétől, annyi boldog órának emlékeitől hogyan válják meg az ember? Amott a kályha mellett kapaszkodott föl legelőször lábra, – a kályha mellett bújt el, mikor a megérkezett apa kisfiával bujóst játszott, s a kisdedet sarokról sarokra kereste, míg a kis ártatlan alig várta, hogy már elkiálthassa magát, hogy hol van. Az ajtóküszöbről hányszor lógatta le lábát, és ugyanazon helyütt ülve, hányszor szoritá ölbe a fatányért, melybe a szerető anya egy-két szál metéltet vetett, s a gyermek a kismacskákkal, s egy kis borzas kutyával oly szépen megosztzkodott minden szál metélten, mintha csak édes testvérek volnának.

No, de még mennyit mondhatnék el a mai napig, hanem ebből is elhiszik olvasóim, hogy mikor az a megszorodott fiú kilépett a házküszöbön, kicsinybe mult, hogy földre nem rogyott.

Elment ugyan Örszékhez, hanem egész alkonyatig nem birták szavát venni, úgy elszomorodott.

Vacsora után a kertbe ment ki egész a folyópartig, honnét az apai házat nézte, s nehéz szívvvel kereste azt, kinek parancsoló hangja az udvart úgy megelevenítette; de most már csak a képzelődés rajzolja ki az alakot, és csak a fiúi szeretet képzeleli oly élénken, mintha mégis látná.

Midőn a kertbe kiment, önkénytelenül kezébe vette örökségét, a kapát, mintha saját ereje kívül az volna, a mire legbiztosabban támaszkodhatik; de minthogy a nyelet is édesapja faragta, jól esett azon helyet fogni, hova édesapja értette a kezét.

Amint a kerítés mellett átnézett a házra, nagy későn csakugyan észrevett egy alakot, mely az apai ház szomszédságában levő háztól, azaz Holló Péter kertjéből indult ki, s a mint az esteli homályban később kivehető, éppen Holló Péter vala maga.

Később Örsének az apja keresvén a fiút, az egyik cseléd nyomra igazítá, mondván, hogy a legény fogván a kapáját, a kertbe ment el éppen valamivel előbb.

Az öreget a jó indulat küldte a legény után, s éppen midőn az Hollót lelé, akkor ért a kert kerítéséhez.

A legény korán észrevette leendő ipát, s intett neki, hogy csöndesen legyen; mutatván neki, hogy Holló Péter bizonyosan valami gázságon törí most fejét.

Az öreg jóváhagyta a dolgot, nem is mondván a fiúnak, hogy őt is éppen ma fogta kézen Holló, és az adott pénz fejében most már Örsze kezét kérte; hanem az öreg azt felelte, hogy nem.

Tehát az öreg maga is zúdult állapotban vala, és szívesen vett részt a kémlő állapotban. Holló Péter nem gyanítva, hogy valaki lesi, munkájához látott, s mivel ő azt már régóta cselekszi, az újon vett teleknél a határkövet kezdé ásni, hogy majd egy vagy két lépéssel a szomszédnak telkén odább teszi, s ennyivel is nagyobb lesz az övé.

A két leselkedő legjobbnak vélte szép csöndesen átmenni a vizen, illetőleg a padlón, s egy fűzfa mellől alig néhány lépésnyire nézték a jó munkát.

Egy gödör volt már készen, ahova a határkövet akarta helyezni, csak az volt hátra, hogy a határkövet is szépen kiemelje.

Az is megvolt, sőt a másik lyukba már behelyezte, ekkor előlép a legény.

– Jó munkát adjon isten! Mondja Hollónak, mire az egy szót tudott szólni.

– Ne segíjünk? kérdi újra a legény, – mert látom nagyon erős munkába kapott kend, hárman könnyebben végezzük.

– Kendtek leskelődtek ugy-e? mondja gúnynyal amaz Örzse apjára szólva.

– Csakhogy itt vagyunk, – felel ez is kurtán.

– Mit akarnak velem?

– Az is megmondom, mondja a fiú – nem volt kendben ma egy garasárú irgalom, tehát én bennem sem lesz, hanem ezt a lyukat, honnét a határkövet kiásta kend, kiásom jó mélyre, aztán beleállítom kendet nyakig, aztán lássa meg így kendet a falu, – mondja a fiú kapájával elkezdvén az ásást.

Holló nem mert megmozdulni, mert tudta, hogy a legény úgy is nyakon csipi, azért várta az időt, hogy most hogyan szabadulhat.

Alig tett a fiú néhány kapavágást, keményre akadt, azért utána nyúlván, megérzi, hogy egy láda van leásva.

Addig feszegeti, míg nagy csudálkozásra a helység ládája kerül elő isten csudájával azon kapával, melyet Holló uram ma reggel kezébe adott azon szóval: *még ha jól megkapaszzkodol benne, öcsém, emberré lehetsz utána.*

– De már látom, Holló gazda, – mondja a legény, – ért kend a jövődömondáshoz, alig kapaszkodtam meg a kapában, megint emberré lettem utána.

Hollót kiverte a halálveriték, és a furfangos ész nem sugott neki egy ártatlan szót, hogy mentségére szóljon.

– Most már, látom, vallatni kell kendet – szól a fiú, azért induljon kend, elkísérjük a falu házára!

– Irgalmazzanak! kezdett nyöszörögni Holló.

– Ne fárasztson magát! – mondja a fiú – annyi embert megrikatott már kend, hogy a sok sirást, rivást, nyöszörgést az egész falu megszokta, és most a kendével sem törődik az ember, – tehát iziben mozduljunk!

Mit volt tenni, Hollót előre toltta a fiatal, azért magát megadva ballagott, csak akkor állapotodott meg, mikor az átjáróhoz értek.

– Na, ne támolyogjon kend, hanem lépjen a padlóra! de Holló uram reszketett, mint a megkezdett kocsonya, s nem akart rálépni; mert a lelkiismeret besugta neki rettentő gázságát.

– Kend megyen elől, mi meg utána! parancsolá neki a fiú újra.

– Édes fiam! – rogyott térdre a gonosz – leszakad alattam a padló.

– Az meglehet, – hogy ilyen gazembert nem bír meg, azért is jobb lesz, ha kend megyen elől, legalább mi biztosan megyünk!

– *Be van fűrészelve úgy-e? orditott belőle a lelkiismeret.*

A fiúban rettenetes gyanú támadt; s a bűnösre nézve mondja kérdőleg.

– *Én fűrészelttem be, hallja kend?*

– Nem te, fiam, én fűrészelttem be, s édes apád így esett a folyóba.

– Az isten legyen irgalmas kendnek, az az igaz bíró!

Midőn a bűnöst a törvény holtig tartó fogságra ítélte, s a jó fiú apjának emlékét a gyanú feltjától megtisztítá, kérdi tőle az Örsének apja.

– Hát most mi tévők leszünk?

– Ha a jó isten úgy akarja, most már esküvőre menjünk.

AZ ÖREG SCHNELLERNÉ.

– Régi jó idők. -

Nem tudom, mit gondolnak önök e névről?

Akármit gondolnak is önök, a legderekabb magyar asszonyok egyikét fogom bemutatni, s ha bár még olyan német neve van is, szívesen adnék egy ilyen német nevűért ötven olyan asszonyt, kinek vezeté-nevében ugy ott van az Y betű, mintha határkőnek támasztották volna oda, hogy az is megbotoljék benne, a ki nem akar, mégis alig van benne több magyarság, mint a pesti boltokban „tokaji” néven árult lőrében *tokaji*; hanem a ki lassan issza, még a foga között is megsavanyodik.

Hálásan emlékszem a derék öreg asszonyra, ki nekem kis diákkoromban egy-egy kézcsókért rendesen két garast adott, meg egy hátbavágást, az elsőt azért, hogy nem hallott rám panaszt, az utóbbit pedig azért, hogy előljáróban arról is legyen fogalmam, a mit akkor kapnék, ha rossz híremet hallaná; s én, három gyermeknek apja, ma is oly jó izűn emlékszem e képre, hogy ma is szívesen lennék gyermek, és csókolnám Schnellerné asszonynéém kezét, kétgarasosokért, valamint hátbavágásokért.

Szegény asszonynéém, ha élne, vagy előre tudta volna, hogy én még valaha ujságba is kiteszem, nem tudom, a kétgarasosokat osztogatta volna-e bővebben, vagy a hátbavágásokat? de reménylem, fönna a magas mennyországban látja tiszta szándékomat, s talán még azt is megbánja, hogy néha nekem oly keserves prédikációkat tartott.

– No, te, vásott diák, haza hozott apád vakációra?

– Igenis, haza hozott, kedves asszonynéém.

– Hát ha kezembe találom venni azt a „*laczifikációt*” (értsd: *classificatio*) elől keresselek benne, vagy hátul?

– De csak előlről, kedves asszonynéém, felelém én, kihuzva zsebemből a tanodai osztályozást, s odanyujtván neki bővebb megtekintés végett, s midőn nevemet a jelesek között találta, megszelidült valamennyire; hanem azért talált ám mondanivalót, mint ime következik:

– Jaj, de drágában van ez a csipetnyi tudomány! – nyög egyet Schnellerné, tudod-e, te, kölyök, hogy szegény apád mikor a kabátodnak való posztót megvette itt az iredi vásárban, olyan két esztendő csikót adott el a kakasdi sváboknak, hogy többet ért, mint te, meg ahány diák itt van az utolsótól az első eminensig. Megmondtam szegény apádnak, hogy

tartogassa azt a csikót a tavaszig; mert hogy az én boldogult uram ménesmester volt, értek valamit a lóhoz, ... tudtam is, hogy tavaszig mennyire neki válik, száz forinttal is többet érő lesz; de hiába, téli ruhát kell küldeni a gyerek után, – mondá apád, ezt is eladom, csak haszna legyen! – mondja az öreg asszony addig beszélve, hogy maga magát megrikatta; hanem tudtam is ám, hogy csak végezze el a sirást, okvetlenül hátra üt; hanem Isten neki, a két garasért is majd csak benyul köténye zsebébe.

– No, te, kölyök, ... folytatja megint a beszédet, – ha te jól nem tanulsz, és apád a tenger sok pénzt hiába költi rád, nem várom, hogy apád vessen veled számot; hanem ahol érlek, majd az üstöködbe esem.

Ekkor aztán megigérttem, hogy esztendőre még szorgalmasabb leszek, és kezet csókoltam, mely munka közben asszonyonéném a hátbavágást majd kényelmesen elvégezhetette, mikor pedig nyomtatott érdemsorozatot visszaadta, a kétgarasos is mellette volt, s egyet igazítván nyakkendőmön, mintha valóságos édes anyám volna, eleresztett a bucsúba.

Lehetetlen, hogy eszébe ne jusson valakinek azt kérdezni:

– Mi köze volt Schnellernének önhöz?

– Semmi! éppen semmi! ... mai napon nem is tudom, megtörténik-e az, hogy valaki rokonsági viszony nélkül szívből törődnek más ember gyermekével? mint Schnellerné velem és bármelyik fiúval a vidéken, mintha mind az ő fiai és unokái volnánk. Jobban féltünk az ő korholásától, mint saját szülőink komoly tekintetétől; és ha előmenetelünk sikerült, nem annak örültünk, hogy szülőink lesznek megelégedve; hanem hogy Schnellerné asszonyonéni nem talál gáncsolni valót; mert a szokásos kétgarasos igen szerény jutalom lett volna a szörnyű szorgalomra.

Nagyon, igaz, nagyon előre haladt a világ huszonöt esztendő óta, csak a szeretet nem; mert azelőtt még csősz is kevesebb kellett és szőlőpásztor; mert minden ember sajnálta elnézni, hogy a kész haszon kárba megy; azért a burgonyalopót a szomszédjáján is megfogta, és ha seregélyeket látott valamely szőlőben, nem sajnált egy kurjantást, hogy az emberi szorgalomnak gyümölcsét a féreg ne legelje le az emberek elől.

Minden környék egy lelki atyafiság volt, a búcsúk, névnapok voltak azon nevezetes napok, melyen a jó barátok találkoztak, ezek kicsinyben gazdasági tanácskozmányok voltak, merre ment a jég? mikor lehetne már repczét kaszálni? a járványos szájfájást a marháknál mivel lehetne leginkább orvosolni? Ilyenről beszéltek a férfiak.

Az asszonyok is találtak közös tárgyat, korán érő káposztamagot ilyenkor ígérgettek el egymásnak; eczetágy alá málnát, epret ilyenkor cseréltek; virágmagot, szárogatott vargányát kínáltak; bubostyukot, gatyásgalambot, gyöngytyukot, pézsmaréczt kértek és adtak; hát még a kinek fogfájása, daganatja, tyukszeme volt, mennyi orvosságot komendáltak egymásnak;

ennek is, annak is így használt, úgy használt, és végtére mindenki tudta, Schnellerné pedig, mint a ki a mi vidékünkön legidősebb, de legszemesebb asszony is volt, mindezt legjobban tudta, s az ő szava olyan volt, mint a törvény.

– Schnellerné már elültette a tyukokat.

– Schnellerné káposztapalántája már kikelt.

– Már kiverte az anyja tolla Schnellerné libáit, május elején Ireghen már lesz libapecsenye.

– A hőgyészi cifra takács már a második véget szövi Schnellernének.

Így beszélgettek maguk között az asszonyok s kivált a fiatalabb asszony kétségbeesetten kapott minden után, hogy minél előbb neki is legyen; mert ha Schnellerné asszonynéni eljön, pedig eljön, mert a menyecskét is ő szerezte el férjének; tehát ki nem marad.

– No, leányom, hány tyukod ül? hány anyányi libád van? hát a káposztapalántád van-e két hetes? a hőgyészi cifra takácsot kérdeztem, mennyi vásznat vállalt el tőled? de bizony szálát sem mondott. Kezdi az asszonynéni a szép szót, ha a fiatal menyecske egyben vagy másban hátra maradt.

– Mi lesz belőletek, az Isten fiáért? szegény uradnak csak nem adhatsz mindig gombócot; mert utóbb a vékonya is kidagad belé. Édes leányom, a férfiember a kenyérkereső, s olykor-olykor a pecsenyeszagot is eltűrné! Hohó, kedves leányom, korábban keljél, korábban fekdjél; mert a cseléd a fejed alatt levő vánkosból is kilopja utoljára a tollat, aztán nem tudom a kényes tested, hogyan szokja meg a szalmazsákot?

Ilyen evangéliumai voltak Schnellernének, midőn egy kis körutat tett azok között, kik szárnyai alul szabadultak ki, hogy rokon volt vagy nem, csakhog' ő mégis tudta, mi köze van hozzá?

A menyecske nem kívánta másodszor végig hallgatni az ilyen beszédet; utánalátott, és utóbb ki félszből, ki meg belátott saját hasznáért megszokta az utánlátást, mire a friss menyecske, megszabadulván az anyai korda alól, nem mindig hajlandó.

Jól tudta ezt az én asszonynéném, azért megvárta az időt, hogy valami nagyon korán vagy nagyon későn ne jöjjön, s éppen a kellő órában az udvaron termett, hol még az udvaron az ágason lógó tejesfazekakat is rendre nézte, aztán ha tiszta nem volt, a legelső cselédet előkapta, s úgy megmosta szóval, ha a leányasszony a tejes fazékre negyedrészt annyi öblögetőt használ, bizony tisztább volna.

Schnellerné asszonynéni mindent meglátott, mindent megnézett, s ha ő megizente, hogy egy vagy két hét múlva el jó, nojsz, akkor meszeltek, sikáltak, tisztogattak szobát, kertet, udvart, mintha katonák volnának, kik a kitüzött határnapra nem várnak kisebb vendéget, mint a generálist.

Ilyen asszony volt Schnellerné nagynéni, most már álljon melléje, a ki nek van bátorsága.

De most már azt is elmondom, hogyan lett ő Schnellerné asszonnyá?

Megfoghatatlanok a végzésnek utai; a legderekből magyar leányok egyikének számára nem találkozott férj széles e hazában; egy hosszú német ménesmester szakadt hozzánk más országból, s alig volt Ireghen néhány hónapig, anélkül, hogy egyetlenegyszer beszélt volna a tüzről patant magyar leánynyal, – azaz nem is beszélhetett volna vele a legjobb szándék mellett is, mert a ménesmester egy drága szót nem tudott magyarul, a leány pedig hasonlóképpen egy szót sem tudott németül, ... mégis megkérte a leányt.

Közbenjáróval végezték el a dolgot.

– Én hisz hozzá megyek, – mondja a leány a kérőnek; hanem mondja meg annak az urnak, hogy én meg nem tanulom a nyelvét; mert utoljára is ő csak egymaga lesz, kivel én azt a nyelvet beszélhetném; hanem tanuljon ő meg magyarul, az is az ő haszna lesz.

– Erre már úgy is rászánta magát, ... mondja a kérő.

– Azt is tessék neki megmondani, hogy én itt nem az ő módja szerint eszem, hanem ő eszi azt, a mit én főzök; s ha a töltött káposztától csömört kap egy párszor, majd tudom én azt, hogy mivel gyógyítják azt nálunk. Ha így tetszem, felesége leszek; különben pedig menjen Isten hírével, ő is kap mást, én sem vénülök meg itthon!

Ez őszinteség majdnem hihetetlen a mai világban, midőn a magyar leányok között elég akad, ki valami *nagyságos* eszmét talál abban, hogy édes anyai nyelvét nem beszéli; hanem a mit két-három nyelvből a nevelőintézetben fölszedett, csinál egy kis kotyvalékot, aztán olyan tarka nyelvet beszél, mintha mindenik nyelvnek foltjából férczelt volna össze egyet.

Példának okáért nem épen legalkalmatlanabb időben hoztam elő Schnellerné asszonynéném példáját, mi annál inkább példa; mert Schneller úrnak addig nem adott enni, míg meg nem tudta mondani, a mi a tálban elébe van téve, s midőn időnek folytával Schneller olyan magyar lett, mint én; nagy dicsekedéssel mondá asszonynéni férjére mutatva, kit ő a maga „*németjének*” nevezett.

– Itt van az én németem, nézze meg akárki, milyen *magyar embert* faragtam belőle!

Ezen kis dicsekedést Schneller ur szivesen tűrte, felesége a vidéknek legderekből asszonya volt, és hogy őt magát is az egész vidék kiválón szerette, azon gyakori figyelmeztetéseknek köszönhetette, miket az asszonytól kapott négy szem között, megtanítván azon apróságokra, mik a magyar embernek gyöngéi, így azokhoz gyöngédtelenül sohasem nyult;

tehát Schnellerné asszonyom *németje* derék magyar emberré vált; hanem unokái is azok ám.

A fáradhatatlan szorgalmu asszony az anyagi jólétet nem hagyta kifogni a háztól; ha valami előnyös dolognak híret hallá, nem röstelt a hatodik faluba is elmenni, azért neki mindene volt, és tőle ágazott ki tömérdek jó: a ki kérte, ezer örömmel adta, a ki nem kérte, végre is megkapta, nem tűrhethén környezetében semmi hátramaradást.

Maga körül napról napra látta fölszaporodni azok számát, kik atyafiság, komaság, sógorság és egyéb barátságánál fogva befolyása alatt voltak; mint a tyuk csibéi fölött, úgy örködött szeretteinek sorsán, és akárhogy is megtudta mindeniknek viszonyát, azután az ireghi bucsún és vásáron néha előkapta a férjeket.

– Te, Pista! ... szólítja meg az egyiket, ... búsul ez a te asszonyod? halom, még jóra való szolgálót sem tartasz neki! mi a patvar, ha csak szolgáló kellett a háznál, mi ördögnek vettél feleséget?

– Kedves asszonyonéném, – szabódik a férfi, ... tetszik tudni...

– Tudok én mindent, azért jobb lesz öcsém, ha hallgatsz! nem mai asszony vagyok én, tudom én, mi egy jóra való asszonynak kötelessége, ha kell magam is megfejek, be is hordom néha a tejeskannát; de csak jó kedvemből; hanem ha az én *németem* azt akarná, hogy ezt rendes foglalatosságképen tegyem meg, Schneller uramat úgy megfüröszténém tejjel, hogy még a túrós lepényre sem öntök egyszerre annyi levet.

– Csak egy szót engedjen, kedves...

– Egyetlenegy szót sem! ... tiltja meg asszonyonéni reggel óta készülvén a pirongatásra, s mindaddig csavargott a sátorok között, míg a férfit egyedül kapta. – Te, Pista! ... folytatja odább, ... nem mondom, hogy kanapét hordj feleséged után, jóra való gazdasszony ha kimegy a kukoriczaföldre, megül a csutás kukoriczán is; – azt sem mondom, hogy minden haszontalan módit megvégy a feleségednek; mert ma már nagyon sokféle csecsebecsét árulnak és bolond volnál, ha keresményedet abba ölnéd; hanem azt meg aztán nagyon is mondom, hogy ünneplőruhára is kerüljön; mert ebből a nagy tajtpipából, mi a szádban van, azt tartom került volna egy kisebb tajtpipa, feleségednek meg husvétra egy új szoknya. Édes öcsém, így kell gondolkodnod.

És féltek tőle? kérdik önök.

Rettegtek, tisztelt olvasóim; mert a mit mondott:

1-ször: Tiszta igazság volt, azt pedig mindig igen nehéz eltagadni.

2-szor: Annak legtöbbit használt, a kinek mondta; azért is bajos lenne haragudni.

3-szor: A legjobb akaratból mondta négy szem közt, így rágalom nem keletkezhett belőle.

Ezek voltak a patriarkhális életnek erkölcsei, melyekre én annyiszor visszaszomjazom, és nem a két garasokra – mit Schnellerné asszonynéni a hátbavágás mellé adott.

Istenfélő jámbor asszony lévén, hűségesen eljárt az Isten házába, végig hallgatta nem csak a misét, hanem a prédikációt is, mi elől gyakran megszaladtak az emberek.

Ezt is megvigyázta, és ha jókor reggel megtudta a tisztelendő urtól, hogy miről leszzen a prédikáció, ha valaki közelében el akart menni előbb, azonnal belekapaszkodott.

– Hová mégysz?

– Haza, nagyasszonyom.

– Még ráérsz, otthon még a káposztát sem rántották be, – ne félj, jókor érsz haza enni, várd meg, mit beszél a tisztelendő ur, éppen rád illik; mert azokról beszél, kik a jó szót nem hallják; hanem inkább mennek a malom alá becsületet rágni.

Uralkodó volt ő, meglévén az ő kis országa és kormánypálczája; de jaj volt, kinek e pálcát éreznie kellett; mástól négy szem közt a furkós botot szivesebben elállna, mint a pirongatást.

Még a parasztok közé is bekeveredett valami divatos eszeveszettség.

– Te Panni! ... fősvény asszony a te anyád!

– Miért gondolja, *nagyasszonyom*?

– Kevés matériát vett a szoknyádhoz, ugyan kurtán adta ki a hosszát.

– Ugy a módi most, kedves nagyasszonyom.

– Módi? édes lányom, módi? ... mondja Schnellerné meglebbentve a kurta szoknyát, hátha még egy tenyérnyivel kisebbre vennéd, mit gondolsz, tán szebb lenne ugy?

– Az már talán nem illenék, kedves nagyasszonyom.

– De, kedves lányom, elkezdted már ezt a dolgot, nem tudom megköszönöd-e, ha az embereknek hosszú nyelve éppen annyit rágalmaz le becsületedből, mennyivel a szoknyád kurtább. No, no! ezt most még csak tőlem hallod, siess, meg ne lássanak többször ebben a ruhában; mert majd többet is meghallasz!

Ezért lőn nevezetes asszony az én kedves asszonynéném.

– Talán már elég is volt ennyi?

– Nem, nem! mondja néhány régi ember, kiknek kedves ez; tehát folytassuk ezt a beszélgetést.

– A mint parancsolják, beszélek még mást is. Ireghen, hol a ménesmester foglalkozásánál fogva lakott, valóban igen becsületes, derék nép lakott már hajdanában is; de annyi ember között rossz is akad néha; így történt tehát, hogy valamely szegény asszonynak harmincz kéve áztatott kenderét ellopták.

Annyi vagyonért ugyan kár volna kétségbeesni; hanem a szegény asszony mégis nagy siránkozással ment be a nagyasszonyhoz, hogy a harmincz kéve kenderért elpanaszolkodhassék.

– Kire gyanakszik kend, Sára?

– Mit használ az, nagyasszonyom, azért ugy sem vallja meg?

– No, csak mondja meg, Sára, kire gyanakszik, a többi az én gondom!

– A negyedik szomszédban van egy vályogvetőné, – mondja a kárvalott, ... az vitte el, más nem is, nagyasszonyom; mert a fészerbe raktam a kendert az eső elől, s alig voltam el a háztól egy óráig, már nem volt kender, a friss sárban pedig láttam tiz-tizenkét nyomot, egyik nyom egész volt, a másik csak olyan féltalpu; mert a gonosz jószág aratás óta sántit, s a bal sarkára nem lép.

Schnellerné asszonyneini kendertiprókat hivatott, s rakosgatni a gyanus asszonyt is elhivatta.

Szóba jött a kenderlopás, a gyanus személy azonban nem árulta el magát; hanem azért kifogott rajta a nagyasszony, mert tréfaképen mondá, hogy ő meg tudná mondani, ki lopta el, ha a harmincz jelenlevő kenderipró között volna az, a ki ellopta.

Tetszett a tréfának látszó dolog mindenkinek, nagyasszonyunk tehát bement a szobába, egy nagy cseréptálat a gyertya lángjával megfüstözött, s az éléstárba – sötét helyre egy asztalra tette.

Ekkor meghagyta a jelenlevőknek, hogy egyenként menjenek be, és az ajtóhoz közel levő asztalon a tálba mutatóujjukkal huzzanak egy vonást, abból aztán megtudja, vajon az ittlevők között van a kenderlopó, vagy nem?

Sorra ment a munka, a nagyasszony legutoljára hagyta a gyanust, s a mint kijött, egyik ujját megnézte, s úgy találta, hogy mindenkinek ujjá fekete volt, mert a tálba megtette a huzást; csak a gyanusé volt fehér.

– Te vagy a kenderlopó! – Támad rá Schnellerné. – Bele huztál a tálba?

– Bele, igenis! ... nyögi a reszkető nő.

– Nem igaz, ... mondja Schnellerné, ... mert ha behuztál volna, a te ujjad is olyan fekete volna, mint a többié; de minthogy te nem tetted, azaz, hogy nem merted: elárultad magad.

A harmincz kéve kender meglőn; de még inkább növekedett a tekintély, melylyel Schnellerné a nép között is hatni tudott, alkalmazkodván annak eszéhez és tevén jót annyiszor, mennyiszor alkalma volt reá.

Láttam elég férfit és nőt, ki saját körében tekintélyre vergődött; de hasonlót nem igen, és hálás érzelem hat meg irás közben is, ha eszembe jut a temérdek eredetiség, melynek összege őt hatalmassá tette egész életé-

ben, és feledhetlenné holta után azon vidéken, hol életének legjavát élélte.

De sokszor beszélgetett velem későbbi idejében, mikor már én is jobban kilátszottam a földből, el-elkérdeztem, hogy Schneller bácsit szeretted-e?

– Hogyne szerettem volna?

– Igen, de ha eleinte beszélni sem tudtak egymással, hogyan szerethették egymást?

– Bolond Istók, te, ... megöleltük, megcsókoltuk egymást, és addig van.

Hol van mai napon az az asszony, ki ennyi ép erővel, határozott ésszel még annyira szeretni tudna minden embert személyválogatás nélkül.

Haladnunk kell a koral; beösmérem; hanem kérdezlek benneteket, haladás-e az, midőn egy egészséges falusi leánykát bevisznek a nagyvárosi nevelőbe, hol legelőször is franziául kell beszélnie, aztán addig gyötrik zene, ének, varrás, rajz, táncz és sovány eledellel, hogy mire haza kerül, mindenből csak harmadrészt tud; hanem a mire nem akarták tanítani, megtanították alattomoság és torkosságra; a rettenetes rendben, és undorító mértékletességben kényszerítve volt a gyermek eszét azon járattani, hogy az étvágyat valami harapnivalóval miként lehetne egyensúlyba hozni.

Van aztán finomság, s a szegény fiatalember a szent házasság első napján kap egy nőt, kivel egyszersmind orvost szegődttethet a házhoz, mert a legjava növési időben örökös ülésre, lehajolásra szokott testben összeszorul tüdő és máj, miből lesz életunság és kora halál.

Schnellerné asszonynéném élt nyolczvankét esztendő, megérte unokájának felnőtt gyermekét, teljes életében jó gazdasszony volt; mert csak azt tanultatták meg vele, mire egy magyar gazdasszonynak és derék feleségnek szüksége van.

Mai napon már azt is megértük, hogy *javabeli* (értsd negyvenesztendő) hajadonok hirdettetik magukat ujságban, hogy ilyen meg olyan tulajdonságokkal bíró férjet szeretnének, találkozhatni itt vagy ott az utcának sarkán.

Ez is haladás; hanem Schnellerné asszonynéném aligha azt nem mondaná, hogy inkább menjünk lassabban, hogy jó későn érjünk odáig; mert mégis undorító, mikor egy nő piacra áll ki az ujsághirdetések között.

Hát máskor?

Máskor a leány rátartósabb volt, ámbár a tulság itt is megrovandó volt, s én tudom, mikor asszonynéném egy válogatós kis lánynak azt mondá:

– Hallod-e, te leány? nagyon válogatsz, majd megbánod, ... azért, hogy két orczád olyan gömbölyü és piros, ne bizd el magadat, egyszer megkap

egy kis hideglelés, úgy kisoványkodik legszűkebb ruhádból, hogy az is megijed tőled, ki valaha legjobban bolondult utánad. Ne kezd az alkut olyan nagy fönn, ... tudom, nem szeretnél koplalni, jól van, tudd meg, lesz-e ennivaló? s ha olyan férfi jön érted, ki nem sánta, nem béna, (a férfi mindig elég szép, ha valamivel szebb, mint az ördög), becsületes ember, csapj a markába; mert otthon maradsz a magad ijedségére!

Igy adta férjhez a lányt.

– Hát, te, vén kamasz! szólítja meg az olyan nőtelent, ki a huszonnégy esztendőn túl, és kenyerre is van már, – apádnak bizonyosan volt annyi esze, mint neked; annak pedig volt felesége, hát te mit félsz? az kellene, hogy körülsétáld a világot, s majd vénségedre keress egy fiatal lányt, ki vén csontjaidnak meleg levest főzzön, s agyongyötörd féltéssel. Jobb lesz bizony, ha megbánod eddigi büneidet, megkérsz egy jóra való lányt, ki borzas fejedtől meg nem ijed; aztán ha szépen könyörögsz, nem mondom meg neki, hogy magadnak való, fősvény, irigy, kaján vagy, és sajnálsz egy asszonytól az ételt.

Ekkor aztán mindenik elszégyellte magát, midőn egyik-másikat gyöngé oldaláért megkorholta, a kevély valamivel alábbhagyott, a fősvény adakozóbb lőn, aztán régi közmondásként: *minden zsáknak megkerült a maga foltja*.

Vásár, leányvásár, emberkereskedés, idáig jöttünk már.

– Tovább is megyünk még?

– Nem lehet, lehetetlenség, legyen hála a franczia regényeknek, melyek már annyi szerencsétlenséget táltak be, hogy a lélek megundorodott tőle, visszafelé kezdünk menni az egyszerűségig; de nem az együgyűségig, mely magyar nőben föltalálhatlan; mert előbb találunk egy nemes asszonyt, ki az esküdre seprüt fogott, mint a ki háza körül szájatató lett volna.

Mutatta nekem szegény asszonyomnak menyasszonyi ruhájának maradékát, fekete selyemanyag, violaszin virágszövésekkel, úgy őrizte, mint szeme fényét.

– Más világ volt akkor, kedves öcsém, násznagyomnak és a kérőnek selymezsebkendőket adtunk ajándékba, s ezen tisztességjelet a menyegző napján mentéjének zsinórába akasztotta mindenik, arról ösmerték meg őket, hogy ők minő tisztet viseltek menyegzőnkön, mely napon nálunk voltak a gárdonyi cigányok, húzták eleinte a szép lassut, hogy az öregek is belekeveredhessenek a fiatalok multságába, s én ma is megkönnyezem, ha rá gondolok, hogy násznagyuram, később meg a kérő milyen módjával rakta sarkantyus csizmáját, sőt még a figurájából is mutatott, hol erre, hol arra forgatván lábait, mintha mondani akarná, hogy hajdan ilyen formán ment az, csakhogy sebesebben!

Én is azt mondom, a mit aztán ő mondott folytatásképpen, hogy az ilyenek se hire, se hamva most, az öregek elő se mernek jöni, még a háta mögött meghallhatná, ha valami tejes száju gyermek „*vén bolond*”-nak nevezné a sokkal öregebbet.

Mikor elbucszúttatták a leányt, az anya, mintha utoljára látná szeretett magzatját, elmondta neki öregéből mindazt, mit valaha apródonkint százszor is elmondott:

– Csak módjával eleinte, édes lányom, apád is azt mondja: bocskorban keresni, csizmában költeni, délbe egy kis valami, estére meg a maradéka, el ne feledd, lányom! Itt egy kis szünet állt be; de megint jutott eszébe valami.

– Az uradnak fejhajtó légy, az parancsol a háznál; mert ha kiürül a láda fia, megint attól kéred a belevelőt; de meg egy kis turó, egy kis aludttej vagy tojás, hoz valamit a házra, körömre szedd édes lányom, így aztán lesz belőletek valami, különösen pedig könyökig nyulhatsz a kapczaszárba (régii magyar asszonyok erszénye) mégis alig lesz egy filléred!

– Ezen tanácsokkal eresztettek el engem, – mondja Schnellerné, – hanem én is ilyent adogatok másnak, sőt még azt is hozzá teszem, hogy: az Isten megadta párodát, édes lányom, már most ballagj urad után; ne tereld, ne biztasd ok nélkül, az asszony keveset mondjon az urának, elég annyit beszélni, hogy tudja, hogy utána mégysz; ha pedig meglódul, akkor is ne ránts vissza erőszakkal, hogy a mente is kiszakadjon a nyakából; hanem csitítsd a legszebb szóval. Furcsa portéka ez a férfi, némelyiknek kard is van az oldalán, azt gondolnád, minden lépten üt, vág; pedig egy fegyvertelen nő előtt térden állva is könyörög gyakran.

Régi leczkék ezek; hanem azért most is megjárják még, olyanok ezek, mint a régi tallérok, ötven esztendeig legyenek elásva a földben, mégis mindjárt kelendők, ha emberek közé keverednek.

De kár, hogy a hajdani életnek embereit mind elfeledjük már, itt-ott beszélnek még egyről, de napról-napra fogy belőle valami, és utóbb annyi sem marad életükből, hogy példának okáért állhassunk ki vele.

Voltak akkor is gyöngeségek, még pletyka is volt elég, valamint irigység, s a nyelv temérdekét ártott; hanem mégis jobban vigyáztak arra is, mint ma.

Én még tudok egy közmondást, mit azóta a gyűjtemények között nem olvastam, hajdan pedig ugyan használgatták; mert Schnellernétől igen gyakran hallám, ha fiatalasszonyok ilyen nagy lányos anyákról beszélvén, a lányokra beszéltek egyet-mást.

– Nono, – mondja asszony néném, – mindig hallottam: *Kis lányos asszony soha se beszéljen valamit a nagy lányos anyára; mert majd megnő az ő lánya is, akkor pedig visszabeszélik azt, a mit ő mondott el másról.*

Jaj be kár volna elfeledni, azért irtam ide le, hogy több kézen megfordulván, jobban elterjedhet, és ha nem használ is valami nagyot; de nem is fog ártani, hahogy megtanulják.

Mást is szokott ő mondani, ha tudniillik észrevette, hogy valami torkos asszony valamelyik ismerősnek konyhájára rászokott, s az ilyent nehéz volt kinézni a háztól, mindig biztatta a másikat.

– Mért nem adod ki neki az utat jó módjával, ... én legalább megmondanám az ilyen tolakodónak, hogy *minden ember otthon főzzen, én meg itthon tálalok.*

Biz ez magyarán volna megmondva; hanem a ki már ennyit vár, nagyon megérdemli, hogy így bánjanak vele; s az én kedves asszony néném tudta, mikor mit kell alkalmas időben mondani:

– Hány éves, kedves asszony néném?!

– Ostoba, nem illik azt nőktől megkérdezni; hanem neked én mégis megmondom, ma holnap nyolczvan éves leszek; persze meg is untam ám már ezt a világot.

– Hisz, még csak most kezdődik az igazi mulatság; hallotta már asszony néni, hogy vasuton is járnak az emberek valahol Angliában.

– No, hadd járjanak, – én sohasem jártam rajt, az igaz, kocsin is szép keveset; hanem azért ballagva is elértem a nyolczvanat, hát te hány esztendő vagy már?

– Husz vagyok, mondám neki ezelőtt tizenöt esztendővel.

– No, akkor lódulj innét a férfiakhoz, ... mondja nevetgélve, még azt gondolná valaki, hogy tacsókóba bolondultam késő vénségemre, azért ülsz itt mellettem annyi ideig.

Ez volt vele utolsó beszédem, lehullott, mint a csillag az égről, körutját derekasan futotta meg; asszony, igen derék magyar asszony volt, bár csak példája után akadna még ilyen.

Nem érte meg a vasutat, gőzhajót: hanem a kik aztán megérték, szóljanak, ha nyolczvanadik évüket elérik, miként töltötték el életüket, marad-e utánuk akkora nyom, hogy megmondhassuk, hogy azok *emberi* nyomok?

Midőn meghalt, nem kellett siratókat fogadni, ott volt az egész vidék, és nekem igen tetszett, midőn a férfiak úgy sirtak fölötte, mint valami gyermek, pedig nem támad föl többet, hogy olykor hátba ütögessen bennünket, pedig nem ártana.

Persze, ez most tréfából sem szokás, most nem törődnek egymással az emberek, hadd törje ki a nyakát, hisz ma már a „Miatyánk”-ot is úgy magyarázzák, hogy az orvosnak a „*mindennapi kenyér*” alatt hideglelést

kell érteni és lábtörést, vagy a mit drágábbért gyógyítanak. Ügyvédek czivakodást kívánnak az emberek között, kőművesek, ácsok nagy tüzi veszedelmet, üvegesek jégesőt.

De már nagyon megokosodunk, hisz most már tudjuk mit gondol orvos barátunk, mikor velünk találkozik.

Kedves asszonynéném, támadjon föl még egyszer, nem is kell, hogy két garasosokat hozzon magával, ezeknek az nem elegendő; hanem szánja rá magát, verje őket hátba.

SIMONYI ÓBESTER.

– Nagy idők, nagy emberek. -

Itt sem került volna nagy fáradságomba óbester helyett ezredest írni, de minthogy még mai napig igen sok ember van, ki Simonyit csak *óbesternek* mondja, nem akarom zavarni a megszokott elnevezést. Debreczenben járt iskolába, s mint katolikus ifju a református diákokkal csak akkor került össze, ha verekedni kellett.

Ezen ütközetek addig tartottak, hogy végtére is békesség lett végük, és Simonyi a kálomista diákokkal olyan barátságot kötött, hogy még a református imaház tornyába is föleresztették harangozni, pedig jól tudja mindenki saját magáról, hogy a gyerek inkább megosztozik utolsó falat kenyereén, csak a harangkötélen nem.

A harangozás alkalmával egyszer észrevette valamelyik diák, hogy a toronyórának lapja körül verébfészkek vannak, s az anyányi verebek vigan csiripolnak bennük.

Diák és verébfészkek! e két szó is eléggé ösmeretes, e szerént tehát tudja mindenki, hogy a vásott nép azon tünődött, hogy miképp lehetne a verébfükat megfogni? A mi annál nehezebb volt, minthogy az órának lapját csak kívülről lehetett volna elérni, állás pedig nincsen.

– Hátha egy deszkát dugnánk ki az ablakon? mondja valamelyik végig nézve a pajtásokon, kik a tervet nagy örömmel fogadták, ámbár később vették észre, hogy nagy munkát vállal magára, a ki a deszkán ki merne menni. – Addig biztatták egymást a kimenésre, hogy egyik sem akart kimenni, s már igen hihető volt, hogy a szépen kigondolt terv megbukik; hanem egyik azt találja mondani Simonyinak:

– Simonyi, nem mersz kimenni?

– Azért is kimegyek! kiáltja amaz, látván, hogy itt a legkedvezőbb alkalom, midőn verekedő pajtásait hatalmasan legyőzheti, s minthogy éppen úgy szólíták meg, hogy *nem mer* kimenni; tehát meg kelle mutatnia, hogy *de mer!*

Deszkát mindjárt hoztak a padlásról, és Simonyi maga rendezte el, hogyan tartsák a deszkát, aztán leveté dolmányát és mellényét, hogy a verebeket ingébe szedhesse.

A deszkát kinyújtották, s a szilaj gyermek vakmerőn kilépett a deszkára, s a verebeket egyenkint szedegette ki a fészkekből.

– Hány van már? kérdik a pajtások.

– Nyolcz! ... mondja Simonyi egyenkint rakván be ingébe a csiripoló madarakat.

– Adsz-e nekünk? kérdi valamelyik, ki a deszka végét fogta harmadmagával.

– Nem adok én. Felel Simonyi már tizig számlálva a verébfiukat. – Az irigység föltámadt a diákpajtásokban, s eszük egészen a verébfogásra veszett, s már ijesztgetni kezdék a pajtást.

– Ha nem adsz verebet, eleresztjük a deszkát.

– Még sem adok! kiabál Simonyi a tizenkettedik verebet számlálván meg, mire a pajtásokat majd megette a méreg, s éppen azért a fenyegetés is komolyabb lett.

– Nem adsz? kérdik megint a deszkatartók Simonyit.

– Nem én, – mondja amaz, – ha kell veréb, fogjatok.

– Ha nem adsz, eleresztjük a deszkát.

– Azért sem adok, kiált nevetve Simonyi; de a diákok megmutatták, hogy már ijesztetni is akarnak, s ez okból a deszkát egy kissé megbillentették, mi éppen elegendő volt arra, hogy Simonyi az egyensúlyt elvesztette, s minthogy a három diák szintén megijedt, elereszték a deszkát, mely Simonyival a toronyból alázuhant.

Egyiknek sem volt bátorsága lenézni, hanem eszeveszetten rohantak le a lépcsőzeten, hogy kérdőre ne vonhassák őket. A fiuk alig győztek lefutni, azonban már késő; mert valaki éppen fölfelé jő, s a három diáknak nem marad annyi ideje, hogy összebeszéljenek, – azonban mielőtt egy alkalmas hazugságot kitalálhatnának, szemközt áll velük Simonyi, ki leestében a deszkában megkapaszkodott, s így isten csudájából sértetlenül megmenekült, s minden bosszuja ennyi volt, hogy a pajtásoknak gúnyolódva monda: – *Eb ad verebet!*

Már most könnyü eltalálni, hogy az ily vakmerő gyerek nem lehetett kevesebb, mint *huszár-óbester*.

A fiunak folyton elkövetett csintalanságai számtalanszor megkeseríték öreg szülőit, kik végre elhatározták és szentül hitték, hogy ebből a kölyökből semmi sem lesz.

Nem is lett semmi, azaz sem plébános, sem ispán, sem fiskális, sem inzsellér, sem szolgabíró, ilyen méltóságra olyan is jó, a ki a debreczeni toronyóra mellől egy szál deszkán nem meri kiszedni a verébfiukat; hanem huszáróbesteknek már aztán megjárja, a mint az is lett, csakhogy előbb volt ám ő más is, tudniillik mészáros Kecskeméten.

A mészárosság éppen nem akadályozta, hogy olykor egy kis csetepatében részt ne vegyen, szerencséjére tudniillik Kecskeméten is volt egy jó csapat kálomista diák.

Sok beütött fej tette emlékezetessé Simonyinak Kecskeméten töltött esztendejét; hanem aztán ő is kapott Kecskeméten olyant, mit soha el nem feledt.

Lakozásuk volt a mészárosoknak, s a remekelő legény ez uttal lakodalmát is ülte.

Még késő éjszakán is tartott a multság, s a diákok lesték a jó alkalmat, hogy a jó multságot elronthassák, s e czélból csapatosan járkáltak az utczákon.

A vőlegény Simonyival a násznagyhoz akarván átszaladni, a setétben néhány diákra botlottak.

– Ki vagy? kérdi az egyik diák a vőlegényt, kivel összeütődött a sötétben.

– Mit kérsz, tintanyaló! felel a mészáros, át akarván a diákokon törni, kik azonban ilyen olcsóért nem engedték az átmenetelt; hanem az egyik elkiáltja magát:

– Úsd a mészárost!

A vezényszó nem hiában hangzott el, csakhogy a háború mégis a diákokra nézve ütött ki rosszul; mert a két bösz mészáros elkeseredetten használta öklét, s az egyik diák félholtan terült le a földre a vőlegény öklétől.

Erre tágult az ut, de a vőlegény mégis megijedt, és Simonyinak azt mondja:

– Na, nekem végem van, ha ez a tintanyaló meghal!

– Nézzük meg, – mondja Simonyi visszamenve a földön heverő diákhoz; de bezzeg megijedtek, midőn hallják, hogy a diák a főbíró fia volt.

– Fogd meg! ... ordít egy pár diák, látván, hogy a mészárosok közel vannak; s a zajra odacsődült tömeg a mészárosokra akart rohanni.

– Szaladj, – mondja Simonyi a vőlegénynek – én majd helyt állok mindenért.

Ugy is lett, Simonyi ott maradt, de nem merték bántani, minthogy a hozzányulót fenyegette; hanem maga bement a fogságba.

A diákot végre észére hozták, de a mészárosnak lakolnia kellett; mert Simonyira másnap huszonötöt vágtak.

Elvégződván a dolog, Simonyi összeszedte holmiját, vőlegény barátjától elbucsuzott; s addig nem látta, míg mint óbester Kecskeméten meg nem fordult.

– Látod, pajtás, – mondja az egykori kenyerestársnak, nézd óbesterséggig vittem föl.

– Én tudom, édes jó barátom, hogy te azt miért érdemletted meg, áldjon meg az isten.

Meglehet, hogy a mészárosnak igaza volt; hanem az az óbesterség mégsem olyan olcsó, hogy huszonöt botért osztogassák; mert akadna elég kemény legény, ki az ötvenediket is kiállná érte. Simonyi nagyon korán belátta, hogy a katonákkal nem lehet tréfálni, azért megadta magát a vak engedelmességnek, és lett olyan rendes katona, minő kevés volt az egész hadseregben.

* * *

A káplárság nem nagy méltóság; de azt sem kapta ingyen. – Midőn előőrson volt, rendszeren oly vakmerő volt, hogy a francziák már rendszeren megösmerek; különösen pedig az a furcsa szokása volt, hogy a kardját sohasem emelgette maga fölött, hanem jobb kezét, mint valami útmutatót egyenesre kinyújtá, szürke lovát pedig neki ereszté a francia előőrsöknek, kik rémülve nyargalának a vad fiu elől, ki mindig harsány lármával csapott reájuk.

Egyszer azonban oly merészen utánuk vágott, hogy oldalt heten fogták körül, s így nem annyira leverték, mint inkább leszoríthatták a lóról, s a hét között egy tiszt lévén, megkímélték Simonyit, kit úgy látszik, régen meg akartak csipni.

Simonyi folyvást káromkodott, a francziák pedig nevettek, s nagy örömmel mentek vele egy útmelletti csárdáig, még pedig úgy, hogy Simonyinak egyik keze a lóhoz volt kötve, és gyalog ment az uton.

A korcsmánál hat, köztük a tiszt is leszállt a lóról, s valamennyi kantárt a hetediknek a kezébe adták, Simonyi pedig a lóhoz csatolva busult.

Később azonban észrevette, hogy a francia katonák sokáig maradnak, a kinnlevőnek pedig a hét lóval elég dolga van, a mint az egyik ló rángatta a kantárszárt, s a francia odafigyelt, Simonyi lábánál fogva a francziát kilökte nyergéből, s ugyanazon lóra fölkapván, még öt lónak összecsomózott kantárát kézre kapva, szerencsésen visszanyargalt.

Éppen akkor ért haza, mikor pajtásai már javában busútlak érte, s még a bográcsban levő húshoz is elment minden kedvük, s ime közibük nyargal Simonyi.

– Mit csináltok tele bogrács mellett? kérdi Simonyi, lenézve a párolgó husra.

– Érted busútlunk.

– Na csakhogy busútlatok, különben semmit sem hagyatok volna vacsorára; pedig éhes vagyok.

Az egész ezredben örültek a vitéz katonának, s ezen eset után másnap Simonyit káplárrá nevezték.

* * *

Őrmester korában Zeiternek nevű faluban egy fiatal és igen jó módú úrhoz szállásoltaték, mi annál kedvesebb lőn Simonyinak, mert ez a jó mód neki sok kényelmet szolgáltatott.

A fiatal szállásadónak gyönyörű neje volt, ki férjét kimondhatatlanul szerette, valamint a férj is nejét, kit bármikor is igen kedvetlenül hagyott el akármi rövid időre is. Azonban akadtak olyan dolgok, melyek a férjnek távozását múlhatatlanul megkivánták, s egy ízben a férj harmadnapig ki-maradandó volt.

Az első minden baj nélkül elmult; hanem másnap reggel a Simonyi mellé osztott közember, ki németül is tudott, azt mondja Simonyinak.

– Strázsamester uram, jelentem alázatosan, itt embert akarnak lopni.

– Ejnye de jó, hogy kendet már el nem lopták, – mondja Simonyi, – most meg már engem vinnének el.

– Nem sok hasznukat vehetnék, uram; mert ezeknek asszony kell, a mint értettem.

– Csak nem a háziasszonyt akarják ellopni?

– Éppenséggel azt akarják, a mint a szóból értettem; mert hogy én a szabad ég alatt hállok, hát a szobalány nem is gyanította, hogy élő ember legyen közel; pedig én tisztán hallottam, mikor egy úrral kicsinálta, hogy ma estére minket jó borral elaltatnak, s addig az asszonyt elviszik tizenegy óra tájban.

Jött a szobalány, tehát nem akartak hosszan beszélgetni; hanem Simonyi bemegy az asszonyhoz, és azt kérdi, hogy van-e a háznál valami hely, melyet jól el lehet zárni.

Az asszony kettőt is ajánlott, mit Simonyi szívesen elfogadott; s e két helynek kulcsát magához vette, egyszersmind megkérte az asszonyt, még pedig egész hivatalos komolysággal, hogy három emberrel többre főzzenek.

Az asszony nem mert ellenszólni, ámbár alkalmatlan volt, hogy még három emberrel többet fogadjon a házhoz, azonban férjének megérkeztéig nem akart ellenkezni.

Este midőn az ételt fölhozták, Simonyinak éppen úgy, mint legényének is, a szobalány egy nagy üveg bort tett asztalára azon jó hitben, ettől mindkettő jóízűn elalszik, azonban mindkettő egy készen tartott üvegbe tölté a bort, hogy a szobalány tervét ne akadályozzák.

Simonyi azonban maga is kifeküdt a szabad ég alá, s tizenegy órakor észrevette, hogy a kőfalhoz hágcsót támaszt a lány, s midőn azon a férfi lejött, a lány ismét a házba sietett.

Már a második is átlépett, s a beszédből érté, hogy még egy van hátra. A mint a harmadik már a hágcsonak közepén volt, a két elsőnek a nyakába esik a pánya, és csikósmódra megcsipik, mielőtt a harmadik segíthetne, azonban pedig a vasmarku közlegény azt is nyakon szorította.

– Egy szót sem! – mondja Simonyi, különben mindjárt ráfojtom a kötetet.

A megrémült három ember szép hallgatagon ment a zugba, hova Simonyi bezárta őket anélkül, hogy a szobalány csak valamit is észrevett volna.

Másnap a lány egész nap zavart volt, mit a katonák észrevettek, de semmit sem gyanítottának, hanem várták a férjnek hazajövetelét.

Az asszony az ebéd iránt rendelkezvén kérdi, hogy a három ember számára hova küldje az ételt?

– Majd a legény elviszi, csak tessék elkészíttetni!

Az asszony mindamelllett, hogy ezt az alkalmatlanságot nem igen tűrhette, becsületes ebédet készíttetett, sőt pecsenyét is.

Simonyi látván a pecsenyét, azt mondja:

– Nagyságos asszony, a pecsenye itt marad!

– A mint gondolja, Simonyi úr. Felel az asszony, nézvén, hogy a szakácsné miként rakja össze az edényeket.

Simonyi a zöldségről is levetette a szakácsnéval a sültet.

– Na, de az már mégis megmaradhat szegényeknek? kérdi az asszony e szigorúságon megindulva.

– Hogy szegények-e az illetők, azt nem tudom, azoknak pedig nem jár sült.

S midőn így elrendezett mindent, a készenálló legény hátra vitte az ételt az éjjeli foglyoknak.

Alkonyat felé megérkezett a férj, kit ölelő karok vártak, de egyszerűen azon tudósítás, hogy három emberrel többet kell tartani, kik még azon kívül foglyok is.

– A szállásrendelvényt, ha szabadna kérnem, őrmester úr, az újabb három emberről.

– Nincsen, uram! felel a kérdett.

– Tehát azt utólagosan fogom megkapni?

– Bajosan hiszem; mert ezek nem katonák.

– Tehát miféle emberek lehetnek? kérdi a háziúr egész kíváncsisággal.

– Gazemberek, kiket én fogtam el legényemmel, éjnek idején a kerítésen átmásztak.

– Mivel tartozom, hogy vagyonomat megmentette? kedves Simonyi barátom.

– Uram, ezek az asszonyt akarták ellopni.

A férj meglepetve állt ott, később megszorítá a fiatal huszárnak kezét, s megint kérdi:

– Mivel hálálom én ezt meg?

– Semmivel uram; mert tudja meg, hogy a huszárnak az a legnagyobb becsület, ha a másét is megvédelmezheti.

* * *

A háboru elszólitá innét Simonyit; hanem a lipcsei ütközet után már mint óbester tért vissza egykori szállására, hol bámulva néztek a váratlan vendégre; de midőn Simonyi megismertette magát, férj és nő megölelék az egykori derék őrmestert.

Néhány pillanat mulva két gyönyörű leány lépett be a szobába; s mint-hogy már az ölelkezést megkezdték, a leányok is szívesen megcsókolák az óbestert.

– De ezért már a világ végéről is visszajöttem volna! – mondja Simonyi és néhány napot töltött el a kedves háznál, hol ő magának és a magyar névnek oly szép becsületet szerzett.

* * *

Mantuában egykor nem a legmulatságosabb ideje volt, midőn e város és a vár a francziák által bezáróztatott.

Természetes dolog, hogy egy elzárolt várból nem igen lehet kiizengetni, hogy most tejfelünk nincsen, most meg a turó is elfogyott; hanem a mit magukkal a várba visznek, elég lesz addig, míg el nem fogy.

A huszár még csak élhet valahogy; mert a maga lovából még is csak előbb kap, mint más; hanem a szegény baka keservesen néz borjújára, melyből a megenni való régen bőgött ki.

Ilyen sorsuk volt, ámbár Simonyinak annyiból jobb dolga volt, hogy a bennszorult angol követet neki kellett volna a francziákon átvágni, csak-hogy a francziák ezt megtudván, nagyon vigyáztak rá.

Simonyit azonban az angol mégis jól tartotta, míg nem aztán az angol követ, mint halász, átöltözötten szabadult ki a várból, midőn aztán Simonyi is a többivel egy és ugyanazon keserves koplalásra szorult.

Midőn aztán a várból kiszabadult, pajtásainak nagy multságára azt monda:

– *Ha még egyszer várba szorítanak, nem lovon megyek le, hanem tehénen, mert ha már gyalog kell kimennem a várból, legalább a tehénnek a husából jó ízű eszem.*

* * *

Mint főhadnagy egy lovardai mutatványon jelen lévén, bámulta a gyönyörű lovakat, s éppen azért az igazgatóval meg is ösmerkedett, ki hosszas beszélgetés után panaszolkodott, hogy legszebb és legügyesebb lova úgy megátalkodott, hogy egy emelvényre fölmenni a világért sem akar; hanem a helyett szüntelen hátra tekintget.

– Azon könnyü segítni! mondja Simonyi.

– Lehetetlen, uram, – felel az igazgató, mert ha én nem bírok azzal a lóval, nem bírok azzal más, és szerencse, ha élve jön le a lóról.

– Megengedi az ur, hogy én rendbeszedjem azt a lovat? kérdi Simonyi a kételkedő igazgatót.

– Ezer örömmel, csakhogy haszontalan lesz minden munka, azt előre tudom, – egyébiránt tessék kísérletet tenni.

Simonyi másnap reggel elmegy a lovardába, utána pedig egy nagy bajuszú huszár ballagott, s egy lepedőbe burkolt csomagot vitt.

Az igazgató készen várta, s midőn a lovat elővezették, a huszár átvette a kantárt, Simonyi pedig kérte az igazgatót, és becsületére fogadtatá, hogy sem maga, sem emberei nem fogják nézni, vagy kémlelni, mit fog ő a lóval csinálni.

Ez is meglőn, s midőn távoznak, Simonyi int a huszárnak, hogy kapjon a lóra, járjon vele körül, s midőn ő inteni fog, fordítsa a lovat az emelvény felé!

Míg a huszár körüllovagolt, Simonyi kibontá a lepedőt, melyben egy nagy fazék forró kása volt, benne egy nagy fakanál, mit Simonyi kézrefogott.

Intett a huszárnak, fordítaná a lovat az emelvénynek, de a ló megállt és hátranézett.

Simonyi egy kanál forró kását csapott az orra felé, s a ló eszeveszetten vágatott az emelvényre, s onnét le, mint a huszár vezeté.

Négyszer, ötször ismételni kelle e munkát, de azután, a mint neki fordítá a huszár a lovat az emelvénynek, eszeveszetten rúgta föl az emelvényre anélkül, hogy hátranézne, vagy a kását megvárta volna.

Miután kipróbálta a lovat, a fazekat betakará, előhívta az igazgatót, ki a csudát nem bírta megfogni, annál inkább, minthogy a lovon a sarkantyúnak helye sehol sem látszék.

Minden lovász végig próbálta a lovaglást, és a megzaklatott állat minden kötődés nélkül engedelmeskedett.

Simonyi megelégedvén az eredménnyel, távozni akart; de az igazgató mennyre-földre kérte, hogy a titkot hadd tanulhassa meg.

– *A világért sem – felel Simonyi, legalább az úr a világot körüljártában mint tanu elbeszélheti: hogy a magyar ember is tud valamit!*

* * *

Hogy Simonyi hányszor érdemlette meg a kitüntetést, melyet kérésre oly ritkán adnak meg, kitetszik az alábbi körülményből.

Az asperni ütközet nagyon megpróbálta a katonai bátorságot, és Simonyinak elég alkalmá nyílt a francia lovassággal számtalanszor találkozni, főleg *oldal*t, mi Simonyinak kitűnő szokása volt.

Nevezetes rohama volt a francia vasasokra, kik rut mészárlást álltak ki, és nagy szégyennel huzódtak vissza, s Napóleon túrhetetlenségében követelék, hogy a győzelemhez szokott vasasok másnap hozzák helyre a csorbát.

Hasztalan, a másik nap még nagyobb kudarcot hozott rájuk; mert Simonyi addig verte őket embereivel, hogy oly véres lett, mint valami mészáros.

Károly főherczeg látta a borzasztó munkát, és segédtszeteinek egyikét azon izenettel küldé, hogy ő is látja, a mit az a fakó lovu tiszt (Simonyi) csinál.

Méginkább hozzálátott Simonyi a munkához, s a francziák engedni kezdenek, pedig Napóleon közelükben volt, s rájuk kiálta:

– Francziák vagytok ti? hisz ti még sohasem futottatok! Persze hogy nem futottak; de nem is Simonyi kergette őket; el is szaladtak, a merre mehettek, utánuk pedig a huszárok.

Lichtenstein herczeg verekedés közben már kezét szorított vele, egy másik tábornok hozzá küldé segédtszétjét, hogy az ütközet után jőjön hozzá.

Megjelent Simonyi.

– Tiszt úr, én kész vagyok önnek kiadni a bizonyítványt, hogy kitűnően megérdemli Mária Terézia keresztjét.

– Tábornok ur, – viszonzá Simonyi katonás tartással, van szerencsém jelenteni, hogy ezen érdemkeresztet – *már régóta birom*.

És így ha kettőt lehetne hordozni, most már a második kereszt is megvolna.

* * *

Tepliczben fürdőben lévén, temérdek vendég volt, és Simonyit, a vakmerő és szerencsés harczost mindenki bámulta. A vendégek közt jelen volt a württembergi koronaörökös, későbbi württembergi király, ki Simonyit mindenféle kedvezéssel el akarta árasztani.

Néhány biztos emberét fölkerlte, hogy egy tervében legyenek segítségére, ekkor megkérték néhányan Simonyit, hogy paripái közül engedjen egyet árverésre bizalmas körben.

Simonyi nem ellenkezett, megengedé az árverést, s egy délután kivezetteté egyik paripáját szállásának udvarán, hol a légyottra várók mind megjelentek, sőt egy vendéggel több is volt, tudniillik a württembergi koronaörökös.

Elkezdék az árverést; de az ígéret egymásra következett, s úgy lett vége, hogy a württembergi herczeg roppant árt ígért a lóért.

– Senki többet! kérdi még a herczeg, – mert uraim egy ilyen nevezetes próbán szerencsésen köröszkül ment lóért ennyi még potom ár.

A ló a herczegé lőn, és Simonyi a tepliczi fürdőből sok boldog órának emlékével és duzzadt erszénnyel ment Magyarországra, honnét nem sokára újabb babérokat ment szedni a csatatérre.

* * *

Ezen csatározások alkalmával Simonyinak elég dolga akadt; midőn az egyesült seregek Vandomme táborát szétverték, a szerteszt futamodott ellenségnek üldözésére, valamint méginkább szétzilálására Simonyit rendelték.

A francia gránátosok temérdek gondot adtak a huszároknak, kik kénytelenítették felerészben a lóról leszállni, s így küszködni a gránátosokkal.

Simonyi nem tágitott; hanem meglátván egy gránátos tisztet, kinek mel-lén a becsületrend keresztje volt, mindenkép igyekezett, hogy a tisztet kézrekeríthesse; mert gróf Csáky Sándor nem rég igen megkérte, hogy neki egyenesen a csatamezőről szerezzon egy francia keresztet, s ezt neki küldje el. Ez kemény dolog volt; mert a ki már egyszer ilyent kapott, jól tudja, milyen küzdelemért kapta, és bizonyosan olcsóért nem is adja oda.

A küzdelem sokáig tartott, de részletekről nem akarok beszélni, elég az hozzá, hogy a tisztet szerencsésen megfogták a huszárok, és már minde-nét elszedték.

Simonyi mindent visszaadott neki, csak a keresztet tartá meg, bár ne-hezen esett neki, hogy a derék tisztet ettől megfossa; de már itt az ideje, hogy Csákynek is megküldje azt, mit megígért.

A francia tiszt Magyarországra Biharmegyébe került éppen Nagy-Váradra, hol éppen Csáky gróf is rendesen tartózkodott, s itt véletlenül megösmerkedtek.

A francia elbeszélé, mi körülmények között került fogságra, és mily emberségesen bánt vele Simonyi; ámbár kimondhatatlanul sajnálja, hogy keservesen nyert érdemkeresztjét vissza nem nyerhette.

Beszélgetés közben Csákynek lakásáig értek, és Csáky kérdi a francziát, vajon megösmerné-e a keresztet?

– Igen! mondja a tiszt.

– De miről?

– A korona mellett egy repedés van! beszéli a tiszt, utána menvén Csákynek, ki a szomszédaszobából előhozta a keresztet, s a francia elé tartva kérdi:

– Ilyen volt?

– Ugyanez! felel a francia meglepetve.

– Uram, bár mennyire óhajtottam én egy ilyent bírni; hanem mivel a sors megint így közelébe hozza e keresztet annak, ki vérével érdemlette ki; nem tarthatom meg tovább, mondja Csáky, – ime, visszaadom.

URAMBÁTYÁM ÉS ÉN.

I.

Öcsém! – mondá urambátyám – huszonnégy éves ifjunak magának is lehet elegendő esze – t. i.: nekem; – holnapután Pozsonyba mégysz országgyűlésre, van ott okos ember elég; vigyázz, hallgass, tanulj; azt mondják: a ki a malomba jár, maga is ellisztetedik; valami csak ragad reád; vedd hasznát, ne feledd: utolsó sarjadéka vagy családuknak, korán volna e dicső fonalra csomót kötni; kedvem volna még életemben boldog házasságodból látni egy pár Kelment; – értetted?

Igy okoskodék nagybátyám, bölcs szokása lévén, helyettem is gondolkozni; így volt aztán, hogy ő a Gellért hegyet, én meg a rajta mászó legyet nem láttam. – Ő édes apámnak testvére volt, segédtsízt az inszurrekciónál, – bal vállában kardszúrást kapott; a mint t. i. a szaladó nemességnek sorait megállítandó, a nemes atyafiak után rúgtatott, paripája véletlenül alóla kiszaladt, urambátyám pedig lepottyantában egy kiálló kardba esett. Már a francziák is majd a nyakára jöttek; urambátyám nem volt rest: a kisbaráti kukoriczába lopta magát, lesvén az ellenség mozdulatait. Itt csinálta ama híres haditervet: miként ha a nemesség a kukoriczából előrúgtatna, a francziát mind a Dunába kergethetné.

Huszonnégy éves kor, csinos arcz, diploma, gazdag örökség, a számító világban megütik a tizenhárom próbát; s így én a Kelmen-családnak utolsó sarjadékaként bátran nézheték magam körül, midőn az egykor terebélyes ágon, kivülem, bácsikám volt az egyetlen gyümölcs, és annyira érett, hogy, mint a lotyogókörtvély, verőpózna nélkül is leszakad.

– Csak több kurázsi volna e haszontalan kölyökben; – zsémbelgett az öreg – nincs benne tűz; – a tűz hiányzik! – kiálta fel, tenyerébe vevén pipájából a hamut – még csak nem is dohányzik! – mondá; mire én egykedvűen felelék:

– Hisz urambátyám sem ért reá – szüntelen dohányozni. – Ez bizonyos faja volt a házi célzásoknak, melyekkel boldogult édes apám szokott urambátyámra puskázni, amúgy féloldalról megemlítvén, hogy a kisbaráti kukoriczában nem volt vele a dohányvágó, mikor a francziák a kukoriczaszárt rá gyújtották.

Némely részben igazat adok urambátyámnak: bátorságomnak fokoza-
tait tekintve, gyenge lábon álltam; verekedni általában nem szerettem;
megszólítás nélkül ajkaim zárva vannak, megszólítottán pedig, igen
kurtán: „igen” és „nem”-mel feleltem. Innét származnak öregemnek zsörtö-
lődései, s bennem helyezett reményei nem bokrosulának.

Pozsonyba érkeztem; a város, tudomás szerint, hazánknak szélén van;
hogyan úgy szóljak: ez Magyarhonnak füle: melybe az idegen elem függő-
ként csimpaszkodott.

Hallgattam az országos beszédeket; Hollinger te-poharas vendégei en-
gem is körülöngének. De szivesebben töltém napjaimat lakásomon,
egész napokon keresztül szomszédomnak átellenes ablakaiba merülve.
Angyalarcz lebegett felém, arcz, melyre az ifjú évek kellemei lehelvél,
miket én ügyetlen csak nézni tudtam; s ha családunknak szilajkodó vére
bennem csakugyan lohadásnak nem indul, érzelmeimmel fél éves itt-
tartózkodásom óta boldogabb számvetést tehetek.

Mi tagadás benne: a nő nekem kimondhatatlanul tetszett; barna szeme-
inek átható tüze, szőke fűrtös fejének búttan homlokáról szerte lövelének;
– feselt mint bimbó, melyre ha harmat csepje szállt, vagy árnyadó bokra
felett a fülmüle csattogott; szendén voná kelyhébe magát, saját keble za-
vartalan mennyének vágytárs nélküli boldogságába.

Hasztalan volt minden ábránd; szerelmemet megmondani nem volt bá-
torságom. Hasonnemű dolgokkal nem bibelődtem; s a nővel való találko-
zás csak keserű emléke volt egy botrányos multnak. Tanulókoromban egy
kis leányba szerettem: barátim vallomásra késztetének, mi a farsangi vi-
galmakban keringő alkalmával szép módjával megtörténhetnék. A kerin-
gővel úgy valék, mint az egyszeri ficzkó a hegedűvel: tudta, de nem pró-
bálta. – Mit nekem? gondolám, ezerszer láttam e nyomoru tánczot, meg-
kezdem, bizonyosan sikerülni fog. Választottamat felkérem: kézben kéz,
szem szem valának, remegő jobbom karcsu derekára fonódott, –
megindulánk: a dolog várakozásomon túl ütött ki; párommal a bámuló
csoportba tévedtem azon egyszerű okból, mert ő jámbusban, én
trochaeusban jártam a tánczot, azaz: ő „zwei”- és én „drei”-schrittben. –
Belesültem a nagy multságba. Itt bukott meg minden bátorságom.

Szobám ablakaiból imádoztamat minden perczen láthatám; ő himzett,
én olvasék.

Inasom figyelmeztetett, olvasnék az utca felőli világosabb teremben,
be nem látván fontos okaimat az ellenkezőre. Jancsi az inasom csupa
következetességből imádoztamnak szobalányába szeretett. Észrevehet-
tem zavartságát pelyhes ruháimon, mióta kefe helyett kellemesebb ölelke-
zéssel foglalkozhatott keze.

Bátortalanságomat nevetségesnek találtam. Jó katona sehogy sem válandott belőlem, s hogy az ellenség ágyujával mégis szemközt nézzek, minden esetre a hátam mögé kellett volna állítani a másikat. – Egyetlen egy ürügy alatt mehettem át, minden hónapban egyszer, midőn szállásbért fizeték. Ilyenkor megesküdtem minden szentre, égre, földre, hogy részemre valami okosan megkezdem, a dolgot; – bementem... kijöttem, ott voltam a réginel, – egy kukkot sem szóltam.

Ha szobámból átnézhettem ablakára, szemeink sűrűen találkoznak; a nézést bátrabban kitűrtük, mi észrevétlen elvitt a néma bizalomig; ennek értelmezhetlen kékjét élveztük.

Terveket csináltam, indítványoztam, elfogadtam, minden készen volt, de midőn az egereknek a macskára kellett volna kötni a kolompot:

*Előttem álldogált Komáromnak vára,
Melynek török tatár nem lépett falára.*

Az atyus gazdag osztrák kereskedő volt, Pozsonyban házat, kereskedést tartott; osztrákországi készítményeit árulá. Neje már rég meghalálózván, házi gondjait távol rokonságból egy özvegyasszony vitte. Boltjában sűrűen találkozánk; ilyenkor megelőzőleg fogadott az özvegy ur, ki körülményeimet terjedelmesen ismerni látszatek. Igen természetes: inasom Lizivel mindent közölhetett; Jancsi a konyhába pipára gyujtani járt, mint mondani szokta; Lizinek is a téglázó vasa elégszer kihült, s hogy Lizinek a szive lágyabb volt keményített szoknyáinál, inasomnak legkevésbé vehetem szemére. Egyébiránt ilyes apróságok is haszonnal járnak, sőt némely esetben mulhatlanul szükségesek az emelkedéshez, mint a lépcső – földszintről az emeletbe.

Jó magyar szokásként, a mi ma nem lehet, holnapra marad. Napról napra huzódott szívügyem is; panaszaimat a falaknak nyögém, sóhajtásimat inasom értelmezgeté.

- Teins urfi – megkérem – magának valami baja van?
- A fogam fáj; felelém rögtön a kérdezőnek.
- Tüstént hívok doktort a teins urfinak.
- Hagyd el; mit tudna az is segiteni!
- Mit ám! legjobb lesz valami házi orvosság!
- Házi orvosság? ... gondolod?
- De az ám... piritott vöröshagymával kell borogatni; nekem is azt rekomendálták odaát a konyhában.

Alig tudám kiterelni fejből orvosi eszméit; állítám, hogy fájdalmaim megszűntek már, s így terveivel ő is felhagyott.

Zajlott az országgyűlési élet: termekben, gyűlhelyeken, nyílt tereken különböző kitérősek követték a különböző gondolkozást. Fáklyás zene, pasquill, lekiáltozás, püsszegés, megszokott változatai valának Pozsony napi eseményeinek.

A „kék golyó”-nak rendes esti vendége valék; körében a pajzán fiúknak nevettem a készet; a vig pohárnak sem valék ellensége, ha csörömpölésig nem tévedett. Történt egyszer: rokonfeleimet szokott időben nem lelém a tanyán; estebédemet elköltvén, céltalan jártam át a még mindig élénk utcákat. A népet szokatlan zajlásban látván, ugyanazon egy irányban előre tódulni, mentem a sokaság után; végére kíváncsi voltam e tolongásnak, de mellőzve a kérdezkedést, vártam a történendőket.

Tágasabb térre érkezénk, a szájtáltogatók ezereihez zajongó csapat érkezett; közepettök sipláda volt, itt-ott kanászkürt, vagy konyhából csent bádogedény látszaték. Mellettem éppen kőpad volt, arról tartám a ritka szemlét.

A sipláda megszólamlott; az ördög ha kérdezné a pokoltól, mit határoz egy elkárhozott lélekről? nem lehetne ordítóbb lárma, mint a minő zaj fogadá a sipládának epedő kinjait. Tanuja valék, mikor a karádi bíró macskáját elevenen akarták bőréből kifejteni, hallottam leforrázott kuvaszoknak pusztító hangját; ez mind semmi e hangzagyvához. Nem volt karmester, de volt serege a botnak: nem volt méla hangja az árva fuvolának, de volt kinyikkanó hangja egy repedt klarinétnak, kísértetve egy nyekegő dudának megkínzott accordjaitól. Bögött a nép, lármazott; mit? kinek? miért? annak isten a megmondhatója.

A zajra következett tolongásból menekülni akartam, átugorván, két bérkocsi közé szorultam; a szilajkodó lovak közé új tömeg dült, s az egyik ló alól még jókor rántottam ki egy gazdag öltözékű hölgyet, de magam a kőpadhoz csapatván, eszméletemet veszelve kapu alá vonszoltattam: balkarom csuklójából kifordult. A veszedelemből távozni akarék, s ekkor ismerém meg a megmentettben imádoztamat, ki atyjával együtt tévedt e térre. Bérkocsiban értünk lakunkhoz mind a hárman.

Nekem a macskazene sok fájdalmat okozott; de hiszem, éltem boldogságát is annak köszönhetem. – Lám, e macskazenének is lehet sok jó oldala.

Ügyes orvosom karomat helyreigazítá. – Pár nap mulva balom felköltötten hanyatlott mellemre; ágyamnál Ninám ült, jobbommal kezét tartám, melyet most szoritottam meg legelőször. Nem tudom meghatározni, mikor valék vitézebb: ez utóbbi pillanatban, vagy mikor karomat helyre rántották? mind a két pillanat kísértő vala, egyikben több a fájdalom, másikban több az elhatározás. Ekkor tudám, mily erős a harc, melyet önmagunk ellen vivünk.

Szomszéd szobában az atyus orvosságaimat, tapasztalataimat rendezgeté az orvossal; Ninával együtt valánk, és szótlanok. A kéz-illetésnek minden mozdulatában érthető értelmezés élt visszaemlékezés a multra, boldogság a jelenben, és biztosítása a jövő reményeinek.

Karom újra bekötötték; minden illetés küzdésembe került; ajkaimat beharapám, szemüregemben tűz égett, midőn a szenvedésnek kitöréseit elnyomni akarám, a szelid nőtől arcom nem rejthető el a belvihart, a védnek megosztott szenvedései könyeiben patakzának.

Alig mulának el fárasztó szenvedéseim, lelkem erőt vett, s míg a férfiak a mellékterembe távoznak, megkezdem a nyilatkozatot.

Legelőször is egy nagyot sikoltottam, mi tán kurjantásnak is beillett volna.

– Az istenért, mi baja van? kérde megijedve Nina.

– Szivem megreped! – mondtam kezét keblemre kapva.

– Mint dobog? – monda aggodalommal a kis meglepett.

– Önért dobog mindhalálig! – mondtam én, keblemen feledt kezét szorítva, – az utószónál már a bejövők léptei hangzanak; szemeimet behunyván, nyugodtságot színlék, az orvos kiáltásom okát kérdezé Ninától.

– Már semmi baj, – felelé zavarodtan, – egészen megkönnyebbült.

– Az orvosság kissé erősen hat reá; tán gondolatait is megzavará? tünődék az orvos.

– Nem, ő egészen nyugodt lélekkel van! felelé habozva Nina.

– Kérem a kisasszonyt, ne hagyja őt még néhány pillanatig magára.

– Soha...! nem, ... itt maradok... – felelé a legnagyobb zavarral, – mely engemet örökre boldoggá tett.

A fentebbi szavakat úgy hiszem megértették önök; valamint én is megértettem. Mindketten tudtuk, hányadán vagyunk, legkevesébbé sem volt okunk félni attól, hogy szivünk megreped.

Felépültem; napjaim változatosabbakká váltak, látogatásaim Ninánál egymást érik; repült az idő, kószált a gondolat, végre ott lelők magunkat, hogy ha öregeink nem ellenzik, rövid időn férj és feleség leszünk.

* * *

– Benőtt-e már a fejed lágya, Andris? így ir urambátyám a többek közt – örömmel hallanám, hogy kinyílt a szemed. Tapogasd körül a világot; hát neked se szived, se tudód, érezni, szólni? mi lesz belőled? azt gondold, én holtig bolondod leszek idehaza? – vén gazdaasszonyom is elhurczolkodott a másvilágra, – most itt az ideje, házasodjál; mert én szent háromság úgy segéljen, nem vigyázok se tyúkra, sem szapuló-sajtárra. – Jancsi helyett küldök egy jóra való legényt, amazt küld haza, ő tud a cselé-

dek nyelvén beszélni; házasodjék meg, felesége vigyázzon a házra, mit veszendőbe, amugy pőrén – asszony nélkül nem hagyhatok! Hát te miért nem irsz gyakrabban? – kell-e pénz, vagy valami manó? vagy tán te nem eszel, nem iszol? – házasodni sem akarsz; talán a bőrdet is a fiskusnak hagyod?

S több efféle gyászos gondolatokat olvasék urambátyám leveléből. E közben Jancsi toppant be; tüstént megmondám neki a határozatot.

– Én el nem hagyom a teins úrfit.

– Hát ha Lizi is veled menne?

– Ugyis tudom, hogy teins úrfi kötekedik velem...

– Miattam akár tüstént elveheted, aztán menjetek Isten hírével haza; a szükségesekről gondoskodom én, egy hónap alatt végezheted dolgodat.

Ezt boldoggá tettem volna, gondolám, most magamon a sor; befejezésül urambátyám levelét olvasám végig.

– Ha merem kérdezni: védegyleti tag vagy-e? remélem volt annyi lélek benned, hogy erre magad esztől is rá nyavalodtál; – bezzeg a mi lányaink tettek ám ki a hazáért; *semmi külföldi!* ez a jelszó, ezt mondom én is; be nem hoznak házamba csak egy matring czérnát a külföldről, míg én élek. Ha tudnám, hogy nemzetségemnek ivadéka, vagy akár te – külföldi után sóvárog, vagy, a mi több, sváb leányt akarna hozni a házhoz: legyen az ég irgalmas, kegyelmes az ő lelkének. Nekem nem kell a külföldnek se portékája, se maga, se fia, se leánya; én testestől, lelkestől védegyleti tag vagyok, punktum!

Szerető bá-
tyád
Kelmen Dömö-
tör m. p.
táblabiró.

Következésképpen célomat nem érhetem el; – majd meglássuk, kedves urambátyám!

* * *

Jancsi megházasodott, Lizijével teljes örömben hagyá el Pozsonyt; szorosán meghagyván nekik, viszonyomról hallgatni, mielőtt arra engedelmet adnék; bátyámnak mozdulatairól rendes tudósításra adék utasítást.

Az országgyűlésnek berekesztése minden perczben váraték; a feszült kedélyeket újabb mozgásba hozá a védegyletnek jótékony eszméje: bennem az érzelem, testem, lelkem, szavam, ruhám, mindenem hazai volt, csak szűm leánya volt idegen hazának gyermeke.

Nem akarék érzelmem és az értelem közt hosszas vitát ereszteni: röviden határoztam, azonnal elvenni Ninát, ha az öreg, gyermeke boldogságáért osztrákországi javait eladni s velünk együtt Pestre költözködni kész leend. Maga idejében urambátyámnak bokros feje ez által kijózanul, nóm nyelvünkben nagyobb gyakorlatot nyer; mert ha urambátyámat németül szólítaná meg, azonnal megütné a guta.

Az országgyűlés november tizenkettedikén végződik, huszadikán mi is megesküvénk; az öreg atyus, áldásával tervembe egyezvén, december végére javait eladá, gépeit Pestre szállíttatá, hol nyakra-főre női kelméket készítteték a közeledő farsangra. A magyar nyelvgyakorlat szinte gyorsan haladott, csak az időt vártuk nehezen, midőn a titkot bátyánk előtt szerencsésen felfödhetjük.

Apai örökségemről ugyan szabadon rendelkezhettem; de sajnálám, a bátyám utáni vagyont csupa szeszélyért elveszteni, arról pedig meggyőző okaim valának, hogy urambátyám, jó órájában is kitagadhatna. Mindég irtóztam nyers, egyenes szavaitól, nyársként szaladának ezek keresztül félénk idegzetemen; meglehet, előítéletes is valék, irtóztam átkától, vallásos eszméim rajongása könnyen foganatosná teheték előttem a mennykő-csapást.

Megírtam az öregnek Pesten létemet, elhallgatván nagyszerű lépésemet. Lakomat eszélyesen rendezem, számítva bátyámnak eljövetelére, és hogy meg ne lepjen, két szobát legényesen rendeztem, minden gyanu eltávoztatására.

Egy időben számíték halálára, mely nem kárkivánásra, mint lehetőségre volt építve; később látám csalódásomat: mert ember, ki reggelenkint fél font szalonnát megeszik, ki évenként egy káposztás tungot maga kiürit, eszik, iszik jóízűen, rendes mozgáson kívül vadászni is jár, azt ugyan megjárja a szél, de meg nem üti! Ide járul az: családunk tagjainak évszámait tekintve, urambátyámnak közel tíz évvel tartozott még az élet, ily körülmények közt okos ember mást gondol, vagy magyaros esetben istenre bizza magát.

Néha felülemelkedtem aggodalmimon; kedves nóm körében tiszta boldogságot találtam. Kereskedési viszonyokba avatkoztam, ez volt csendes véremnek medre; végre, mit valaha nem hittem, repczével is kereskedtem. Nőm megelőző volt kívánataim teljesítésében; kölcsönös kedveskedések válták fel egymást. Nyelvünket alaposan érté, magyar színházba jártunk; és tanulási szorgalmát bizonyára nem az öröklés reményeért, hanem a béke malasztjául hozta áldozatnak a békülés napjaihoz.

Érett a remény, közös volt a családöröm, közeledtével a pillanatnak, melyben ég akaratával egy Kelmennel többet hozandott a házhoz. Alig hajlánk házasságunk második évébe: egy ép tüdejü fiu rikogatott bölcső-

jéből, s a fiu nemcsak névvel, apám emlékéül Mihálynak kereszteltetvén, hanem vérével is öregapjára ütött – inasom állításaként. Ezen gyermek leend harcziás vérü urambátyámnak kibékítője az idegen nyelvü anyával.

1846-ik évnek tavaszát értük; Pest hemzsegett a vidéki néptől: műkiállítás, védegyeleti gyűlés, iparműkiállítás, ezereit család fel hazánkfiának. Ez időtájban egy ebéd után a kereveten nőmmel és dadogó gyermekemmel valék együtt; szokatlan kopogatás riaszta fel úgy, hogy önkénytelen felkiálték:

– Ez vagy Jancsi, vagy – urambátyám!

– Szabad!

– Dicsértessék az úr Jézus! köszönte be Jancsi, nagy könnyebbségére szorulni kezdett lelkemnek.

– Magad jöttél, Jancsi?

– Most magam, de holnap itt lesz az öreg teins ur is; kvártélyt csináltam a lovaknak.

– Hova szállottál kocsiddal?

– A „fehér hattyu”-ba; tüstént leugrottam és ide szaladtam ifju teins uramhoz, megmondani, hányadán vagyunk? mert az öreg ur valami galibába hozhatná ifju teins urat.

– Nagyon jól van! ülj le oda a székre; beszélj el, hogy élitek azt az istenadta falut?

– Csak megélünk, hála isten; feleségem gazdasszonykodik, az öreg teins ur pedig jár, kel, tib, láb, tesz, vesz, a mint kedve kerekedik; néha nevet, néha meg úgy neki jön a bubánatnak, hogy az ember alig igazodik ki vele.

– Gyanítja-e, hogy feleségem van?

– Azt ugyan nem, de beszéli, hogy furcsa álmai vannak; – hisz tudja az ifju teins ur, hogy az álmoskönyvre sokat ad – tehát, mint mondám, beszél: hogy álmában már háromszor is poczakos nyulat lőtt, és ez azt jelenti – aszongya – hogy gyerek áll a házhoz.

– Mit szól ilyenkor?

– Egyet elkeríti jó módjával; – aszongya: ideje volna a házhoz asszonyt venni.

– Öregszik-e már?

– Nem igen a, erős most is, azt gondolná az ember, hogy kapával se lehetne belőle kiverni a lelket. Maga ugyanazt hiszi, hogy nem soká él; mert a mint elgondolkodik, tudja teins uram, nem vigyáz a szóra, rosszul ért valamit, azt hiszi, hogy nagyot hall, ez pedig a vénségnek az oka.

– Szegény urambátyám!

– Csak még ifju teins uram szaporaságát látná, – aszongya – nem bálná aztán, ha tüstént ki menne a lelke; de már ehhez az egy örömhöz

nincsen reménysége; pedig ha tudná, milyen közel van hozzá... hát még ha látná ifju teins uram, mink is egygyel megszapordtunk ám; Lizinek is fia van, az öreg teins ur volt a keresztapja, meg a csegedi molnárné. Most már minden jól van, teins uram, csak az öreg urnak találjuk meg a nyelét, lesz akkor öröm Palánkon.

Ekként beszélgetve, Jancsinak utasítást adtam a titkolózásra, míg a dolgot magam elintézném; kérni ugysem akartam, de mindent csak jó módjával kell bevárni.

Az említettem két szobámban tartózkodtam most többnyire; harmadnapra kelve, sarkantyupengés kelte fel ábrándozásomból; sieték az ajtóhoz, melyen kedves urambátyám benyitott.

– Szervusz, édes Andris öcsém!

– Isten hozta kedves drága urambátyámat!

– Ha te nem jössz, istenadta rossz fia, hát eljövök én, gondolám, – mondá urambátyám – és eljöttem Pestre; a nagy kocsit nekিপucoltattam, eleibe négy szürkét, és most itt vagyok.

– Nagyon bölcsen tette kedves bátyám; már szinte magam is vártam; a mult hetekben mindig urambátyámról álmodoztam.

– Rólam álmodtál? – ejnye no... te, öcsém, én is mindig olyan furcsákat össze-vissza álmodoztam... de a fránya álma, az se teljesedik be mindig... az is hazudik... haszontalanság az egész. De beszéljünk, öcsém, okosabbat! – Lám lám, hogy megnőttél, mióta nem láttalak.

– Vénülök, kedves urambátyám, rájár az idő az emberre.

– Igazad van; most kijössz falura lakni; ember kell, szép öcsém a gátra, meg egy asszony, a ki lát, hall, parancsol. Hidd meg, kedves öcsém, mióta édes anyádat eltemettük, az isten nyugosztalja meg, csak úgy kong a ház; persze – katonás asszony volt, elkommandirozott volna egy ármádiát.

– Üljön le, kedves urambátyám, falusi ember könnyen elfárad a kövezen.

– Szót beszélsz öcsém; de ez a Pest megviseli az embert; – de ni, ni! Deák, Wesselényi arczképeik vannak a falon; ennek már nagyon örülök, helyesen van. – Lánczhordtát, öcsém, majd kiugrik az ember a bőréből itt Pesten, milyen szép hazai kelméket kap az ember az iparműtárban; ide alatt van, öcsém, egy boltos, derék úri ember, azt mondja Pozsonyban lakott, gyára volt Ausztriában, a védegyelet óta pedig Pestre tette át, vettem tőle holmi jószágot; de szót ne vétsek, öcsém, ez a cifra mellény honi-e?

– Az bizony; ipám gyárából való!

– Mi... Micsoda? – ipád gyárából?

Bezzeg elszóltam magamat; rögtön javítani kezdem:

– Ipám gyárából? dehogy mondám én azt: az iparműtárból, kedves urambátyám!

– Ihol ni! megint rosszul hallottam; mondtam Jancsinak, hogy rosszul hallok, de nem hiszi; ez is az öregségnek csálhatatlan jele.

– Ne aggódjék urambátyám! félreértés, nem süketség.

– Hasztalan okoskodol; a multkor is szecs kavágó helyett deszkavágót hoztattam, pedig Jancsi mondá, hogy rosszul értettem. Öregszünk, nem lehet eltagadni; de se baj, csak egészség legyen, öcsém Andris... aztán biz lakodalomba is szívesen elmennék... mondd meg igazán, öcsém: kell-e feleség?

– Nincs rá szükségem, kedves urambátyám!

– Nem úgy verik a cigányt, házasodnod kell még ebben a hónapban!

– Kár volna elhamarkodnunk a dolgot.

– Elhamarkodni? azt gondolod, pulykapásztorod leszek koporsóm bezártáig?

– Lizi gondját viseli mindennek.

– Hát te remete akarsz maradni, vagy a barátoknak testálsz mindent? teremtett ugyse, inkább felgyújtok mindent, mint a fiskusra maradjon; ha akarod, ha nem, választasz még ma!

Ez annyit jelent, hogy urambátyám sugárágyú nélkül nem tágit.

– Voltál-e már a műkiállításban? Kérdé urambátyám.

– Még nem, mi városiak utolsók vagyunk.

– Most velem oda jössz. Voltam ugyan már ott, mondhatom, pompás képek vannak egy magyar legénytől... ízé! hogy is hívják no, segéd ki-mondani, bizony nem jut eszembe, olyan furcsa neve van, nem találom rá.

– Markó?

– Nem az!

– Zichy?

– Az sem az; na látod, vénségemre már az eszem is elhagy, te mégsem hajolsz a jó szóra. Már csak eszembe jutna annak a piktornak a neve.

– Barabás?

– Az az: Barabás; – te öcsém; olyan gyöngy két asszonyképet pingált, hogy csak helyre. Gondold: majd beleszerettem az egyikbe. Kérdezkedtem Barabás után; éppen a harmadik teremben volt, hozzá utasitanak; tőle tudám meg, hogy az egyik – *Rákfay* földesúr leányának arcsképe. A mennykőbe, gondolám, ez hajdani jó pajtásom volt; kaptam kalapom, az utasítás szerént, nem is kérdezem a másik arckép tulajdonosát – siettem *Rákfay*hoz. Otthon volt éppen; örült, nyakamba borult, hogy is ne? tizenegy esztendeje nem láttuk egymást; akkor is úgy futtában a fehérvári lóvásárban; a simontornyai barátoknak adott el egy pár konyhalovat. – Az asszony se találta helyemet; őt is még leánykorában ismerem, tűzről pattant barna leány volt; a leányuk nem volt honn: annál jobb,

gondolám, békén beszélhetek. Röviden előugrattam szándékkal, a leány szép is, gazdag is, minden teketória nélkül megkértem...

– Megkérte?

– Meg hát! mit remegsz? gondolod, kosarat kaptam? micsoda! hat vármegyében nem volt különb kérő nálamnál.

– S oda adták a leányt?

– Biz oda ám – két kézzel... de te azt gondolod, nekem; ne félj, gyerek, nem állok én utadba; neked kértem meg! De ne fecsegjük el a szép időt, menjünk a képet megnézni, az úton is elmondhatom a többit.

Sátorfánkat felszedtük, s mentünk a redoute-épület felé.

– Ugy-e, eszed ágában sem volt, a mit hallottál?

– De nem ám!

– Tudtam én, hogy megleplek; hát még ha meglátod!

A redoutenak nagy lépcsőzetén felhaladván, a rendezett termeken keresztül Barabásnak arczképeihez értünk; fáztam, égtem, késsel sem lehetett volna vért eresztetni remegő testemből.

– Itt volnánk, öcsém! nézd azon arczképet, mily gyönyörű a lelkemadta; ha tíz évvel fiatalabb volnék, magamért sem állanék jól. – Miként mosolyg felénk az a szélső, mintha tudná, kire kell jó szemmel nézni.

– Melyik az? – kérdezem.

– Ez a kilenczvennyolczadik; szólj: hogy tetszik?

– Láta ezen arczképnek eredetijét?

– Nem én; de ha ilyen szép, mint pingálva van, a torony tetejére mászhatnál érette.

– Eltökélt szándoka urambátyámnak engem ez arczkép eredetijével egyesíteni?

– A mint mondtam, megmondtam; apád sem választhatott volna jobban; nem vagy vak, magad is átláthatod.

– Jól van urambátyám; én nem láttam Rákfay leányát, nem is törődöm vele akárki lánya legyen, kész vagyok ennek eredetijét nőül venni.

– Isten áldása legyen rajtad; ez tán az első öröm, mit általad nyerek; másik és legnagyobb, ha egykor ennek gyermekét láthatnám.

– Igérje meg, urambátyám, hogy soha ezenkívül máshoz nem kényszeríted.

– Isten engem úgy segítjen, nem kényszerítelek, csak ezt vedd el.

– Még egyet, urambátyám: – Tegyük föl, ha e nőnek már választottja volna?

– Az nem lehet.

– És tegyük fel: gyermeke is volna?

– Elment az eszed?

– És az apa én volnék?

- Andris? ... bolondot akarsz belőlem üzni, te és férj? és fiad volna?
- Igen, urambátyám: én férj vagyok, atyja egy vidám fiúnak.
- S nőd?
- A kilenczvennyolczadik szám alatti arczképnek eredetije.
- Rákfay nem is szólt erről az örömről.
- Urambátyám Barabástól nem kérdezé a másik arczkép tulajdonosát; hihetőleg eltévedt, és tán a kilenczvenhetedik szám alatti lesz Rákfay leánya.
- Hát ipád?
- Az a gyáros, a kinél urambátyám vásárlást tett!
- Hát mégis jól hallottam, mikor ipádról beszéltél?
- Igenis, kedves jó urambátyám.
- Ergo, mégsem romlik az én hallásom, megbocsátok mindent, vezess gyermekedhez.

* * *

Szent a béke, urambátyám nem győzi kiörülni magát. Jancsinak mondá: Látod, mondtam, hogy gyerek áll a házhoz!

AZ UT MELLETTI KERESZT.

Ó, két lábu féreg! ... átkot mersz szórni az égre? azt gondolod, eléri nyelved azt a nagy magasságot, melyre mikor fel akarnál nézni: még a nézésben is megfájdul a nyakad?

Talán daczolni akarnál? mert összehordtál egy rakásnyi követ, melyre ráfogod, hogy örökre fennáll!

Hát nem ösmered azt a nagy hatalmat, melynek elég annyi, hogy rongy munkádon az időt rajt feledi, s egy pár száz esztendő múlva annak a kőhalmaznak maradványát sem lelnéd; hogy belőle emlékezet okáért egy kisebbet raknál.

Büszkén állsz! ne hidd, hogy birkózni akarjon veled az ég; nem láttad fúni azt a semmit, a láthatatlan szelet, melynek nincs annyi megfogni valója, hogy megláthasd, milyen? s ez a semmi a tölgyerdőt is gyökeréig hajtja: hát a te munkádat?

* * *

Ott állt a falu, a maga helyén, hívják akárhogy, az mindegy; a nádas tetejü házak nem kéröztek a városba, – a nap ide is besüt, s a komáromi kalendárium ide is megmondja, mikor legyen meleg, s lesz-e hó a télen?

Azt is mondhatnám én: így hivták ezt a falut, vagy úgy; de hála istennek nem a rétemet keresem a határban, hanem embert, az pedig mindenütt egyforma, és hogy én se mondjak róla nagyobb rosszat, mint a többi; azt mondom, hogy az ember egytől egyig *gyarló*.

Hej! a legtöbbnek de kevés jó fér be a száján, van ugyan a kanalának dolga, mert hisz gondját viseli a szája izének; de ha elkésett az asszony a konyhán, mert a nyersfa mellett lassan melegedett a lé... uram bocsá, a helyett, hogy annak az istenáldott falatnak elébe egy jó szót küldene ki a száján, még inkább azt káromkodva várja.

Pál István szakasztott ilyen volt, akár őt fogjam elő példának okáért.

Ha a kése életlen volt, összevevő kerítette magát az angyalt is, pedig ki hallotta valaha, hogy az még arra is ráérjen, hogy Pál Istvánnak, vagy akárkinek is a kését köszörülje.

Ha nedves volt a taplója; előkapta a Ponthiust, meg a Pilátust, pedig nem az ejtette a vászonkorsóba, hanem Pál István.

Meg mikor a kis borju belefordult a kutba, ... neki esett az apostoloknak, a helyett, hogy nagyobb kávéát csinált volna a kutjára.

Elég az hozzá, hogy Pál István beszédében kevesebb volt a jó szó, mint a káromkodás, – s minthogy őt kaptam elő a hozzá hasonló ezer meg ezer közül; hadd mondok el az ő történetét.

Előkerül akkor ezen beszédben a felesége is, meg a lánya, meg egy szegény zselléraszony fiastól, aztán ki is még? ... ugy... most jut eszembe az öreg Vincze, kinek az a kétkerekű leptikája van, melyben koldulni jár a szegény öreg. Hegedűje is van neki, azt hiszi a jámbor, hogy a hegedű még keservesebben szól, mint ő; pedig a ki azt a két talyiga kereket nyikorigni hallja, előbb gondolná, hogy az öreg haját kér mint krajczárt.

No de kezdjük mindjárt Pál Istvánon magán.

Éppen hallom, mikor kikiált a konyhába: te asszony, verjen meg az az...!

Szinte tudtam, hogy ilyen beszéden kapjuk; im, most is valaki mást biztat, hogy verje meg a feleségét, ugyan miért?

– Nem tudod elhozni azt az ebédet, hogy ez meg amaz.

– Nincs még tizenkettő, – mentegetődzik az asszony.

– Üssön beléd, nem mondtam előbb, hogy éhes vagyok, ugy-e? – zugott odább a másik, bizonyágomul, hogy Pál István még az ételt is káromkodva várja, nem is említvén azt, hogy most mindaddig istentelenkedik, míg az asszony eleibe nem teszi a tálat.

– Hát az a lány hol van, nem tudja behozni az ördög? – lármázott az ember újra, mire a lányt a konyhában majd a nyavalya törte ki, majd megmondom miért?

Megbomlott ezen házban a jó rend, ha a gazda honn volt; a ki kaszált, azt kapálni hajszolta, a mely cseléd vasaltatni akart, annak azt mondta: fogj be, ... a ki vizet mert, rárivallt: nincs más dolgod? cselédet, asszonyt, gyereket össze-vissza zavart, csakhogy káromkodni valója legyen.

Néhány hét óta a leányra került a sor, ... – nem eszed a kenyereimet – azt mondja Pál István nagy mérgesen – férjhez adlak, erre-arra... a mint szokása volt ökelmének, hogy toldalékul mindig hozzá vetett egy-egy kanász imádságot.

Ritkán ijedne meg lány az ilyen fenyegetéstől, de Pál István azt is megmondá, hogy kihez adja; 50 esztendőszomszédjához, pedig az ilyen vőlegény aligha kell annak, a kinek ugy is van egy szeretője, pedig szép.

Maga is az volt; ugy kell neki.

Mintha csak összeválogatták volna őket. Mikor az itatónál egymás mellett álltak, s az elmenőnek a szeme rajtuk akadt, ha leány volt, nem a legényt, ha legény volt, nem a leányt irigyelte; ha már az isten illetéknép megteremte őket, azt gondolák, összevalók: így párosan nézni is szebb őket.

Nem adták, vették ők a szót, beszélt helyettük a falu; néha, azaz akárhányszor, saját fülök hallatára mondták még a vének is: gyermekeim, özszevalók vagytok.

Ilyenkor ők is összenéztek, szót sem szóltak egymásnak, azaz, hogy nem is kérdezősködtek; de még mit a bámulók mondtak, arra sem mondták, hogy nem igaz.

A mezei munka után, alkonyat felé, mintha valaki hivogatta volna őket a gyalog utra, mindig együtt jöttek haza; néha szó nélkül is megtörtént ez a kis utazás; hej pedig jobban esett ez a szótlanság, mint mikor az urfi meg a kisasszony órahosszat cseveg a kanapén, csakhogy olyan czifrán esik ki a sok rózsa, lilium, csillag, bársony, márvány, a melyikből tudniillik az urfi mondásaként, a kisasszonynak a képe, szeme, szája, keze, lába, meg a nyaka van... mondom ebből a sok czifraságból azt sem hiszi az ember, a mi talán igaz.

Soha sem mondja a paraszt legény, hogy az Örzse képe olyan, mint a rózsa; de nem pingálja ám magát Örzse; azt sem mondja, hogy a vállá márvány; mert még hála istennek faluban nem ment ki a módiból a nyakkendő! Azt sem mondja Pista, milyen a leány szeme, beéri vele, ha látja; de meg nem is keresgél ott csillagot, inkább keresné a csillagok között Örzse szemét, csakhogy az olyankor alszik, azaz, ha tud.

Még itt a falun nem szorultak czifránál-czifrább hazugságra a legények, valamint városon is jobb volna, ha a szerelmem szép kisasszony ajtót mutatna az olyan urfinak, a ki mindent úgy darabszámra eldicsér, a kezéről, a lábáról, a fogáról... orcájáról, a nyakáról mondván el valamit; mert elhihetik nekem, hogy a gyönyörű lepkéről is lemarad az aranyos por, ha az ember a kezébe veszi!

Szerelmem, szerelmem, néma a te nyelved, ... de jó az a meg nem mondott titok! nem azért, mintha nem szeretné kimondani az ember, de majd máskor mondja, – akkor is csak úgy *sugva*.

Hohó! hová keveredtem? Pál Istvánt az asztalnál felejtettem, s a szeretőkről is akarok mondani valamit.

Addig járták ők a gyalogutat, hogy a szomszéd, az az 50 esztendős ember, kit fősvénységéből, kit mi, megsokalta, hogy a mint az ő fundusán át megy a gyalogút, napról-napra szélesebb lesz, s az ő nagy fejével nem volt rosszul gondolva, hogy a kik azt járók, nem annyira egymás után, mint egymás mellett mennek.

Rájuk leskelődött, s a lány apjának jól megtoldva mondta el a dolgot.

Ezóta fenyegeti erre, arra, hogy a leányt férjhez adja a szomszédjához, a legénynek pedig ment olyan izenet, hogy ilyen, olyan, meg amolyan, szedtevedte koldus kutyája, gyüttment, szemétenhányt, zsellérmaradék...

és a többi... rá ne merj az én lányomra nézni, nem koldusnak neveltem én azt fel.

Tehát gyanította a gazda, hogy Pistának nem ő tetszik, hanem a leány.

Valamint azért is dörmögött és káromkodott Pál István, hogy a lánynak meg nem a szomszédja tetszik, hanem Pista.

– Kimenjek érted te! ... bögött egy nagyot elkerítve az apa – majd behozlak eszed nélkül, tudom! végzé be egy másik káromlással, melyre szentül hitte, hogy a lánynak az esze is megjön.

– Mit akar apámuram? kérdé siró szemmel a leány.

– Ne bögj! ... azt a Pontius Pilátusodat, ... ne bögj, azt mondom, holnap reggel átjönnek a kérők.

* * *

Maga maradt a gazda... erre az ételét kényelmesen turkálván a tálban, senkinek sem volt utjában, akár a közepéről kanalazgatta a megtetszett falatot.

A mi beleváló, sava, bors, – belefőzte az asszony, csak az istenáldás hiányzott belőle; mert azt nem fazékban főzik.

Elfakadt riva Vincze bácsinak a hegedüje az ablak alatt, s a mint kifért a száján az öregnek, énekelt egy egetverő éneket, hogy Pál Istvánnak ijedtében a kanál kiesett a markából.

Pénzért én sem igen hallgatnám el, mikor az öreg Vincze hegedül; de mégsem tudnám elnevetni magamat, – tudja az ég, mi lehet az oka, mikor ő huzta a hegedüt, minden pénzem kikészült a zsebből.

Még az eb sem ugatta meg; mintha tudta volna, hogy annak elég a baja, kisebb gondja is nagyobb annál, hogy a falusi kutyákat bosszantani kívánná; de Pál István tul tett a kutyáin; pedig ha jól tudom, hat volt az udvarán.

– Asszony! – kiabált a feleségének – elverd azt a vén kötni valót az ablak alól, mit ordit a számba?

– Már miért nem maradhatna kinn, ha az isten nevében jött? szólt az asszony annyi bátorsággal, a mennyit az uristen rovására mert csak elmondani.

– Mit kiabál?

– Hadd kiabáljon – mondja az asszony – a kend részét is ez imádkozza le, van neki miért feltátni a száját.

– Elverd azt a mennyországba verbuváló dicsőségét a vén üdvösségének...!

– Uram ne vigy a kísértetbe! rémült el az asszony, szavába kapván a dühbe jött gazdának.

– De csak hadd vigyen, akár odább is, – morgott rá Pál István – vigye veled azt a koldus kutyát is.

– Így bánik kend azzal a szegénnyel, a ki szegénységében is az istent dicséri.

– No csak dicsérje tovább is; a mint látom a tavalyi dicsérete nem sok hasznot hozott neki; megevő kenyere sincs talán.

– De van neki, a mi kendnek nincs... nyugodt lelkiismerete.

– Kinálja meg vele a csizmadiát, ha varrna érte neki egy uj sarut, mert a mostaniból kilátszik a lábujja.

– Hadd lássék... válaszolt pártfogólag az asszony – az apostolok is mezitláb jártak, mégis oda jutottak, ahova kend nem megy.

– Ha hinának sem mennék, istentelenkedék a férfi.

– A szájával veri kend az istent.

– Ezzel a somfával meg téged, ha el nem lódulsz, hogy a jég verjen el valahol.

– Kimegyek, kimegyek... mondá elkeseredetten az asszony, – az ajtót is beteszem, hogy a szavát se halljam kendnek, – toldá végről, sűrű könyhullatások közt menvén a konyhára.

Az öreg Vincze mindegyre hegedült, melynek a nótája csak akkor hallatszott, mikor maga Vincze nem hallatszott, s míg a tüdejébe bele szedte a szuszt.

Alig hogy készen volt az egyik verssel, megint újra kezdte a másikat, két annyi erővel... Még a talyigás számár is egyet csapott a fülével, a mint az erős hang az agyába tolult, – valamint Pál István is újból elejtette a gombóczos kanalát.

– Gyere be te Örzse! – riadt a konyha felé, mire belépett a lány.

– Mid vagyok én neked? – kérdé nyersen az apa.

– Édes apám kend nekem! – mondá a lány, csakhogy azt az édest vajmi keserüen mondá.

– Parancsolok-e én neked?

– Soha sem tagadtam én azt *apám uramnak*, – mondja a lány, elhagyván az *édest*, és meguramozván az apját, minthogy éppen olyan nagyon ráérett a parancsolás.

– Van-e piszkafa ott kinn?

– Nem tom'... apám uram... hebegé a leány, azt gondolván, hogy az engedelmesség, parancsolás és a piszkafa, mind az ő számára lesz, – egyet gondolt tehát időnyerésért, s azt mondá még... majd keresek egyet apámuram, ha talállok.

– Találj is, mert akkor én keresek egyet, néked találom azt, a mit megtalállok, magyarázkodék az apa.

– Hát mit csináljak azzal a piszkavassal? okoskodik a lány, eligazodni kívánván a dologban.

– Verd el azt a vén gazembert az ablak alól! ... legalább máskor megemlékszik és nem hozza ide az ördög... erre arra! és a többi.

– Megyek édes apám, – felele a leány, s a konyhában meglelvén a piszkafát, azt egyik kezébe, s egy tányér lisztet a másik kezével a köténye alá fogván, mind a hat kutya kíséretében az utca felé indult.

Vincze meghallván az utcaajtó nyikorgását, abbahagyta az éneket, és alamizsnát várván, jó előre rákezdé:

– A mit nekem szánt kigyelmetek!...

(Szegény ördög, ha tudná kend, mit szánt kigyelmednek Pál István.)

– Fizesse meg az ur isten, – folytatá még odább – és adjon ezer annyit helyette.

(De jól esnék Pál István ő kigyelmének.)

– Ha ezen nem, hát a másvilágon, – folytatá jó szívvvel az öreg Vincze.

– Maradjon a tied, dörmögé magában Pál István, a mint hallotta a viszonozást, és alig várta, hogy a puffanásokat hallhassa.

Hallotta is, mert Örzse a láb alá keveredett ebeknek osztá ki a piszkafát, a lisztet pedig a talyigából kihajoló Vinczének nyakából lelógó tarisznyába üritette.

Zupp, ... zug, ... zupp, hangzanak a gyorsan kiosztott ütlegek.

– Ugy kell neki! – mormogá Pál István azon jó hiszemben, hogy a lánya bezzeg engedelmeskedik.

Ugyancsak mindjárt hallotta a kutyalármát, melyről igen könnyen eltalálhatta, hogy nem a kutyák bántanak valakit, hanem megfordítva, a kutyákat bántja valaki.

Mérgesen fordult az ablak felé, éppen akkor üritette a lány a lisztes tálat apja urának szeme láttára, Vincze pedig sugva kezdett beszélni a lánynak.

Csak az a baj, hogy némely ember mikor sug, éppen olyan zörejjel teszi, mintha kiabálna, azért nyitotta ki Pál István félig az ablakot.

– Mekkora ordítottam! – mondja a lánynak – hallhattad, hogy én vagyok idekinn.

– Nem mertem kijönni – válaszolt Örzse – míg aztán apám nem küldött, – sugá tovább, nem mondván, hogy az apja piszkafával küldötte.

– Mindjárt gondoltam, hogy itthon van, – folytatá Vincze, mert máskor hamarabb kijöttél... azért csak kurtán mondom édes gyermekem, hogy Pista szeretne veled beszélni.

Az volt ám nagy csoda, hogy Pál Istvánt meg nem ütötte a guta, az az jobban mondván, hogy ő maga ki nem szaladt végig verni a postát.

– Megmondhatja kend neki, – beszélé a leány – hogy édes apám férjhez akar adni.

Kevés hija volt, hogy Pál István ki nem kiáltott az ablakon, tudniillik először azt, hogy igaz, másodszor még a tetejébe valamit, az ő saját módja szerént. Ugy segített magán Pál István, hogy ha nem mondta is, de legalább eldörmögte.

– Rossz hírek elég lesz – mondja Vincze, – hanem azért ne essünk kétségbe, a tisztelendő ur úgy is szelét vette a dolognak, s azt mondta, majd annak a vén szomszédnak megmondja, hogy ötven esztendőskorában nemhogy új bolondságon törné a jóra való ember az eszét, hanem azt is megbánja, a mit eddig tett.

Pál István eltartotta a szót, hanem a tisztelendő ur tudom elborzadt, ha megálmodta, ahogy Pál István elkerítette. Valamint Örsének sem esett nagy vigasztalódására a tisztelendő ur közbenjárása, minthogy édes apja nem igen járt arra, a merre az urnak a nyáját a tisztelendő ur vezette; azt is jól tudta, hogy a mely vénember asszony után bolondul, csak úgy marad veszteg, ha megkötik.

– Ne sirj gyermekem, – vigasztalá Vincze a könnyező lányt, – még nincs itt az esküvő napja, – addig gondolunk valamit. Estére, mikor apád a korcsmába megyen, jer le az út melletti kereszthez, ott vár reád Pista.

– Ott leszek, – mondá a leány – s bement a házba.

– Meg én is, ilyen olyan, meg amolyan, gondolá, de csak gondolá, Pál István, talán még cifrábban is, ... csakhogy nem mondom el.

* * *

Emberséges embertől is sok volna, hogy ennyi békességés türese legyen, mint volt Pál Istvánnak, csakhogy a ki nagyot akar ütni, előbb hátrafelé nyújtja ki a kezét. Pál Istvánnak tehát, én mondom, elhihetik, ilyen forma dolgon járt az esze, azért hallgatott úgy.

Mult az idő, Pál Istvánnak ott járt az esze, ahova Örsé lánya akart menni. Nem sokat gondolt ő azzal, hogy ötöt nem is hívták oda, talán jobban készült, mint lánya, mert minduntalan körül nézett, vajon nem feled-e el valamit? s mikor az ajtó sarkához került a szeme, mindig azt mondá, hogy: megvan!

Pedig ki nem tudná, hogy a falusi ember az ajtó sarkában szokta tartani a – botját.

Alkonyat felé szüntelen dörmögött, mint a kakukkos óra, mielőtt ütne, öt perczzel előbb egyet kerrenteni szokott.

Kinosan várta a lány, hogy az apja a korcsmába téved, de csak nem akart lódulni. Kétszer hozatta tele a zöld korsót vízzel, mindig ivott. Tudta

a lány, hogy az ilyentől el nem veszi szomját az öreg, ... de hát mért nem megyen a korcsmába?

– Add ide a pinczekulcsokat, lány! szólamlék meg végre.

– No valahára! – gondolá a lány – akár hova, még is elveri a szomja.

– Fogjon be a szolgál a szánba, parancsolá odább. Az is megtörtént olyan hamar, ahogy csak lehetett két ember keze után; mert a lány is segített.

– Be van fogva, apámuram! jelenté Örzse.

Kiment az öreg, felült a szánba; a két csikó ló nyughatatlanul várta, hogy már megindítsák.

– Csett né! hallék a biztató szó, s az öreg a kapu felé hajtott.

– Hála Istennek! mondá vagy háromszor a lány, s alig várta, hogy a kaput betehesse, mikor az öreg nagy zajjal mondja:

– Hohó, azaz, hogy megállj! A minthogy meg is állt.

– Itthon feledtem valamit.

– Nem lesz szerencséje apámnak! bátorkodék szólni a lány.

– Valakinek nem lesz, az bizonyos – dörmögé Pál István, – hozd ki a botomat az ajtó mellől... eredj!

Kihozta a lány.

– Minek ez apám uram, ha szánon megyen?

– Annak lesz, – mondja a kérdett – a ki gyalog megyen.

– Ilyen hóval, há menne valaki?

– Tudom én há – mondja az öreg – a keresztfához! hallottad... hanem oda ne jöjj, azt megmondom, a ki, ... és a többi.

A leányt majdnem a nyavalya törte ki, gyanítván, hogy az apja az ablakon leste.

Mig a leány ekképpen gyötrődött, addig Pál István ment a maga útján, minduntalan a bot után tapintván, nehogy elmaradjon. Ilyenkor mindig az-zal vigasztalta magát, hogy: megvan!

A falun kívül néhány százlépésnyire az árok széléből emelkedett ki egy keresztfa, ... korhadt fája nagyon engedvén az időnek, tul a rendén egy oldalra hajlott.

Elvászott az a jó ember, a ki ezt az ut szélére tette, a mostani fajtának pedig nincs rávaló pénze. – Ilyen világ van most.

Pál István oda ért, megállt, és leszállt a szánról, nem is említvén, hogy a botot azonnal kereste, ekkor is azt mondván, hogy: *megvan!*

Jó darabig várt ott hasztalan, és a fagyos idő nem hagyott várakozni valót, utóbb azt gondolta, hátha Örzse megizente Pistának, hogy ott várja az apja!

Kitellett a pogánytól, – mérgében a dülőfélben levő keresztet az ut közepre lökte.

Megijedt a két csikó, s mielőtt a gazda az ülésbe kapott volna, bármint huzta is Pál István a gyeplőt, ment, ahogy csak tudott.

Eleresztette volna szívesen a gyeplőt, csak hogy most már a sok vergődésben a gyeplő fogta meg a gazdát, s ekképpen csuszott hason olyan formán, hogy a mint a karja elfáradt, a képével is járt ott, ahova azelőtt csak csizmatalpát tette...

– Mondta kend Vincze bácsi annak a leánynak, hogy itt várom? – kérde Pista Vinczét, nagy erőlködve emelvén fel a kidőlt keresztet.

– Hogy ne mondtam volna? – válaszolt az öreg, – s ha máskor eljött, most is eljön, hiszem.

– Én meg nem hiszem – mondja Pista, akkor támasztván helyre a keresztet, mely éppen a hitnek az ő jele.

– De pedig elhíheted – bizonyozá az öreg a busuló legénynek, a ki maga legjobban szerette volna, hogy Vincze csakugyan elhitesse vele, hogy a leány eljön.

Mig ezek így egymással czivódtak, Pál Istvánnal tettek a csikók egy fordulót, s utközben ismét megrezzenvén valamitől, visszafelé jöttek nagy nyargalva, s ezen robajra a várók is kiálltak az utra.

Pistának az esze most is inkább a leányra volt, de Vincze vénebb fejjel lévén, még azt is elfeledte, hogy a hirhordásért milyen alamizsnákat kapott Örszétől... készen várta a rohanó lovakat, és Pál Istvánnak a keresztfánál maradt botjával hadonászni kezdett.

– Hő ne! hő ne! lármázott jó előre, Pista pedig a gyeplüst megrohanván, szerszámon elkapta.

Csütítani kezdék a lovakat, s még csak utóbb vették észre a nyöszörgő gazdát. Ötven esztendei prédikáció nem használt annyit Pál Istvánnak, mint ez a szánkázás! A mint szóhoz kapott, mindig csak azt nyögte: *Jaj Istenem, jaj istenem!* odavagyok, hogyan segítesz meg?

Mondtam, hogy használt neki... ugyan nem könyörgött még, de már olyan kérdés formában próbálgatta a mennyországot.

Láttam én már ilyen embert eleget, mikor eléri a baj, négy kézláb is megmászná az eget. Leoldották hamar ő kigyelmét, a szánba emelték, Pista aztán kocsisképen vitte.

Biz ő kelme kiment a formájából; s mig valamiképp a véréből kimosták, volt mit elszenvednie.

Tele volt a szoba vénasszonygyal, s a ki mi bolondot meghallott, mind fölkomendálta.

– Néném asszony, – mondá az egyik, – a fogai is vérzenek... előbb azokat is ki kellene huzni.

– Dohánylevelet kell a szájába rakni, – tanácslá a másik.

– Nyakig egy sajtár vízbe kell dugni a fejét, hogy megszija, – beszélé egy harmadik.

– Hát reszelt torma nem volna jó? – kérde a negyedik, – az sokról használ! – bizonyozá odább.

Mindezekre csak egy árva szitok nem jött ki a száján; pedig de nehezen állná meg az ember.

* * *

– Hogyan esett a kend baja? – kérde utóbb az asszony.

– Elég, hogy megvan, – nyöszörgé.

Pál István, pedig máskor majd lett volna: mit kérded? erre-arra! de most alább hagyott, s inkább, mint hazudjon, egy szóval sem mondá.

– Ki hozott meg? – kérde utóbb a körülállókat.

– Az öreg Vincze, – mondja rá az asszony.

– Meg Pista, – toldá hozzá a lány, jónak látván megmondani ezt az igazságot.

– Mit adjak gyermekem? az isten áldjon meg.

– Áldjon meg kend! – mondja a legény.

– Ha volna mivel!

– Egy jó feleséggel! – toldá hozzá Vincze.

– Amen! – mond az öreg, hogy egyszer káromkodás helyett ilyent is mondjon már.

ZÁLOGOS KÖPÖNYEG.

Heten valánk, éppen, mint a *gelsei ördögök*, és a hős apák, kik *hét* kar-nak vérét adák *esküzálogul* ez egy hazának, mi pedig *heten* adtunk *zálogba* egy köpönyeget *hétszer*, a nélkül, hogy *egyetlenegyszer* kiváltottuk volna. – Ó te elfajult nemzedék, mit mondana a hét ős, ha látná, mikor a *zálogházba* viszitek a köpönyeget? Megtagadnának benneteket; nem ők valának apáitok, – keressétek őseitek a *gelsei ördögök között*.

Már késő, – bevágtuk a köpönyeget – *hétszer* egymásután, a nélkül, hogy *egyetlenegyszer* kiváltottuk volna.

Ha nem hiszik önök, még mindannyian élő bizonyságok vagyunk; szétmentünk ugyan, mint az anyányi verebek; azt sem vitatjuk, hogy hol-tunk után szentekké publikáljanak bennünket, de a mennyire tőlünk kitel-hetett, ezen a földön is tettünk annyit, hogy a világ azt mondja máris ró-lunk: *ezek valóságos eleven ördögök!*

Mi nem kívánunk másnak látszani, mint a mik vagyunk; nem vagyunk *timár*, a ki azt mondja az eladó bőrről, hogy olyan mint a *posztó*; és nem vagyunk boltos, ki a *posztójáról* azt mondja: olyan, mint a *bőr*.

Mi nem vágyakodunk magas czimek után, mert úgy járhatnánk, mint a bagdadi basa, kit emberei nagy *elefántnak*, és minden *bivalyok* közt a leg-nagyobb *bivalynak* hínak.

Nem vagyunk annyira gyarlók, mint mások, kik, minthogy más nem adott nekik czimet, maguk gondoltak ki egyet, és mivel az apjuk egykor *kegyes* ember volt, magukat is *kegyelmes* uraknak hívták; pedig meg vagyunk győződve, hogy a melyiknek az apját *gazembernek* mondták, ezt a titlust mégsem vállalta el.

Maradunk, a kik voltunk, *vásott* ficzkók, és édesen emlékszünk vissza diákkori csinyeinkre, mert a mint mondtam, a többek közt, egy köpönyeget *hétszer* adtunk zálogba, a nélkül, hogy *egyetlenegyszer* kiváltottuk volna.

Vissza-visszanézünk a multba, mint egy avult kalendáriumba, melyben az ember még csak a *mesét* böngészi, ... az eltűnt jobb napokra gondol. Ilyenkor aztán eszembe jut, mikor a háziasszonyom macskájának össze-varrtam a fülét a farkával, – meg mikor az öreg néni rókatuszlijába eleven rákot dugtam; – hát mikor a „Jó illatú rózsás kertbe”, melyből mindig imádkozni szokott, beleragasztottam az Angyal Bandi történetét; és még száz ilyen komédiát tettem én egymagam, hát még a többi! Most ugyan fülön fognám, a ki velem ilyeneket tenne, – de a maga csinyét aztán minden ember szívesen neveti.

Ha még ilyenekért is elkárhoznék az ember, úgy a más világon valami nagy korhely mellett igen megszegyenlené magát, nem azért a *kicsinyért*, a mit tett, hanem azért a *nagyért*, a *mit tehetett volna*, de nem tett; ha már éppen azért a kevésért is pokolra kárhozott.

A mi diákkori csinyeinket az a jó úristen legfőlebb is valami kis apró czédulára plajbászszal írja fel, a mit talán a nagy számadásig az idő is lenyal: hanem a tettekben gonoszkodó, az égnek boltjára lánggal van felírva.

Komolykodni akarnátok, – hisz a sirást is olyan ferde szájjal csinálja az ember, ha tükörben látja, maga is röhögi.

Egyébiránt a mi már megtörtént, nehéz eltagadni, azért a mi köpönyegünk története ekkép következik. – Mondom, heten valánk, mindannyian diákok, most pedig már *kenyérkeresők*, a kinek még magának nincs, másét is megeszi.

Az egyik barát lett, de biz nem várt ökelme annyi időt, hogy valaki megehette volna az ő *barátfülét*, mert a gvárdián úr odább adott rajta. Szegény jó barátunk azon rögeszmével ment be a klastromba, hogy már az elég lesz, ha a negyvennapos böjtben *főtt ételt* nem eszik, de biz egyszer a gvárdián rajta kapta szegényt, mikor éppen pénteken reggelre egy nagy sódort evett.

A második, a mint hallom – mérnökké lett – éppen odavaló, mert ha minden tekintetes úrnak akkorára méri az ő porczióját, mekkorákat hazudni szokott, tudom akkor ez életben könnyen *fütyörészhet*, – ez pedig már úgy is szokott mestersége, mert diákkorunkban, a ki köztünk hazugságot mondott, házi szokás szerint fütyölnie kellett, úgy hogy gyakran a mit az ifjú úr egy óráig nekünk nagy igazságkép össze-vissza beszélt, ugyanazért egy egész óráig – mint afféle hazugságért – nem győzött fütyölni.

A harmadik közel Pesthez valami faluban doktorképen bámultatja magát, hanem a mint én gyanitom, vele történt az a szép kis tréfa, hogy mikor a beteg az ő tiz körme közt kiadta a lelkét, a hajába kapott atyafiság előtt azzal védte magát, hogy ő és a tudománya semminek sem oka, mert ő a beteget először is szépen megnyirta és meg is borotválta, s mikor ez nem használt, kezén lábán érvágást is csinált, – utóbb aztán kilencz köpölyt vetett a hátára, de minthogy még ez sem használt, pióczákat rakott az egész testére, végtére pedig a fogát is kihuzta, és így a mit tudott, végtől-végig mindent próbálgatott, – ha nem használt, ő most már nem oka.

Hogy az ilyen okos mentség után az ajtón vagy tán az ablakon vetették ki tisztelt barátunkat, arról nem hallottam; elég az, hogy ő most tudomány után él, és mint ilyen, bizonyosan komoly emberré lett, s annál inkább elhíhetik önök, ha megkérdik, hogy diákkorunkban egyetlenegy köpönyeget

hétszer egymásután zálogba vetettünk, anélkül, hogy egyszer kiváltottuk volna.

Negyedik barátunk elhiresült huszár, mert a mint ő maga elbeszéli, egy ütközet alatt oly sokáig, oly mérgesen vagdalt, hogy az ütközet után még huszonnégy óráig vesződtek a tábori orvosok, míg a kezét meg tudták állítani; szünet nélkül úgy járt a kéz, mintha mindig ellenséget váгна. A ki tehát ilyen nagy dolgot tesz, ezen hitvány záloghistóriáért bizony nem hazudik.

Az ötödik baka mesterember; no az igaz, nem is igen dicsekedett vele, azt is megvallotta, hogy egy ütközetben rémitőn elfutott, és hogy csak azért nem futott egymaga kétfelé, minthogy nem is lehet. Vele történt az is, hogy a hátán levő bornyut egy tehén megnyalta, és ő maga azt gondolta, hogy a szegény tehén bizonyosan szülöttére ösmert, hanem hátul mondja neki egy bámuló paraszt, hogy a tehén bizonyosan a bornyura ráehült, érezte a szagát! ... Ez a barátunk ebből is jámborabbnak látszik, minthogy talán hazudni is tudna.

A *hatodik* magam volnék! – Velem pedig, – azaz igazabban mondva, a keresztanyámmal az a furcsa történt, hogy midőn a pap keresztelésemkor azt kérdezte volna tőle: *József, ellene mondasz-e az ördögnek?* véletlenül azt találta mondani, hogy nem; s talán ebből magyarázható az, hogy *én prókátor és ujságíró* vagyok.

A *hetedik* nevezetes ember, minthogy először is *hetedik* gyerek volt, aztán pedig az övé volt azon köpönyeg, a melyet mi *hétszer* tettünk zálogházba, anélkül hogy *egyszer* kiváltottuk volna.

És mi mindannyian itt állunk most eskütétel végett, – és ha az a köpönyeg megvolna, galléránál fogva hurczolnók a közönség elébe; és ha szólni tudna, megmondhatná maga, mennyiszor czipeltük mi őt ide s tova, mert míg Pontius Pilátus csak egyszer jött be a krédóba, – az a szegény köpönyeg hát *hétszer* egymásután került zálogházba.

Sötétkék volt szegény ördög, mintha ijedtében kapta volna e szint, mikor a zálogházból nem olyan szép modorral jött ki talán, mint ahogy betettük; és ámbár azt mondám az elébb, hogyha még megvolna s *beszél*ni is tudna, maga lehetne a legjobb bizonyosságunk; de hisz szerencsénkre akkor sem *beszél*t ám, mert ha lehetett egykor a „*fátyolnak titka*”, még ez a *kék köpönyeg* is talált volna kifecsegni valót. Szerelmes Jézusom! ha ez a köpönyeg mikor én hatodszor betettem, és az a zálogos ezt a köpönyeget mint egy bakancsos regrutát végig tapogatta, ha ez akkor elkiáltja magát, hogy már *ötször* szökött; tudom hogy majd én veszem be azt a sok *port*, a mit a *kék köpönyegből kipálcázott* volna.

No de szerencsémre szegény keresztanyám nem mondott *ellent* az ördögnek, nem is hagyott cserben. Pécsent történt velünk ez a história, – ott

a hegyoldalban, a budai városban. – Az én kvártélyomon volt a főhadiszállás, – minden cselre onnét rontottunk ki, – és minden csel után oda retiráltunk.

Még ez mind akkor történt meg, mikor már Széchenyi megírta ugyan a *hitelt*, de olyan magunkféle jámbor kereszténynek még szomorú sorsa volt; többet *adtak a néma köpönyegre*, mint a mi *szavunkra*.

Szép csendes este volt, benn ültünk az én szobámban, mindannyian süldődiákképpen akkorban *tanultunk* leginkább – *pipaszóval* élni. A mely dohányt eleinte szivogatni kezdtünk, abból a fajból volt, melynek az a tulajdonsága, hogy kétféle, tudniillik: *kapa is, dohány is!* – és a míg a *dohány faja a pipában* égett, az a *kapa* tulajdonsága pedig *hólyagokat* tört az ember *nyelvén*.

No én aztán fel is hagytam *vele*, s maiglan is annyira szeretek mindenféle pipáló szerszámot, hogyha rajtam állana, minden dohányzónak a szivar égő felét adnám a szájába.

Elég az hozzá, hogy javában füstöltünk: s az a néhány könyv is, a mi még körültem diákczimmerképen valahogy megmaradt, a koromtól úgy *nézett ki*, – tudniillik hogyha csak egyszer is *kinyitottam* volna, – mintha talán készakarva *füstre* tettük volna.

Annál többet forgattuk a kalendáriumot, mert a farsang kilencz hétig tartott.

Kilencz hetes farsangnak hét diák erszénye épen annyi, mintha hét ördögnek egy rossz lelket dobnak.

Mi is mindenikünk jó formán mindenét zsidó kézre adta, és a legszükségesebb ruhán kívül egynek-egynek nem maradt mása, mint tenyere és talpa.

Bizonyos, mi hát úgy maradtunk, mint az ujjam, mikor még egy rossz kesztyűben bujkál.

Egyetlen egy köpönyegünk maradt, minthogy köztünk minden közös volt már, s a ki az elsőét megenni segélte, előre tudhatta, hogy neki is majd a torkáig kerül. El is jutottunk a *leg-legutolsóig*, vagyis inkább a köpönyegéig, melynek az a históriában is nevezetes tulajdona, hogy azt a mint mondják – *forgatni* is lehet, – azon ártatlan kis ötletre vezetett, hogy ha lehet, forgassuk meg *hétszer*, így talán elég lesz e hosszú farsangra.

Kolumbus egy *tojást* tett nevezetessé.

Sámson kinjában egy számárnak az állkapczájával ezer filiszteust kardra hányt.

Richard *országot* ígért egy rossz *lóért*.

Archimedes csak egy pontot kért a földön kívül, s azt ígérte, hogy a földet kilöki a sarkából.

Mi pedig a *hetes* számnak titkát fedeztük föl egy kék köpönyegben.

Igy megyen ez a világon, kicsinyből nő a nagy; s hogyha *Fulton* a konyhán nem torkoskodik, nem vizsgálja a forró víz gőzének erejét, mai napig talán forsponton járhatnánk a Duna mentében.

Kinyújtóztatva feküdt egy ágyon a meghurczolandó köpönyeg, békén várván a *barátra*, kinek legelőször kelle beczipelni szegényt a zálogházba.

– Mozdulj *barát!* – hangzék a biztató szó, – s a köpönyeg nemsokára nyakába borult *áruelőjének*. Szinte lebegett a két szárnya, a mint a barát elgyalogolt vele, s egy szük utca sarokházának ajtaján besuhant.

Kopogat az ajtón; egy lassu hang, mely még a szóhangot is mintegy *interesbe* adni látszik, nyögött egy szuszogó „tessék”-et, mire a mi emberünk jobban mondva bemászott az ajtón.

Az öreg zálogos egy szál garasos gyertya mellett pislogott s oly prédaleső szemekkel nézett ki, mintha sajnálná, hogy attól a két kis lyuktól, melyen a két apró szeme kilát, árendát nem kaphat! – Száraz kezeit sebesen egymáshoz dörgölte, s a mint látszott, a hidegtől csikorgó szobában azzal fűtött be magának.

– Jó estét kívánok, ... mondá a barát.

– ...meg egy kis pénzt – ... vágott közbe az öreg sóvár képpel, két kézzel is nyulván kuszi pajtásunk felé, mintegy marokkal lesvén nem ugyan azt, a mit az mondani akarna, hanem a mit *zálogul* hozott.

– Köpönyeget hoztam, öreg úr!

– Köpönyeget? ... hom, – hom, – morgott az öreg – köpönyeg? ... talán már késő is van köpönyegre pénzt adni, ... kifelé megy már az idő, – mondá az öreg félfagyottan... egészen *meglágyul* odakünn.

– Magam is azt hiszem ugyan, azért akarom éppen ezt nélkülözni, ... mondá a barát, ki a köpönyeg alatt is úgy reszketett kinjában is, meg a hidegtől is, mintha nem is ő adná zálogba a köpönyeget, hanem a köpönyeg őt.

Az öreg vizsgálódásképen magára kapta a köpenyt, s midőn jól bele-göngyölte reszkető csontjait.

– Vékony kis jószág ez... ifi úr... majd megfagy benn az ember – mondá a vén kópé, mintha épen a köpönyegben fázott volna meg.

– Nem én varrattam, – mondá a barát – mentegette magát.

– Hideg, ... hideg, – mondá újra az öreg, még inkább összekerítve magán, – soha sem láttam ilyen vékony köpönyeget, ... kár volt a szabómunkáért pénzt adni! – Azonban szinte befogta a száját, hogy az a kis szerzett meleg valahogy a száján ki ne menjen.

– No hát mit ad rá? – ... kérdezkedék a türehtlen pajtás.

– Mit adok? ... magam sem tudom... panaszkodék a vén csont... ha olyan köpönyeg volna, mint a fiamé, ... a gaz kópének szintén kék köpö-

nyegje van, ... az aztán a köpönyeg... hé, Náni – kiálta a mellékajton, ... hozd be a Lajos köpönyegét!

– Elvitte az ifjú úr, – kiálta be Náni.

– Gaz kölyök, mindig csavarog, valahol bizonyosan *dohányzik* a korhely, a multkor is megéreztem a szagát... ah azok az istentelen diákok, ... pipa, kártya, pénzparlás, ... *zál*... akarom mondani, ... hát *zálogba* adja ön?

– Igen, igen, – türelmetlenkedék a barát.

– Tíz pengőt kap ön rá két hónapra, többet egy fillérrel sem! – szolt ki az öreg a köpönyegből.

– No hát csak adja ide, ... mert fázom, – mondá a diák.

– Persze hogy fázik, mondá az öreg, ... átkozott hideg ez a köpönyeg – melynek ekkép az a tulajdonsága volt, hogy az is fázott tőle, a ki benne volt, meg az is, a kin nem volt.

– Itt a tiz forint! – s az öreg a köpönyeg alól nyujtá ki egy darabban, mit amaz gyorsan fülön fogva, ment ki a szobából, olyas valamit morogva: *egy kevésbé láttok s egy kevésbé nem láttok és ismét egy kevésbé láttok!*

Hol lehet az az istentelen gyerek, ... tünődék az öreg; – a drága köpönyeget koptatja bizonyosan, de csak jer haza, majd kikapsz, ha pipaszagot érzek... mondá, s kihámlott az új vendéglőből, annak posztóját végig simogatván, – finom, finom, bizony van olyan posztó, mint a Lajosé; ... hanem az az átkozott pipaszag csak úgy dől ki belőle! Megyek feküdni, mert megfagyok! Várj te kölyök, várj; majd adok reggelit – s ezzel a benyilóba sétált.

– Tíz forint pengő – ordított nevetve a barát másnap este, midőn a nemes kompánia tökéletesen azon állapotban volt, hogy a búját *szegre* akasztotta, csakhogy lógott ott már más is, az a *kék köpönyeg*, melyet mi *egy kevésbé ismét láttunk*, azaz vagy egy hétig, míg a tiz forintnak nyakára nem hágtunk.

Másnap már ismét a szegen lógott a köpönyeg, és egy hét múlva mérnök barátunk sétáltatta meg.

Bezörgetett az öreg úr ajtaján.

– Mit hozott az ifjú úr? – szólamlék meg a bankófaló.

– Köpönyeget – volt a rövides válasz.

– Megint... – mondá az öreg, – talán a lelkek is köpönyegben járnak! milyen?

– Zöld! – mondá a mérnök.

– Hej, maga kópé, hisz akkor most gyertyánál *kéknek* látszanék!

– Azaz, hogy *kék* – igazítá ki magát a félig megrémült diák.

– Mintha láttam volna már ezt a köpönyeget! mondá gyanakodva az öreg – mintha az én fi...

– Nos, ... mit mintha, talán csak egy kék köpönyeget varrtak volna a világon?

– Igaz, igaz! – mondá az öreg, jobban szemügyre véve a kikémlendő tárgyat, s azonközben *Lajost* és más szavakat dörmöge; – a gaz fattyú!

– Ki? ... én? kérdi a diák, arra is készen lévén, hogy üt, meg arra is, hogy fut.

– A világért sem, hanem a dohányszag üti fel az orrom, pedig ki nem állhatom; – nekem is van egy diák fiam, mindig azt hazudja, hogy nem dohányzik, pedig ő nem is gondolja, hogy a ruháját, kivált a köpönyegét minden reggel megszagolom.

Aztán ennek is megadta a tiz forintot.

Negyedszer jött a *huszár*; ez már majd berakta az ajtót, mert az öreg épen feküdni akart menni, már a gyertyát is kioltotta, s csak a hold fényénél történt meg az alku.

Most a doktor urra került a sor, ki midőn a köpönyeget a nyakába kapta, öles hosszú termetéről úgy nyújtózkodott le, mint mikor az orvosságos üveg nyakára a patikában egy czédulát kötnek.

Elment... oda, ahová a *barát*.

– Jó estvét, öreg úr!

De az öreg úr kékre fulladott a köhögés miatt, s a mennyit köszönteni akart, annyit a fejével billentett.

– Megful öreg uram!

– Az az átkozott *fogfájás*, – mondá az öreg – majd megöl, már mindent próbáltam, aztán semmi sem használ.

– Tudja mit? vegyen friss vizet a szájába, üljön fel egy vas kályhára, fűtesse be jól, s várja meg, míg a víz a szájában forni kezd, és én becsületesre mondom, hogy nem fáj többször.

– Köszönöm, köszönöm ifjú úr, ... hanem, mit hozott a köpönyeg alatt?

– A bélését, ... édes öreg úr, mindössze is pedig magának *zálogba* szántam.

– Látom, kék, ... beh kár! most már minden csizmadiának ilyen van!

– No márpedig ezt megnézheti, mert ilyen a hetvenedik unokájának sem volt.

– De biz van ifiúr, ... az én Lajosomnak sokkal különb van,ilyent én meg sem vennék, aztán ezt talán a moly is ette már, érzem a szagát, egy kis dohánynyal van megfüstölve.

– Pipafüst az, öreg úr!

– Megint pipa, ... hogy kapnátok torokgyulladást! mert már az az átkozott kölyök is pipázni jár! Akarom mondani, – itt van tiz forint, sem több, sem kevesebb két hónapra, ... aztán jójszakát! alunni megyek, nem győ-

zóm várni azt a vásott fiút, pedig ma reggel szidtam meg, olyan pipaszaga volt a köpönyegének, mintha dohánylében mosták volna.

– Teremtettét, de hideg van idebenn, még a farkas is megordítaná!

– Dehogy van, dehogy van, – olyan langyos van, hogy szinte táncolni szeretnék, – mondá az öreg *vaczogó fogakkal*.

– Hallom, hallom, hogy öreguram már a sarkantyuját is összeveri a – *fogával*.

– Hozott ön valamit? – vága szóba az öreg, ki nyelvét is alig bírta már szóra egyengetni.

– Nem vesz kályhát?

– A magamét is elad... kidob... vagy akarom mondani: kitettem; – mert szüntelen füstölgött, majd megfultam ma, – hisz a szoba is tele van füsttel.

– Érzem – mondá a huszár – a mint veszem észre, már a lelke is *megkormosodott*.

– Tréfás ember az ifiúr, hanem hozott ön valamit?

– Mondom, kályhát hoztam, a mi magától fülük.

– Hadd lássam, hadd lássam! – kapott utána a vén csont.

– Itt van, la! – mondá a huszár, lekapván magáról a köpönyeget és az öreg nyakába csapván!

– Jaj, ... megint egy köpönyeg!

– Pedig még milyen!!!

– Talán *kék*? – mondá az öreg ijedten, végig nézván a köpönyeget magán a hold világnál.

– No látom már, hogy füstön lógott ma az öreg, biz még a feketét is *kék*-nek nézi!

– Hüm hüm, ... *fekete*, mondja az ifiúr! Mert ha *kék*, hát *ingyen* sem, – akarom mondani, hogy nem kell, mert már három lóg a raktárban.

– Ez lesz a negyedik!

– Jaj hát *kék* ez is!

– Dehogy *kék*, dehogy az, ha mondok hogy *fekete*, hisz jóra való ember nem varrat most már *kéket*.

– Megkövesse magát az úrfi, – pedig én is jóra való embernek tartom magamat, és a fiamnak én is *kéket* varrattam, a milyent alig varrt még a szabó.

– No meghiszem, de ilyen még sincs! – Mire az öreg végig tapogató. – Sima, sima, hanem átkozott dohányszaga van, – pedig... az a veszekedett kölyök megint dohányzott.

– Ki, én? – mordult rá a huszár.

– Mit is mondtam csak? ... úgy, a fiamat gondoltam, a selmának a köpönyege olyan dohányszagú, mintha az is pipára gyújtott volna.

– No, hadd megyek – békétlenkedék a diák.

- Itt van kilencz forint két hónapra.
- No csak adja ide, hogy *kéküljön* meg...

– A köpönyeg? – kiálta az öreg.

- Dehogya az, hanem a ki utánam viseli. Jó éjszakát!

Ötödször a bakára került a sor. Félig elájult, a mint a nyakába akasztottuk a *mozgóvá* lett köpönyeget, mert biz az már négyszer került haza, hogy ötödször ismét oda menjen, ahonnet jött.

El kelle kisérnünk a bakát, különben máshová viszi a köpönyeget, melynek kék színe komoly aggodalomra szolgáltatott okot. Midőn az ismert helyre értünk, őt feleresztők, magunk pedig őrt álltunk az utcaajtónál.

Szegény bakánknál a természet mindenestre hibázott annyit, hogy a szemét valahogy nem a hátára illesztette, mert az istenadta ilyen komoly pillanatokban mindig hátra nézett; pedig de nagyot ijedt egyszer, mikor hátra nézvén, a háta megett látott meg egy nagy darab rezet, melyről egy barátunk azt mondá valaha, hogy azt ugyan ágyúnak hívják, de nem egyéb, mint egy nagy puska.

- Fel menj, – sugá neki a huszár, – mert a kulcslyukon duglak be.

Végtére a kilenczig kinéztük, de még meg is fogattuk vele, – aztán pedig ott hagytuk.

Mind hasztalan, a mint alulról felnéztünk, még akkor is a záron volt a keze.

- Zörgesd meg az ajtót.

- Várjatok még egy kicsit, – mondá határozatlanul a baka.

Ekkor a huszár egy elejtett burgonyát kapott fel, melyet a zálogos ajtajához vágott – *kopogatásképen*.

Ijedtében a baka akkorát nyomott a kilincsen, hogy ő maga is majd ajtóstul bedült.

– Hogy megijeszti az embert! – mondá a zálogos barátunk felé közeledve.

– Hála istennek, – mondá magában a baka – azt gondoltam, hogy én félek csak, – és ezt méltán gondolható, mert olyasmi nagy ritkán történt vele, hogy valakit ő ijesztett volna meg, – szerencse, hogy ágyúnak nem teremtetett, mert ez bizonyosan el sem *sül*, meg nem is *szól*.

– Hát mi járatban van maga? – kérdé tőle az öreg, nagyot bámulván az eszét vesztett diákra, ki tán kinjában azért nem vakarta meg a fejét, mert nem tudta, hogy hol van.

- Ugy küldtek... ide, ... be...!

- Nos, ... hát valami dolga van velem? – kérdi tovább az öreg.

- Azt mondták, hogy... maga egy öreg ember már...

- A mint látja.

- Aztán, hogy maga itt lakik, ebben a szegletházban!
- Itt hát, ... mi van még mondani valója?
- Hogy magának kell ez a köpönyeg!
- Kell-e? ... szokott kelleni, ... hanem a mint látom, maga féltében beszélni is alig tud. Na ne féljen, tudom mit akar, hát kap rá hat pengőt... elég lesz?
- Elég!
- Hanem úrfi, ... ez nem valami csent portéka?
- A diák majd elájult.
- Kérem alázatosan... nem az enyém ugyan, hanem a kié, az nem mert ide jönni!
- Mondja meg neki, hogy bátrabb legényt küldjön! – s ezzel levette a köpenyt. – Ez is *kék*, – milyen sáros? ... a gazembert csak haza kapjam; előre tudom, hogy ilyen, majd összesározom én neki a köpönyeget, – s ezzel a mellékajtó felé ment! – Lajos, Lajos gyere be, itthon vagy-e?
- A diák nem volt rest, kiugrik az ajtón.
- Mi lelhetette ezt a fajankót?
- Mi persze hogy tudjuk, mi lelte, – míg az öreg dörmögött, melegen jutott az eszébe, hogy ez a köpönyeg ötödször jött atyafilátogatóba.
- Hatodszor ismét a barát jött s a mint jónak véltük, bajuszt csináltunk neki.
- Hetedszer és utoljára pedig én következtem.
- Épen a farsang farkán voltunk, és éppen a nyakára hágtunk utolsó krajczárunknak is, pedig el nem maradhatánk az utolsó farsangról, azért tehát én fogtam a szerencse próbához.
- Bementem az öreghez, kit éppen egy vaskályhának összesározásánál találtam.
- Mit csinál öreg úr?
- Ezek a gaz cselédek addig fűtötték, míg belökték, – hamarjában most magam igazítom helyre, – hazudék az öreg reszketeg ujjával markolászván a félig fagyott sarat.
- Egy köpönyeget hoztam öreg, hanem végezzen hamar, mert itt fagyok meg mindjárt!
- Csak hagyja itt ifiúr, most nem *érek rá*, ... majd fél óra múlva megnézem, s mire visszajön, kiolvasom a pénzt.
- Az kellene még, hogy fél óráig vizitálja! – mondám én, látván, hogy az öreget nem annyira a kályha érdeklí, mint a köpönyeg kikerülése.
- Pedig kérem az ifiurat, most nincsen időm, aztán meg akarom jobban nézni!
- Mit lát rajt! *Kék* a posztója, *selyem* a bélése, *bársony* a gallérja s punktum!

– Micsoda? ... *kék* a posztó, *selyem* a bélés, bársony a gallér? ... épen mint a többié?

– Annál jobb – mondám – legalább egyforma lesz a többivel!

– *Egyforma?* az ám – höbögött az öreg – többinek is csak a *formáját* tudom már, mert a köpönyegeket ellopták.

– Mért nem vigyázott?

– Vigyáztam, – azaz hogy a vigyázásban a kályha mellett elaludtam a melegen...

– Talán a *hidegen* – öreg úr?

– Azaz... jól mondja ön, a *hidegen*, mert ezek a gaz cselédek nem *fűtöttek be*, – megfáztam, s azt mondják, hogy meg is *fagyhattam* volna: – míg aludtam, valaki rám tört, s a köpönyegeket ellopták.

– Hát nem vették észre?

– De észrevették, igenis, a fiam *Lajos* észrevette, ... szerencsére, hogy jött, tán a többit is elvitték volna, mert a mint fiam mondja, alig tudtak felébrésztetni, azaz hogy az orvos ébresztett fel.

– Na csak siessen öreg úr, mert ebben a jégveremben mind a ketten elalszunk, – mire az öreg szemügyre vette a köpenyt.

– Mintha csak szakasztott párja volna a többinek, – morgolódék tovább.

– Öreg úr, ne okoskodjék, mert én mindjárt elalszom, – mire egy ruhatartóhoz támaszkodtam!

– Nyakamon ne maradjon az úr, – itt van tíz pengő, aztán menjen, – mondá az öreg szinte megfagyottan, mert a kályhasározásban még inkább megfázott!

Én elkotródtam a vigadó pajtások közé.

Másnap az utolsó kaland után mind a heten együtt valánk, köztünk lévén a hétszer megsétáltatott köpönyeg is, melynek gazdáját ezennel szerencsénk leend bemutatni.

– Lajos, – szólítánk meg hetedik barátunkat – mit csinál atyád?

– Szegény öreg valahára elhatározta magát, hogy felhagy a zálogossággal! – felelt hetedik barátunk.

– Vajon miért?

– Tegnap megint elaludt abban a kegyetlen hideg szobában, és a nagy meghülés újra ágyba verte. Rá is ijesztett az orvos, hogy ha így tesz, hát a lelke majd itt hagyja ám öreges testét a földön, csakhogy azzal nem szed ám zálogot. Használt a szó, de meg én is raktam a szót, a mint lehetett, meg is fogadta, hogy felhagy fősvénykedésével.

– Lehetetlen, – mondánk mi – hát a köpönyegedet hogy csipted ki ismét?

– Mondám – felele ő – hogy tegnap megint alva leltük, addig aztán kikapartam a sok rongy közül.

– Nem gyanítja, hogy a te köpönyegedre előlegezett hétszer?

– Világért sem, még azt sem vette észre, midőn egymásután tüstént kihoztam; mert míg ő az ablaktáblákat berakta, addig a cseléd szépen kivittette a konyhába; s most mikor először úgy megfázott, azt füllentettük, hogy mind a hatot ellopták. Most pedig már úgy is véget vet ennek a mesteriségnek, réám bizta, hogy az illetőkkel végezzek el minden ügyet, – most feléje sem akar menni azon helynek, hol legjava életét pénzes ládán nyomorogta el.

– Szegény öreg! – szegény öreg! – sajnálkozánk valamennyien.

– Ejnye, ejnye – kiáltott a huszár, hogyan adjuk zálogba most már a köpönyegedet Lajos, hacsak magad nem nyitsz egy zálogházat?!

– Ne féljetez fiúk, míg nekem lesz, nektek is lesz, ne busuljatok.

Hetedik barátunk megtartá szavát, – korhelykedtünk ugyan, de barátunknak még sincs oka megátkozni sorsát, hogy neki hat jó barátot adott.

Ő most gazdag ember, s máig sem feledi a zálogos köpönyeget.

A BADACSONYI SZÜRET 1795-BEN.

Egyszer volt egy ember, annak volt egy fia, azaz, hogy el ne hibázzam a dolgot mindjárt a legelején, volt biz annak több is, és hogy senki se kétkedjék, név szerént is megmondom ő kegyelmét, Zalamegyében Sümegegen birtokos tekintetes Kisfaludy Mihály uramat, kinek egyszerre nyolcz élő gyermeke volt.

Bajos volna meghatározni, vajon Kisfaludy Mihály uram megörült-e vagy megijedt, mikor a nyolczadik gyermeket atyai karjaiba tették? Hanem azt bizonyosan tudom, hogy még nőtlen korában vett egy fehér köpönyeget; de mire a nyolczadik gyermek megszületett, az a csuda történt vele, hogy én is azt kérdém, a mit önök:

Miként lett a fehér köpönyeg fekete?

Mikor Kisfaludy Mihály uram saját lakodalma után feleségét hazavitte, a menyecske már útközben észrevette a fehér köpönyegen azt, a mi nem volt fehér, el is határozta magában, hogy azt a fehér köpönyeget elpusztítja a háztól.

Mai napon talán udvariasabbak volnának a férjek az első hónapban, s egy ilyen meggyűlölt fehér köpönyeget a legelső szóra tűzbe vetnének; de akkor nem az udvariasság határozott, hanem a takarékoság, és Kisfaludy Mihály uram megértvén kedves élete párjának szándékát, nem mondott éppen ellent, hogy az ő fehér köpönyegével husvét napján nem állna ki senki dicsekedni; hanem biztatta kedves feleségét, hogy jó lesz ez „kármentő”-nek, ha majd még esztendeig viseli, s midőn éppen esztendő házasok lesznek: köpönyeget vesz.

Elkövetkezett az esztendő, s a háznál egy ujdonsággal több lőn: Kisfaludynak nagy öröme fia született; de minthogy ezzel már a házi gond is megszorodott, kedves élete párjával a jövendőről beszélgetvén, nehogy a gyermek egykor vagyon nélkül maradjon, elhatározták a szigorú gazdálkodást, s ekképpen a köpönyegnek még egy évet engedett az asszony oly föltétellel, hogy esztendő mulva mégis vegyen Mihály úr egy újat, addig

pedig ezt viselje; hanem hogy azon is történjék valami változás, három napszámos asszonyt állítottak melléje, s a mennyi szappan ráfért akkora posztóra, fölkenték és a köpönyeget nem annyira fehérítették, mint inkább az eddigi foltokat jobban elsikálták. Kisfaludy Mihály uram e kettős örömben nagyon boldog volt; fiának is örült, meg a köpönyegnek is, mi évenként keveset vásott; mert, ha már meg kell vallanom az igazat, Kisfaludy Mihály uram egy kis esőben nem féltette annyira nejét, mint köpönyegét; tehát a poros portéka nem igen vásott, mintha meg volna benne az a jó tulajdonság, mi a verébmadarban, hogy mennél jobban szidják, annál tartósabb lesz.

Az asszony első gyermekében annyi örömet talált, hogy annak jóvoltáért még a fehér köpönyeget is megtűrte még esztendeig, de tovább nem; mert a fiatal nő élénken emlékezett azon napra, melyen Kisfaludy Mihályné lőn, és hazajövet a fehér köpönyeggel, úgy négy szemközt összeszeveszett. Így azt gondolta, hogy bár az anya is sokkal tartozik saját gyermekeinek, de a menyasszonyi visszaemlékezések is követelhetnek valamit; tehát egy év múlva más köpönyeget kell a házhoz hozni.

Az idő hamar ment, a második esztendő is elmúlt és Kisfaludy Mihályékhoz megint egy új polgár köszöntött be, s minthogy a gond eképpen újra szaporodott, az asszony másodszer is elengedte a köpönyeget; hanem hogy mégis történjék vele valami, megint a szappanhoz folyamodtak, s a köpönyeget másodszer mosták ki, hanem az asszony megfogadta, hogy ez lesz a legutolsó mosás.

A fölöttünk uralkodó mennyei bölcsesség Kisfaludy uramnak házánál úgy rendelkezett, hogy éppen mire új köpönyeget kellett volna venni, mindig egy új polgár köszöntött be, s az isteni áldásnak illetően szaporasága a gazdálkodást napról napra szükségesebbé tévén, a fehér köpönyeg helyett csak nem került más; mert jóllehet évről évre fönntartotta az asszony azt a jogát, hogy a meggyűlölt ruhadarabnak sorsát ő intézheti el, de azt sem tagadhatta, hogy az új köpönyegnek árát rendesen elvitte az újabb keresztelő.

Kisfaludy Mihály uram fiai közül kettőt ismer a magyar nemzet; Sándort és Károlyt; mi azonban ezúttal Sándornál maradunk, kinek sorsára legtöbb befolyása volt apja fehér köpönyegének, arra meg ismét az időnek, mely romboló hatalmát a sűmegi hatalmas váron is megmutatta, hát még egy posztódarabon!

Az asszony lassankint azt is észrevette, hogy Mihály uramnak bekecséről feslik a gombkötő munka; de a gazdának eszeágában sem volt e miatt vásárra sietni, hogy ehelyett is újat vegyen; hanem mivel takarékosagra szánta magát gyermekei miatt, eltúrte, hogy azt anyjuk a feslést megvarrogatta; hanem az elvásott gombok helyett ő maga olyant varrt föl, a minőt

talált, s ha nagyon vizsgálgatta volna valaki, kisülne, hogy nyolcz különböző gomb volt már a bekecsen, s a gazda mindenikről tudna valami történetet; de a legnevezetesebb az lenne, hogy mindeniket valamelyik gyermekének keresztelőjekor varrta föl, hogy a fogasról ne nézzen le olyan árván, mintha út mellett találta volna a gazda.

Ilyen gazdálkodás mellett igen könnyen elgondolható, hogy a köpönyeg is megmaradt, és minthogy a posztó nem őszül meg, bemeszelné pedig nem szokták, esőben, hóban és sárban addig barnult, hogy a fehérségnek kevésbé volt atyafia, mint a feketeségnek. Így meg van oldva a kérdés, miként lett a fehér köpönyeg fekete? Hanem most már az a kérdés, mi köze van e fehér köpönyegnek e történethez.

A megfogott vendég.

Hányszor tervezgette szegény Kisfaludy Mihály uram, hogy az ő fiaiból mi lesz? Komáinak, jó barátinak tanácsával is élt, és végre megállapodott, hogy Sándor prókátor lesz, Károly pedig gazda; csak végezzék el az iskolákat Győrött, hol azonban Károly nem lakhatott egészen jól a tudományokkal, mert a tintatartót számvetés közben a professzor úr fejével akarta összeadni. E számvetésbeli hiba miatt aztán elcsapták, és lón belőle katoná; Sándor pedig követte, a meddig követhette apjának terveit, jóllakott törvényekkel, s végre nem akarván széken üldögélő ember lenni, apjának kinos beleegyezésével katoná, utóbb magyar testőr lón, – aztán következik az apai köpönyeg.

1795-dik esztendőben a badacsonyi hegyen megeredt a jó kedv; Szent-Györgyi Horváth Zsigmond úr ő nagysága megindult Szent-Györgyről, Vasmegyéből vagy huszad magával, odaszámítván a házi cselédséget, valamint a konvencziós cigányokat, kik zöld mentében és gazdagon megezüstsujtásozott vörös nadrágban egy nappal előbb megindultak, hogy ő nagyságát a sümegi vendégfogadóban fogadják; mert ő nagyságának rendes szokása volt, hogy zeneszó mellett ebédelt, s a merre utazott, saját jószágainak megtekintése végett, a banda előtte utazott, hozván azt magával a jó mód. S minthogy abban az időben még minden jóra való ember azt a bort itta a korcsmán, a mit pinczetokban magával hozott, valamint azért sem haragudott a korcsmáros, ha a vendég enni nem kért, hanem azt ette, a mit hidegen a tarisznyában hozott: az ilyen utazó már otthon elkészült, így a vendégeskedés sokkal olcsóbbá került, mint ma.

Nagyságos Horváth Zsigmond úr ő nagysága egy hónappal előbb izent mindenfelé, hogy a badacsonyi szüretéről el ne maradjanak; mert másképp negyvened magával megyen a házára s ott élődik negyven napig; azért ki ijedtségéből, ki meg magyar barátságért el nem maradt volna, sőt jókor visszaizent: köszönteti ő nagyságát, vette az izenetet, s ha a lova meg nem sántul utközben, a legelső napon már Badacsonyban lesz, különben pedig gyalog is megjön.

Építettett ő nagysága Badacsonyban egy nagy emeletes házat, elfér benne száz ember nappalra, éjszakára, tudva azt, hogy 1795-ben sarjuszéna volt az ágy a férfiaknak, kik saját köpönyegeikkel és bundáikkal takaróztak; lefeküdtek akkor, mikor a cigány elhagyta, és fölkeltek, mikor a cigány elkezdte; azt persze nem is kellene mondanom, hogy későn hagyta el, de annál korábban kezdte el.

Sümege jókor megjött az izenet, hogy ő nagysága ekkor meg ekkor érkezik a nagy korcsmára; tehát minden szobát lefoglaltak a vendégek számára, s a korcsmáros ilyenkor sikáltatott, meszeltetett, hogy az esztendei szennyet valamiképp eltagadhassa a jó szállásbérért, s a vendégek számára a sümegei plébánostól és egyéb ott lakó tekintetes uraktól vagy jó módú polgároktól a legjava ágybélit kölcsön is kérette.

Jókor megérkezett a karaván, melyet a szent-györgyi bandán kívül anynyi bámész ember és apró gyerek lesett, hogy ő nagysága rendesen úgy tudott valahogy a korcsmába félni, hogy mentezsebéből kimarkolt néhány tallért és huszast, s midőn azt jobbra-balra jó messzire elszórta, s a bámész nép egymás kezéből kaparta, az ilyenkor megüresült nyíláson hajtott a vendégfogadóba.

Szólt a keserves nóta; mennél keserveesebb, annál jobb; mert ha ő nagyságát megrikatta a konvencziós cigány, az az ő szerencséje volt; mert a mint ő nagysága a kendő után nyúlt a mentezsebbe, hogy könnyeit fölzártathassa, már ekkor úgy is közel esett a mentének másik zsebje, onét aztán nem röstelt néhány hatos tallért is kivenni, s ez volt a jele, hogy a cigány most már vigabbat is húzhat.

Kiszálltak a vendégek, a nőknek engedék a legkényelmesebb szobákat, a házigazda vezetvén az akkorban oly híres szépségű *Szegedy Rózát*, s a mint az ebédlőterembe érkeznek a zenét hallgatni, a város közepén emelkedő sümegei várhegynek omladékai között egy katonatisztet láttak.

– Hallgass, cigány! – parancsolja ő nagysága s a parancsot váró korcsmárostól kérdi:

– Ha jól látok, gazduram, a vár körül valami katonatiszt járkal.

– Tekintetes Kisfaludy Mihály uram ő kegyelmének fia legyen a gárdista.

– Ma jutott eszébe először fölmenni? – véli Horváth Zsigmond.

– Dejszen, nagyságos uram, a mint észrevettem, olyan hegyremászó ember a hadnagy úr, s a ki legtöbbit hazudik neki a hegyről, azt hallgatja legjobban. Tudom most is azután mászkál ott, ha akadna valami alkalmas emberre.

– Banda! – parancsolja Horváth Zsigmond – addig nem esztek, míg a sümegi várban el nem hegedültek az én nótámat. – S ekkor körülnéz a vendégek között, ha akad-e úti társ? s a karjába kapaszkodó hölgynek mondja: – No, kis hugom, ölbe vegyelek, vagy gyalog is mersz jönni?

– Én már megyek! – mondja a fiatal hölgy indítva a tréfálkodót, ki nádpálczáját markába szoritván, készen volt az útra.

– Tudod mit, kis hugom? azt a fiatal katonát még fönnkapjuk, aztán hogy ingyen ne menjünk a magasba, hadd beszélje el azt mind, a mit neki hazudoztak.

– Aztán ne higgyünk el egyetlen szót is! – tréfálódzik a leány, utra indulva, utánuk a többi, s a mint a följarat elejéhez értek, a még mindig fönn álldogáló testőrtiszt el nem tudta gondolni, honnét jó ez a lakodalmas népesség, velük ballagván a cifra ruhás banda, mely a hegytetőre bizonyosan nem azért hozza a hegedűt, czimbalmot és bőgőt, hogy arra támaszkodjék.

E fiatal testőrtisztről ez országban minden jóra való ember tudja, miért mászkált föl a zalai hegyekre. Nekünk multak emlékét hozta le s a sors igazságos akarván lenni hozzá, az ország legszebb virágainak egyikét a magas hegyek egyikén vezetése vele szemközt.

Midőn a hegyi uthoz érnék, Kisfaludy Mihály uram elérte a csapatot, s az ismerősöket üdvözölvén, tréfálódzva mondja:

– Verébfészket szedni mennek az érdemes uraságok?

– Jó napot, Kisfaludy Mihály uram! – kiáltja Horváth Zsigmond, s a kérdésre hasonló tréfával felel: Szednénk ám, ha Kisfaludy Mihály uram katonája nem strázsálná ott a hegytetőn.

– Ma-holnap ott fönn is lakik az a bolond kölyök. Gondolja el nagyságos uram, olyan vásárt ütött a házamnál, hogy a ki mit tud, erről a sok mennykő dült várról itt jobbra-balra, az már megjő a hirrel, s ez a boldogtalan úgy hallgatja, mintha szentírás volna; pedig az ördög tudja, hol szedték, s mivel az elhiszi: hát örömet mondják.

– No, úgy nem megyünk föl hiába! Majd hallunk valamit. Tartson velünk, Kisfaludy Mihály uram.

– Ide lenn is meguntam én azt hallgatni; kérem ássan, nem hogy még a hegyre mászkáljak utána! Ha már mégis szüret volna ott fönn!

– De Badacsonyba csak eljő?

– Nem tudom, nagyságos uram.

– Azaz, hogy elég, ha én tudom, – mondja Horváth Zsigmond úr. Ha nem jön, visszük; és nem maga lesz a legelső, kit erőnek erejével tettünk föl a kocsira.

– Jó, hogy tudom, – mondja Kisfaludy Mihály uram magában. – Majd elszököm hazulról, – aztán pedig hangosan felel, mintha az elmenetelt megigérné: Az már más! Hanem a hegyre, engedelmet kérek, nem megyek, helyettem a fiam is jó lesz.

Ezután megindult a csapat, s a meglehetősen kényelmes uton fölértek a várba, melynek elején a fiatal tiszt üdvözlé az érkező vendégeket.

Az ismerkedés könnyen végbe ment, s midőn a kíváncsiak a hosszú vizsgálódás után is még a romok közt tévelyegtek, Horváth Zsigmond, karján vezetve a szép Szegedy Rózát, Kisfaludy Sándorral a hegyormon heverésző bandához érkezett.

A cigányok hirtelen rendbe álltak; de a nagyságos úr nem látszik törődni velük. Kisfaludy a szörnyű magaslatról rendre mutogatá az ősök fészkeit, melyekből csak néhány kődarab maradt meg, hogy a ki eleink hatalmáról és dicsőségéről beszél, ne hazudtolhassák meg, ha állítja, hogy büszke és merész lehetett az a nép, mely ily szédítő magaslattól mert a mélységbe lenézni.

Horváth Zsigmond annyira elmélyedt az ifju tiszt előadásában, hogy utóbb szinte kínnal mondá:

– Jaj, beh elvásik a mi dicsőségünk! – mondja mély bánattal, s midőn e néhány szó után tartós csend lőn körülte, észrevevén a cigányokat, kik csak néhány lépésnyire álltak, – rákiált az egyikre: – Búsulj, gazember! Nem látod, hogy magam is mindjárt ríva fakadok?

A cigány mindjárt kézre kapta a hegedűt, s elkezdett egy bús magyart a legelső hangon, és oly csöndesen, mintha egy olyan temető mellett volna, melyben néhány századunk bánata feküdnék, s azt fölneszezni nem akarná. A hangulathoz illett a nóta is, melyből csak a klarinét mert olykor élesebben eljajdulni, s e kis zajra egyenkint előkerült az egész vendégsereg.

– Ne huzd! ne huzd! Még jobban fáj! – mondja Horváth Zsigmond.

– Nagyságos uram, – mondja Kisfaludy Sándor, csak hadd fájjon. Nagyon jól gondolta ki az isten a fájdalmat; legalább, ha nagyon fáj a seb, azt vélte a teremtő, majd csak *mégis bekötözik*.

– Ember vagy, öcsém! – kiált föl a másik, s minthogy karján a szép hölgy szeméből a könnyük régen folydogálnak, derítésképen mondja neki: – Kedves hugom, a mint látom, te elfeledted, mit fogadtál odalenn, hogy ennek a katonának egy szavát sem fogod majd elhinni.

Kisfaludy megdöbbenve nézett a leányra, ki nem tudott alkalmasabb feleletet, mint kezet nyújtani a testőrtisztnek:

– Hadnagy úr, én e hegyre tréfáért jöttem; most látom, itt imádkozni kell.

– No, csak meg ne gyónjál e papnak, – tréfálódzik Horváth Zsigmond. – Nem látod, hogy vörös dolmánya van?

– A gyónást már csak én kezdeném inkább! – kötekedik a testőrtiszt.

– De már úgy siessünk a paphoz! mert én össze nem esküdtetek beneteket, ha estig maradtok is kezet fogva, – teszi hozzá ő nagysága, aztán pedig jelt adott a visszamenetelre.

Midőn már lenn voltak, a testőrtiszt először mert egy pillantást váltani a lelkes hölgygyel, s ez elegendő volt foglalóul a jövődőnek, melynek folytatása mindjárt következett, midőn Horváth Zsigmond úr a távozni akarót figyelmezteté:

– Öcsém, reggel korán indulunk Badacsonyba te is velünk jössz!

– Nehezen lesz belőle valami, nagyságos uram! Apám másként rendelkezett velem.

– Apád is eljön.

– Bajosan – véli a tiszt, – éppen most látom ott a balsoron köpönyegben, mi azt jelenti, hogy egy hétig nem jön haza a szőlőből.

– De már úgy szökni akar; hanem abból semmi se lesz! – tervel az öreg, intve az őt követőknek, kik közül ketten, az öreg Szegedy, Rózának apja, és Horváth Zsigmondnak az unokája, József, a későbbi „Hegyalusi uraság” kiváltak, és még jókor elérvén Kisfaludy Mihály uramat, elcsalták a vendéglőbe, ott egy kis falatozás után készen állván a kocsik, mintha eleinte lovakat próbálnának, fölültették Kisfaludy Mihály uramat, aztán nem is eresztették; hanem midőn már a város végére kerültek, annyit megtettek érte, hogy egy ismerős suhanczot visszaküldtek Kisfaludy Mihály köpönyegéért, melyről ez időben már ő maga sem merné mondani, hogy fehér; egyébiránt, ha kérdezték, annyi jogfönntartással élt, hogy egész komolysággal állítá, hogy valaha csakugyan fehér volt.

Ki van a köpönyegben?

Nem ez volt az egyetlen eset hajdanában, hogy vendéget foglak; a ki ennyit nem akar elhinni, az már épenséggel nem hinné, hogy még tudtán kívül is elloptak némely embert; addig itatták tudniillik, míg alkalmas lőn olyan utazásra, hogy maga sem tudta, merre viszik.

Badacsony rég volt ily élénk, s a fiatal testőrtisztnek jelenlétét hamar észrevették a hat vármegyéből összesereglett leányok, s a Kisfaludy-név a

badacsonyi szüreten került először közsájra, ... és nagyon kevesen lesznek már akkor magyarok, mikor megint elfeledik.

Horváth Zsigmond a legvidámabb ember volt valamennyi között, s minthogy azon időben hirlap nem járt, könyvet pedig általában éppen nem olvastak, – mert a mit két-három ember irt, egy kurta nap alatt mind el lehetett olvasni, – régen akadt olyan emberre, ki neki olyan kedves dolgokat beszélhetett volna, mint Kisfaludy hadnagy.

A nagy szobának a Balatonra nyíló ablakainál ült az öreg házigazda, mellette ült Kisfaludy s még néhány bizalmasabb ember, közöttük Szegedy Ferencz úr és Róza leánya, a többi vendég házalni ment a keszthelyi czigányokkal, a szent-györgyi banda pedig a nagy teremben szolgált a nagyságos urnak.

Nem volt a badacsonyi hegyeken egyetlen egy napszámos, ki a híres hegyeket ne ismerte volna, s a mint a sok mondát a lelkes ifju tiszt sorba beszélte, Horváth Zsigmond szinte szeretett volna maga lenni, hogy csupa fájdalomban a multakért, mint maga monda: *kedvére kisírhathná magát.*

Fölugrott, a cigányok elé állt, s azt mondja az első hegedűsnek:

– Hallod-e, te, Ferkó, búsultál-e már valaha?

– Még nem próbáltam, nagyságos uram.

– No hát gondold, mintha az apádat kerékbe törnék.

– Nem ismertem szegényt, az isten nyugasztalja meg a föld alatt.

– No, már azt látom, hogy nem igen sajnálsz, fizkó, – véli a nagyságos ur, – hanem az anyádat sajnálnád-e, ha rajt érnék, mikor ludat lop?

– Nem én, nagyságos uram. Ennyit nem sajnálnám, – mutatja a cigány a körme hegyét. – Alig hogy, futni tudtam, már a szomszéd tanyára kergetett.

– Ejnye, hogy a bűnöd verjen meg! – Hát már mivel szomoríthatnának meg? – Bizony még utóbb megharagítasz, és ugy elkergetlek a konvenczióból, hogy vissza nem rimánsz magad.

– Majd csak gondomat viseli az uristen! – szabódik a cigány.

– De azt véled, rajkó, hogy ebben a szép vörös nadrágban eresztelek el? No, csak azt lesd!

– Búsulok már, nagyságos uram! de mindjárt ríva is fakadok! – mondja a cigány, nem vevén tréfára a dolgot.

– No hát most huzd el azt a szomorut, – parancsolja ő nagysága, ki maga is megvallotta, hogy ilyen keserves hangon nem szólt a régi nóta, – s az öreg valóban addig keserítette magát, hogy az ember azt hinné, hogy a feleségének temetéséről ballag haza felé, holott ő most a multakat siratta.

Bizony, magam is azt mondom: furcsa látvány midőn olyan gazdag ember, mint Horváth Zsigmond ur ő nagysága, kinek több talléra van mint

polyvája, friss egészségü, mint a makk, étvágya a lehető legjobb, a badacsonyi szüreten, annyi vendég között, s olyan zene mellett, mint a szentgyörgyi konvencziós banda, saját pénzéért ríkatatja magát; de most már csakugyan nem csudálom ám, hogy Kisfaludy kitalálta, hogy a magyar ember sirva vigad, és vigadva is szokott sirni, – talán nem is kell mondanom, miért?

Szinte szerették volna békiteni az öreget, ha maga nem kereste volna a fájdalmat; s midőn már kedvére kizokogta magát, megölelt s megcsókolt mindenkit, hisz, azt mondja, mindannyian jó barátok, mindannyian atyafiak, azaz hogy magyarok vagyunk! S ekkor a testőrtisztet úgy átkarolta, hogy a csontja is ropogott.

– Nem búsulok! – mondja fölvidulva az öreg. – Látom, milyen emberek lépnek nyomainkba! – mondja a fiút át– meg átkarolva, s intve a cigányoknak, kik a milyen nagyot busultak a vörös nadrágért, mikor rájuk ijesztett a nagyságos ur; annál inkább megörültek, mikor a veszedelem elmúlt, s olyan vigat rántottak elő, hogy a nagyságos úr késő vénségére Róza kisasszony elé mert kiállni egy-két fordulóra.

A zene csalta-e a többit vissza, vagy már maguktól is jöttek, megtellett a nagy terem vendéggel s a tánczban széles kedvük támadt.

Mintha párja mellé állították volna a karcsu testőrtisztet, midőn Szegedy Rózát a tánczba karolta, Horváth Zsigmond úr a két apát összeállította, s mintha mindkettővel egy jogon szeretné a két gyermeket, úgy örült, hogy nem győzte a nézést.

Később a tánczban odábbkeveredtek, hová az öregek nem követhették őket, s a két fiatal sziv most találkozhatott tanuk nélkül, mindenik tánczosnak saját párjára levén legtöbb gondja.

– Ma először és ma utoljára, Róza kisasszony. De bánom, hogy láttam!

– Hadnagy ur az első férfi, a ki mindjárt az igazat is megmondja.

– Most is azt mondom: bánom, hogy valaha megláttam. Nehéz dolog lesz az ilyen katonaembernek, hogy oly messziről gondoljon majd vissza.

– Tehát feledjen el.

– Még akkor sem tudnám megigérni, ha a kisasszonynak ezzel örömet csinálhatnék.

– Hadnagy ur, valóban nem okosodom ki. Először azt nem hittem, hogy a katona a romok szellemei után járjon, most ismét furcsának találok, hogy még a leányokra is ráér visszagondolni.

– Leányokra? – ismétli Kisfaludy Sándor. – Ez nagyon sok lenne, s hogy a kisasszonynak még valami szokatlant mondjak, – többnek ez életben nem lesz oka panaszkodni visszaemlékezéseim ellen.

– Tehát így magam leszek.

– Szentül hihetné, ha nem tudnám, mit egykor még találkozásunk előtt mondott, hogy a mit én mondok, abból egy szót sem fog elhinni.

– Rossz ember! – pirongatja a leány. – Én kezemnek odanyujtásával kérem a bocsánatot.

– Róza kisasszony engedje meg, hogy e kézadásra visszaemlékezhessem. Hisz ezt ön nem a könyelmű katonának nyujtá!

– Ám legyen! Ön ezt megérdemlette.

– Ugy szabad még valamit kérnem?

– Tudom ön olyant kér, mi egy leánynak is szabad.

– Nem többre; hanem arra igen kérem, ha e kezet még egyszer odanyujtja valakinek, ki e kéznyujtásban magyarázatot keresne, – csak olyannak nyujtsa, ki arra, kitünőleg méltó.

– *Szentül ugy lesz!* – mondja a leány, visszavezettetve magát atyjához, ki finom eszű ember lévén, korán észrevette, hogy a zene mellett is fölhevül ugyan a fiatalság, de e pirban az indulat is lerajzolta magát.

A leánynak utolsó szava akként volt hangoztatva, hogy a hadnagy remélni mert, mintha a bizalmas ígéletben személye iránti nagy figyelem mutatkozott volna s valóban óhajtotta, hogy egy szerencsés pillanat akadjon, melyben még egy szónak jusson alkalmas ideje.

Az öreg Horváth Zsigmond véghetlen boldog volt. Alig beszélt valakivel néhány szót, már megint ajándékozott neki egy hordó badacsonyi ürmöst, s a ki észrevette volna ez ábrándozó boldogságot, még a mentéjét is leoldulhatta volna a nyakáról.

Kisfaludy Mihály uramnak pedig kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy annyi ember itt a bolondját járja, s ámbár neki is szembetűnt, hogy Sándor fia Szegedy uram Rózája mellett igen szivesen áll, azt vélte, az ő fia, meg annak szép vörös dolmánya bizonyosan több leánynak is megtetszik még; azért inkább azon tünődött, miképpen lehetne legkönnyebben megszökni annyi ember közül?

Ezen tünődést észrevette a gazda, s nehogy a vén ember fiát is elvigye, nagyon vigyázott rá, s különösen megkérte Szegedyt, hogy valamikép el ne szalasszák ám.

– Tudod mit, Zsiga? – kezdi Szegedy, – én gondoltam valamit.

– Csak a legjavából egyet.

– Ellopom Kisfaludy uramnak köpönyegét éjszakára, mikor észre sem veszi; köpönyeg nélkül pedig el nem megy, ezt a természetét már régen ismerem.

– Az lesz legjobb, – mondja Horváth. – Te ugy is a szomszédban hálsz. Éjszakának idején magadra kapod, aztán keresse Kisfaludy Mihály uram.

Ebben megegyeztek volna szépen, s ujra a mulatók közé vegyültek, hol a fiatalok éppen zálogosdit játsztak, mely játékból azonban Róza

visszahuzódott egy alkalmas nézőhelyre. A megzaklatott leány el nem tudta magát szánni többé, hogy e társas játékban, ámbár játékból is, valakinek kezét nyujtsa; mintha félne, hogy ez ártatlan játékban közönyössé lenne a nagy fogadalom, melynek megtartására szavát elígérte.

Megint a szabadba kívánczolt a társaság, mely aztán kisebb körökre oszlott, s néhányan a hegynek azon oldalára kívánczoltak, hol a kápolnák vannak, s annak közelében az a híres diófa, mely Kisfaludyék szőlője mellett máig is épen van.

Aki Badacsonyban volt, emlékezhetik az egyes meredek lépcsőzetekre, melyeken a nők csak nagy óvatossággal járnak, s ekkor is a vezetőnek kezében ugyancsak tanácsos jól megkapaszkodni.

Midőn az előzők megindulának a meredek lépcsőzetek egyikén, és Róza látta, hogy a párok kezét fogva mennek, reszketett a gondolatnál, hogy a kézadásnak kísérlete megint ily közel van.

– Hadnagy ur, – véli Róza, – én elengedem e sétát.

– De mi akkor egyedül maradunk, – magyarázza Kisfaludy a helyzetet.

– Ez kinos állapot, – mondja a leány.

– Csak nyujtsa nekem kezét.

– *Kezemet?* – ismétlé a leány a hadnagyra nézve. – Minthogy önnek ígéretet tettem, most már tréfából sem engedném át senkinek.

– Róza! – mondja Kisfaludy, – egy pillanatunk sem marad a késedelemre; bennünket itt nagyon sokan látnak, s én felelős leszek az ön nyugalmaért, azért nyujtsa kezét.

– Nem lehet! – szabódik a leány.

– Ugy én *legérdemtelenebb* lennék reá! mondja Kisfaludy, hozzátévé: – s így én leszek az első, ki elutasítatom.

Ez vallomás volt, melyre a felelet is oly hirtelen jött, mint a kérdés, és a leány odanyujtván kezét, mondja:

– Látom, ki nem kerülhetjük egymást. Itt a kezem! Hanem hallgatni fog ön büntetésül, míg én azt meg nem engedem, hogy atyám is tudjon valamit e viszonyról. Menjünk!

A társaság már vissza akart jöni, azt gyanítva, hogy bajuk történt; de midőn a lépcsőknél fölemelkedének, megint folytaták az utat, s a két nyilatkozó a vallomás utáni első pillanatokban majd alig talált egy okos szóra, mely a beszédnek fonalát odább nyújtotta volna. Egyik sem hitte, hogy e nyilatkozat ily hirtelen jöhessen, mintha magában kellett volna megérlelődnie a dolognak, úgyszólván, megszenvedni a boldogságért, mit a szerelem adhat; és éppen ezért mindketten azon egy félelmet érezték, hogy e viszonyt igen hamar fájdalom éri.

A hosszú séta alatt volt idő arra, hogy a zaklatottság némileg elmuljék, de a leány mindenkép a titoktartásnál maradt, hogy atyját e nyilvánításra

mintegy elkészíthesse, – s minthogy Kisfaludy szavát adá, csak egyet mert kérdezni.

– Saját atyámnak sem szólhatok?

– Ám annak mondja meg; de azon meghagyással, hogy a titokszegést meg nem bocsátandom.

Meglőn az egyezés, a bizalom lassankint előtérbe lépett, s a hegyeni hosszú járáskelés alatt kitárult a két sziv, s minél boldogabbak valának e két órában, annál több boldogtalanság következett rá a fájdalmas visszaemlékezésekben, mint azt alább meglátandjuk.

Sándor már reggel beszélt atyjának olyasmit, hogy ő rokonszenvet lát, s a dolgot nem hagyja abba; mi ellen az apának nem volt kifogása; hanem inté mégis a fiut:

– Sándor, Szegedy uram hatalmas ember! azért eszeden légy, s ugy nyulj az ág után, hogy megfogd; mert ha kisiklik kezeid közül: nem szeretném, hogy kinevessenek.

– Van eszem, édes apám, – mondja a fiu, – egyébiránt azt tartom, mi sem szakadtunk le az ágról.

– Jól van, jól, édes fiam, – okoskodik az apa. – Ha magad volnál, magam is azt mondanám, hogy ne csak azt nézd meg, a ki a kapunk előtt jár el, hanem válogass; de így nyolczadrészre, fiam, kevés appetitus kell, hamar vége lesz.

– Ne féltsen, apám; megállok a sarat, s ha lesz mondani való megmondom.

A fiu hazavezetvén Rózát a főhadiszállásra, midőn egyedül maradt, mindenütt apját kereste, hogy legalább annyival könnyebbüljön meg zaklatott lelke, hogy a szűk dolmány alatt könnyebben vegyen lélegzetet. Akármerre kereste az öreget, sehol sem találhatta; mert kocsisa után ment; éjszakára tudniillik haza akart szökni.

Minthogy estefelé Sándor apját kereste, de még neki is jól esett a zajosabb körből elhuzódni, az öreg Horváth Zsigmond unokáját, az ifju Józsefet kergeti mindenfelé, keresse meg a hadnagyot, Szegedyt pedig figyelmeztette, hogy el ne feledje a köpönyeget elvinni.

– Már szemmel tartom, s a mint besötétedik, magamra veszem, aztán viszem.

– Nagyon jó lesz! – hagyja helybe Horváth Zsigmond, szüntelen az ablakon kitekintve, honnét már látta jöni az unokát a hadnaggyal.

Az alkonyat megint összekergette a vendégeket, estére táncz előtt nagyszerű tűzijáték volt rendezve, s egy falusi asztalosból kerekedett lángész megtette az előkészületeket, még pedig a nagyságos urnak parancsából úgy, hogy az udvaron éppen a cigányok ülőhelye alatt süljön el néhány szüreti béka.

Minden úgy lőn; a vendégek az udvarra gyülekeztek, várván a hulló csillagokat; de mig az égen jártatták szemeiket, várván a háznak háta mögül a meglepetést, a cigányok közt borzasztó láрма kerekedik; a békák szörnyü ropogással sülnék el, s a hány a cigány, annyi felé fut; erre oly nevetséges zavar keletkezett, hogy Szegedy uram legalkalmasabbnak találta az időt a köpönyeglopásra.

A ruhafogasokról szélről lógott le a köpönyeg, mit Kisfaludy Mihály uram már maga is úgy intézett, hogy sok keresés nélkül elvihesse; Szegedy tehát hirtelen levevén, magára vette, és a zajgó vendégeken keresztül a szomszéd tanyára sietett.

A hadnagy mindenütt apját lesvén éppen az ajtóban állt, mikor Szegedy a köpönyegben kiosont; tehát nem akarván a kedvező pillanatot elszalasztani, ha csak egy-két szót mondana is neki, utána sietett, s a házon túl érvén el, a siető köpönyegnek gallérát megfogta.

– Csak egy szóra, édes apám.

– No! – mondja Szegedy, megismervén a hadnagyot, és nem akarván magát elárulni, békén hallgatta a hadnagyot.

– Édes apám, én a legboldogabb ember vagyok.

– No, no! – mondja Szegedy kurtán, mi helybenhagyás is volt, és miatta a beszédet is lehetett folytatni.

– Beszéltem Rózával, nyilatkoztam; a leány szeret!

– Szerbusz! – mondja Szegedy, majdnem kifordulva a köpönyegből; de a fiu ezt a csudálkozást apjának kellemes csudálkozásaképen fogadván, minthogy valaki közelgett, a szürke köpönyegest távozásra intve, mondja:

– Majd otthon többet! – Isten áldja kedves apámat! – Jó éjszakát.

Ezzel visszasietett, Szegedy uram pedig Kisfaludyék köpönyegében eleinte furcsán érezte magát; hanem utóbb elgondolva, hogy a hadnagy mindenkinek figyelmét magára vonta, még pedig nem csak vörös dolmányával, hanem élénk lelkével és szép szellemével, végre még jobban magára csavarta a köpönyeget, azt gondolván, hátha atyafiság lesz a dologból? tehát akkor még joga is van a Kisfaludy Mihály uram köpönyegébe takarózni; tehát azért is elviszi.

Még két napig tartott a multság.

Rövid volt a két nap a két szerelmesnek, annál hosszabb Kisfaludy Mihálynak, ki észrevevén, hogy köpönyegét elvitték, a világért sem gondolta volna azt, hogy az ő megbámult köpönyegébe szeressen valaki; mert itt annál különbeket kaphatott volna, a ki lopásra szánja el magát; hanem ismervén a házi urnak sajtóságos vendégszeretetét, és azt is észrevevén, hogy ő nagysága valahányszor közelébe jó, mindannyiszor valamit nevet: nem akarta elrontani a tréfát; tehát megmaradt vendégnek.

Amily hosszú volt a vonal idejövet, olyan volt eltávozásakor.

Kisfaludy Mihály uramnak köpönyege utolsó estére megkerült; nem kérdezte a gazda, ki vitte el? ki hozta meg? Sándor pedig a boldogságnak tetőpontján újra biztosítá Rózát, hogy bevárja az órát, midőn az apa előtti nyilatkozatra engedelmét adja.

Szegedy uram, tudván mindent, szinte megszánta az elválókat, kik nem is gyaníták, hogy Szegedy uram a titkot köpönyegben lopta.

Ennyi köze volt Kisfaludy Sándornak sorsához az apai fehér köpönyegnek.

A köpönyeg titka.

Arról híres a szentiványi ének, hogy igen hosszú; hanem egyszer még is csak elvégzik; így lőn vége a badacsonyi szüretnek is, és a mi szerelmeseink boldogságának is. Hej, az a sors nem sokkal különb néha akármi uzsorásnál, ki ha körme közé kap egy aranyat, reszeletlenül nem adja ki kézből, – a sors nem különben cselekszik, ha az ember boldogsága körme közé kerül, hogy rajta annyi nyomot, hogy meglássék rajta az ő hatalma is.

Kisfaludy Bécsbe ment, visszavágyva a kedves hazába, hol boldogságát hagyta; a leány pedig a badacsonyi emlékeket az atyai háznál álmodta vissza, hol a különben nagyon is éles eszű leány hamarabb elárulta magát, mint azt maga is merte volna hinni.

Hiába, a küzdelemnek is megvan boldogsága, s a büszke leány bár mennyire beismeré, hogy olyan férfival van dolga, kire száz közöl éppen kilenczvenkilencz lenne a ráadás; mégis súlyba vetvén önmagát, nem akarta hinni, hogy könnyűnek találtassék. S ha már kimérte a sors a nő fölött a férfinak győzelmét, melyet leggyakrabban térden állva kunyorálnak ki; lett volna a küzdelem oly erős, hogy a nő a győzelemnek ne martaléka; hanem jutalma lett volna.

Ah, a gondolatnak köteléke oly vékony, hogy csak a képzelet látja, s ime, a büszke hajadon oly kinnal vergődik közte, mintha valóságos rabigában volna, – s egyedüli vigasztalódása, hogy az ifju szintén bakóban van, megkötve önszavával, kénytelen magában tartani a frigynek titkát, míg a nőnek kénye el nem ereszti a finom, de erős köteléket.

Kármentőnek is jó volt e gondolat; a leány lassankint megnyugodott a sorsban, arczán elsimult a gond, s megint az a vig, kötekedő, élénk gyermek volt, ki az ifjakkal szemközt szüntelen eszén van, megszakadt hizelgéseket figyelembe nem vesz, erőlködő nagy szavakra megmondja, hogy az ura ne fárassza magát, – tehát környezetének ura volt, még néha

atyjának is, ki minden áron meg akarta neki mutatni, hogy jövődjére nagy befolyása van, s e tekintetben irányt akar adni.

– Édes Rózám, – mondja az apa, nem sokára a badacsonyi szüret után, – nem mondasz nekem semmit?

– Nem, kedves papa; meséimből kifogytam, hazudozni pedig nem akarok.

– Hová megyünk el a jövő farsangra?

– Szépen itthon maradunk, kedves apám. Nem akarom, hogy azt mondják: mutogatóba megyünk.

– Nojsz, édes leányom, dobra nem ütlek, meg czédulát sem akasztok a nyakadba; hanem, látod, ha mindig itthon ülünk, Isten ugyse, megeszi az embert a rozsdá.

– Persze, édes apa, maga engem félt a rozsdától?

– Jaj, bajos te veled beszélni. Mindjárt tövéről hegyére veszed a szót, – okosodik az apa, nem akarván elszalasztani a vitának győzelmét. – Látod, ne kívánj okosabb lenni apádnál; hanem engedelmeskedjél egy kicsit.

– De hát parancsolt már valamit, kedves, jó apám?

– Az engedelmesség annál kedvesebb, minél kevesebb parancsolás nélkül teszük; azért mondtam, hogy mondj nekem valamit, lepj meg valamivel.

– De már itt csakugyan nem tudom, hol kell elkezdni az engedelmeséget? – tündök a leány.

– No hát majd segítek én, bizalmatlan és engedetlen leány, – látom, te már a nyakamra akarsz vénülni, ugy-e?

– Ej, ej, kedves apám, még ha idősebb volnék is, magának kellene eltagadni belőle valamit, nem hogy még megvényt, holott ilyen szándékomról csakugyan nem beszéltem.

– Annál jobb, ugy a jövő farsangot valamelyik városban tölthetjük el. Remélem, az ellen nem lesz kifogásod; mert lásd, emberek közé is kell mennünk!

– Miattam történnék meg e hurczolkodás?

– Természetesen! Legalább egykor nem fogod szememre hányni, hogy ugy tartottalak, mint a vasorrú bába, hogy lakat alatt voltál, és sehová sem eresztettelek.

– Valakinek bizonyosan megígérte apám, hogy engemet elvisz?

– Nem, édes leányom! Ha boldoggá tehetlek beleegyezéssel, ugy inkább ma, mint holnap; ennél a háznál a józan ész a gazda; de nem vehted rossz néven, hogy apai kötelességemnek adósa maradni nem akarok.

– Kedves apám, vagy többet mondjon, vagy ezt is engedje el; mert nekem ugy tetszik mégis, mintha nagyon eladó portékája volnék kedves apámnak.

– Hát többet mondjak?

– Vagy semmit! – felel a leány, reszketve a pillanattól, midőn apja csakugyan többet mond s arra csakugyan kinos lesz felelni, tudva, hogy a leány apját lelkéből szerette, s annak keserüséget okozni nem akart, főleg midőn éppen az ő boldogságát akarta biztosítani.

– Nem, nem tágitok, – jegyzi meg az apa, – most ki nem szalasztalak, te kis csacska feleselő! Magad engedtéel választást, azért én többet akarok mondani, még pedig azt, hogy neked titkod van.

– Nekem? – mondja a leány teljes nyugalommal, mint a ki titkát jó zár alá tette.

– Éppen neked, édes Rózám, – mondja az apa, gyermekét magához szoritva, – és ezt bizonyosan tudom.

– *Bizonyosan?* – ismétli Róza, megütközve apjának e határozott mondasán. – Ha titkom volna, jobban megőrizném, mint hogy azt oly könnyen megtudhassák.

– No, a mi azt illeti, én sem jutottam hozzá valami nagyon könnyen; hanem azért tudok valamit, édes leányom, azért csak valld meg!

– Ne ugy vallasson, kedves apám, – mondja a leány mindinkább zudulva, – mondja el, a mit tudni vél, s én büszke vagyok arra, hogy tagadni apám előtt nem fogok.

– No hát emlékszel Badacsonyra?

– Igen! – mondja Róza elhalaványulva.

– Kisfaludy testőrhadnagra is, kedves szép kis leányom? – mondja Szegedy, a leggyöngédebben átkarolva a reszkető gyermeket.

– Igen, atyám, – s mi jön aztán?

– Ő szeret téged.

– Atyám találgatni akar! – jegyzé meg Róza, összeszedve magát újra azon gondolatban, hogy atyja inkább gyanit valamit, mint tud.

– Könnyü nekem találgatni, mikor a hadnagy nekem maga mondta.

– *Ah, a vakmerő ember!* – kiált a leány oly hangon, hogy atyja is megremült, s azt gondolva, hogy a hadnagy talán a vizontszeretetet egy kissé korán hitte, hajlandó volt a dolgot örökre abban hagyni.

– Csöndesedjél meg édes leányom! – békíti az apa a leányt.

– Megigéri apám, hogy e meggondolatlan emberről soha sem beszél leánya előtt?

– Szavamat adom, többé nem említem! – igéri az apa, ki most már kétségen kívül hitte, hogy itt nyilatkozatról szó sem lehetett; tehát magára hagyta a leányt, ki most keserves kint állt ki, törpének látni azon embert, kit lélekóriásnak hitt, s e csalódásában számot vetett az egész fajjal, mely türni, szótállni nem tud; hanem az első alkalmat megragadja, hogy győzelmét a világ előtt jó korán dobra is üthesse!

– Isten veled férfinép! – mondja az elkeseredett leány, – nem kellünk egymásnak.

A kemény ítélet.

Nagy vendégség lőn Szent-Györgyön, az unokát katonának eresztették, annak a bucsuzóját tárták meg.

Együtt voltak a badacsonyi vendégek, sőt, hogy az is itt legyen, kit legkevésbé vártak, megjött Kisfaludy Sándor is, elég szomorúan; mert a testőrségtől hatod magával egy gyalogezredhez tették át, s a busuló fiu, haza rohant kárpótlást keresni fájdalomáért a szerelemben, s igen jól gyantá, hogy Rózák Szent-Györgyön lesznek.

Mindenki csudálkozott a hirtelen változáson, Kisfaludy maga sem örvendett a változásnak, és olyanképen vett bucsut bécsi barátaitól, hogy a szolgálatba alig tér már vissza.

Alig lépett az ismerősök közé, elég korán meglátta Rózát, ki, a mint látszék, nem igyekezett őt meglátni, s ez elég volt első pillanatra, hogy a bánatos ifju még komorabb legyen.

Hiába igyekezett a leány uralkodni magán; szemei mégis csak fölkeresék az új vendéget; de midőn szemeik találkoztak, s a köszöntést viszonzni kellett volna, az oly hideg volt, hogy a mélyen érző fiatal tiszt a mellőztetést könnyen észrevette.

– Lássunk tisztában! – mondja Kisfaludy önmagát biztatva, s a mint azt föltűnés nélkül tehette, megközelíti Rózát, csakhogy a bizalom egy szikrányival sem lőn több, mint előbb.

– Siettem, és hála istennek, nem hiába! – mondja a hadnagy a legalcalmasabb perczek egyikében.

– Kár volt annyira sietni, – volt reá a hideg válasz.

– De midőn azt hittem, hogy Rózám itt lelem.

– Hadnagy ur, ugy látszik, kényelmessé tette magát, és fölöttem rendelkezni akar.

– Ezt a hangot nem értem! – csudálkozik a másik.

– Ugy soha sem fogja jobban megérteni.

– Büntetni akar Róza?

– Senkit mást, csak önmagam; én meg is érdemlem, és kiállom büntetésemet.

– Meddig tart e vezeklés, ha szabad kérdenem?

– Örökké! ... Rövidebb nem lehet egy meggondolatlan pillanatért.

– Legalább magyarázatot kérek.

– Hadnagy ur katona, jól tudja, hogy ott a szigornak nem adják okát: én is adós maradok a magyarázattal, örökre.

Ez oly határozott hang volt, hogy Kisfaludy nem maradhatott tovább a leány körül; hanem végbucsuúl mondja:

– Tehát isten velünk!

Másnap Sűmegre hajtattott Kisfaludy, s apjának még este elbeszélte, mily keserves csapás érte, s ő el nem tudja gondolni, mi lehetett az ok?

– Dölyfös lesz ő kigyelme! – mondja Kisfaludy Mihály uram, – talán gróffot vár!

– Ne mondja ezt, kedves apám! Én őt most is szeretem, és nem kételkedem, hogy köztünk félreértés van, minek nyitjára nem tudok rátalálni.

– Beszélte valakinek e viszonyról, Sándor? – találgatja az apa

– Senkinek, apámon kívül, – apámnak is úgy, hogy itt a szobában ketten valánk, mikor a szüret után haza jöttünk, mikor pedig Badacsonyban megmondám, hogy a leány is szeret.

– Hol mondtad nekem, édes fiam?

– Badacsonyban, édes apám, mikor az a nagy zavar volt a cigányok között, mikor alattuk elsültek a löporos békák, – tudja, édes apám?

– De már abból egy szót sem tudok, édes fiam! Most hallom először, hogy ilyen bolond dolog is történt, miattam, persze, könnyen történhetett; mert éppen akkor este kerestem a kocsist a hegy lábánál a vendégfogadónál; tehát se látója, se hallója nem voltam az egész komédiának.

– Jaj, kedves apám, bizony isten maga még jobban fölfordítja velem a világot. Hisz éppen mikor a cigányok leginkább eszüket vesztették, az ajtó mellett álltam, s édes apám köpönyegébe burkolózva sietett ki! Még azt gondoltam, hogy el akar jöni bucsuzás nélkül, azért siettem utána, és a sötétben megkapaszzkodtam édes apámnak a köpönyege gallérjában, és nagy örömmel mondtam el, hogy a lány szeret.

– Nekem mondtad, édes Sándor fiam? – kérdi az apa, szinte megsánva a fiut.

– Persze, hogy édes apámnak, édes apám pedig csak úgy kurtán felelt vissza a köpönyeg közől.

– A köpönyeg közől?

– Igen, apám; nem emlékezik, hogy milyen erősen tartám gallérjánál fogva?

– Tyhú! – kiált föl Kisfaludy Mihály uram, – elégtünk falustól, édes fiam. Most értem csak még a dolgot.

– Na, csak hogy érti, kedves atyám.

– Én értem most már kedves fiam – hanem, hogy te érted-e? azt magam is kétlem. Megmagyarázom, fiam, – mondja az öreg, – aznap el akar-

tam én szökni, kerestem is a köpönyegemet, de nem találtam; mert a mint észrevettem, Horváth Zsigmond ur ellopta előlem; most értem hát, hogy az én köpönyegemnek beszéltél; hanem helyettem más hallgatta: érted-e, te, boldogtalan gyermek?

– Most már értem, kedves apám. Tehát a mit én akkor mondték, Róza is megtudta; ugy nem csudálkozom azon, hogy megvet; s itt magyarázatnak alkalmja nem akad.

– Tehát mitévők leszünk, Sándor fiam?

– Összekészülök, édes apám, és követem tanult mesterségemet, elmegyek embert ölni a háboruba! – Egyszersmind azt is hozzágondolta, hogy: ott majd csak akad valaki, ki viszont szivességből engemet is megöl.

Az apa magára hagyá a fiut, vén fejfel azt gondolván, hogy ez tán könnyebb baj mégis, mint mikor valakinek ágyugolyóval lövik meg a lábát, – az aztán nem nő újra; leány pedig elég marad Somogyban, Zalában, egész Magyarországon, vagy az egész világban, a katona ott mindenütt megfordul, majd megkerül a zsáknak maga foltja; tehát csöndes jó éjszakát kívánt.

Sándor fájdalmának csak egy vigasztalása volt, hogy a katona könnyen megszabadul a fájdalomtól, ha a háboruban nem röstel az ágyúkkal szemközt menni; de ez a sors nem lévén ráérve, a fájdalomnak ez orvosságát nem lelte meg; hanem, hogy még jobban fájjon a seb, francia fogságba esvén, országról-országra hurczolták, így lett belőle országra szóló fájdalom, – ebből termettek:

Himfy szerelmei.

Egy országot bántanék meg, ha föl merném tenni, hogy van olyan olvasó, ki Himfy szerelmeit nem ismerné, s éppen azt hiszem, hogy e fájdalomnak szülő oka mindenkit érdekel.

A múlt századbeli francia hadjáratnak foglya lőn Kisfaludy, kit most már Franciaországban kell fölkeresnünk, kit a fájdalom oly messzire követett; s minden édes köteléktől el lőn vágva, nem maradt egyéb társa, mint a fájdalom, mely a magára maradt emberben ellenállás nélkül pusztított.

Meg kelle szabadulnia a panasznak, – s mint a kagylónak fájdalmából terem az igazgyöngy, olyan igaz gyöngyei irodalmunknak Himfy szerelmei.

Átlapoztam az oly sokszor olvasott könyvet, s mint e panasznak magyarázója, keresem a vonatkozásokat, melyek e viszonynak emlékezései

voltak, s a hetvenegyedik dalban megtalálom, honnét kelt csirája ennyi mély panasznak, s a mit az első dalban kinosan megvall, annak keletkeztét végre is kimondja:

1-ső dal:

*Az életnek tengerében
Két örvény van: szív és ész;
A kettőnek egyikében
A jobb ember könnyen vész.*

*Az ész ezer bajt okozó:
Ezt lehet kikerülni,
A szív, minthogy ragadozó
Könnyű benn elmerülni.
Engem a sors forgó szele
Ez örvénybe csapott bele,
S elragadt az engemet:
A szív szerzi vesztemet.*

71. dal:

*Édes, kinos emlékezet,
Ó Badacsony szürete!
Mulatságos gyülekezet,
Te rabságom kezdete.
Ott tudtam meg, ki légyen ő,
S mi legyen a szerelem;
Ámor nyila miként sebző,
S mi az édes gyötrellem.
Nem úgy mentem, a mint jöttem,
Nagy különbség volt közötttem,
Aki valék az előtt;
S a ki lettem, látván őt.*

Hányszor szólamlék meg benne a fájdalom, mely évekig gyötré, hazájától, panaszának tárgyától annyi távolságra, s még akkor sem a viszontlátásnak édes gondolata; hanem reménytelen szerelemnek gyötrelme élő-dött lelkén.

Mennyi vergődés, mennyi nyugtalanság! az az önmagávali tünődés, mely nem vigasztal; hanem gyötör, s annyi panasznak a magányon kívül

semmi tanuja, – valóban élő kárhozat. Valóban bámulandó, hogy lelkét meg nem ölé e fájdalom, hisz maga mondja a IX-ik ének két dalában:

*Nincs nyugtom, nincs békességem,
Lelket alig vehetek,
S pedig az én ellenségem,
Kit imádok szeretek,
Feldulá már mindenemet,
Mind szívemet, mind eszemet,
Békét nekem még sem hagy;
Végső vesztém után vágy.*

*Az étellel tusakodom,
S élni mégis szeretek:
Fájdalmimmal nyájaskodom,
És sírok, ha nevetek.
Ily zűrzavar az életem,
S ezt csak neked köszönhetem,
Édes pokla szívemnek
Kinos menyje lelkemnek.*

Keserves kinjaiban jött egy vigasztalása, egy csapat osztrák fogoly, fél rongyban, gyógyulatlan sebbel; s a fogoly magyar megtakarított filléreit kezdé osztogatni, egyszersmind megvigyázta, melyik a legrongyosabb s ime, egy mezitlábos ifjuban megismeri szent-györgyi Horváth Zsigmondnak unokáját, Józsefet, kit a szenvedés már majdnem végképp kimerített.

A szenvedő fiut karjaiba kapá Kisfaludy, s a következő nap legalább annyi enyhet adott a másíknak is, hogy volt ember, kinek anyai nyelvén elpanaszolható fájdalmait.

Igen természetes, hogy a fiu bizalmas jó barát lőn, kinek Kisfaludy most már tartózkodás nélkül mondá el mindazt, mi viszonyukra vonatkozott.

– Tehát apád köpönyege hozott e zavarba?

– Nem is kételkedem benne.

– Annyit mondhatok, hogy az én öregem tudója lesz e dolognak, s ha az isten haza vezérel, az igazi nyomot ki fogom kutatni.

Ez volt az első reményszikra; de mindössze is csak szikra, melyhez száz meg száz mérföldnyire vannak, mi már azért is kinos; mert egy ember sorsához országok sorsa volt kötve, s első szükség a hazaszabadulás lenne.

Végre ez is megjött, a két fogoly haza bocsáttaték, s a mint mehettek, úgy siettek hazafelé; de minél közelebb jövének, Kisfaludyt annál inkább zaklatá a bizonytalanság, Rózáról idáig mit sem tudott, s ha nem is akarta hinni, hogy a leány megtagadja végkép, hol fog a csomó megoldatni? ezért mondja tehát a hazának szent határához érve:

*Végtére hát elértelek,
Édes hazám tégedet?
Végtére megnyerhettelek?
Itt csókolom földedet.
Oh, Húnnia, sinylettelek,
Kedves honom, tégedet!
Te, kit mindig szíveltelek,
Nyisd meg anyaöledet.
Hogy elmentem poklom valál:
Jobb élet-e avagy halál,
A mire most érkezem?
Oh, hazám, ezt kérdezem.*

A legelső magyar ház, melybe lépett a két hazatérő, Horváthék háza volt, hol vendégsereg várta az egyiket, de bár Kisfaludyt senki sem várta, annál inkább örvendeztek, s midőn Szegedy Róza meglátta Kisfaludyt, megdöbbsent, a szenvedőt látva:

*Láttam ismét! a régi ő,
Szép ő most is, sőt szebb még,
Megérlelvén őt az idő,
Gőgösebb is tán, mint rég!
Miként nőttek szépségei,
Nőni fognak szerelmim,
Százszor többek kellemei,
Többek lesznek gyötrelmim!
Alig ismert meg engemet,
S észre vévén inségemet,
Összecsapta kezeit,
S lesütötte szemeit.

Hajh! kemény ő, s érzéktelen,
Most is dulja életem;
Kinaimban telhetetlen,*

*De őt mégis szeretem.
Egész létem vele teli,
S míg a vérem meg nem hűl,
Őt szereti s őt tiszteli
Szívem, s elmém egyedül.
Csak a vége életemnek
Lesz határa szerelmemnek,
S ha siromon tul nincs vég,
Szeretem őt ott is még.*

A találkozásnak értelmezéséül irám ki e verseket, itt sem remélt még, kivált pedig akkor nem, midőn tapasztalta, hogy ismerősei mégis megtudták a viszonyt, s mint hasonló esetekben szokás, mindig akad egy-két fáradhatlan nyelv, mely a férfi becsületén táplálkozott, mint arról meg is emlékezett később.

Sem nyugalma, sem szándéka nem volt a haragos hölgyet az első találkozásnál magyarázatra kérni; ha már ennyit türt, még rászánta a többit is, meghagyván egykori fogoly barátjának, hogy kutasson az öreg körül.

Sümegre ment az atyai házhoz, ott fejezé be a Kesergő szerelmet, melynek végére mindjárt elvezetem önöket.

Csakhogy megértették egymást.

Horváth Zsigmond ur jobban szerette mind a leányt mind a fiut, sem-hogy e kényes dologban kutatódzni akart volna; de midőn unokája meg-jött, és Kisfaludynak elmenetele után a vendégek is eltávoztak, kivéven Szegedyéket, – az unoka elbeszélte az öregnek mindazt, mit a viszonyból tudott.

Az öreg nagyot bámult, észrevévén, hogy ebben a lében végtére ő is volt a kanál; rászánta magát rögtön, hogy a csomót haladéktalanul megoldja.

Négyen ültek a kis teremben, éppen a szükséges személyzet az utolsó jelenethez, hogy igazság szolgáltatassék mindkét részre és ha lehet, az egész vigan végződjek el.

– Jó kedvem van! ... Kezdi az öreg ur, – szeretnék akkora lármát ütni, hogy a Balatonmelléig meghallják, azaz meg is fogják hallani, olyan szü-retet csapok Badacsonyan, hogy hét országra szól, mit szólni hozzá Szegedy barátom?

- Elmegyek, aztán ott leszek én is, mint máskor, – felel rá Szegedy.
– Hát az én kis hugom mit mond? – kérdi az öreg nagyságos ur.
– Engem meg elvisz édes apám, akár akarok, akár nem; aztán én is ott leszek.
– Már látom, egyiknek sincs valami nagy kedve; hej, pedig volt idő, hogy ti mulattatok legjobban, – hozakodik elő az öreg házigazda, – hogy vittük el Kisfaludy Mihály uramat akaratja ellen.
– Aztán nem mert bosszankodni, – teszi hozzá Szegedy, – meg mikor észrevettük, hogy haza akart szökni: elvittem a köpenyegét.
Csak azt akarta az öreg, hogy idáig érjenek. Róza nem gyanítván, mi következik, csendesen hallgatta a dolgot; Horváth József pedig nem akarván az alkalmat elszalasztani, közbe szólt:
– Kedves urambátyám, magára vette az öreg Kisfaludy köpenyegét?
– Magamra vettem, öcsém.
– Jaj, ha akkor találkozott volna az öreg Kisfaludyval!
– Elég ha a fiával találkoztam. Kedves Józsi öcsém, máig is bánom, hogy édes apjának nézett. – Ezen szóra Róza is figyelmes lőn, ezt ő nem tudta, s mintha valaminek lehetőségét gondolná, kérdi:
– Megszólította édes apámat?
– Saját apjának nézett, – mondja Szegedy, – hanem a többit már egyszer úgyis hallottad, kedves leányom, azt tehát elengedjük.
– Nem engedjük el! – kiált az öreg házigazda, azt is tudni akarjuk.
– Csak annyit, kedves apám – akarja tudni a leány, – a mit akkor mondott Kisfaludy, kinek volt mondva?
– Bizonyosan nem nekem, édes leányom, hanem saját édes apjának!
– *Tehát én voltam igaztalan!* – mondja a leány, apjának nyakába borulva, mialatt Horváth Zsigmond sugott valamit unokájának, s az eltávozott.
– Most már én is szólhatok, – mondja az öreg, a leánynak keze után nyulva, Kisfaludy még a külföldön közlé a dolognak homályosabb részét unokámmal, s én kifejlődve látván e dolgot, kérdem kedves hugom, Kisfaludy megszegte-e szavát?
– Nem; Kisfaludy tán e szerént most sem tudja, kinek szólt akkor.
– De hát nekem lett volna szabad tudnom a dolgot, te rossz leány? – kérdi az apa.
– Egy ideig nem, édes apám, s nekem ezt Kisfaludy megigérte.
– No, már most mi következik ebből? – kérdi az apa megszorodva, látván, hogy gyermekének sorsa és egy becsületes embernek szerencséje, ilyen tévedésnek lőn áldozata.
– Majd én megmondom holnap ilyenkor, mi következik! – igéri Horváth Zsigmond, s minthogy ebédre csöngettek, félbeszakadt a tárgy.

Horváth József öreg apjának meghagyásából négy legjobb lovat indított utnak, egy kis kurta levélben kérvén Kisfaludy Mihály uramat és Sándort, hogy másnap korán induljanak Szent-Györgyre; rendkívül fontos ügyben kéreti őket az öreg, nem is kételkedik, hogy ezen kérését teljesíteni fogják.

– Rugja meg a bagoly a dolgát! – dörmög Kisfaludy Mihály uram, – mit csináljak én most Szent-Györgyön?

– Azt már nem mondhatom meg, kedves atyám, felel Sándor, – hanem ha annyira sürgetős, mennünk kell, hogy harag ne legyen belőle.

– Persze, hogy el kell mennünk, azért korán felpillantsunk.

Reggel jókor már kocsin ültek, s a négy ló sietős dologhoz méltó ügésben kurtitá meg az utat Szent-György felé, jobbról ülven Kisfaludy Mihály uram vásott köpönyegében; hanem annál fehérebb volt Sándornak köpönyege a baloldali ülésben.

– Édes apám, – mondja Sándor némi tréfával az avult köpönyegre, – már én is azt mondom, hogy vehetne egy új köpönyeget a mostani helyett; mert ugyan régen volt már fehér.

– De édes fiam, – a te köpönyegeden van ennek a fehérsége, – ezen gazdálkodtam én ki a tiedet is.

Eddig volt a tréfa, mely a kedélyességben fulánk nélkül maradt, és az uton többé nem került elő e tárgy, hanem azon tünődtek, hogy mit akar Horváth Zsigmond ur ő nagysága.

Fölösleges volna elmondanom, hogy Horváth Zsigmond miképen egyesítette össze a szétszakadt dolgot; azt hiszem a félreértés kimagyarázása után ez nem volt nehéz munka.

– Ime, apámnak vásott köpönyege minő szerepet vitt! – mondja Sándor Rózát karján tartva.

– Aztán mégis te biztatsz, hogy vegyek helyette mást, – jegyzi meg az öreg.

– Nem, azt nem engedjük meg! – mondja Róza. Minket ez szomorított meg; – tehát legyen tanuja boldogságunknak is.

Uraim, egy köpönyegből elég egy történet; magamat ajánlom.

EGY FALU, KÉT BAKTER.

I.

Mélyen a Bakonyban voltunk, előttünk néhány pápai sárgarépás kocsi mendegélt; én pedig friss szénából rakott ülésemben fészket verve kényelmesen néztem a csillagokat, míg két sárgánk a nappali forróság után könnyebben lépegetett a jákói uton. – Kocsisom a hegyoldalon leugrott üléséből, menet közben belé durrantva az erdő mélyébe, mely jó nagy hangot adván azon egyszerű mulatságot juttatá kocsisomnak, mi hasonló embereknél szinte megér annyit, a mennyi csak neki érhet meg valamit, hogy az ostora nagyot szól.

Én egykedvűen folytatám a csillagvizsgálást, és közben egy pompás meteor lángja fakadt el a holdvilágos égen, mire kocsisom is elbámultan mondá:

– Most egy ember halt meg!

– Honnan tudja kend azt? – kérdem a bámulót.

– Csak úgy mondja a példaszó, – felele ő, – ha egy csillag leesik, egy embernek vége.

– Aztán hiszi azt kend, János? – mondám én beszédbe eredőleg.

– Csak úgy mondják... – viszonzá a kérdezett, azon kitérő válaszszaal, minővel a magyar ember, hogy úgy mondjam, kertelni szokott, midőn azt sem akarja mondani, hogy hiszi, de meg azt sem, hogy nem hiszi.

– Mondják, mondják, – a pletykát is mondják, aztán kend ezt mindannyit elhiszi? – folytatám tovább.

– Hiszem, a kit elhiszek, uram; de ezt már az öregapámtól is hallottam.

– Hallotta kend? hallásnak az jó volt, a kelmed öregapja is csak hallotta, de azt nem tudta, hogy az a fényes, nem is csillag, hanem valóságos tüzláng!

– Már hol volna uram a tűz ott a levegőben?

– Hol-e? hát azt nem látta kend, hogy az ember szeme, a melyikkel sirni szokott, néha szikrát is ad.

– Az már igaz! – de azt már én is tudom.

– No ha tudja kend, hát azt meg még könnyebben elhiheti kelmed, hogy ahol az égben a nagy mennydörgős mennykő megterem, ott az a kis szikra is kikerül, mely esténkint a meleg éjszakákon olyan czifrán gyúl meg!

– Jól van uram; de mikor a magam szemével láttam, hogy a csillagok közül pottyant le.

– Felülről esik, az igaz, de nem a csillagok közül; mert ha a csillagok közül esik, hát vette-e kelmed észre, hogy a gönczölszekerének vagy a rúdjaiból, vagy a kerekéből pottyant volna le csak egy is!

– Azt nem láttam, uram!

– Hát a kaszásból hiányzik-e?

– ...'Szen ahol van, ni, megvan valamennyi! – mondá erre maga.

– A sánta Kata is ott biczeg a kaszás után! – mutatám neki.

– Látom uram, látom!

– Aztán ott van a futó, a kis gönczöl, – a pásztorok gyertyája, a kigyó farka – a hajnali csillag... ott van a többi, a mit mindenki ösmer a falun, – melyiknek hiányzik egy bogara is! és ha már minden embernek van egy csillaga, és minden csillagnak egy embere, ennyi idő óta a gönczöl is lepottyant volna már!...

Erre nagyot hallgatott az én Jánosom... utóbb fütyörészni kezdett; mi kétségtelen jele volt annak, hogy félig meddig érti, a mit mondtam, – de hinni nem akarja!

Ez aztán a jól megrögzött, és talán ki sem irtható vak előítélet.

Mig a hegytetőre értünk, az én Jánosom szüntelenül csillagot vadászott: vajon a gönczölből nem hiányzik-e egy? – De hogy hiába volt a sok szertenézés, szótalánul ballagott felfelé a hegynek.

– No, János, lát-e már hézagot a csillagok között?

– Nem látok, uram; pedig úgy ösmerem én már az esteli eget, mintha ott fenn laktam volna, mert három esztendeig minden éjjel csak azt nézgettem.

– Aztán nem unta el a sok nézést!

– Nem én uram, fizetésért tettem!

– Talán csak nem kalendáriumcsináléhoz szegődött?

– Dehogy szegődtem én, – otthon voltam – bakter!

– Akkor kereste ezt a két szép sárga lovat!

– Akkor is, meg nem is, a mint veszi az ember, – a fizetésemből tulajdonképen nem is telett volna, mert a mit a tisztségemből kaptam, felment mindennapra. A falu maga is szegény volt, a bakter jövedelmét pedig a faluéhoz mérték.

– Mi volt a szegődség?

– A milyen kevés volt, könnyen az eszemben tarthatom, volt pedig:

Készpénzben: tizenöt forint sájn!

Gabonában: négy mérő kenyérnek való.

Két szekér szalma.

Egy pár fejelés és egyszeri talpalás.

Három esztendőre egy szür. -

Ha pedig valakit lopáson csiphetnék, abból kapnék egy forintra két garast; de ha közben jól megverték volna, az is mind az enyém. Ez volt az egész.

– Ebből édes Jánosom a két sárgának a füle sem látszik ki, bár csak maga élhetett meg, ha csakugyan ebből kellett élni.

– Nappal napszamba is eljártam, dologközben nótákat gondoltam, s a ki megharagított, a nótába raktam, s a legközelebb eső bucsun jó pénzért hát el is énekeltem. Apám, az isten nyugosztalja meg a más világon, meszter volt, tizennégy esztendő koromban már az orgonát is tudtam billegetni; de a mint apám kiveszett közölünk, sokan voltunk testvérek, szerteszejjel mentünk, – a mi kis czókmókom maradt, a nyakam között elfért, azzal kezdtem a világ dolgához... jöttem mentem, mig a falunkba vetődtem, ott baktérre szegődtem... a ki meghalt, ki is énekeltem, menyegzőn pedig vendégshivó voltam, – őszre kelve szüret után kályhákat is rakok, – karácsonytájban sertésölő is voltam; így aztán a sok mindenféléből lassan elédegeltem!

Ezeket az én Jánosom oly jó kedvvel elbeszélte, hogy szinte jól esett neki a történeteket újra mondva visszagondolni arra, a mi egykor rossz is volt, de jó is!

– A sokából a mint hallom, kelmed elédegelt, de honnét volt ki a két sárga csikó? Mert ha az a mindenféle sok segített is itt-ott, egyszerre csak nem napszámolt, nem énekel, kályhát sem rakhatott; hanem mindent szépen egymás után; – s így apránként bizony bizony ha haszon is, csak cseppenként jött az?

– Jól mondja az úr! – szóla közbe János a szekérre felültében.

– Talán bizony ott is aratott János gazda, ahol nem is vetett? – mondám féltréfálva.

– Azt nem cselekedtem, hanem az a jó úr isten gondomat viselte.

– Na, ... biz én is azt mondom, hogy az isten jó; – de a milyen szűk konvenczióról beszélt János gazda, azt hiszem, hogy szűken markol abból az isteni gondviselés.

– Abból azt t'om én is, hogy keservesen keresgéltem volna; de már hiszi az úr vagy nem hiszi, – bakterságból került ki a két ló meg a gazdaságom.

– Elhiszem, – elhiszem, de, ha tudnám előbb, miképp s minő módon.

– Elmondhatom uram... mire a koplalóig érünk, készen leszek vele, ha nem restelli meghallgatni ezt a paraszt históriát!

II.

Kiváncsian vártam, mire János újra megszólal, – tűzszerszámát kotorásztta ki a szűrőjéből, és a kurta száru pipát a kalap karimájából előmarkolva a szájába dugta, s egész egykedvűséggel csóváltgató a szikrát kapott taplót, ülésében még egyet igazodott, s így fogott a mondókájához.

– Mondtam uram előbb, hogy édesapám mester volt, – áldás, béke szálljon rá a más világon, nem volt olyan mester tiz, husz vármegyében.

– Miért? – kérdem a megszakadt szónál, mert szinte látszott, hogy megvárta, hogy az okát megkérdezzem tőle!

– Miért-e? azt kérdi az úr? ... Megmondom majd azt is! ... Ha az úr úgy ösmerte volna, a mint én ösmertem, ... az igaz, hogy én is ösmérhettem legjobban, mert én fia voltam, – de ösmerték azt sokan, – ösmerte azt boldog boldogtalan, – és ha a mi tájunkra vetődik az úr még egyszer, csak kérdezze a tibai mestert, – majd meghallja szegény apám hírét, – mert olyan énekes nem volt, mint volt édes apám! Olyan hangja volt annak, uram, hogy ha az csak úgy félig neki eresztette, szólhatott akkor az orgonának valamennyi sipja, meg ott lehetett tizenkét falunak örege apraja, s a mint tőlük telhetett, énekelhettek is; – de az én apámnak a hangja úgy kihallott, mintha a többi közül kilógatta volna a lábát. De ez még hagyján, mert a plébánosunk mindig csitította édes apámat, mert maga a pap gyöngye egy ember volt, ... hogy ha ő miséz, nem állja ki azt a szörnyűséges hangot, ... azért mondtam, hogy már akkor is milyen zajt tett, ha a hangot csak úgy félig eresztette. Hanem szombat és vasárnap délután hallotta volna az úr, mikor édes apám maga litániázott, – aztán néha édes apámnak ha jó kedve volt, akkor ereszd neki! a mint kifért a torkán, tiszta időben a harmadik faluban is úgy meghallott a sok könyörögj érettünk! – hogy azt is mondták sokszor, ha az isten édes apámat meg nem hallja, – kajdászhat aztán a többi! ... Az egész környéken mikor a reggeli könyörgés ideje volt, már az apró gyermek is leste az édes apám hangját, mert a kalendáriumcsináló mesterség mind hazugság ahhoz, a mint kitalálták az emberek módját, hogy a mint édes apám hangja jobban, vagy lassabban hallott, úgy tudták előre, esős lesz-e az idő? ködös-e vagy napos? ... Mióta meghalt, még vetni sem tudnak úgy a népek, mert ha napköltekor szépen mutatja is magát az idő, fölöstökömkor néha esik, csak úgy szakad, – de ha szegény apám élne, volna mihez hozzá tartani, ... de mit használ, ha meghalt!

Kérdem aztán közbe szólva:

– Hagyott-e valamit?

– Hagyott-e? hagyott ám, ... engem heted magammal, ... egyebet semmit! hogy utóbb azt sem tudtuk isten igazában, mi maradtunk-e édes anyánknak, vagy talán az maradt most miránk? mert a szegény egy jó idő óta élő betegség volt!

– Mi lett a többiből?

– Kit az atyafiak, kit meg a jó emberek széjjelhoradták, mert tudták, hogy jó ember volt apánk, anyánk, azt gondolták, belőlünk is majd csak válik olyan; így aztán – uram – akadt ápolónk is, és széjjelhoradtak bennünket, mint a jó fajta malacot.

– Hát maga hova került?

– Már hogy én hova kerültem, azt kérdi az ur? – voltaképpen én nem is kerültem sehova, mert a faluban maradtam édes anyámmal együtt, – minthogy én voltam a legidősebb gyerek, én viseltem anyámnak a gondját. Kettőnkre nem kellett sok kenyér, napról-napra eltartottam szegényt, – mert az új tanító mellé lógósnak szegődtem. – Engem is már megszokott a falu, mert a mit szegény apám vastagon énekelt, én a mellé a vékonyát adtam. Mondom tehát, hogy az apám után a másiknál lógósnak maradtam, és a falu apraját a, b, cz-ére fogtam. Így nőttem fel tizenhét éves koromig, télen oskolában, nyáron a gyepen, vagy az aratásban. Egyszer az én szegény anyám elment az édes apám után, – magam pedig megmaradtam a bubánat kosztján.

– Hisz egymaga könnyebben élhetett azután? – vágtam belé a szóba.

– Azt hiszi az úr, ugy-e – hiszem uram, ha a jó embernek is el nem vásnék az emlékezete, – de lássa az ur, a pap hányszor emlegeti a jó istent, azért mégis elfeledünk reája gondolni! de ez hagyján, hanem egy nap hányszor káromolják? ... Aztán meddig tartson édes apámnak az emlékezete? ... Itt-ott most már csak az emlegeti, kit az oskolában, a mint érdekelte, jól kiporoltatott. A mostani mester benyalta már magát, az özvegy, s az árvák pedig kikoptak a jóból! alig várták biróuramék, hogy anyámat is elénekelhessék, most már azt sem kérdik tőlünk, mint a talált gyermektől: öcsém! ki fia vagy?...

– Biz így van ez mindenütt a földön! – vigasztalám Jánost.

– Magam is azt véltem, ... összeszedtem minden örökségem: végig néztem a faluban, két ut ment ki rajta, azt gondoltam, még itt talán válogathatok is... eredj János, menj ki arra jobbra! ... ki is mentem, éppen Mihálynap előtt egy héttel, ... könnyen mentem, nem volt valami nagy terhem, ... apám anyám azt hittem, hogy jó helyen vannak már, – imádkoztam értök... a faluvégén kinéztem a világ felé, itt is falu, ott is falu, valahol csak terem egy kis kenyér, elgondoltam, valamiképp csak eszem én abból; keresek egy gazdát, ... ezt csak könnyebben talállok, mintha úrnak akarnék beállni!

– Okosan van! – biztatám a beszélgető kocsis.

– Nem volt mást mit tenni, ... fel is az ut, alá is, neki mentem a legjártabb utnak. Elmentem már majdnem egy napjára földet, – elfáradtam, leültem az ut mellékén, s a mint láttam erre is csak gömbölyűnek látszott az ég boltja, körülnéztem s azt gondoltam, meg kéne már állni; mert utóbb még neki megyek az ég oldalának, s könnyen eltévednék, ahol nem jártam. – Alig ültem le a földre, egy mészáros ballagott az országuton felém egy nagy szelindekkel. – A mint a gazda mellettem ballag, – a mint illik, szépen köszöntöttem.

– Fogadj isten! – felelt a mészáros. – és csak úgy félvállról monda még, ... kifáradtál öcsém, gyalog postán jöttél!

– A mint látja kelmed, lovat legeltetek, – mondám, az árokparton hevertetve fáradt lábaimat...

– Mit eszik az a két paripa? – kérde hetvenkedve.

– Egy tálból él a gazdájával! – mondám az árokból.

– Ma éjjelre hol kötöd be őket?...

– Itt az első faluban, ha még odaérnék!

– Csapd agyon öcsém mind a kettőt, ha odáig nem tudnak elvinni.

– Könnyen jár a kelmed nyelve, talán nyugodott ma, de tudom én, a mennyit ment ez az én két lábam ma reggeltől fogva, ha a kelmed nyelve még annyit járna, isten ugye csizma kéne neki!

– Szép öcsém, a mint én látom, helyre egy legény vagy, látom, hogy a kerepelőd nem a füled mellett nőtt ki a fejedből, ... nem jönnél el mészáros inasnak? Mert a mint én látom, régen volt az, mikor elvesztetted a száz forintos bankót!

– Legyek én mészáros? ... azt mondja kigyelmed, ... de azt mondja meg előbb, hogy a font hust kigyelmednél egy fontnak mérik-e?

– Mérjük a kinek mérjük, néha még többet is, kivált mikor a gyóntató papnak mérjük, egy kis ráadást adunk a mennyországért is!

– Hátha mészáros uramnak a lelke üdvösségét is azon a fonton mérnék, a melyiken maga azt a sovány tehén husát; – nyomna-e majd annyit, hogy szent Péter ur egy fontban elvenné?

– Mi közöd van hozzá?

– A kigyelmedéhez nincsen, de az enyémet majd engemet sütnének.

– No hát, maradj csak parasztnak.

– Az maradok uram! – mondám a távozó mészárosnak, a kinek a kedve nagyon alább hagyott, a mint én azt a képéről láttam; – mert a kutyájára, a mely a beszélgetés alatt a lábánál elaludt, minthogy az első szóra meg nem mozdult, olyant vágott egyet, hogy a szegény kutya ijedtében majdnem odanyult a gazdája füléhez!

Előre eresztém a mézáróst, magam pedig vagy kétszáz lépést utóbb ballagtam utána. A megnáspángolt kutya kullogott az országúton, de mindig olyan messze a mézáróstól, hogy az a hátán lógó kötéllel hozzá ne érhessen. Hátra-hátra nézett az eb, szinte láttam, hogy kedve volna az ütleget valakin jó kivásárolni, – de készen álltam én is a botommal, mely a vállamon hevert és a végén a batyum lógászott, gondoltam magamban, ha nem bánod, tőlem is kaphatsz akkorát, minőt a gazdád mért!

Közel volt a falu is, ahol éjszakára maradni akartam, – a mint a hegyoldalról kinéztem a helyét, nagy soványság látszott ki belőle. Se torony, se kémény, de csak egy cseréppel fedett ház sem vált ki a többi közül. Aztán tudja isten, mégis oly szívesen mentem belé, mintha csak elejbém harangoztak volna!...

Mintha ma volna a napja, úgy tudom még most is, hogy a lábaim szinte jobban emelkedtek, akár mintha haza mentek volna.

A falu kicsiny földön megfért, vagy nyolczvan ház volt benne. – A falu alatt egy malom álldogált, – talán egész nyaratszaka esőnél több vizet nem látott, – azontul pedig a kertek szélén egy jókora rét volt... A milyen száraz volt a malomnak a torka, a réten is meglátszott messziről, hogy a molnár gazdával együtt szép keveset iszik. Szent Mihály nap táján bőjti kosztot adott a legelő, mert nem láttam rajt többet egy darab két eszten-dős tinónál, melyet az egyik kert végénél egy lány a pórázon legeltetett.

Mondom a soványság rítt ki az egész faluból, és mégis oly barátságosnak láttam azt a néhány görbedt tetejű házat, mintha csak nekem jó estét kívángattak volna.

A nagy gondolkozásban el is felejtettem volna a mézáróst, hanem egyszerre az ujjával a kutyájának egy nagyot csettentett. Megállott a kutya – s a merre a gazda szemét látta, a kutya is oda nézett, egyenesen le a rétre, ahol a leány a tinót legeltette. „Fogd meg”-gel biztatta a kutyát, mely úgy is azt leste már, hogy a boszuját tölthesse, – keresztül az árkon előbb a kertek alá került, aztán rohant még a tinó felé.

Nem tudom, hogy a mézáros kötekedésből tette-e ezt, vagy hogy talán ingyen akart fogni; mert az eb nem a falu, hanem visszafelé terelt; hanem a megijedt állat a pórázzal együtt elkapta a leányt, mielőtt a kutyát odáig várta volna, – és futott a mint tudott a maga erejétől, meg a mint a lány engedte, – ki az országutra, egyenesen felém; – a mézáros pedig a falu útjából kitérő országúton mindezt egy fűzfa mellől nézte. – Adott a kutya dolgot a szegény párának, hanem futott is, pedig a lány is erősen tartotta a pórázt.

Nem sokáig néztem én a tréfát, hanem futottam az üldözötteknek a pártjukat fogni, s mire a kutya már mellettük volna, ott álltam már én is szemközt vele.

Nagyot sikoltott e leány a kutyától ijedtében, minthogy éppen már feléjük ugrott; hanem aztán jó időben egyet közbe vágtam, persze a kutyára, a mely aztán haza gyalázkodott, és a mint később láttam, gazdástul együtt a földeken keresztül mellékutnak tartott.

Most tehát ott álltunk, én is, a leány is, meg a harmadik is, – a szegény pára alig birta a szuszt, – a lány pedig... a mint mondám az is ott állt, meg én is.

– Hisz már kétszer mondja János gazda, hogy mind a ketten ott álltak – szólék közbe kocsisomnak, ki már melegében volt beszédének.

– No... persze hogy ott álltunk én is meg a lány is... aztán... – mondá ismét elszakadva János.

– Aztán... ott állt kelmetek, és kend talán jó estét kívánt a lánynak.

– Kivánást kívántam volna uram, ha akkorsággal szólni tudtam volna.

– Talán csak a futásban megszakadt a kelmed beszélője!

– Dehogy szakadt, de mit mondhattam volna vele, mikor még az eszemben sem gondoltam ki, mit kéne beszélni!

– Tán megijedt kend János?

– Nem ijedtem én meg, ha megijedtem volna, csak nem megyek szemközt egy mészáros kutyának.

– Hát mi baj érte akkor?

– Baj ám, – mikor a maga nyelvével sem tud szólni az ember.

– És a lány mit szólt?

– Nekem? kérdi az úr.

– Igen!

– Nekem egy szót se szólt.

– Néma volt az János?

– Nem az volt az, megtisztetem az urat, hanem...

– Mit, hanem?

– Hanem... olyan szépet még festve sem láttam.

– Azért akadt el a kelmed szava, lelkem János gazdám!

– ... No... hát... bizony... nem tudom én, uram!

– Meddig álltak még így se szólva, se beszélve?

– Azt sem t'om én uram; hanem aztán jutott az eszembe, hogy a kutya volt itt mindennek az oka, tehát hogy szó nélkül ne maradjunk, ... azt gondoltam, a mint meg is tettem, ... előljáró beszédképen... összeszidtam a mészáros kutyáját!

III.

Mindazokért, kik az ugynevezett népet az emeletből nézik, van egy mondani valóm is, a mi voltaképpen nem is idevaló.

Alakjaim nem a selymes világból valók, hősömet a leányért nem ugratatom a Dunába, vagy nem állíthatunk elő egy bérkocsist, ki a bonyolódás kedvéért a legnehezebb pillanatban előugrik és a kisasszonyt a legközelebb paphoz esketőre vigye.

Ismétlem, alakjaim nem abból a világból valók, hol esküsznek hirre, névre, becsületre, szentre, boldogságra, de ugyanazok annak idejében olcsóbbért is megesküsznek – míg a falusi legény bevárja békén a sorsot, mely előkerget egy olyan valamit, a mit a borzas fejű kritikus bonyolódásnak mond, a melyen az én emberem, szinte mint a városi hős, meg is házasodik.

A milyen a vászon, olyan foltja kerül; – faluban a véletlenség gyepen, réten, kertek alatt, utcaajtón, vagy a korcsmaszeren bonyolódik, városon a szőnyegek és spanyolfalak mellett.

Minden ember olyan kalappal köszön, milyen magának van.

Most hát menjünk odább.

* * *

Jánosom egy nagyot hallgatott, – leesett ugyan a malomkő a szivéről, de merte is volna mondani, meg nem is.

– No csak odább János gazda – biztatám a szóba szakadt embert – halljuk a többit is, mi történt azután?

– Hát aztán... kezdé rá újra... ahogy szó jött a nyelvemre, elbeszéltem neki, hogyan láttam meg, én is miképpen futottam ide, mekkorát ütöttem a kutyára! Mind ugy elmondtam, mintha olyannak beszéltem volna, a ki látója sem volt ennek a dolognak, – aztán az is szép rendén elmondta a maga dolgát, pedig jobban láttam én, mint maga a leány! Aztán ebből is kifogytunk, ... megint elhallgattunk.

– Jámbor legény volt kelmed, János, hogy egy szép leánynyal beszélni sem tudott.

– Könnyen beszél az ur énvelem, mikor a hátam megett ül; hanem én szemközt voltam akkor a leánynyal, pedig azon volt ám mit megnézni. Nem hiába mondják – uram – hogy a szem is árthat; akárhányszor rám nézett a leány, még a vesém is érezte, azt hittem volna, hogy látja is azt, a mit beszélni akarok, pedig olyan nagyon szerettem volna egy pár takaros szót szólani.

– Csak a vén asszonyok szeme az ártalmas! – kötekedém vele.

– Ne higye azt az úr; amit én a szemeimmel megnézhetek, nem árt az nekem. Hány vén asszonynyal néztem én már farkasszemet, ... de ennek a leánynak nem tudtam a szeme közé nézni! ... Szerettem volna neki egyet-mást mondani, de a gégém megint megtorkollott.

Egyszerre csak hallok egy kiáltást:

– Gyere haza, Örzse!

Erre ijedten fordult vissza a lány.

– Neked szóltak, hugom!

– Nekem ám, hogy menjek immár haza.

– Haragos anyád van, a mint a hangjából kiveszem a mérgét.

– Bár az anyám volna... Néném az, a ki szólt.

– Hát az apád él-e...? – kérdem ötlet újra.

– Az sem él már, nincs nekem már senkim itt e földön.

Ezt olyan keservesen mondta, hogy a szívem is megesett, – persze hogy szerettem volna neki azt mondani, hogy úgy is szegődségért járok, talán fogadna meg a gondját viselni.

Odább indultunk mind a ketten; ő a tinót vezette, én meg a botomról lemaradt batyumért néztem ide s tova; de olyan volt már az én szemem fénye, előbb ráakadt a tinó, mint én, csakhogy attól is megijedt, és ha magam is a pórázra nem kapaszkodom, újra tovább nyargal.

– Kíé lehet ez a csomó? – kérdé a kislány.

– Apai, anyai jussom ez énnekem, – mondtam fél kezemmel a holmiért nyulva.

– Aztán kend is egyedül van? – monda neki pirosodva, hogy szinte bennem is megszorult a lélek.

– Én is csak a magam mindene vagyok, sem apám, sem anyám, a többi meg most nekem olyan, mint egy sereg senki.

– Mind, az egész világ? – monda rá a lány.

– Az egész világból ahány falut én láttam, édes hugom, fele sem a nagy világnak, de abban nekem való ember ritka telnék másnak, mint mostoha apának; ha csak ezután nem akadok a jobb emberekre.

– Hát hol akarja keresni azokat? – kérdezé a leány.

– Akár itt a falutokban, édes hugom, nekem se jobbra, se balra nincs sürgős utam, maradok ott, ahol jó tanyára lelek.

– Kicsiny ez a mi falunk nagyon, – szóla közbe a lány.

– Ha te megférsz benne hugom, – csak jut talán akkora hely, ahova a szűröm leteritem, majd azon hogy férek meg? az az én gondom lesz.

– Talán kelmed szegődségért fárad?

– Csak egy azért, mert a kinek magának nincs, a más lovát hajtja!

- Ne vétsek szómmal, ha megkérdem kelmed, igazán csak... egyes egyedül van?
- Vagy mi talán csaknem magam vagyok.
- Felesége van kelmednek, – kiáltott a szómba.
- Az nincsen!
- Talán özvegy?
- Nem volt, a ki miatt özvegyiségre kerülhettem volna.
- De ha nincsen kelmed maga? a mint mondja.
- Azért mondom, mert talán még nem hagyott el.
- Kicsoda...?
- Az a jó uristen!
- ... Ugy! – mondá a lány... neki pirosodva s nagyot elgondolva, míg a kertajtóhoz értünk, ahol már a nénémasszony vagy hat asszony közt adott dolgot a nyelvének, s adta-vette azt a gaz mészárosot.

Jó estét kívántam a sok nénémasszonynak, a mit szépen vissza is köszöntek, aztán elmondtak édesnek, kedvesnek, jóra valónak, jó kereszténynek, hogy ezt a kis leányt magára nem hagytam; pedig talán még e falunak a táján sem jártam, a mint hogy az szentül úgy is volt. Elmondatták velem, ki vagyok, mi vagyok. Apám, öregapám, keresztapám, ángyom, sógorom, a ki csak valaha üngöm vagy gallérom volt, elmondatták velem, csak alig győztem felelni a nénémasszonyoknak. Utoljára a szegény leányt vallatták, egyik már ölvé látta, a másik az ijedtségtől kommandálta össze a laput, fehér liliomgyökeret, ánizsmagot, – a harmadik ijedtében a nyavalyával törette már, ... és a ki mit gondolt, ha szóhoz juthatott, rendre elmondta. Volt a sok isten csuda, ha én nem jöttem volna, ... ezt álmodtam, így elmondtam, így megmondtam, ezt nem hitte senki... és a sok mende-monda után Örszéék nénémasszonya kurta vacsorára, egy ital új borra, és éjjeli szállásra bekvártélyozott.

Még a kert alatt hagytuk a sok csodálkozót, mi pedig az öreg anyóval és Örszéével helyre kötöttük a megszalasztott tinót.

Az egész faluban a korcsmának és az öreg néni házának volt egyedüli kéménye, és a mint hevenyében körülnéztem, a ház, meg a gazdaság is a mint látszott, a faluban akármelyiknek is bátyja lehetett volna. Benn a szobában is meglátszott a jómód, – és most jutott először életemben az eszembe, hogy beh kevés kell ahhoz, hogy az ember – szegény ember legyen!

Nem is az irigykedés szaga ütötte fel az orrom, hanem isten úgy segítjen, nem a kárért mondom, de nagyon szerettem volna, ha azt a lányt félig eldőlt házban láttam volna.

Egyemmásom az ajtó sarkára akasztám... úgy lógott a vászontarisznyában az a kevés enyém, hogy szinte a másé elől az ágy alá kéredzett.

Ha több nincs – gondoltam – ez is jó! ha ez nincsen? – azután volna még keserves a semmi, – és a tenyerembe néztem, akkor láttam, van két erős markom, ezekkel a lesz-t is megfoghatom.

Közben-közben bejött az én Örsém, keresett azt, a mit meg nem talált, azt mondá, hogy nem tudja hová lett? ... én meg bizonykodtam, hogy de én sem tudom.

Ez volt, a mit mondtunk.

Kész lett a vacsora. Örzse a szomszédba szaladt, hogy magam ne legyenek a vendég, a birót hitta el vacsorára, meg két esküdtet! ... Jókora szaladt értők, nem igen várták a harmadszori hívást, – mire a tál bejött, már azok az asztal mellett ültek. Minthogy a helybeliek szokottabbak voltak, a megkínálásra nem is igen vártak, hanem aztán Örzse hugom, meg a néni, de még a többi is mind csak engem unszolt... ezt a lábát, – ezt a zuzáját, ... no még nyuljon hozzá! ... a világért ki nem fogytak a sok biztatásból.

Nem mondhatnám, hogy a jó szándék későn talált volna, mert az utban nem vásott a fogam, – de a mi sok, nem egynek, de két embernek sem jó; azért aztán a mint kivettem a részem, toltam én is odább a nagy teli tálát.

Biró uraimék jobbára látatlanban hagyták a tálakat, hanem a boros korsókba nojsz fenéig néztek, ... dejsz látott is ám, a ki látott egy emberért kettőt!

Benézett a hold is az ablakon, s minket az asztalnál ért; talán hallotta is, mikor biró bátyám az asztalt verte, s ugyanakkor mindig azt bizonyitgatta, hogy az az igaz, a mit ő mond. A többi magától is elhitte, mert csak annyi csepp józan eszük sem maradt, ahány cseppet egy-egy vászonkorsónak a fenekében hagytak. Én pedig jártattam az eszemet, hogy maradok-e, vagy hogy tovább megyek holnap!

E közben elcsendesült a vendégség, mindenki hitte, a mit biró uram mondott; maga pedig ugy odáig volt, hogy egy szó sem fért ki a száján, a mit nekünk hinnünk kellett volna. Egy jókora óra ketyegett a falon, és éppen mikor elhallgattunk, dugta ki valami állatforma az órából a fejét, és tizenegyet mondott.

– Hallja, biró uram! – mond az egyik vendég... tizenegyet ütött, menjen kiáltani? biró uram, ma került rá a sor; ha nem tudtunk baktert fogadni, hát ordítsunk most sorban!

– Ne...em ki...áltok éd...es ő...csém az... öreg apádnak... sem! nem hal...lod, esik ott... kinn az eső?

– Holdvilágos van, biró uram! – mondja közben most az öreg néni.

– Nem látom én, ... ked...ves nén...émasszony; pedig az én szemeimnek ókula... sem kell még!

– Én sem látom a holdvilágot... kedves biró uram, mondá a másik vendég, hanem azért elhiszem ám, hogy az eső most javában szakad!

– Esik vagy nem esik, mondja a negyedik, az kiáltson, a kin a sor rajt van, tegnap én is tudtam kiáltani, pedig majdnem fülig áztam, most meg menjen bíró uram, ne féljen, nem ér a víz tovább a csizmatorkánál.

Vagymí gondolt is a bíró egyet, de a lábak nem is mozdultak rá; azért tehát kínálkoztam, hogy majd elkiáltok én bíró uram helyett.

– Jól van öcsém, te még legényember volnál... kiméld az öreget ilyen nagy locspocsban... eredj hát, csak mondd el majd, a mit tudsz – mondá bíró uram, – mire én az asztal mellől elkövetkeztem, és a nénémasszony-nak megköszöntem a jó akaratját.

Már az udvaron voltam, a lány is utánam jött, a botomat hozta ki az ebek miatt és az utcaajtó rekeszét nyitotta meg. A mint kimentem, röviden kigondoltam a nótámat és hevenyében énekeltem:

*Hallod-e te háznak ura,
Idegen jött a falura,
Másért kiált, de azt mondja,
Tűzre legyen kendnek gondja.*

*Jó az isten, ott nincs hiba,
De nagy kár a nyitott pipa,
S ha kend vele a kárt teszi,
Az uristen is csak nézi;*

*Azért van a kend veleje
Hogy a kárt meglássa vele,
A kend keze, higye kend el.
A mivel az isten áld, ver;
S a ki istent kér mindennap,
És a mit kér, tán meg is kap.*

*És aki azt meg is eszi;
Mind azt kelmed maga teszi,
Mert az isten keze-lába,
Ott van a kend szorgalmába:
Azért vigyázzon kend, mondom,
A többire lesz majd gondom!*

Bekiabáltam a kis falut, mindenütt kialudt már a mécs, csak a kutyák ugatták meg rajtam a vidéki szagot. Visszamenet az ablak alatt megálltam, vendég uraimék valamivel elevebben voltak, azért az ujkomponált nótát nekik is elénekeltem.

A kis lány az ajtószár mellől hallgatódzott, a mit én már énekszó közt is láttam, s aztán, hogy az ajtóra kerültem, szinte láttam, hogy mondanivalóval várt engem az ajtón.

– Hogy is hívják kelmedet? hisz még a nevét sem tudom... ne haragudjék, ha még csak most kérdem – szólita meg a leány.

– Mester Jánosnak hívnak ugyan falunkban, hanem az apámat igaz nevén Garas Andrásnak nevezték!

– No hát... én csak azt mondom, hogy János... a mint az előljárók oda-benn beszélnek, magát meg akarják fogadni falu bakterjának, hogyha megalkudhatnak.

– Száraz kenyérre is beszegődöm, hugom, – csak a faluban marad-hassak.

– Azt mondják, hogy a falunak van egy kis üres háza, azelőtt mester lakott benne, de kiszökött a faluból, most ott üresen áll, csak kályha kéne belé.

– Azt majd tudnék rakni!

– Nénémasszony pedig egy lóczát csináltat az ablak alá, hogy azon hallgathassa majd az óraütést; mert a faluban csak neki van órája.

– No már beszegődtem hugom...

– Hát a többi szegődséget nem is hallgatja meg.

– A padotokért szegődöm én, hugom; azért csak be a biróhoz, hogy még jókor szaván fogjam, talán van még annyi esze, hogy nem feledi el, hogy helyette ma én voltam a bakter.

Be is mentem, és nagy kurtán meg is lett az alku, s a mint illik, ittunk is rá egyet.

Ezen napságtól fogva három álló esztendeig voltam bakter, nem a hasznáért, hanem azért a lányért uram, kiért annyi hosszú éjszakán feküdtem a kemény deszka párnán!

Ekkor néztem ám meg pénzért a csillagos eget.

IV.

Három esztendő tejen-vajon élődő embernek kurta kis multság, azt sem veszi észre, hizik, avagy soványkodik belé? De a ki a megvirradott napot kapa mellett leste, és a naplementét a sok dolog miatt jól észre sem veszi, azonkívül pedig a ki, mint én, éjszakára kelve, minden órát megles, és hogy meghallotta, bizonyosággal még meg is kiáltja; és a ki egész éjen át minden órában jó éjszakát kíván a csendes nyugovónak, de maga csak fél fülével alszik, mert a másikat óráról órára mindig ébren hagyja: az – édes,

jó uram – bátran elmondhatja, hogy a mi három esztendeig történt velem, mind megtörtént, s nem álmában látta.

Értem én hideget, meleget, – értem olyan időt, hogy a házörző eb a tornácra sem ment ki ugatni; pedig én meg az ablak alatt a padon csikorgtam, nem is azért a maroknyi bérért, a mit biró uram boros észszel akkor éjjel kikomponált, hanem készpénz volt az nekem, hogy míg a nénémasszony mécs lángjában tartott, láthattam a leányt az ablakon által.

Mikor pedig nénémasszonyon kifogott az álom, és a rokka mellett szundikáltában már a kóczba verte a fejét, néztük akkor egymást, s a mit szóval nem mondhattunk el egymásnak, így is megértettük!

Nehéz mesterség az uram, mikor nem veheti az ember hasznát a maga nyelvének a más füle miatt! – Beh sokszor elgondoltam, milyen jó volna, ha az a házsártos nénémasszony, mikor már a szemeit behunyja, azt a nagy hortyogást tenné a fülével, talán akkor a miatt majd bátran beszélhetnénk.

Mikor én akkorákat hortyognék, mint az a vén asszony, nekem akkor bátran a fülem is rághatnák, mégsem ébrednék rá; – de ez? ha csak egyszer is megállt a kerék a rokkán, mindjárt szóhoz kapott, aztán pedig mintha egyet megetetett volna, újra tovább ment a hortyogásban.

Hetek számra térdeltem a padon, az öreg háttal az ablaknak, a leány pedig szemközt volt énnekem, csakhogy aztán a beszédnek is előbb a nénémasszony füle mellett kellett volna az utat megjárni. Hát mikor fagyott is az idő? nem egyszer óraszámra a lehetéssel melengettem fel az ablakot, ha csak egy garas nagyságnit is, hogy valamiképp mégis beláthassak! Ilyenkor aztán néha csak akkor láttam a leányt, mikor a néni aludtában oldalra bólintott.

Igy tartott ez egész álló három esztendeig.

Két esztendeig könnyen túrtam az ablakon nézést, de aztán már nehéz volt ám szó nélkül megállni; azért neki gondoltam magamat, hogy a mint szóra kaphatom a leányt, megmondom neki, ha kellek? hát kellek! s ha nem kellek? hát odább is van falu!

Pedig dehogy mentem volna én odább, mintha csak a dolmányomhoz varrták volna a falut, úgy beléje szoktam.

A nénémasszony alighanem szelét vette, hogy én nem hiában őrzöm az ő padját. – Igaz ugyan, hogy egy hasábfá sem veszett ki két esztendeig az udvarból, mert a házat minduntalan kerülgettem; de a néni azt gondolta, hogy a mint jól tettem, meg kell annak lenni; – pedig tudhatta volna, hogy azelőtt, a mint ő maga beszélte, fele jövedelmét a lopók dézsmálták el.

Jó darab idő óta, ha beszédbe álltam volna ő kelmével, csak egy kurta szóval mondott mindent, hogy a huga közeléből könnyű szerrel odább állithasson.

Tudtam én, mit akar? mert nem is hinné az ur, hogy ez a mi nyájunk, ha módosabb másnál, kivált a szegénynek úgy elejbe teszi a szót, hogy ha még a küszöbön belül nincs, nem is megy be aztán; legfőképp ha olyan magam szőrű legény a módosabbnak a lánya után vetné el a szemét.

Utóbb aztán jól kinéztem, hogy a nénémasszonynak nem tetszem én csak egy mákszemnyit is; nem is busultam én sokat a nénémasszonynak drága személyeért, hanem szent igaz, hogy az Örzse dolgáig neki volt csak egyedül a köze.

Eddig sem voltam torkig az ő kegyelmében, hanem a mennyit voltam is, bezzeg kimaradtam; mert a mint egy estve gyertyagyújtás után az ablak alá ültem, az ablakot félig nyitva lettem. No, gondolám, nincs itthon a macska, a mi nagy ritkán szokott megtörténni, – de ilyenkor a félig nyitott ablakon elmondtuk egymásnak, a mi szánonk egy hamar csak kifért.

– Van itt valaki? – sugtam be az ablakon.

– Van, van! – hallék egy hangot, mely ugyan nem volt sugva, de nem is kiáltották.

– Hol van a sárkány? – mondám aztán – talán eddig tüzes lapáton jár.

– Jár ám a te lelked! – kiáltja idább egy hang és a mint láttam éppen a vén néni ki a benyilóból sompolygott elő az én beszédemre, s bizonyosan az ablakot is az hagyta nyitva; mert a mint jobban láttam, az ajtó is nyitva volt, és a kályhavállán készen várt egy földőben a parázs a szobát füstölni.

No aztán behuztam az ablakot, és azon hiszemben, hogy talán nem ismert meg, elkotródtam az ablakaljából. Vagy egy óra mulva visszaótlálok... a sötétben az ablak irányában a padra ereszkedem, csakhogy aztán az egész föld színeig nem találtam padot. Körülnézek, de a padnak csak a forgácsát találom. Tudtam, hogy a nem haragjában szedte fel a fáját, hanem azért beszóltam az ablakon.

– Nénémasszony? ... Nem szól senki, pedig ott láttam a benyilóajtónál... azért még egyszer beszólok... nem hallja? nénémasszony!

– Hallom, hallom! – kiáltja nagy mérgesen.

– Na hát ha hallja, hát hová lett innét az ablak alól a pad?

– Most ég a kályhában... nekem nem üld az én házam végét, hogy az ablakot – lesd, azért ha jót akarsz, nem jössz az ablak alá lányok után kandikálni.

Ezzel aztán vége volt a szónak, és egy kötény formát kötött az ablakra, hogy be ne lásson senki.

– Jó éjszakát! – gondoltam magamban, és két esztendő óta először tettem a hibát, egész éjjel nem láttam az utcát, befeküdtem én is a kunyhómba.

Tulajdonképpen busulni akartam, de busulás közben meglepett az álom.

Harmadnap alatt még a dadogó gyermek is azt beszélte, hogy még éjjel is kikerülöm azt a házat, melynek végén két esztendeig hallottam az órát. Igaz is volt, mert ezután már csak gondolatformán találgattam, hányat ütött az óra? Nem mertem tájára is menni a háznak, és ha már kiáltanom kellett, még a hangot is úgy meglapitva adtam, hogy a néni még a neszemet se hallja.

Igy tartott ez megint jó ideig, s azon közben más is észrevette, hogy még a hangom is messze jár Örszéék házától. El is kezdődött nénemaszszony házánál az a régi jó rend, hogy szedték-vették egyet-mását, kit a kerítésen, kit a kapun keresztül. És az ilyen két lábu féreg úgy megszaporodott még a háznál is, hogy a bekötött zsáknak is gyakran hija maradt. Mig a vén boszorkány a hugát én tőlem őrizte, addig a zsirnak, husnak napról-napra lába kerekedett.

Váltig mondta egy is, – hogy ne üldözzön el engem a háztól, – a menyit szeretem én a leányt, nem annyi kár, mint a mi a háznál veszendőbe megyen. De ilyenkor „koldus kutya” volt az én titulusom!

Hadd legyen én koldus, vigasztaltam magam, s hogy a leánynak én miattam bánatja ne legyen, a mint csak lehetett, kerültem a házat. Sokáig nem láttam a leányt, – szinte a lábam is jobban fordult volna a házuk felé, hanem ha a nénjére gondoltam, mintha hátulról valaki a szűrömet húzta volna hátra.

Jobb is, hogy nem mentem, mert a vén asszony már olyan hirt is költött, hogy az ő tyukhordó kányájának tudnám a fészket. De már nem lesz maradásom a faluban, azt véltem magamban, azért mig szép szerével, becsülettel lehet, akár mint volna nagy maradhatnékom, másfelé is nézek, és ha fordul a szerencsém nem sokára talán nem jönnék hiába.

A sokféle gond közt biró uram leányát is kétszer kihirdették; – egy csizmadia vetődött a tájra, a sok koma, sógor, biró uram leányát a nyakába varrta. Én voltam a vendégshivó, és a falu elejét lakodalom estéjére összeszokolompoltam. Előszedtem a java gunyámat, sarkantyus csizmában jártam össze a várt vendégeket.

Örszééknél legelőször kezdtem meg a hívást. Benn kaptam a szobában az egész háznépet, így az én haragosomnak nem akadt jó módja magát kidörmögni. Elmondtam a versem, melyben szépen azt is megmondtam, hogy a falu népét utoljára hívom lakodalmas házhoz, mert az isten talán ettől a falutól továbbra mérte ki életemnek utját.

Talán meglágyult a szive a vén duzzogónak, mert egy korsót vett le a szegről, hogy a pinczében megtöltse, és egy szijon lógó kulcsosomóval lassan kicsoszogott, és utána a cselédség is egymásután pusztult. – Örzse a benyilóból egy szép hosszú pántlikát hozott ki, s mint nálunk szokás, a vendégshivó botjára kötötte.

– Örzse! – mondtam a leánynak – visszajőjek-e még!

– Nem is mondtam én azt, hogy menjen el kend tőlünk!

– Elmegyek, mert utjában vagyok a nénédnek!

– Hisz azért nem kell a harmadik faluba kerülni!

– De ha a falu nyomoruság fészke, mikor szerzek annyit, hogy a magamból egyem? Nénéd pedig, míg ily koldusképen leszek, az udvarra sem ereszt.

– Ne busuljon, János – ha már másként nem lesz, és a néném annyit zsörtölődik... tudom én, hogy mennyim lehet itt a nagy szekrényben.

Betoppant az öreg asszony, szinte körülnézett, nem vezett-e ki a nagy ládája? Szinte meg is bosszankodtam, azért nem is igen válogattam a szót!

– Ne féljen kigyelmed – hogy úgy megjárattja a szemét minden kis sarokba, jól tudom, hogy nem az enyém áll ott.

– Már pedig haragszik valaki, vagy nem haragszik, – körülnézhetek én a magam házánál, – az enyémet néztem, ki tudja, minek árthat a szem!

– No csak nézegesse nénémasszony, aztán ha valamije mától holnapig elveszik, keresse majd nálam.

Ezzel aztán ott hagytam a tele cifra korsót, én mentem a dolgomra; – de a vén asszonynak nyelve nyomot hagyott az én jó kedvemem. Nem az voltam én ezután, a ki voltam előbb, szinte megéreztem, hogy attól a háztól napról-napra mindig odább megyek. Kicsináltam magamban, hogy talán jobb volna, hahogy odább mennék, – de a milyen szépen kigondoltam, úgy nem mentem én el.

A nap már a hegyek közé tévedt, szólt a hegedüs is, a mint négy cigány markában nem akarva is szólt, – a legénység tánczra kerekedett, hanem én a mint tettem, kerültem a vigadó népséget. Ott volt ugyan Örzse, hanem ott volt aztán az az egy másik is, a ki nekem odahaza maradhatott volna.

Eleget szölongattak, hogy mit bujdosom ki s be? miért nem állok a vigadók közé? a sok szóra olykor egyet ugrottam volna is a hirért, hanem a mint módom esett, megint ott kinn voltam.

Reggel felé szétment a vendégség, ment kiki dolgára, én meg mentem nagy busan a falu korcsmájára.

Egypár tyukász henyélt ott – mint láttam az időt, mert a tengelyük eltörvén, a harmadik a szomszéd faluba futott el az uri kovácshoz. Mint illik,

kinálgattuk egymás borát, és a kortyolgatás, beszélgetés között ott kapott a dél is.

Reggel óta, mintha megelevenedett volna a falu, egyik boros üveg a másik után jött ki s be a korcsmán, s ahány borhordó gyerek jött, mindannyi rám bámult. Egy-két meszely belém ment, az igaz, de még azért megbirt a két lábam, s nem volt rajtam semmi megcsodálni való; mind hiába, még az ablakon is néztek.

Kérdem a korcsmárost: – Mit néz ez a temérdek sok kölyök?

Félre hitt az öreg, és sugva mondá, hogy furcsákat beszélget én rólam a világ.

– Hadd beszéljen – mondám.

– Nem addig van az, hej; azt mondják, hogy... de ne gondold, hogy én mondanám!

– Jól van, jól – szólék közbe – tudom, hogy nem kend mondja, bátyám, – hanem mi az, a mit más mond?

– A mit más mond? ... azt mondják, hogy Örszééknél, mire a lakziból megmentek, hát... elveszett a pénzes láda!

– Ha elveszett, busuljon érte más, nekem nem volt benne csak egy fillérem is!

– Persze, hogy nem volt, ... éppenséggel más is azt beszéli!

– Annál jobb, nem én vagyok a kárvallott cigány.

– Nem is a te károdát beszélik, szép öcsém, – hanem azt, a mit te csináltál másnak.

– Bátyám! ... az igaz, hogy én ma már ittam, hanem ha kelmed még nem ivott, hát jól megrágja, mit mond, mert aztán – kevesen maradunk idebenn!

Egyet vajmi meghökkent az öreg, mert gondolkodóba esett, s aztán lassabban kezdett a dologhoz szólni.

– ... Semmi harag öcsém, – szólt újra az öreg... ösmerlek én téged, nem is hiszem, a mit itt locsognak, hanem talán te is megrághatnád, a mi nyelvedre jön; mert talán magad is emlékszel, hogy az öreg asszonynek tulajdon szavaddal mondtad, hogy a mije elvész, csak nálad keresse!...

A mint ezt hallottam, mintha csak a fülelem józanodtam volna meg, azonságost megjött az én eszem, s elgondoltam vele, hogy hébekorba nem ártana csomót kötni az ember nyelvére.

Felkaptam a szűröm, mentem az utcára, azt sem tudom, hogyan? egyszerre csak Örszééknél voltam.

Egy kis maradék bor is volt talán a fejemben, de a méreg is jó formán megjárta a nyelvem, azért a mint a szobában kaptam az öreget, nem néztem se jobbra, se balra, – se Örsét, se mást nem láttam a magam szemétől, hanem oda állottam az öreg elejbe, s elkiáltám magam:

– Itt vagyok!

– Látom! – volt rá a felelet.

– Ha látja kend, – mondám úgy foghegyre – itt vagyok most szemközt, ne fárossza miattam a nyelvét, mely a mendemondát utánam a korcsmáig öltötte, hanem álljunk egyet szemközt; talán szebben esik a szó, ha így szembe mondjuk, mintha házról házra ki s bejárkál pletykabeszédképen, – azért hát ki vele, kit mond kend tolvajnak?

– Azt, a ki a szekrényem elvitte! – mondá ijedten az asszony.

– Az igaz! – hanem kár volt elnyelni a nevét, ha már egyszer valakinek meghurczolta kend a becsületét.

– Én csak azt mondtam, a mit magad mondtál, – hogy a mim elveszik, tenálad keressem.

– Értem, értem! persze hogy azt mondtam, mikor kelmed a pinczéből jöttében úgy szemre szedve nézett szét a házban, mintha talán czimeres tolvaj lett volna a házában. Tudom jól, mit mondtam, – azt is tudom, hogy nem bálná kelmed, ha a szennye ennek a dolognak képemem száradna, hanem majd fiskáriussá teszem én magamat, és ha harmadnapig nem jövök a tolvajnyomba, akkor aztán menjen rám a panasz. Hanem azt is megmondom ám, hogy annak a nyelve is kurtább lesz ám, a ki utánam a falun végig öltögetett.

Ezzel ott hagytam a bámuló háznépet, az öreg olyan lett, mint a fal, Örzse pedig a benyilóba ment, a mint láttam: szemeit köténnyel törölte.

Estére kelve, dárdámmal kezemben, dolgom után láttam, úgy vigyáztam, hogy a fülemmel is láttam; de nyoma se kerekedett a szekrénylopóknak. Házitolvajnak kell itten ólálkodni, a mint hozzá véltem.

Eljött a harmadnap, semminek se hire, se hamva.

Az én reménységem apránként elolvadt és vacsoratájban a szomorúság egy üveg bornál talált. Eleinte kortyonkint nyelegettem a bort, de csak nem feledtem a bút, – utóbb osztán egyre-másra hordattam a messzelyt.

A multkori tyukászok megint ideszálltak, – és mint ismerősök együtt idogáltunk. Beszéd közben hivogattak velök, jó fizetést ígértek, ha beállának hozzájuk saráglyásnak!² Más időben tüstént velük mentem volna, de most nem mehettem, mert nem akartam becsület fogytával hagyni el a

² A dunántúli kerületet a sopronmegyei tyukászok járják be, és a bécsi piacra tyukot, libát és tojásokat szednek. A hosszú szekérre nagy ketrecz van alkalmazva a baromfiaknak. Egy-egy szekérrel rendszeren három ember jár; egyik a lovakat hajtja, a másik a ketrecz oldalán ül, a harmadik a szekér hátulján egy kényelmes saraglyában nyújtózkodik, hátulról vigyázva, néha pedig alszik. V. G.

falut, de kivált a leányt. Azért megköszöntem a sok hívogatást, hanem a jó barátság fejében ittunk még eleget.

Ami sok, az sok. Nem izlett már a bor, sőt minden italnál éreztem azt, hogy nem a torkom gusztusáért iszom, hanem a bút és bánatot ölöm.

Eszembe jutott, hogy kiáltanom is kell, kimentem a tornáczsélig, de már a fejemet kézzel is emeltem. Lábaimat éreztem is, nem is; mégis, hogy a tornácban le ne düljek, a félszerbe mentem, és nagy nehezen a tyukászok szekerén a saraglyába másztam; el is aludtam ott.

V.

Rég aludtam olyan jó izüet, szinte mintha ringattak is volna, – egyszer aztán mintha nem ringattak volna, megszakadt az álmom.

Kiszálltam a ketreczből, a tyukászok dönögtek a szekér mellett és az egyik tüzserszámát verte; s a mint olykor a szikrától láttam, lámpást akart gyújtani az egyik.

Dárdám mellettem feküdt, azzal szépen kibotorkáltam a félszer alól, s lassan-lassan az utczára mentem. Felhős volt az idő, de a holdvilág néha néha ki-kiverekedett a nagy sűrűségből, azért a mint hozzája vethettem, éjfél kiáltottam.

Elfeledtem én már a tegnapi napot, és akármint tűnődtem, semmire se tudtam emlékezni. Csak a pad jutott eszembe, mely egykor Örzséék ablaka alatt volt, azért a sarokháznál a padra ledültem.

Alig igazodtam helyre, a falunak ellenkező végén éjfél után kettőt kiáltanak.

– No, ... valami korhely kiált! – véltem most magamban, s azzal tovább szundikáltam.

Vagy egy óra mulva alig harmincz lépést tőlem éjfél után hármat kiált valaki.

– Mi az ördög! – dörmögtem fel álmomban: egy falu, két bakter. Hogyan lehetne az? Vagy az nem bakter, vagy én nem vagyok én!

Tovább megy az ember, s a mint szokás, újra kiált: éjfél után hármat.

Felültem a padra, s tűnődtem rajt, hogy a mi falunkban hogy lehet két bakter? s hallom újra: éjfél után három már az óra!

– Nem is úgy kiált ez – a miként én szoktam, – dörmögtem fennszóval, – ki lehet az a más? – A mint ezt dörmögném, kinyilik az ablak, és ugy csendesen kérdik:

– Ki van itt?

– Ki volna más? – mondám én is elrekedve – én vagyok itt.

– No hála az istennek – mondá az ablakos – eddig a bakter is a tulsó végén vagyon! – mondá tovább, mire aztán a ház végéből embernyomot hallok, és utóbb az ajtó előtt két ember állott meg, s az egyik azt az ökröt vezette, a melyiket a másik hátuljáról hajtott.

Az ajtó csakhamar kinyilott, s a mint a hold szépen előbukkant, láttam ám a bevezetett ökröt, a melyik Örsével tinó korában megszaladt, s azóta a szemem előtt növekedett, s jobban ismertem tán, mint a keresztapám.

E közben távolról megint csak kiáltják: éjfél után három már az óra.

– Csak be vele, ... csak be vele! – mondák mind a hárman – még majd itt ér a bakter bennünket.

Elállt szemem és szám, ... és ha a nyelvem könnyebben mozdulna, rajok is kiáltok, – legalább kiáltani akartam, hanem a szót megint abba hagytam, a mint ötödször is hallom jó messziről: éjfél után három már az óra!

Kinyújtóztatták-e a falut, hogy oly messziről veszem ki a hangot, vagy hogy álmomban vagyok én most ébren, és ott van egy faluban két bakter?

Majd meglássuk, ki lesz itten az ur? mondtam most magamban, és a bíró felé megyek, hogy jelentést teszek, és utközben a mint az igyekeztemből telett éjfél után kettőt kiáltottam.

Alig kiáltok másodszor, szemközt jön velem egy ember, s azt kérdi:

– Miféle ember kend?

– Én itt bakter vagyok – mondám rámérgedve, – hanem kend kicsoda?

– Bakter vagyok, ... itt a dárda, ha másként nem hiszi...

– Az enyém is itt van – szólék közbe – magamét fölemelve, mert az egyik kezemmel a földön huzkodtam a nyelénél fogva, – és most elhiszi kend, hogy én nem hazudtam, hanem itt a mi falunkban csak egy baktert tudok, az pedig én vagyok, azért most feleljen kend, hol szedi itt magát?

– Aztán kend akar itt bakter lenni? – jön kend a bíróhoz? – s minthogy én most gyenge lábbal voltam, csak czipelt ám galléromnál fogva a bíró házához!

– Eressze el kend a szűrömet, – mondám – ha jót akar! – hanem aztán majd én viszem kendet a bíróhoz... erre arra, a ki gondolta.

Hanem biz az nem igen tágitott, hanem vitt a bíró felé, valamint én is fogtam az ő szűrét, hogy valamiképen én is vigyem őtet.

Ott voltunk az ablak alatt, és az ablakon egyszerre zörgettünk.

– Ki zörget odakint? – kiáltott a bíró.

– A bakter! – kiáltánk egyszerre.

– Mi kell hát? beszéljen az egyik – mondá a bíró.

– Én egy embert fogtam! – mondá az, ki engem megfogott, – azt hazudja, hogy ő itt a bakter!

– Persze, hogy az vagyok, hiszen csak tudom, hogy ki vagyok; hanem bíró uram, ez az ember, a ki engem itt fog, meg a kit én sem eresztek el, – azt hazudja, hogy ő itt a bakter!

– Majd elmentek az ablak alól – szólt az öregbíró – ha kimegyek, adok én tinektek egy faluban két baktert!

– De lopókat tudok ám – mondám a bírónak, – most kellene ám a nyakukra menni.

– Hol volnának? – kérdé az én szűröm megfogója!

– Itt az utcasarkon.

– A mészárosnál? – kérdé az a másik.

– Van is itt mészáros? – kiáltám én vissza.

– Mondom, hogy kend vagy rosszban jár, vagy elment az esze.

– No hát nem kell sokat lármázni – mondám én – hanem menjünk oda.

El is mentünk.

Menet közben jobban-jobban tisztult az én eszem; a holdvilág is már jobban világított, de a mint most láttam, a mi falunkban tán minden ház megvedlette magát, mind új meszelt volt ez, pedig nálunk minden ház szennyes volt.

Azt éreztem, hogy most ébren vagyok; de hogy mikép változott meg minden, egy szikrát sem értem.

Azon közben a sarokházhoz értünk; benyitom a fakilincset, látom bizony, hogy én akárhol de nem jó helyütt járok, azért mindegy, akár mint ugattak a kutyák, mentünk az udvarra. A részünkre a félszerből kikiált egy ember:

– Ki jár az udvaron?

Hanem felelet helyett a fészkerhez mentünk, ahol éppen négykézláb megkötve feküdt az én ökröm! Csak ez kellett nekem, mindjárt szemközt nézek én a mészárossal és látom ám, hogy éppen ez az, a ki három esztendővel előbb találkozott velem ott, ahol beszéltem.

– Ha olcsó lenne a hus – mondám – én is méretnék a frissiből, talán éjjel olcsóbbért adná gazduram, mintha fényes nappal venném.

Egyet sem szólt erre ő kegyelme!

– Nem mondaná meg azt, hol vette ezt a jó csontu ökröt?

Arra sem szólt.

Ekkor látok a sarokban még egy másik embert, ki az ágas mellé vette magát, hanem a szűréről megismertem, hogy Örszéék cselédje.

– Talán lakziba viszel hust, Pista öcsém, hogy itt melegében várod.

Ennek is elfogyott a beszélő sipja.

A szomszédom pedig jobbra-balra nézett, hogy én ilyen szép vallatást teszek, alig győzte hallgatással, mikor a bíró uram lármájára összecsendült népség beszédért faggatta.

A meleg nyomon ért mészáros, és az emberei busulásnak estek, én meg pedig azon gondolkodtam, vajon hol vagyok most?

– Hát kelmed kicsoda? – szólít meg a bíró, a kit a többiek annak tituláltak, a kiket én bíróstul együtt egy szálíg de soha sem láttam.

– Ki vagyok, – hát én bakter vagyok!

– De hol? – kérdi újra.

– Itt a harmadik faluban! – mondá erre egy tyukász, ugyanaz, a kikkel az este a falu korcsmájában ittam.

– Az már más! – mondá a bíró is, bakter is, – no most már hát tudjuk.

Pedig én magam már majd azt sem tudtam, hogy élek-e vagy halok, – hanem félre hívtam a tyukászt és attól kérdem:

– Hogyan jött most kelmed ebbe a faluba?

– Hogyan-e? ... hát a magunk szekeren.

– Ugy... most értem hát, ... hisz én is azon jöttem!

– Azon-e... csodálkozék a tyukász.

– Azon hát, ... mert a mint tudja, kelmed, kimentem a korcsmából, kigyelmeteket pedig odabenn hagytam, meglepett az álom, és a kelmetek szekeren a saraglyába másztam és a mint kelmetek az idevaló korcsmába érkeztek és a szekér megállt, akkor felébredtem. – és azt gondoltam, hogy a mi falunkban vagyunk...

Most értettem azután, hogyan került egy faluba két bakter!

VI.

Hogy magam is becsületet valljak, azt bizonyítottam, hogy a két lopónak a csapáján jöttem, míg az orgazdáig kísérhettem őket. Aztán pedig hozzá fogtam paraszt prókátorkép a vallatáshoz, és a házat legott kikutat-tam és a padláson mindjárt megleltem a nénémasszony kárba ment ládáját. A mészárosot meg azonnal vitték vármegyére. Virradó után pedig két előljáróval szekerre rakodtam, és az eltévedt holmikat vittük haza felé. Mire haza értünk, a hirünk is ott volt.

Tán az egész falu kicsődült elejünk, és a ki most harmad napja legeslegfőképen sütött-főzött volna, az bizonykolta legjobban, hogy én rólam rosszat soha sem hitt.

Várt a vén asszony is, talán jobban a károsát, mint ahogy engem várt!

Hanem engem is várt valaki a háznál, ... az én kedves Örzsém!

– Ki a tolvaj? – kérdem megint, a házsártos asszonyt.

– Ne legyen haragod, – szóló az asszony neki szelidülve – az öregnek szokása már, többet morog, mint a mennyi rosszat eszével gondol; hanem

hogy meglegyen a béke, még nekem is öreg napjaimban legyen meg a nyugtom, hát ha isten is akarja, – légy házőrző.

– Megcsináltatta kend kinn a padot?

– Nem odakinn, János, hanem majd idebenn.

Örzse kipirulva ment a benyilóba, én meg örömben szóhoz sem táltam.

– Hát most a belső padon alszik kelmed János? – kérdem kocsisomat.

– Most már nem én, – uram – hanem egy kis négy esztendő fiam hál ott, a ki már javában legelteti a kert alatti réten azt az ökröt, a melyikért tinókorában a faluba kerültem.

– Hát az öreg anyjuk?

– Megvan velünk szépen, mindenét, házát, földjét, pénzét és ezt a két sárga csikót, mind mást, nekünk adta.

– És a bakterság?

– Mióta odahagyta, megint sorba járja, most aztán az egész falu baktér.